

miljoenennota 1962

RIKSBEGROTING

VOOR HET DIENSTJAAR

1962

NOTA BETREFFENDE DE TOESTAND VAN
'S RIJKS FINANCIËN

Nr. 1

NOTA

betreffende de

TOESTAND VAN 'S RIJKS FINANCIËN

BEHORENDE BIJ DE ONTWERPBEGROTING

VOOR 1962

Ter begeleiding van de stukken inzake de ontwerpen van wet tot vaststelling van de rijksbegroting voor het dienstjaar 1962 heeft de ondergetekende de eer over te leggen de gebruikelijke nota betreffende de toestand van 's Rijks financiën met de daarbij behorende bijlagen.

De nota is als volgt ingedeeld:	Blz.
I. <i>Het financieel-economische beleid</i>	3
1. De economische toestand en de vooruitzichten voor 1962	3
2. Hoofddijnen van het budgettaire beleid	7
II. <i>Het begrotingsbeeld</i>	11
1. De begroting 1962 en haar financiering	11
2. De conjuncturele betekenis van de begroting 1962	12
3. De begroting 1961	13
III. <i>Het peil van de rijksuitgaven</i>	16
1. Het uitgavenpeil in het algemeen	16
2. Het verloop van de totale overheidsuitgaven 1938—1958	19
3. Analyse van het uitgavenpeil over de jaren 1958 tot en met 1962	19
IV. <i>De uitgaven voor de verschillende onderwerpen van staatszorg</i>	24
1. Samenvattend overzicht	24
2. Nadere beschouwing van de uitgaven	25
V. <i>De middelen van het Rijk</i>	40
1. Samenvattend overzicht	40
2. Nadere beschouwing van de middelen	40
VI. <i>De nationale schuld</i>	45
VII. <i>De kasontwikkeling van het Rijk</i>	46
VIII. <i>Slotbeschouwing</i>	49

Voor de bijlagen zie na blz. 50 van de nota.

In deze nota zijn de volgende tabellen opgenomen:

- I-1. Binnenlandse bestedingen.
- I-2. De betalingsbalans.
- I-3. Bestedingen in procenten van het bruto nationale inkomen.
- I-4. Overzicht van concrete uitgavenvoorstellen voor 1962 en 1963.
- II-1. Begrotingsbeeld 1962.
- II-2. Vergelijking begrotingsuitgaven 1961—1962 in verband met het normatieve accres.
- II-3. Berekening van de impuls uitgaande van de rijksuitgaven in 1962.
- II-4. Berekening van de impuls uitgaande van de rijksuitgaven in 1961.
- III-1. Indexcijfers van enige voorzieningen in verhouding tot de bevolking en produktie.
- III-2. Uitgavenbeeld van enkele belangrijke overheidsvoorzieningen.
- III-3. De rijksuitgaven in 1864, 1938 en 1962.
- III-4. De groei van de rijksuitgaven tussen 1864 en 1962.
- III-5. De totale overheidsuitgaven (exclusief financiële transacties).
- III-6. Rijksuitgaven 1958 tot en met 1962.
- III-7. Directe bestedingen en overdrachtsuitgaven.
- III-8. Directe bestedingen.
- III-9. Overdrachtsuitgaven.
- III-10. Prijs subsidies.
- III-11. Uitgaven ten behoeve van ontwikkelingsgebieden buiten Nederland.
- III-12. Kredietverlening aan Staatsbedrijven.
- IV-1. Overzicht van de uitgaven voor de verschillende onderwerpen van staatszorg.
- IV-2. Algemeen bestuur.
- IV-3. Militaire uitgaven.
- IV-4. Buitenlandse betrekkingen.
- IV-5. Suriname en Nederlandse Antillen.
- IV-6. Justitie en politie.
- IV-7. Verkeer en waterstaat.
- IV-8. Handel en nijverheid.
- IV-9. Landbouw en visserij.
- IV-10. Specificatie van het nadelig saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds.
- IV-11. Onderwijs en cultuur.
- IV-12. Sociale voorzieningen.
- IV-13. Volksgezondheid.
- IV-14. Volkshuisvesting.
- IV-15. Specificatie van de huursubsidies.
- IV-16. Oorlogs- en rampschade.
- IV-17. Nationale schuld.
- IV-18. Vergoeding aan provincies en gemeenten voor de derving van inkomsten als gevolg van de verlaging van de personele belasting en de grondbelasting.
- IV-19. Afschrijvingen.
- IV-20. Diversen.
- IV-21. Verdeling van de uitgaven voor de onderwerpen van staatszorg naar begrotingshoofdstukken.
- V-1. Samenvattend overzicht van de middelen.
- V-2. Overzicht van de belastingmiddelen.
- V-3. Belastingen en nationaal inkomen.
- V-4. Winsten en andere baten van bedrijven.
- V-5. Overige middelen van de Gewone Dienst.
- V-6. Ontvangen aflossingen en bij het Rijk belegde gelden.
- V-7. Overige middelen van de Buitengewone Dienst.
- VI-1. Overzicht van de omvang van de nationale schuld.
- VII-1. Overzicht van de kasmutaties van het Rijk.
- VII-2. Liquiditeiten van het Rijk.

I. Het financieel-economische beleid

§ 1. De economische toestand en de vooruitzichten voor 1962

Algemeen

Nadat Nederland zich in 1958 snel van de tegen het einde van het voorafgaande jaar ingetreden recessie had hersteld, heeft het economische leven zich ononderbroken in opgaande lijn bewogen. De algemene toestand is sedertdien gekenmerkt door hoge werkgelegenheid en produktie, een bijna stabiel prijspeil en een gunstige ontwikkeling van de betalingsbalans. Drie belangrijke doelstellingen van het sociaal-economische beleid zijn derhalve in grote lijnen verwezenlijkt. Dit geeft reden tot verheugenis.

De ruime afzetmogelijkheden in buiten- en binnenland hebben geleid tot de inschakeling van schier alle krachten, waardoor de werkloosheid tot een ongekend laagtepunt is teruggedrongen. De benutting van de produktiemogelijkheden, gepaard gaande met een sterke toeneming van de arbeidsproduktiviteit, leidde tot een belangrijke stijging van de welvaart, welke over grote delen van ons volk werd gespreid. De hoge besparingen verschaften de middelen voor de noodzakelijke investeringen en legden de grondslagen voor een verdere expansie in de toekomst.

Dat bij de expansie in de afgelopen periode het evenwicht is bewaard — hetgeen tot uitdrukking komt in een, zij het teruglopend, overschot op de betalingsbalans en in een vrij sterke stabiliteit van het prijspeil — getuigt op zichzelf van een innerlijke sterkte van onze volkshuishouding. Nochtans mag niet worden verheeld, dat naast gunstige aspecten ook tekenen aanwezig zijn, die tot waakzaamheid nopen.

Naarmate de expansie zich voortzet, ontstaan spanningen die mogelijkwijs nog in kracht zullen toenemen. Als gevolg van de volledige benutting van het produktie-apparaat kan het aanbod geen gelijke tred houden met de vraag, hetgeen zich weerspiegelt in een verlenging van de levertijden en een opwaartse druk op de prijzen, een snelle toeneming van de invoer en een minder sterke groei van de uitvoer.

De schaarste aan arbeidskrachten vormt een knelpunt, waardoor de mogelijkheden voor een verdere vergroting van de produktie worden beperkt. De spanning doet zich in het bijzonder gevoelen in de bouwsector, waar het tekort aan mankracht en materialen zich openbaart in een stijging van de prijzen en een langere bouwtijd. Ook in de metaalnijverheid is het tekort aan arbeidskrachten groot.

De huidige toestand dwingt tot een vergelijking met die in 1955/1956. Evenals destijds hebben de export en de daardoor gestimuleerde particuliere investeringen, alsmede de uitbreiding van de woningbouw en de toeneming van de overheidsinvesteringen een krachtige stijging van de totale vraag veroorzaakt. In het kader van het loonbeleid zijn ook ditmaal belangrijke loonsverhogingen tot stand gekomen, die stimulerend werken op het verbruik. Aanvankelijk nam de produktie, evenals in de vorige conjunctuurencyclus, sterk toe. Daarna — thans mede door de arbeidstijdverkorting — stijgt de produktie langzamer. De toeneming van de bestedingen gaat reeds geruime tijd het accres van de middelen te boven. Een en ander noopt er toe ten aanzien van de bestedingen waakzaam te zijn, opdat niet, zoals in 1956/57, het evenwicht in onze economie wordt verstoord, de achteruitgang van de betalingsbalans te ver doorschiet en de opwaartse druk op de prijzen te groot wordt.

In de gelijktijdig met deze nota aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal overgelegde voorlopige, beknopte versie van het Centraal Economisch Plan 1962 wordt een overzicht gegeven van de door het Centraal Planbureau opgestelde macro-economische ramingen voor 1961 en 1962. Onder verwijzing naar de in bedoeld stuk gegeven uiteenzettingen moge in het kort worden ingegaan op enkele belangrijke aspecten van onze economie.

De arbeidsmarkt

De toegenomen werkgelegenheid leidde reeds in 1960 tot spanningen. De voor seizoen gecorrigeerde werkloosheid daalde

de in dat jaar tot nog geen 40 000 personen, waardoor het peil van 1956 — tot dien het jaar met de grootste spanning op de arbeidsmarkt — werd bereikt. In het lopende jaar daalde de werkloosheid nog verder en bereikte een historisch minimum.

De spanning op de arbeidsmarkt is in het westen van het land het grootst, doch ook in de industriële gebieden in het oosten en het zuiden bestaat een ernstig tekort aan arbeidskrachten. In het noorden en in het zuid-westen is de reserve aan arbeidskrachten bezig snel te verdwijnen.

De produktie

De stijging van de produktie in 1960 was, mede tengevolge van de doorwerking van de diepte-investeringen in voorgaande jaren, zeer bevredigend. Naar volume gemeten nam het bruto nationale produkt van 1959 op 1960 toe met 8 pct. De industriële produktie, welke 13 pct. hoger was dan in het voorafgaande jaar, droeg in belangrijke mate tot dit resultaat bij. Deze uitzonderlijk hoge stijging in 1960 was mogelijk door de ruimte die in 1959 nog in het produktie-apparaat bestond. Voor het lopende jaar moet echter door het ontbreken van zodanige ruimte een geringere groei van de nationale produktie worden verwacht. Deze wordt geschat op 3½ pct.

De bestedingen

De Nederlandse export ondervond een sterke zuigkracht van het buitenland, in het bijzonder van de E.E.G.-landen. In volume steeg de uitvoer in 1960 met 13 à 14 pct. Deze stijging was gunstig, zij het nog iets minder dan de toeneming van de invoer in de voor ons belangrijke landen. Onder invloed van het bereiken van de capaciteitsgrenzen en de toeneming van de binnenlandse bestedingen wordt voor 1961 een geringere volumestijging van de uitvoer verwacht, nl. van ruim 5 pct.

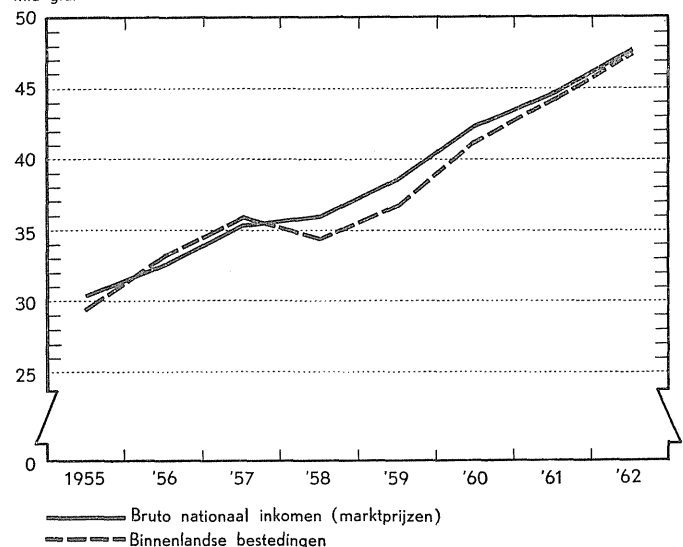
De meeste categorieën van de binnenlandse bestedingen zijn in 1961 relatief meer gestegen dan de produktie.

Het volume van de particuliere consumptie nam in 1960 ten opzichte van 1959 met 6½ pct. toe. De overheidsconsumptie steeg met 5½ pct. Voor het lopende jaar wordt voor deze bestedingscategorieën een accres van onderscheidenlijk 5 pct. en 3 pct. verwacht.

Naast de toeneming van de investeringen in de industrie was in 1960 vooral de stijging in de verkeerssector groot. De

Bruto nationaal inkomen (marktprijzen) en binnenlandse bestedingen, 1955 - 1962

mld gld.

bruto-investeringen in vaste activa door bedrijven stegen in dat jaar met 11 pct. In het lopende jaar zullen deze investeringen vermoedelijk een accres van 7 pct. vertonen. Het woningbouwprogramma omvat voor 1961 85 000 woningen tegenover 80 000 in het voorafgaande jaar en ook dit programma zal worden overschreden. In 1960 kwamen rond 84 000 woningen gereed.

De voorraadvorming bedroeg in 1960 1500 miljoen, hetgeen

twee en een half maal zoveel is als in 1959. Naar verwachting zal de voorraadvorming in het lopende jaar ongeveer even groot zijn als in 1960.

Voor de overheidsinvesteringen wordt in 1961 een groei van 9½ pct. verwacht tegenover 8 pct. in 1960.

Aansluitend aan de gegeven analyse is hierna een overzicht opgenomen van de binnenlandse bestedingen in procenten van het nationale inkomen.

Tabel I-1

Binnenlandse bestedingen
(in procenten van het bruto nationale inkomen tegen marktprijzen) ¹⁾

	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960	1961	1962
Consumptieve bestedingen									
Particuliere sector	60,1	58,4	60,0	58,4	58,5	56,8	56,4	56,8	56,8
Overheid	14,3	14,3	15,1	14,9	14,5	13,3	13,5	13,8	14,2
	74,4	72,7	75,1	73,3	73,0	70,1	69,9	70,6	71,0
Bruto investeringen in vaste activa									
Bedrijven *)	13,3	15,1	16,4	16,2	13,6	14,7	15,4	16,0	17,0
Overheid	3,7	3,6	3,8	4,3	3,9	4,1	4,1	4,4	4,5
Woningbouw (inclusief onderhanden werk)	4,0	3,7	4,6	5,2	4,9	4,8	4,3	4,3	4,3
	21,0	22,4	24,8	25,7	22,4	23,6	23,8	24,7	25,8
Totaal exclusief voorraadvorming	95,4	95,1	99,9	99,0	95,4	93,7	93,7	95,3	96,8
Voorraadvorming	3,7	2,1	2,2	2,6	0,3	1,6	3,6	3,4	2,3
Totaal inclusief voorraadvorming	99,1	97,2	102,1	101,6	95,7	95,3	97,3	98,7	99,1
Saldo lopende rekening betalingsbalans .	0,9	2,8	- 2,1	- 1,6	4,3	4,7	2,7	1,3	0,9
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
*) waarvan Overheidsbedrijven	3,0	3,1	2,9	3,4	2,6	2,6	2,7	.	.

¹⁾ Gebaseerd op gegevens van het Centraal Bureau voor de Statistiek, c.q. ramingen van het Centraal Planbureau.

De betalingsbalans

Het saldo van de lopende rekening van de betalingsbalans was in 1958 en 1959 hoog. Wel lag ook in 1960 het surplus nog ruimschoots boven één miljard gulden, doch in dat jaar viel reeds een dalende tendentie te onderkennen. Deze neergaande lijn zette zich in het eerste halfjaar van 1961 in versterkte mate voort. Het, niet voor seizoen gecorrigeerde, voorlopige cijfer op transactiebasis wijst voor het eerste halfjaar zelfs een tekort aan van 50 miljoen. Hierbij zij evenwel opgemerkt, dat het saldo over het eerste halfjaar in het algemeen achterblijft bij dat van het tweede halfjaar. De raming van het Centraal Planbureau voor het gehele jaar belooft 600 miljoen. Op kasbasis gaf de lopende rekening in het eerste halfjaar een overschot te zien van 276 miljoen.

In 1959 en 1960 werd het surplus van de lopende rekening in meerdere of mindere mate afgezwakt door de uitkomsten van de kapitaalrekening. In het eerste halfjaar van 1961 werd het overschot op de lopende rekening op kasbasis echter overtroffen door een tekort uit hoofde van het kapitaalverkeer waardoor de betalingsbalans als geheel een negatief saldo opleverde

van ruim 650 miljoen. Deze relatief grote kapitaalexport — bijna even hoog als in het gehele jaar 1959 — is voor een deel toe te schrijven aan versterkte aflossing van buitenlandse schuld door de Overheid van rond 180 miljoen. In de particuliere sfeer nam de aankoop van buitenlandse effecten toe. Voorts verleende het bankwezen op vrij grote schaal korte en middellange kredieten aan het buitenland. De deviezenreserve van centrale bank en deviezenbanken samen, die in de jaren 1958—1960 met ruim 3 miljard gulden was toegenomen, onderging in de eerste zes maanden van 1961 in samenhang met de kapitaalbewegingen een vermindering met 875 miljoen.

Door de groei van de binnenlandse bestedingen en van de export blijft de invoer toenemen. Het dekkingspercentage van de handelsbalans daalde van 92 in 1959 tot 89 in 1960. In het lopende jaar bedroeg deze verhouding over de maanden januari/juli 82 pct. Zoals de ervaring uitwijst, moet het dalen van het dekkingspercentage beneden 85 worden opgevat als een symptoom van een ongunstige ontwikkeling. De hierin besloten waarschuwing blijft gelden ook al houdt men er rekening mede, dat het verhoudingscijfer in het tweede halfjaar in het algemeen boven dat van de eerste helft ligt.

Tabel I-2

De betalingsbalans ¹⁾

	1958	1959	1960	1961 1e halfjaar
Lopende rekening (transactiebasis)	1 570	1 830	1 150	- 50 ²⁾
Lopende rekening (kasbasis)	1 661	1 606	1 308	276
Kapitaalrekening				
particulier kapitaal	806	-540	- 53	-583
overheidskapitaal	-564	-450	-252	-350
	242	-990	-305	-933
Totaal betalingsbalansoverschot of tekort	1 903	616	1 003	-657
Internationaal Monetair Fonds en geconsolideerde vorderingen voortgekomen uit betalingsakkoorden .	-256	-258	116	-218
Vermeerdering of vermindering van de goud- en deviezen- voorraad van:				
de Nederlandsche Bank	1 595	-497	1 519	-199
deviezenbanken	52	855	-400	-676
	1 647	358	1 119	-875

¹⁾ Waar niet anders is aangegeven zijn de in de miljoenennota vermelde bedragen uitgedrukt in miljoenen guldens.

²⁾ Voorlopig cijfer.

Een enkele terugblik moge hier worden geworpen op de in maart van dit jaar tot stand gekomen revaluatie van de gulden. De revaluatie steunde op de overweging, dat een correctie van de officiële pariteit van de gulden noodzakelijk was wegens de ten aanzien van de wisselkoers gebleken fundamentele onevenwichtigheid. Deze kwam tot uiting in het samengaan van een overspanning van de arbeidsmarkt en het produktie-apparaat met een min of meer permanent overschot op de lopende rekening van de betalingsbalans ³⁾. De oorzaak van deze, na de devaluatie in 1949 geleidelijk toegenomen, onevenwichtigheid was gelegen in een dispariteit met betrekking tot het loon- en prijspeil in binnen- en buitenland.

Deze dispariteit, die een krachtige stimulans voor de uitvoer vormde, bemoeilijkte het voeren van conjunctuurpolitiek. Zij leidde tot tegenstrijdigheid tussen de beleidseisen voor het handhaven van enerzijds het interne en anderzijds het externe evenwicht. Het niet volgen van de herwaardering van de Duitse Mark zou dit dilemma hebben verscherpt.

Bij een onderwaardering van de gulden, zoals vóór de revaluatie, zou een conjunctuurpolitiek, gericht op een evenwichtig loonpeil en stabiele prijzen — dus op handhaving van een gezonde interne positie — het overschot op de betalingsbalans verder hebben doen toenemen en de fundamentele onevenwichtigheid ten opzichte van het buitenland hebben versterkt. Onder deze omstandigheid zou alleen een met de interne stabiliteit in strijd zijnde verhoging van de lonen boven de nationale produktiviteit het externe evenwicht hebben kunnen bevorderen.

De revaluatie heeft geleid tot een vermindering van de sterke zuigkracht van de buitenlandse vraag en bevorderd, dat het saldo op de lopende rekening van de betalingsbalans, in vergelijking met de relatief grote overschotten in recente jaren, zich in de richting van een evenwicht beweegt. Op de binnenlandse economie heeft zij een matigende invloed uitgeoefend. De uit deze maatregel voortgevloeide wijziging in de prijsverhoudingen met het buitenland heeft, althans ten dele, een compen-

serende invloed op de krachten die een stijging van het Nederlandse prijspeil veroorzaken.

Het recente verloop van de betalingsbalans en de bestaande verwachtingen rechtvaardigen de conclusie, dat de fundamentele onevenwichtigheid ten aanzien van de wisselkoers geheel of grotendeels is gecorrigeerd. Althans gebiedt de voorzichtigheid bij het beleid hiervan uit te gaan. Er zal op moeten worden toegezien, dat het teruglopen van de betalingsbalans niet te ver doorschiet. Bedacht dient hierbij ook te worden, dat op langere termijn met het oog op de structurele kapitaalexport een zeker overschot op de lopende rekening moet worden gerealiseerd.

De revaluatie heeft ertoe bijgedragen, dat de tegenstrijdigheid tussen de beleidseisen voor het handhaven van het interne en het externe evenwicht — welke tegenstrijdigheid een wezenlijk gevolg is van de fundamentele onevenwichtigheid — niet meer aanwezig is. De beleidseisen liggen nu meer in hetzelfde vlak. Het voorkomen van een te sterke toeneming van de binnenlandse bestedingen zal thans niet alleen het interne doch ook het externe evenwicht dienen, doordat het ertoe zal bijdragen dat het betalingsbalanssaldo niet te ver terugloopt.

Samenvattend mag worden gesteld, dat de revaluatie, hoewel een structurele maatregel, in belangrijke mate tot het voeren van een doelmatige conjunctuurpolitiek heeft bijgedragen.

Conjuncturele maatregelen

De Regering heeft verschillende maatregelen genomen ten einde de spanning te verminderen.

In het voorjaar van 1960 zijn de investeringsfaciliteiten (vervroegde afschrijving en investeringsaftrek) verminderd. In april van het lopende jaar was de Regering in verband met een dreigende overschrijding van het bouwprogramma genoodzaakt het vergunningenbeleid in de bouwsector te verscherpen. Met ingang van 18 juli j.l. is de gehele ongesubsidieerde woningbouw aan rijksgoedkeuring onderworpen.

Door de liquiditeitenbinding via schuldconsolidatie door Rijk en lagere overheid — die mede de strekking heeft een compenseren van de aanbodsverruiming op de kapitaalmarkt

³⁾ Wel zijn in 1951 en 1956 betalingsbalanscrises opgetreden, doch deze waren het gevolg van een te sterke toeneming van de binnenlandse bestedingen en niet van een te hoog kostenpeil.

als gevolg van verkoop van effecten naar het buitenland — werd in 1959 en 1960 tezamen 2,2 miljard liquiditeiten aan de circulatie onttrokken (waarvan ruim 1,5 miljard door het Rijk). De verhouding liquiditeitenmassa tot nationaal inkomen daalde daardoor van ongeveer 47 pct. ultimo 1958 tot 44 pct. ultimo 1960¹⁾. Hoewel deze binding op korte termijn slechts een beperkte invloed uitoefent op de conjunctuur is zij op wat langere termijn van niet te onderschatten betekenis omdat zij de mogelijkheden, de bestedingen boven het lopende inkomen te vergroten, verkleint. Ook voor de bestrijding van een onverhoopte toekomstige recessie is de huidige binding van liquiditeiten van groot belang. De hiermede samenhangende consolidatie van vlottende overheidsschuld komt nl. neer op consolidatie van de deviezenvoorraad. In een recessie is een stijgend begrotingstekort niet bezwaarlijk. Voor zover dit tekort niet geheel door de kapitaalmarkt kan worden gefinancierd, is dekking door middel van kort geld echter slechts toelaatbaar, indien in de voorafgaande hoogconjunctuur de vlottende overheidsschuld tot een acceptabel peil werd teruggebracht.

De geld- en kapitaalmarkt is zowel in 1960 als in 1961 gekenmerkt door een ruime liquiditeit, tot uitdrukking komende in een lichte daling van de rentevoet. In het lopende jaar wordt de liquiditeitsbinding voortgezet; het liquiditeitsoverschot van het Rijk voor 1961 wordt zeer globaal geraamd op 4 à 500 miljoen. Ook worden liquiditeiten aan de circulatie onttrokken door de buitenlandse emissies op onze kapitaalmarkt, waarvoor dit jaar weer vergunningen zijn afgegeven, tot dusver voor 365 miljoen.

Tussen de Nederlandsche Bank en de representatieve organisaties van het bankwezen heeft overleg plaatsgevonden inzake de invoering van kredietrestrictiemaatregelen. De daarbij bereikte overeenstemming voorziet in de invoering daarvan, indien de kredietverlening aan de particuliere sector in 1961 met meer dan 15 pct. op jaarbasis stijgt. Bij overschrijding van deze norm zijn de banken verplicht tot het aanhouden van renteloze deposito's bij de Nederlandsche Bank.

In september 1960 trof de Regering maatregelen ter beperking van het financieren van aankopen met afbetalingskrediet. Een verscherping van deze maatregelen werd in juni 1961 afgekondigd.

In het tweede kwartaal 1961 werd op conjuncturele gronden besloten de verlaging van de loon- en de inkomstenbelasting niet per 1 juli 1961 te doen ingaan. Met deze verlaging is een bedrag van rond een half miljard op jaarbasis gemoeid.

Vooruitzichten voor 1962

Het laat zich aanzien, dat de wereldconjunctuur in 1962 over het algemeen gunstig zal blijven. De Nederlandse economie zal de invloed van de verwachte stijging van de buitenlandse vraag in belangrijke mate ondervinden.

Onder meer als gevolg van loonsverhogingen en van de voor de tweede helft van het jaar voorziene verlaging van de inkomsten- en de loonbelasting zullen de totale binnenlandse bestedingen vermoedelijk met ongeveer 4½ pct. toenemen. Bij de investeringen in vaste activa wordt, mede gezien de door de arbeidsschaarste gestimuleerde neiging tot arbeidsbesparende investeringen, voor het komende jaar een sterkere groei verwacht, nl. 8 pct. De voorraadvorming zal naar verwachting ten opzichte van 1961 enkele honderden miljoenen geringer zijn.

Wat de consumptie betreft, wordt zowel voor de particuliere sector als voor de overheid in 1962 een toeneming van 4½ pct. geraamd.

Al met al valt voor 1962 een voortduren, zo niet vergroting, van de spanningen te voorzien. De arbeidsmarkt zal naar verwachting zeer krap blijven.

De uitbreiding van de produktie zal naar schatting 4 pct. bedragen en dus wederom achterblijven bij de toeneming van

de bestedingen. Prijsstijgende tendenties zullen zich allengs sterker doen gevoelen.

Het is voorts te voorzien, dat de stijging van de Nederlandse uitvoer minder zal zijn dan die van vele concurrerende landen. Terwijl vraagfactoren in het buitenland een toeneming van het volume van de uitvoer met 7 pct. mogelijk zouden maken, dient mede als gevolg van de ruime afzetmogelijkheden in het binnenland met een stijging van slechts 4 pct. rekening te worden gehouden. Onder deze omstandigheden wordt geschat, dat het saldo op de lopende rekening van de betalingsbalans over 1962 tot circa 450 miljoen zal teruglopen.

Het beeld van de economie vertoont derhalve tot op zekere hoogte gelijkenis met dat in 1956; toen leidde een cumulatieve van expansieve factoren, tot overbesteding.

Een vergelijking van het huidige conjunctuurverloop met de voorgaande cyclus kan schematisch als volgt worden weergegeven:

Ingreep	Re- cessie	Op- leving	Hausse	Stijgen- de span- ning	Overbeste- ding en/of overspanning	Ingreep
1951 1957	1952 1958	1953 1959	1954 1960	1955 1961	1956	(1951) 1957

Uit dit overzicht blijkt, dat tussen de beide conjunctuurcycli overeenkomst bestaat. Naast overeenkomst zijn er echter ook belangrijke verschillen met de situatie in 1956.

De deviezenpositie en de financiën van de gemeenten zijn nu, mede door de consolidatie-operaties, gezonder dan in 1956, terwijl maatregelen zijn getroffen om de gemeentefinanciën gezond te houden. In het bijzonder de woningbouw was een van de sectoren, die in 1956 tot een te sterke ontplooiing van de bestedingen leidde. Thans wordt in meerdere mate dan toen getracht de woningbouw in overeenstemming te doen zijn met de economische omstandigheden. Eerder dan in 1956 zijn thans conjuncturele maatregelen getroffen tot afremming van de bestedingen.

Een belangrijke factor is, dat de besparingen aanzienlijk hoger liggen dan destijds, waardoor de verhouding tussen deze en de investeringen gunstiger is dan in 1956. De netto investeringen maakten in 1956 19,8 pct. uit van het netto nationale inkomen tegenover naar verwachting 20,9 pct. zowel in 1961 als in 1962. De besparingen bedroegen in 1956 17,4 pct; voor 1961 en 1962 worden zij geraamd op respectievelijk 22,4 pct. en 21,9 pct. Het accres van de bruto investeringen in vaste activa van 1955 op 1956 was, zoals uit tabel I-1 blijkt, sterker dan dat van 1961 op 1962. Bij de consumptieve bestedingen is de sprong van 1955 op 1956 eveneens belangrijk groter dan die van 1961 op 1962. Tot waarschuwing moge echter dienen, dat een vergelijking van 1955 niet met de realisatie van 1956, doch met de aanvankelijke verwachting voor dat jaar, de vergelijking van 1961 met 1962 meer nabij komt.

Op iets langere termijn zal enige ontspanning niet uitgesloten moeten worden geacht. De revaluatie zal naast het overige monetaire beleid en de maatregelen ten aanzien van de woningbouw in toenemende mate haar invloed doen gelden. Ook de andere afremmende maatregelen zullen verder doorwerken. Tenslotte mag worden aangenomen, dat de te verwachten grotere toevloed van de jeugdige arbeidskrachten, die het gevolg is van de vele geboorten kort na de oorlog, allengs een gunstige uitwerking zal hebben op de arbeidsmarkt.

Nochtans blijft waakzaamheid geboden. Dit kan het best worden geïllustreerd, indien men de gegevens uit tabel I-1 uitbreidt en hergroepeert voor twee steeds opeenvolgende jaren, omdat deze jaren twee aan twee de conjunctuur markanter aangeven dan de jaren elk afzonderlijk.

¹⁾ Tevoren werd in september 1957 een dieptepunt bereikt bij ongeveer 41 pct.

Tabel I-3

Bestedingen in procenten van het bruto nationale inkomen

Periode	Gezinnen en bedrijven ¹⁾	Overheid ²⁾ en totale woningbouw	Saldo lopende rekening betalingsbalans	Totaal
1952-53	71,7	21,7	+ 6,6	100
1954-55	76,4	21,8	+ 1,8	100
1956-57	78,0	23,8	— 1,8	100
1958-59	72,9	22,5	+ 4,6	100
1960-61 (raming)	75,7	22,3	+ 2,0	100
1962 (raming) .	76,1	23,0	+ 0,9	100

¹⁾ De bestedingen van gezinnen en bedrijven omvatten: particuliere consumptie, bruto-investeringen van bedrijven in vaste activa en voorraadvorming door bedrijven.

²⁾ De bestedingen van de overheid betreffen: materiële overheidsconsumptie, lonen en salarissen van het overheidspersoneel en bruto-investeringen door de overheid.

Uit dit overzicht blijkt, dat de belangrijkste fluctuaties in de omvang van de bestedingen bij de gezinnen en bedrijven liggen; voorts dat de overschrijding van een percentage van 76 voor deze bestedingen gevaren met zich brengt. In het komende jaar zal dit percentage worden bereikt, terwijl het voor de overheid (inclusief de woningbouw) voor 1962 geraamde percentage aan de hoge kant ligt (23).

De ondergetekende zou dan ook willen concluderen, dat, hoewel de financieel-economische positie van ons land gezonder is dan in 1956, een omzichtig beleid geboden is. Een versterking van het loon- en prijsbeleid en, meer in het algemeen, een herhaling van de gebeurtenissen in 1956/57 kunnen slechts worden voorkomen indien het beleid in het algemeen gericht blijft op afremming van de toeneming van de bestedingen. Ten aanzien van de particuliere sector zijn, zoals in het vorenstaande is vermeld, reeds maatregelen getroffen. Wat de bestedingen van het Rijk betreft moet worden verwezen naar de elders in deze nota opgenomen beschouwingen over de begroting 1962.

§ 2. Hoofdpijnen van het budgettaire beleid

Algemeen

Aan het budgettaire beleid liggen zowel structurele als conjuncturele doelstellingen ten grondslag.

Structureel is het beleid erop gericht, dat de toeneming van de rijksuitgaven relatief achterblijft bij die van het nationale inkomen teneinde ruimte te scheppen voor een verlaging van de belastingdruk. Uit conjuncturele overwegingen beoogt de Regering via het uitgaven- en het belastingbeleid, zomede met gebruikmaking van andere beleidsmiddelen, een zodanige invloed op de nationale bestedingen uit te oefenen, dat deze in overeenstemming zijn met de reële produktiemogelijkheden.

In een recessie zullen gewoonlijk de overheidsuitgaven sterker stijgen dan het nationale inkomen. In een hoogconjunctuur dient de groei van deze uitgaven, gezien het voorgaande, in voldoende mate beneden de stijging van het nationale inkomen te blijven. Dit is in de praktijk niet eenvoudig te bereiken. De opwaartse druk op het peil van de overheidsuitgaven in absolute zin doet zich vooral gelden bij de uitgaven, die bevrediging van collectieve behoeften beogen.

Collectieve en andere behoeften

Uitgaven voor collectieve behoeften zijn uitgaven welke, zonder dat toerekening aan afzonderlijke gezinnen of bedrijfstakken mogelijk is, ten goede komen aan de gehele bevolking, zoals defensie, buitenlands beleid en handhaving van de binnenlandse orde. Ook een groot deel van de uitgaven voor waterstaat, preventieve gezondheidszorg en wetenschappelijk onderzoek heeft dit karakter evenals de meeste uitgaven voor

het overheidsapparaat (salarissen, pensioenen, materiële uitgaven) en die voor nationale schuld.

Anders van aard zijn uitgaven die tot doel hebben om de inkomenspositie van gezinnen te versterken. Dit kan plaatsvinden door aan zwakke groepen een inkomen te geven, of door aanvullende hulp, waarvan de omvang met de conjunctuur schommelt (b.v. aanvullende werkgelegenheid), of door meer algemene subsidies, zoals de huursubsidies.

De uitgaven voor onderwijs en cultuur nemen ten opzichte van de twee vorenbedoelde uitgavengroepen min of meer een tussenpositie in.

De collectieve behoeften stijgen met de groei van de bevolking, de produktie en de welvaart. Sommige hangen daarnaast sterk af van eigen factoren, zoals defensie van de internationale toestand. Een aanhoudend gunstige conjunctuur leidt tot grotere behoefte aan werken op het gebied van de infrastructuur. Er zijn daarom in de hoogconjunctuur slechts geringe mogelijkheden om door wijziging van de uitgaven voor collectieve behoeften conjunctuurpolitiek te voeren.

Bij uitgaven, die voor gezinnen een verhoging van het inkomen c.q. een verlaging van hun uitgaven betekenen, ligt het anders. Ten dele schommelen deze automatisch tegen de conjunctuur in (b.v. aanvullende werkgelegenheid, emigratie, complementaire sociale- en arbeidsvoorzieningen). Bij uitgaven, waar een dergelijk automatisme ontbreekt, zoals bij prijssubsidies, biedt de inkomensstijging in de particuliere sector de mogelijkheid tot verlaging, ook al wordt uiteraard rekening gehouden met sociaal zwakkere groepen. Indien de mogelijkheid tot verlaging wordt benut kan van een wijziging van deze uitgaven in de hausse een compenserende werking uitgaan, analoog aan die van de progressie in de belastingtarieven. Bovendien is een zodanige wijziging — nog afgezien van het feit, dat de subsidies dikwijls ten goede komen aan personen, die deze niet nodig hebben — wenselijk wegens de ongunstige neveninvloeden van deze uitgaven. Bij consumentensubsidies betreffen deze met name het gevaar voor versterking van de vraag en verhoging van de kosten indien in de bewuste sector de vraag toch reeds groot is; bij producentensubsidies is er het gevaar van stimulering van investeringen en produktie in onrendabele richting. Zo heeft het permanent in stand houden van een onrendabele uitvoer als gevolg, dat produktiemiddelen worden onthouden aan meer rendabele sectoren van het bedrijfsleven.

Prioriteiten

Een verantwoordde verdeling van de aan het Rijk ter beschikking komende middelen over de alternatieve aanwendingsmogelijkheden maakt het opstellen van prioriteiten op korte en langere termijn noodzakelijk. Hierbij dienen uitgavenverhogingen en belastingverlaging op één lijn te worden gesteld.

Overziet men de ervaring in Nederland sedert 1945, dan is er geen algemene recessie geweest, die zich in alle gebieden van onze volkshuishouding heeft voortgeplant. De recessies van 1952 en 1958 zijn slechts van een enigermate betekende invloed geweest op de werkgelegenheid in enkele bedrijfstakken. In die jaren zijn dan ook slechts gerichte maatregelen getroffen. Aangezien zich waarschijnlijk in de nabije toekomst geen algemene recessie zal voordoen, zal een algemene belastingverlaging niet op conjuncturele gronden worden bepleit. Indien men met de Regering een verlaging toch wenst — vindt deze niet plaats dan stijgt de belastingdruk voortdurend als gevolg van de progressie —, dan zal deze in het structurele beleid moeten worden ingebouwd en tegen uitgavenverhogingen moeten worden afgewogen.

Op het prioriteitenvraagstuk is in de miljoenennota 1961 (blz. 5 en 6) uitvoerig ingegaan. In het onderstaande moge een samenvatting hiervan worden gegeven.

Vaststelling van prioriteiten betekent dat een besluit wordt genomen omtrent de vraag of een bepaalde taak zal worden verricht en, zo dit het geval is, welke intensiteit bij de uitvoering zal worden betracht, zomede welke volgorde bij de

realisering van de verschillende taken in acht zal worden genomen. Bij het tegen elkaar afwegen van de verschillende belangen staan — zoals hiervoor reeds werd opgemerkt — uitgavenverhogingen en belastingverlagingen op één lijn.

De prioriteitenbepaling vraagt in de eerste plaats het afbakenen van een budgettair kader, waarin de toekomstige politieke beslissingen op verschillend terrein zullen moeten worden genomen. Immers, men kan slechts tot een keuze komen, indien de grens, waarbinnen de afweging moet plaatsvinden, wordt aangegeven. Het bedoelde kader is voor de jaren 1961/1963 in de miljoenennota 1961 als volgt berekend.

Er is van uitgegaan, dat het begrotingsbeleid dient te worden geplaatst tegen de achtergrond van de trendmatige reële groei van onze volkshuishouding. Op basis van ramingen omtrent de normale toeneming van het nationale inkomen is een taxatie gemaakt van de middelen, waarover het Rijk in de jaren 1961 t/m 1963 zal kunnen beschikken. Het accres van het nationale inkomen is gesteld op 4 pct. per jaar. De ervaring in vele geïndustrialiseerde landen leert dat een toeneming van het nationale produkt van 4 pct. over een reeks van jaren gezien, niet aan de lage kant is. Op basis van een jaarlijks accres van 4 pct. zal het nationale inkomen in 1963 trendmatig gezien ruim 8 pct. hoger liggen dan in 1961. Als gevolg van het progressieve karakter van een aantal belastingen zullen de middelen van het Rijk van 1961 op 1963 circa 11 pct., dit is rond 1 miljard, toenemen. Bij deze raming zijn conjuncturele fluctuaties van de middelen, die niet tot wijzigingen van de uitgaven (althans niet in dezelfde richting) behoren te leiden, doch alleen van invloed mogen zijn op het saldo van de begroting, buiten beschouwing gelaten.

Bij het afwegen van de prioriteiten zijn besluiten op fiscaal terrein genomen, waardoor over de jaren 1962 en 1963 voor uitgavenverhoging 600 miljoen ter beschikking zal staan of wel 300 miljoen voor ieder van deze jaren afzonderlijk. Tevens werd ervan uitgegaan, dat de militaire kasuitgaven van 1961 op 1963 met 200 miljoen zouden stijgen, of gemiddeld 100 miljoen per jaar. Voor de civiele uitgaven zou derhalve een accres van 200 miljoen per jaar resteren *).

Het in de miljoenennota 1961 op blz. 6 opgenomen overzicht van concrete voorstellen voor meerdere jaren is nu herzien en met enkele posten uitgebreid.

Tabel I-4

*Overzicht van concrete uitgavenvoorstellen voor
1962 en 1963*

	1961 ¹⁾	1962	1963
Militaire (kas)uitgaven	1 942	2 061	2 136
Cultuurtechnische werken (incl. apparaatskosten)	118	120	120
Bijdrage aan de geldmiddelen van Nederlands Nieuw-Guinea	94	104	114
Investerings ten behoeve van het wetenschappelijk onderwijs ²⁾	137	150	150
Enkele uitgaven op het gebied van het regionale ontwikkelingsbeleid ³⁾	47	68	73
Verkeer en Waterstaat (exclusief regionale industrialisatie, civiele verdediging en T.N.O. doch inclusief P.T.T.)	968	1 010	1 091
Civiele verdediging	58	65	75

¹⁾ Vermoedelijke uitkomsten.

²⁾ Exclusief Landbouwhogeschool.

³⁾ Dit betreft voor:

	1961	1962	1963
Verkeer en Waterstaat	19	15	15
Economische Zaken	25	48	53
Maatschappelijk Werk	3	5	5

*) Bij de toepassing van de norm voor het jaarlijkse accres van de rijksuitgaven op langere termijn dienen op de begroting enkele correcties te worden aangebracht voor posten, die voor onze economie van geen of weinig betekenis zijn (b.v. aflossing op binnenlandse schuld) en die derhalve bij de prioriteitenbepaling buiten beschouwing kunnen blijven.

Bij beschouwing van dit overzicht moet in aanmerking worden genomen, dat voorts verschillende groepen van uitgaven worden bepaald door de bestaande wettelijke regelen (b.v. vele onderwijsuitgaven) dan wel voortvloeien uit in het verleden aangegane verplichtingen, zoals rente en aflossing **).

Ten aanzien van sommige andere uitgavengroepen zijn concrete bedragen weliswaar mede afhankelijk van conjuncturele invloeden (b.v. aanvullende werken) maar een aantal uitgangspunten, die het beleid op dit gebied beheersen, hebben eveneens deel uitgemaakt van het geheel van beslissingen inzake het meerjarige financiële beleid.

Door een algemeen financieel kader voor de uitgaven op te stellen, krijgen de Staten-Generaal meer dan in het verleden de mogelijkheid aandacht te schenken aan de keuzefunctie. Als achtergrond van de in de begrotingsontwerpen neergelegde beleidsbeslissingen wordt op deze wijze een overzicht gegeven van de budgettaire ruimte en tevens van die beslissingen op wat langere termijn, waarover binnen het Kabinet kwantitatief reeds overeenstemming is bereikt.

Hoewel, zoals in § 1 van hoofdstuk II wordt uiteengezet, de onderhavige norm in 1962 door bijzondere oorzaken wordt overschreden, dient aan deze structurele norm als leidraad voor het uitgavenbeleid te worden vastgehouden. Het essentiële van deze gedachtengang is dat er voor uitgavenverhoging en belastingverlaging één totale ruimte is in de orde van grootte van enkele honderden miljoenen guldens per jaar, dat afweging noodzakelijk is, en dat het bij overschrijding van het beschikbare bedrag door uitgavenverhoging noodzakelijk zal zijn compensatie te vinden, hetzij door minder belastingverlaging, hetzij door belastingverhoging. Het is van het grootste belang om, ondanks de daarmee gepaard gaande moeilijkheden, de ontwikkeling van de uitgaven op langere termijn binnen de norm te houden. Het Kabinet zal zijn beleid daarop afstemmen en vertrouwt te dezen op de medewerking van de Staten-Generaal.

Gezien de stijging van de defensieuitgaven na 1960 laat de norm voor de civiele uitgaven slechts een stijging toe van 200 miljoen per jaar. Dit is een vrij laag bedrag, zodat ten aanzien van het uitgavenbeleid een grote omzichtigheid wordt vereist. Bij de uitbreiding van bestaande of de aanvaarding van nieuwe taken zal dan ook terughoudendheid moeten worden betracht, terwijl bestaande uitgaven aan een kritische beoordeling moeten worden onderworpen. De uitgaven voor Verkeer en Waterstaat zullen in 1963 rond 80 miljoen meer vergen dan in 1962. Mitsdien blijft voor de overige taken een accres van 120 miljoen mogelijk, waarvan het overgrote deel voor uitgaven op het gebied van het onderwijs nodig zal zijn. Indien voor verdere essentiële taken van de Staat een redelijk bedrag voor uitbreiding op bepaalde onderdelen ter beschikking moet komen, zullen andere uitgaven moeten worden beperkt. Het Kabinet denkt hierbij met name aan prijssubsidies. Met het gestelde kader kan alleen worden uitgekomen, indien wordt voortgegaan met de vermindering van deze overdrachtsuitgaven. Geschiedt zulks niet dan zal of de voorziening in collectieve behoeften in het gedrang komen of een verder gaande verlaging van de loon- en de inkomstenbelasting onmogelijk worden gemaakt of het opvoeren van indirecte belastingen nodig zijn. Uit het vorenstaande volgt a fortiori, dat geen ruimte aanwezig is voor belangrijke nieuwe overdrachtsuitgaven.

Het fiscale beleid

Voor het jaar 1962 dient rekening te worden gehouden met het financiële aspect van de volgende wijzigingen in het bestaande fiscale regime.

In de eerste plaats zij erop gewezen dat de verlaging van de tarieven van de inkomstenbelasting en de loonbelasting krachtens de wet van 28 december 1960 (*Stb.* 568) nog niet in werking is getreden aangezien deze op zich dringend noodzakelijke

**) Alleen met rente en aflossing is per jaar reeds ruim één miljard gemoeid.

belastingverlichting op grond van de conjunctuur moest worden uitgesteld. In de op 16 mei 1961 aan de Tweede Kamer gezonden nota (Zitting 1960—1961 nr. 6344) is echter met betrekking tot de invoering van de reeds in de wet vastgelegde belastingverlagingen de opvatting ontwikkeld dat aan het conjunctuurele aspect de waarde toekomt van een argument voor uitstel van de belastingverlaging voor een beperkte periode ten einde binnen die periode het meest verantwoorde tijdstip voor invoering te kunnen kiezen en dat, naarmate de tijd voortschrijdt, aan het uitstel nauwere grenzen worden gesteld. In overeenstemming hiermede is toegezegd dat een wetontwerp waarin een vaste en definitieve datum voor de invoering van de verlaging van de inkomstenbelasting en de loonbelasting is vervat, zò tijdig zal worden ingediend dat het vóór het einde van 1961 het *Staatsblad* zal kunnen bereiken, terwijl tevens zou worden overwogen of in dat wetsontwerp eveneens een datum voor de invoering van de verlaging van de vennootschapsbelasting (wet van 28 december 1960, *Stb.* 569) zou kunnen worden opgenomen.

De Regering heeft thans besloten voor te stellen de tariefsverlaging van de inkomstenbelasting en de loonbelasting met ingang van 1 juli 1962 en de verlaging van de vennootschapsbelasting met ingang van 1963 te effectueren. Dit voorstel is neergelegd in een tegelijk met de ontwerp-begroting 1962 bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend ontwerp van wet tot invoering van de verlaging van de inkomstenbelasting en de loonbelasting en tot beëindiging van de tijdelijke verhoging van de vennootschapsbelasting. De verlaging van de inkomstenbelasting en de loonbelasting, waarmede op jaarbasis een bedrag van 525 miljoen bruto (vóór aftrek van de aandelen van het Gemeentefonds en het Provinciefonds) is gemoeid, zal voor 1962 resulteren in een vermindering van de belastingopbrengst van 215 miljoen bruto, waarmede bij de ramingen rekening werd gehouden. Overigens zij verwezen naar hetgeen in de slotbeschouwing van deze nota, alsmede in de memorie van toelichting bij het vorenbedoelde wetsontwerp omtrent de invoering van deze belastingverlaging is opgemerkt.

Voorts dient de hierna op bladzijde 10 genoemde extra verhoging van de defensieuitgaven in 1962 en 1963 ad 135 miljoen per jaar, welke — naast de achteraf voor 1961 noodzakelijk gebleken verhoging van 150 miljoen — voortvloeit uit het aflopen van de Amerikaanse hulp, met belastingmiddelen te worden gefinancierd. Zoals in hoofdstuk II, § 1 van deze nota nader wordt toegelicht, wordt mede door deze additionele uitgaaf de norm van 300 miljoen, die het Kabinet zich in beginsel voor het jaarlijkse accres van de rijksuitgaven heeft gesteld, overschreden. Aangezien het niet mogelijk is compensatie te vinden op andere begrotingshoofdstukken, zal voor deze uitgaaf in het kader van het financiële beleid van de Regering dekking moeten worden gevonden in de fiscale sfeer. Op de gronden uiteengezet in de toelichting bij de voor het onderhavige doel eveneens tegelijk met de ontwerp-begroting 1962 ingediende wetsontwerpen, worden de benodigde nieuwe middelen zowel bij de indirecte belastingen als bij de directe belastingen gevonden, waarbij een ongeveer gelijke verdeling tot uitgangspunt is genomen. Een nadere concretisering van het fiscale dekkingsplan wordt gegeven in de bedoelde twee wetsontwerpen met de daarbij behorende toelichting, onderscheidenlijk betrekking hebbende op belastingheffing van minerale oliën (andere dan benzine) en op het tarief van de vennootschapsbelasting.

Tenslotte wordt, gelijk door de Staatssecretaris van Financiën bij de mondelinge behandeling in de Tweede Kamer van de bovenbedoelde Nota inzake de belastingverlagingen is uiteengezet, overwogen om voor het in de sfeer van de inkomsten- en de loonbelasting liggende probleem van de werkende gehuwde vrouw een voorlopige oplossing te treffen, vooruitlopende op een duurzame regeling in de algemene belastingherziening. Met deze te verwachten maatregel, welke mogelijk reeds met ingang van 1962 zijn beslag zal kunnen krijgen, zal op basis van de thans beschikbare gegevens een bedrag van naar schatting 50 miljoen per jaar zijn gemoeid. Hierbij zij erop gewezen dat van deze 50 miljoen het overgrote deel reeds is

begrepen in de belastingderving waarmede uit hoofde van de algemene herziening voor de naaste toekomst rekening is gehouden.

De woningbouw en huursubsidies

De in de begroting 1962 opgenomen ramingen voor de subsidiëring van de woningbouw door corporaties en gemeenten op voet van de Woningwet en van de bouw van woningen door particulieren worden in hoofdzaak bepaald door het vóór 1962 gevoerde beleid. Vooral in de exploitatiebijdragen voor de woningwetbouw zit een sterke naïjling, omdat deze jaarlijkse bijdragen voor de eerste maal een jaar na het gereedkomen van de woningen worden betaald. Bij het opstellen van de raming is nog geen rekening gehouden met de huurverhoging, welke de Regering beoogt per 1 april 1962 te doen ingaan. Bij invoering op de genoemde datum zal de desbetreffende begrotingspost voor 1962 met rond 12 miljoen kunnen worden verlaagd (op jaarbasis 18 miljoen).

De animo voor de particuliere woningbouw met toepassing van de per 1 april 1960 ingevoerde subsidieregeling is groot. De gunstige situatie op de kapitaalmarkt — tezamen met de stijging van de welvaart — is hierop van grote invloed. Een ander was aanleiding het premiegedeelte van de subsidie ingaande 1 augustus 1961 (behalve voor de huurwoningen in de grote steden) met f 500 te verlagen. Hierdoor wordt in 1962 een verlaging van de uitgaven van 5 miljoen verkregen, waarmede bij het opstellen van de ontwerp-begroting rekening is gehouden. Op jaarbasis bedraagt deze verlaging 12 miljoen. De per 1 april 1962 in te voeren huurverhoging zal ook een verlappend effect hebben op de geldende subsidiënormen voor de particuliere woningbouw. Op de desbetreffende ramingen voor 1962 zal de huurmaatregel nagenoeg niet van invloed zijn; op jaarbasis zal de verlaging op ruim 15 miljoen kunnen worden gesteld.

De bouw van woningen in de ongesubsidieerde (vrije) sector is in 1961 in sterke mate toegenomen. De huurverhoging van 1960 had mede ten doel om tot inkrimping van de gesubsidieerde sector te komen (vgl. miljoenennota 1960 blz. 22, rechterkolom). De welvaart en het geleidelijk herstel van betere prijsverhoudingen op de woningmarkt hebben ertoe geleid dat de effectieve vraag naar door het Rijk niet gesubsidieerde nieuwe woningen thans 40 à 50 000 per jaar is. Het handhaven van een omvangrijke gesubsidieerde sector en de krachtige ontplooiing van de ongesubsidieerde woningbouw hebben belangrijk bijgedragen tot een spanning op de bouwmarkt. Ook in de andere sectoren, zoals in die van gebouwen voor de nijverheid en voor handel en verkeer, overtreft de vraag verre de productiecapaciteit¹⁾. De Regering zag zich genoodzaakt, zoals eerder in deze nota (blz. 5) werd vermeld, met ingang van 18 juli j.l. de gehele ongesubsidieerde woningbouw — waarvan de bouwkosten merendeels beneden de in april voor de verschillende gemeenteklassen gestelde grenzen van f 23 000, f 21 000 en f 19 000 liggen — aan rijksgoedkeuring te onderwerpen.

Voor 1962 is in de begroting rekening gehouden met het subsidiëren van 35 000 woningwetwoningen en 30 000 particuliere woningen. Voor de financiering van de woningwetbouw is een bedrag van 700 miljoen²⁾ in de begroting opgenomen.

¹⁾ Ter illustratie van de grote vraag zij vermeld, dat de door de Minister van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid aangehouden aanvragen van rijksgoedkeuring per 1 juli 1961 betrekking hadden op bouwwerken tot een bedrag van 1310 miljoen. Op 1 januari 1961 beliepen de aangehouden aanvragen 1008 miljoen. De specificatie van deze bedragen luidt als volgt:

	1/1/1961	1/7/1961
Scholen	214	211
Overige bijzondere gebouwen	87	108
Overheidsgebouwen	96	103
Gezondheidszorg en hygiëne	199	241
Handel en verkeer	193	287
Boerderijen e.d.	1	3
Nijverheid	203	335
Kerken	15	22
	1008	1310

²⁾ Inclusief 8 miljoen voor het bouwen van woningen ten behoeve van Ambonezen.

De Regering streeft ernaar door enige matige huurverhogingen, waarbij het effectieve huurpeil geleidelijk kan worden aangepast aan de kostprijshuren van nieuw gebouwde woningen, de huursubsidies te doen afnemen en tenslotte grotendeels te doen vervallen. Daarmede zal tevens het vraagstuk van de verwrongen huurverhoudingen nader tot een oplossing worden gebracht.

De landbouwsubsidies

Het voor een aantal exportprodukten in de landbouwsector zeer lage internationale prijspeil, dat deels ook bepalend is voor het consumentenprijspeil in het binnenland, is oorzaak dat in het kader van het landbouwbeleid een aanzienlijk bedrag aan subsidies wordt uitgetrokken ten behoeve van de Nederlandse landbouw. De gebruiker betaalt voor zuivelprodukten, met uitzondering van consumptiemelk en aanverwante produkten, een prijs, die onder invloed staat van de wereldmarktprijs en deswege in het algemeen beneden de Nederlandse kostprijs ligt. De subsidies, die ten laste van het Landbouw Egalisatiefonds (L.E.F.) zijn gebracht, dragen vrijwel geheel het karakter van producentensubsidies. Verreweg het grootste gedeelte van deze subsidies betreft het produkt melk (316 miljoen in 1961, in 1962 258 miljoen). De revaluatie van 7 maart 1961, die een verlaging van de opbrengstprijzen, in het bijzonder van zuivelprodukten, als gevolg had, bracht een extra last voor het L.E.F. mede.

Een belangrijke factor, die de hoogte van het nadelig saldo van het L.E.F. (voor het jaar 1962 geraamd op rond 320 miljoen) mede bepaalt, is de wereldmarktprijs. Deze onzekere factor maakt een voorbehoud voor de in de begroting opgenomen bedragen noodzakelijk. Voor de vaststelling van de begroting 1962 is uitgegaan van de wereldmarktsituatie omstreeks

1 juli 1961. Met het revaluatie-effect (35 miljoen op jaarbasis) is dus rekening gehouden.

De overige factoren, nl. het garantieniveau en het binnenlandse prijspeil, zijn, in tegenstelling tot de wereldmarktprijzen, wel vatbaar voor beïnvloeding door regeringsmaatregelen. Een actiever markt- en prijsbeleid in het binnenland kan in dit verband van betekenis zijn.

Voor de vergelijking van de gespecificeerde ramingen van het L.E.F. voor 1961 en 1962 zij verwezen naar tabel IV-10 van deze nota.

De defensie

De van de Regering van de Verenigde Staten ontvangen mededeling, dat na het Amerikaanse begrotingsjaar 1960/1961 bij het opstellen van de militaire plannen met de militaire hulpverlening aan Nederland geen rekening meer kan worden gehouden, heeft geleid tot een beslissing van het Kabinet, de afspraken inzake de in de jaren 1961 tot en met 1963 te verrichten defensieuitgaven te herzien. Deze beslissing is mede bepaald door de verscherpte internationale situatie.

Voor het thans lopende jaar 1961 werd de limiet van de militaire kasuitgaven met 150 miljoen verhoogd, terwijl voorts besloten werd de plafonds voor de jaren 1962 en 1963, zowel voor wat betreft de begrotingen als de kasuitgaven, telkenjare met 135 miljoen te verhogen. Zoals op bladzijde 9 is vermeld, wordt voor laatstbedoelde verhogingen een specifieke dekking noodzakelijk geacht.

Door deze beslissing is het basisbedrag voor de begrotingen 1962 en 1963 gebracht op 1985 miljoen, welk bedrag verhoogd wordt met de extra kosten, welke het gevolg zijn van de salarissen pensioenverhogende maatregelen na 1959. Voor 1962 worden deze extra kosten geraamd op circa 75 miljoen.

II. Het begrotingsbeeld

§ 1. De begroting 1962 en haar financiering

De ontwerp-begroting.

Hieronder volgt een samenvatting van de ontwerp-begroting 1962¹⁾.

Tabel II-1

Begrotingsbeeld 1962

Omschrijving	Ontwerp-begroting 1962
Gewone Dienst	
Uitgaven	9 087
Middelen	10 520
Saldo	+1 433
Buitengewone Dienst	
Uitgaven	2 073
Middelen	365
Saldo	—1 708
Gehele Dienst	
Uitgaven	11 160
Middelen	10 885
Begrotingstekort	275

Voor de hoofdzaken van het beleid, waarmee bij de begroting 1962 is rekening gehouden, wordt verwezen naar hetgeen hierover in hoofdstuk I, § 2 is medegedeeld.

Bij de ramingen van de ontwerp-begroting 1962 is geen rekening gehouden met een bedrag van 16 miljoen hogere uitgaven, die zullen voortvloeien uit de voorgestelde Wegenfinancieringswet en 6 miljoen, die zullen voortvloeien uit de voorgestelde Wet Premie Kerkenbouw. De desbetreffende wetsontwerpen zijn bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend.

Wel is bij de raming van de toeslagen op de pensioenen gerekend met het wetsontwerp nr. 6242, houdende „Nadere maatregelen ten aanzien van een overheidspensioen in verband met de samenloop met pensioen krachtens de Algemene Ouderdomswet of pensioen dan wel uitkering krachtens de Algemene Weduwen- en Wezenwet en in verband met de huurverhogingen per 1 augustus 1957 en per 1 april 1960”, alsmede met het wetsontwerp nr. 6256 (Samenloopregeling Indonesische pensioenen 1960), omdat reeds betaling van voorschotten op deze toeslagen plaatsvindt.

Normatieve beoordeling van de stijging van de uitgaven.

Het totaal van de uitgaven van de ontwerp-begroting 1962 ad 11 160 miljoen is 1203 miljoen hoger dan dat van de oorspronkelijk vastgestelde begroting 1961²⁾ ad 9957 miljoen. Bij de beoordeling van dit accres, tegen de achtergrond van de in de vorige paragraaf uiteengezette prioriteitenbenadering, worden enkele posten buiten beschouwing gelaten. Dit betreft in de eerste plaats de bruto aflossing op de gevestigde binnenlandse staatsschuld, de sanering van de pensioenfonds en de ontmutingen. Voorts worden de woningwetvoorschotten buiten beschouwing gelaten, aangezien het hier een verschuiving betreft van uitgaven van de gemeenten naar het Rijk. Hiermede rekening houdende, alsmede met enkele andere posten van bijzondere aard, kan de volgende vergelijking worden gemaakt.

¹⁾ Zoals uit bijlage 1 blijkt zijn de begrotingshoofdstukken met ingang van 1962 vernummerd.

Voor zover artikelen van de begroting 1961 zijn aangewezen voor toepassing van artikel 24 der Comptabiliteitswet, zijn de daaruit voortvloeiende overboekingen niet in de begrotingsbedragen voor 1962 opgenomen, evenmin als de overboekingen ingevolge dat artikel van 1962 naar 1963 op de begrotingsbedragen voor 1962 in mindering zijn gebracht.

²⁾ Inclusief de additionele posten met uitzondering van 16 miljoen in verband met de voorgestelde Wegenfinancieringswet, aangezien hiermede voor 1962 ook geen rekening is gehouden.

Tabel II-2

Vergelijking begrotingsuitgaven 1961—1962 in verband met het normatieve accres

Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 1961 ¹⁾	Ontwerp-begroting 1962
Totaal van de uitgaven	9 957	11 160
waarvan:		
Bruto aflossing gevestigde binnenlandse staatsschuld	398	441
Annuïteit sanering A.B.P. en Spoorwegpensioenfonds	195	195
Woningwetvoorschotten	670	692
Ontmutingen	15	14
	—1 278	—1 342
Totaal overige uitgaven	8 679	9 818
Voor de vergelijking aan te brengen correcties:		
a) De gevolgen van de Financiële Verhoudingswet 1960:		
Het overnemen door het Rijk van de voorheen ten laste van de gemeenten komende uitgaven voor het lager- en het nijverheidsonderwijs	362	
Het vervallen van de uitgaven van het Rijk wegens compensatie aan de gemeenten voor derving van personele en grondbelasting	— 76	— ³⁾
	+ 286 ²⁾	
b) Na het opstellen van de begroting 1961 wenselijk gebleken herzieningen ⁴⁾		
Bijdrage aan de Internationale Ontwikkelings Associatie	20	
Herziening politiesalarissen	15	
Salarisvoorzieningen ambtenaren (verdeling zgn. „franje”)	15	
Versterkte aflossing op het Amerikaanse Lend-Lease krediet	23	
	+ 73	
	9 038	9 818
Verhoging defensieplafond in verband met het aflopen van de Amerikaanse hulp		135
Salarisverhoging voor ambtenaren e.d. in 1962.		200
		— 335
	9 038	9 483
		+ 445

¹⁾ Inclusief de additionele posten met uitzondering van 16 miljoen in verband met de voorgestelde Wegenfinancieringswet, aangezien hiermede voor 1962 ook geen rekening is gehouden.

²⁾ Hiertegenover staat een verhoging van de ten bate van het Rijk komende belastingmiddelen met een ongeveer gelijk bedrag, als gevolg van een verlaging van het aan het Gemeentefonds toekomende aandeelpercentage in de belastingmiddelen.

³⁾ In de ontwerp-begroting 1962 is met de gevolgen van de Financiële Verhoudingswet 1960 reeds rekening gehouden.

⁴⁾ Het betreft hier posten, die bij de indiening van de begroting 1961 reeds te verwachten waren, doch die om verschillende formele redenen nog niet waren opgenomen. In de ontwerp-begroting 1962 is met deze uitgaven rekening gehouden.

Zoals op bladzijde 6 van de miljoenennota 1961 is uiteengezet mogen de in het kader van de prioriteitenanalyse relevante rijksuitgaven per jaar met 300 miljoen toenemen. Bijzondere oorzaken kunnen echter tot een afwijking van deze norm nopen. Zulke oorzaken gelden voor 1962 ten aanzien van de verhoging van het defensieplafond met 135 miljoen wegens het aflopen van de Amerikaanse hulp en de verhoging van de salarissen van ambtenaren, waarvoor in de ontwerp-begroting 1962 een stelpost van 200 miljoen is opgenomen. De verhoging van het defensieplafond betreft een eenmalige doorbreking van het uitgavenverloop, waartegenover, zoals op bladzijde 9 van deze nota is vermeld, een specifieke dekking wordt voorgesteld.

Bij de berekening van het kader, waarbinnen het financiële beleid van de Regering zich in de jaren 1962 en 1963 zal moeten bewegen, is uitgegaan van een jaarlijkse stijging van het nationale inkomen met 4 pct., te weten $1\frac{1}{2}$ à 2 pct. als gevolg van de toeneming van de werkende bevolking en 2 à $2\frac{1}{2}$ pct. door stijging van de produktiviteit. In het algemeen vertoont de loonsom per hoofd, wanneer geen verhoging van de regelslonen plaatsvindt, een stijging van 1 à 2 pct. per jaar. Bij het Rijk is dit het gevolg van de toeneming van de salarissen, voortvloeiende uit periodieke verhogingen, bevorderingen en dergelijke. Indien zich bij het bedrijfsleven een verhoging van de regelslonen voordoet, zal het Rijk dienen te volgen. Een zodanige loonstijging, die groter is dan overeenkomt met de veronderstelde groei van de volkshuishouding, noopt tot afwijking van de voor de rijksuitgaven gestelde norm. Overigens wordt opgemerkt, dat de in de ontwerp-begroting 1962 voor salarisverhoging opgenomen stelpost van 200 miljoen, welke mede betrekking heeft op de compensatie van de voorgenomen huurverhoging, niet mag worden gezien als een aanwijzing omtrent de hoogte van de salarisherziening. Bij deze post is gedacht aan eventuele loon- en salarismaatregelen en andere voorzieningen voor het actieve en niet-actieve rijkspersoneel (met uitzondering van dat van de staatsbedrijven), het gemeentelijke politie- en onderwijspersoneel en het personeel van bijzondere instellingen van onderwijs, waarvan de bezoldiging door het Rijk wordt vergoed, en dergelijke¹⁾.

Op grond van de genoemde overwegingen zijn in het vorenstaande overzicht, opgesteld ter beantwoording van de vraag in hoeverre de ontwerp-begroting 1962 in vergelijking met de oorspronkelijke begroting 1961 voldoet aan de gestelde norm, de beide vermelde posten in mindering gebracht. Alsdan blijkt, dat de norm van 300 miljoen in 1962 met 145 miljoen wordt overschreden.

Het nadelige saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds nam ten opzichte van de aanvankelijke verwachtingen voor 1962 toe tengevolge van het inwilligen van door de Tweede Kamer der Staten-Generaal geuite wensen, de revaluatie en de daling van de wereldmarktprijzen. Het inzake het woningbouwbeleid bij de begrotingsbehandeling in de Tweede Kamer gevoerde debat heeft ertoe geleid, dat de subsidies minder dalen dan oorspronkelijk werd verwacht. Tenslotte heeft de arbeidstijdverkortening een opwaartse druk gegeven op de overheidsuitgaven.

De financiering

Het tekort van de Gehele Dienst van de ontwerp-begroting 1962 beloopt 275 miljoen. Het tekort op kasbasis, waarvoor monetair aanvaardbare dekking nodig zal zijn, zal, ook indien rekening wordt gehouden met de in het begin van deze paragraaf genoemde bedragen voor wegenfinanciering en kerkenbouw, daarvan naar verwachting weinig afwijken. Waarschijnlijk zullen zowel de betalingen als de ontvangsten enigszins bij de begroting achterblijven, terwijl de te elimineren posten zonder monetaire betekenis zich beperken tot de te ont-

vangen aflossingen in het kader van de afwikkeling van de Europese Betalingsunie ad 13 miljoen. De stortingen op de voorinschrijfrekeningen in 1962 zullen het voor dekking benodigde bedrag van globaal 275 miljoen in niet onbelangrijke mate overschrijden. Het Rijk zal dus voor de financiering van de begroting 1962 geen beroep op de open kapitaalmarkt behoeven te doen. Neemt men in aanmerking, dat in het kastekort rond 440 miljoen aflossing op de binnenlandse schuld is begrepen, dan blijkt voorts, dat geen beroep op de netto besparingen van andere sectoren nodig is.

§ 2. De conjuncturele betekenis van de begroting 1962

Het Kabinet streeft ernaar de rijksuitgaven relatief achter te doen blijven bij de structurele groei van het nationale inkomen. Zoals in § 2 van hoofdstuk I van deze nota is uiteengezet, dient deze doelstelling vooral voorop te staan in een conjunctuurfase zoals wij ook voor het komende jaar mogen verwachten. Wanneer een begroting aan deze norm voldoet, zal via de rijksuitgaven enige tegendruk worden uitgeoefend ten opzichte van de stimulerende factoren, die in de economie werkzaam zijn.

Voor een analyse van de begroting 1962 uit deze gezichtshoek dient zij te worden vergeleken met die van het lopende jaar. Anders dan in de voorgaande paragraaf, waar voor de uitgavenstijging in het kader van de programmering op langere termijn de oorspronkelijk vastgestelde begroting als uitgangspunt is genomen, moeten hier in beginsel de vermoedelijke uitkomsten voor 1961 als vergelijkingsbasis worden gebruikt. Onze economie ondergaat immers thans de invloed van de werkelijke uitgaven. Hierbij moet echter wel worden overwogen, dat vermoedelijke uitkomsten, zoals deze in het midden van het lopende dienstjaar worden geschat, de neiging hebben wat de uitgaven betreft te hoog te zijn. Dit is hieraan toe te schrijven, dat op dat moment wel allerlei uitgavenverhogingen bekend zijn, doch omtrent eventuele verlagingen c.q. overloop nog onvoldoende informatie bestaat. Het is nuttig hiervoor een correctie aan te brengen.

In de miljoenennota 1961 is het principe van de analyse uiteengezet. Het is niet voldoende uit te gaan van totalen zonder meer, omdat de verschillende begrotingsposten een ongelijke uitwerking hebben op de nationale economie. Hiermede kan globaal rekening worden gehouden door een aantal posten te elimineren. Hoewel de vaststelling van de daarbij aan te houden grens min of meer arbitrair is, moeten bij het bepalen van de conjuncturele invloed van de begroting 1962 in ieder geval de in tabel II-3 opgenomen posten, waaraan in dit verband geen of geringe betekenis kan worden toegekend, worden geëlimineerd. Het betreft dezelfde posten die ook in tabel II-2 buiten beschouwing bleven alsmede enkele andere, die alleen in de vermoedelijke uitkomsten 1961 optreden. Het na deze eliminering voor 1961 verkregen totaal is vervolgens met het oog op de eerder genoemde algemene correctie van de vermoedelijke uitkomsten met een stelpost van 200 miljoen verlaagd.

¹⁾ Een salarisverhoging in 1962 voor het rijkspersoneel (exclusief het personeel van staatsbedrijven) kost voor iedere 1 pct. verhoging (inclusief een verhoging van sociale renten en subsidies aan bepaalde instellingen) het Rijk rond 35 miljoen op jaarbasis (hieronder is niet begrepen het bedrag, benodigd voor een eventuele verhoging van pensioenen).

Tabel II-3

*Berekening van de impuls uitgaande van de
rijksuitgaven in 1962*

Omschrijving	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp- begroting 1962
Totaal van de uitgaven	11 688	11 160
Te elimineren posten:		
1. Bruto aflossing gevestigde bin- nenlandse staatsschuld	414	441
2. Annuïteit sanering A.B.P. en Spoorwegpensioenfondsen	195	195
3. Woningwetvoorschotten	690	692
4. Ontmuntningen	15	14
5. Versterkte aflossing gevestigde buitenlandse staatsschuld	176	—
6. Storting in het Industrieel Ga- rantiefonds	30	—
7. Deelneming in het Internatio- nale Monetair Fonds	398	—
8. Vergoeding aan de Nederland- sche Bank voor geleden revalua- tieverlies	293	—
	— 2 211	— 1 342
	9 477	9 818
Algemene correctie op de vermoede- lijke uitkomsten 1961	200	—
	9 277	9 818

- ad 5. Deze post betreft incidentele en vrijwillige aanwending van deviezen. De zgn. versterkte aflossing op het Amerikaanse Lend-Lease krediet, waarbij het initiatief niet aan Nederlandse zijde ligt en die in verband moet worden gebracht met Amerikaanse bestedingen in ons land, is niet in deze post begrepen.
- ad 6. Naar verwachting zal op dit bedrag nauwelijks worden getrokken.
- ad 7. Deze uitgaven beïnvloeden noch de binnenlandse economie, noch het totaal van de externe reserve.
- ad 8. Deze post betreft een boekverlies in guldens.

Door de aangebrachte correcties resulteert — in plaats van de aanvankelijke uitgavendaling van ongeveer 530 miljoen — een accres van rond 540 miljoen. Daarvan betreft 200 miljoen de in de begroting 1962 opgenomen stelpost voor verhoging van de ambtenarensalarissen. In de vorige paragraaf is het bijzondere karakter van deze salarispost reeds in beschouwing genomen. Het moet nauwelijks voor mogelijk worden gehouden, voor deze schoksgewijze verhoging, voorzover die wordt bepaald door de loonontwikkeling in het bedrijfsleven en niet zozeer door een los van de economische situatie genomen beslissing van de overheid, bij andere uitgavencategorieën compensatie te vinden. Weliswaar is hier sprake van een impuls, doch deze is meer toe te rekenen aan de ontwikkeling in het bedrijfsleven dan aan de overheid. Exclusief deze salarisverhoging beloopt het uitgavenaccres 340 miljoen; dit is ruim 3½ pct. van het gecorrigeerde uitgaventotaal van 1961.

De totale impuls, die van de rijksbegroting uitgaat op de nationale economie is de resultante van twee componenten, nl. de zojuist berekende mutatie in de uitgaven en eventuele wijzigingen in de belastingtarieven en dergelijke. Globaal genomen kan men stellen, dat voor 1962 de invloed van de verlaging van de loon- en de inkomstenbelasting, de belastingverlichting voor de werkende gehuwde vrouw en het aflopen van de tijdelijke verhoging van de vermogensbelasting nog wordt overtroffen door de tegengestelde werking van de (indertijd beperkte) vervroegde afschrijving en investeringsaftrek op de in de begrotingen verwerkte ramingen voor de inkomsten- en de vennootschapsbelasting alsmede van de invoering van een belasting op minerale oliën. Zoals nader is toegelicht in § 2 van hoofdstuk V stijgt de bruto belastingopbrengst uit hoofde van

deze autonome factoren per saldo met 65 miljoen. Na aftrek van de aandelen van Gemeentefonds en Provinciefonds resteert hiervan voor het Rijk ca. 50 miljoen.

De van de rijksfinanciën in 1962 uitgaande impuls daalt daardoor, indien wordt afgezien van de verhoging van de ambtenarensalarissen, tot 290 miljoen of tot 3 pct. van het gecorrigeerde uitgavenpeil van 1961. Deze uitkomst moet worden gezien in het licht van de toeneming van het nationale inkomen, die van 1961 op 1962 wordt geschat op 6½ pct. nominaal en 4 pct. reëel.

Intussen verdient hierbij een aantal factoren nog de aandacht. De impuls, uitgaande van de autonome belastingwijzigingen, valt per saldo negatief uit, doordat de vervroegde afschrijving en de investeringsaftrek een groot gewicht in de schaal leggen. Deze beïnvloeden in sterke mate de raming van de vennootschapsbelasting voor het boekjaar 1961, welke raming volgens de bestaande gedragslijn in de begroting 1962 is verwerkt. Daartegenover staat, dat in deze berekening geen ruimte is gelaten voor de remmende werking, die van de in het belastingstelsel ingebouwde progressie uitgaat.

Tenslotte kan tegen de vergelijking van de ontwerp-begroting 1962 met de realisatie van 1961 worden ingebracht, dat de feitelijke impuls van de begroting voor 1962 pas zal kunnen worden bepaald wanneer ook de realisatie van 1962 bekend zal zijn. Zou de ontwikkeling van de begroting voor dat jaar analoog zijn aan die van 1961, dan zal de impuls belangrijk groter zijn. De ondergetekende is zich ervan bewust dat het verloop van de begroting in 1961 minder gunstig is dan aanvankelijk werd verwacht. Op de oorzaak hiervan wordt in § 3 van dit hoofdstuk nader ingegaan. Het verloop in 1961 schept temeer een reden zowel voor de Regering als voor de Staten-Generaal ten aanzien van beslissingen, welke het begrotingsbeeld ongunstig zullen beïnvloeden, grote terughoudendheid te betrachten.

§ 3. De begroting 1961

De vermoedelijke uitkomsten

Het tekort op de Gehele Dienst van de oorspronkelijk ingediende begroting voor het jaar 1961 bedroeg 194 miljoen. Door rekening te houden met een aantal additionele posten, in hoofdzaak het gevolg van voorgenomen wettelijke maatregelen, en enkele nota's van wijzigingen werd dit tekort met 383 miljoen verhoogd tot 577 miljoen.

Volgens de vermoedelijke uitkomsten is het begrotingstekort inmiddels gestegen tot 1547 miljoen. De toeneming van het tekort is de resultante van een aantal verhogingen en verlagingen, zowel bij de uitgaven als bij de middelen. Het totaal van de uitgaven op de Gehele Dienst stijgt met 1715 miljoen terwijl de middelen toenemen met 745 miljoen, waarvan 639 miljoen belastingontvangsten.

De stijging van de uitgaven in 1961 in vergelijking met de oorspronkelijke begroting voor dat jaar is aanzienlijk. Voor een juiste beoordeling van dit accres is het wenselijk een onderscheid te maken naar de aard van de belangrijkste posten, die tot deze stijging hebben bijgedragen. Alsdan blijkt, dat deze posten voor een groot deel betrekking hebben op suppletoire verhogingen, die hetzij niet het resultaat zijn van een uitbreiding van bestaande of het entameren van nieuwe taken hetzij geen invloed hebben op de conjunctuur, omdat zij de nationale bestedingen niet of nauwelijks beïnvloeden. Deze posten, die tezamen een bedrag van 1169 miljoen belopen, zijn de volgende:

Gevolgen van de Financiële-Verhoudingswet 1960; dit betreft een verschuiving van uitgaven van de gemeenten naar het Rijk, waartegenover een ongeveer gelijke verlaging staat van het aandeel van het Gemeentefonds in de opbrengst van de rijksbelastingen:

Kosten van het lager onderwijs	260
Kosten van het nijverheidsonderwijs en van het sociaal-pedagogisch onderwijs	102

Compensatie aan gemeenten wegens derving van inkomsten als gevolg van de verlaging van de personele belasting en van de grondbelasting	— 76	286
Aflossingen op de staatsschuld:		
Gevestigde binnenlandse schuld	16	
Versterkte aflossing gevestigde buitenlandse schuld	176	192
Vergoeding aan de Nederlandsche Bank voor het verlies, geleden op de goud- en deviezenvoorraad als gevolg van de revaluatie van de Nederlandse gulden	293	
Verzilvering van schuldbekentenissen gedeponeerd bij het Internationale Monetaire Fonds	398	
		1169

Van het resterende deel van de verhogingen ad 546 miljoen heeft rond 160 miljoen betrekking op overboekingen, met toepassing van artikel 24 van de Comptabiliteitswet van in vorige jaren besteed gebleven kredieten. Naar de ervaring heeft getoond, zal waarschijnlijk ook van 1961 naar 1962 een belangrijk bedrag met toepassing van het genoemde wetsartikel worden overgeboekt. Aangezien de ramingen daaromtrent per begrotingsspost te onzeker zijn, kon hiermede in de vermoedelijke uitkomsten 1961 nog vrijwel geen rekening worden gehouden.

De overige verhogingen betreffen de volgende posten:

Defensie-uitgaven	150
Nadelig saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds	89
Salaris-herziening voor politiepersoneel en voor kleuterleidsters	65
Toeslagen op pensioenen	44
Rente op staatsschuld	23
Versterkte aflossing Amerikaans Lend-Lease krediet ..	23
Overige verhogingen en verlagingen, per saldo	— 8
	386

Zoals in hoofdstuk I, § 2 van deze nota is vermeld, is de verhoging van de defensie-uitgaven een gevolg van het aflopen van de Amerikaanse hulp. De verhoging van het nadelig saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds is voor 50 miljoen toe te schrijven aan de lagere wereldmarktprijs voor zuivel en voor 24 miljoen het gevolg van de revaluatie van de gulden. Voor 15 miljoen betreft zij de tegemoetkoming aan door de Tweede Kamer der Staten-Generaal tijdens de begrotingsbehandeling naar voren gebrachte wensen. De hogere lasten wegens salaris-herziening voor politiepersoneel enz. en wegens toeslagen op pensioenen hebben in totaal voor 75 pct. betrekking op betalingen in 1961 over 1960 en voorgaande jaren. De verhoging van de rente op staatsschuld is het gevolg van de in de tweede helft van 1960 in het kader van de liquiditeitsbinding opgenomen leningen. Bij de versterkte aflossing op het Lend-Lease krediet ligt het initiatief niet aan Nederlandse zijde.

Uit het vorenstaande blijkt, dat de suppletore verhogingen voor 1961 slechts voor een deel betrekking hebben op uitgaven, die rechtstreeks met beleidswijzigingen samenhangen. Voor het overige zij ten aanzien van de mutaties in de uitgaven en de middelen verwezen naar bijlage 3 van deze nota.

De conjuncturele betekenis

Hierboven is reeds opgemerkt, dat de uitgavenstijging die de vermoedelijke uitkomsten 1961 vertonen ten opzichte van de ontwerp-begroting voor een deel geen betekenis heeft voor de conjuncturele impuls die van de begroting 1961 uitgaat. Voor een ander deel is dit wel het geval. Bovendien zijn thans nadere gegevens beschikbaar over 1960.

In de vorige miljoenennota (blz. 10, linkerkolom) werd een gecorrigeerd uitgavenaccres berekend van 1½ pct., te weten van 8465 tot 8601 miljoen. Dit percentage steeg, door rekening te houden met een verlaging van de loon- en inkomstenbelasting per medio 1961, die qua invloed op de economie met uitgavenverhoging op één lijn kan worden gesteld, tot 3½.

Een berekening op basis van het vermoedelijk beloop 1960 respectievelijk de vermoedelijke uitkomsten 1961, overeenkomstig die welke in de voorgaande paragraaf voor de begroting 1962 is gegeven, leidt tot het volgende resultaat. Evenals bij de impulsberekening voor 1962 zijn de vermoedelijke uitkomsten voor 1961 verlaagd met een stelpost van 200 miljoen met het oog op verlagingen, welke nog niet konden worden verwerkt.

Tabel II-4

Berekening van de impuls uitgaande van de rijksuitgaven in 1961

Omschrijving	Vermoedelijk beloop 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1961
Totaal van de uitgaven	9 494	11 688
Te elimineren posten:		
1. Bruto aflossing gevestigde binnenlandse staatsschuld	362	414
2. Annuïteit sanering A.B.P. en Spoorwegpensioenfonds	—	195
3. Woningwetvoorschotten	580	690
4. Ontmuntingen	21	15
5. Versterkte aflossing gevestigde buitenlandse staatsschuld	—	176
6. Storting in het Industrieel Garantiefonds	—	30
7. Deelneming in het Internationale Monetaire fonds	67	398
8. Vergoeding aan de Nederlandse Bank voor geleden revaluatieverlies	—	293
9. Deelneming in de emissie Hoogovens	21	—
	1 051	2 211
	8 443	9 477
Algemene correctie op de vermoedelijke uitkomsten 1961	—	200
	8 443	9 277

Door eliminering van niet relevante posten en de nadere correctie van 200 miljoen wordt de uitgavenstijging van 2194 miljoen tot 834 miljoen teruggebracht. Hierin is 71 miljoen begrepen voor verhoging van de A.B.P.-premie per 1 januari 1961, welke bedrag in de miljoenennota 1961 onder de geëlimineerde posten was opgenomen. Het resterende bedrag ad 763 miljoen is een uitgavenstijging van 9 pct. t.o.v. 1960. Door het achterwege blijven van de belastingverlaging behoeft dit percentage geen verdere correctie uit hoofde van autonome belastingwijzigingen.

De uitkomst van de analyse is, zowel op zichzelf als gesteld, naast die, welke vorig jaar werd berekend, teleurstellend. Daarbij dient echter op enige factoren te worden gewezen.

Van het verschil ad rond 630 miljoen tussen de huidige uitkomst (763) en de een jaar geleden berekende impuls (136), wordt circa 260 miljoen ¹⁾ verklaard door meevallers in 1960

¹⁾ Het gecorrigeerde uitgaventotaal voor 1960 is ten opzichte van vorig jaar nauwelijks veranderd. Echter zijn thans in het vermoedelijk beloop — evenals in de vermoedelijke uitkomsten voor 1961 — de gevolgen verwerkt van de Financiële-Verhoudingswet 1960. Het gaat daarbij om uitgaven van circa 260 miljoen netto (hoofdzakelijk voor onderwijs) die, globaal gesproken, het Rijk van de gemeenten heeft overgenomen. Dit betekent, dat andere uitgaven, tezamen tot eenzelfde bedrag, thans voor 1960 lager blijken te zijn dan vorig jaar was verondersteld.

en verlagingen in dat jaar op grond van overboekingen met toepassing van artikel 24 van de Comptabiliteitswet. Deze laatste hadden bovendien een stijging van 1961 met rond 130 miljoen tot gevolg, waartegenover echter thans een algemene benedenwaartse correctie op de vermoedelijke uitkomsten 1961 is toegepast. Afgezien van de na het indienen van de begroting 1961 bij nota's van wijzigingen aangebrachte verhogingen tot rond 38 miljoen, waarmede in de miljoenennota 1961 bij de impulsbepaling geen rekening kon worden gehouden, hebben nog de hiervoor op blz. 14 genoemde overige verhogingen voor 1961 ad 386 miljoen hun invloed doen gelden op het bovenbedoelde verschil.

Uit de specificatie van laatstvermeld bedrag blijkt, dat deze suppletoire verhogingen — en mitsdien een impuls die sterker is dan een jaar geleden werd voorzien — slechts ten dele een gevolg zijn van concrete beleidsbeslissingen in het afgelopen parlementaire jaar.

Wat de autonome belastingmutaties betreft moge hier in herinnering worden gebracht, dat, zoals in § 2 van dit hoofdstuk is uiteengezet, door de wijze van ramen van de vennootschapsbelasting de beperking van de fiscale investeringsfaciliteiten van het voorjaar van 1960 vooral doorwerkt in de middelen voor 1962. Men mag intussen wel aannemen, dat bij de uitwerking van de beperking op de bestedingen het accent in sterkere mate dan in de belastingbedragen tot uiting komt, op 1961 is komen te liggen.

De financiering

In de vorige miljoenennota werd het budgettaire kastekort voor 1961 geraamd op bijna 700 miljoen. Rekening houdende met daarin begrepen ontvangsten aan aflossingen op in

het kader van de E.B.U.-liquidatie verstrekte kredieten, werd het benodigde bedrag aan op de kapitaalmarkt aan te trekken dekkingsmiddelen geraamd op 750 miljoen. Daarin zou voor 500 miljoen kunnen worden voorzien door stortingen op de voorinschrijfrekeningen en voor 250 miljoen door lenen op de open kapitaalmarkt.

Op basis van de thans beschikbare gegevens wordt het kastekort geraamd op 1175 miljoen. Hierbij is in aanmerking genomen, dat het werkelijke uitgavenpeil van de begroting naar verwachting beneden dat van de zogenaamde vermoedelijke uitkomsten zal blijven. Ook dit tekort dient voor een beoordeling van de behoeften aan monetair adequate financieringsmiddelen te worden gecorrigeerd voor de ontvangen E.B.U.-aflossingen — thans 137 miljoen — doch bovendien kunnen bij de uitgaven de deelneming aan het Internationale Monetaire Fonds (398 miljoen) en het revaluatieverlies (293 miljoen) buiten beschouwing blijven. Alsdan resulteert een saldo van circa 625 miljoen. Het dit jaar door middel van een tweetal leningen op de open kapitaalmarkt aangetrokken bedrag overtreft dit saldo reeds enigszins. Mede in aanmerking genomen de stortingen welke in het lopende jaar op de voorinschrijfrekeningen zullen accumuleren, kan het liquiditeitsoverschot van het Rijk globaal worden geraamd op 4 à 500 miljoen. Hierin komt tot uitdrukking, dat dit jaar het beleid gericht op binding van liquiditeiten is voortgezet. In feite is deze binding nog ca. 175 miljoen groter dan uit het geschatte liquiditeitsoverschot valt af te leiden. Immers, het aangetrokken middelensurplus is dit jaar tot laatstgenoemd bedrag aangewend voor versterkte aflossing van buitenlandse gevestigde schuld, die in het budgettaire kastekort weer als uitgaaf is verwerkt.

III. Het peil van de rijksuitgaven

§ 1. Het uitgavenpeil in het algemeen

Het totaal van de uitgaven van het Rijk geeft een indruk van de omvang van de collectieve en dat deel van de individuele behoeften, waarvoor de centrale overheid de middelen voor bevrediging ter beschikking stelt. Een geïsoleerde beschouwing van het totaal van de uitgaven voor enig jaar is weinig zinvol. Van meer betekenis is een beoordeling van de ontwikkeling in de tijd. Afgezien van beleidsbeslissingen tot het aanvangen van nieuwe taken ondergaan de uitgaven van het Rijk de invloed van loon- en prijswijzigingen, alsmede van de toeneming van de bevolking en de groei van de volkshuishouding. Ten einde deze invloeden uit te schakelen, is het doelmatig de uitgaven te relateren aan het nationale inkomen. Hierdoor wordt de relatieve plaats van het Rijk in de volkshuishouding tot uitdrukking gebracht.

De omvang van de rijkshuishouding ten opzichte van de andere sectoren van de nationale economie wisselt met de omstandigheden. Zo zal onder invloed van oorlog of andere catastrofes een belangrijke uitbreiding worden gegeven aan de taken van het Rijk, waardoor het peil van de uitgaven schoksgewijze stijgt. Naarmate de gevolgen van de oorlog grotendeels teniet worden gedaan, dient krachtig te worden gestreefd het relatieve peil weer te verlagen. Dit streven wordt doorkruist door de wensen tot het opleggen van nieuwe taken aan het Rijk, waardoor de uit de oorlogsjaren en de jaren van het herstel daterende zeer grote plaats van het Rijk permanent dreigt te worden. Het een is slechts met het ander verenigbaar indien voldoende compensatie kan worden verkregen door inkrimping van bestaande taken.

De opvattingen omtrent het huidige uitgavenpeil lopen sterk uiteen. Enerzijds wordt gepleit voor een drastische verlaging, anderzijds bestaat de mening, dat er nieuwe taken dienen te worden ter hand genomen dan wel bestaande te worden uitgebreid. Bovendien zouden naar het oordeel van sommigen thans nog achterstanden bestaan, die hun oorsprong in de oorlogs- en naoorlogse jaren vinden en zo snel mogelijk moeten worden ingehaald. De tegenstelling, die tussen beide zienswijzen bestaat, is veelal meer schijn dan wezen, met name wanneer deze opvattingen op verschillende uitgavengroepen betrekking hebben.

De Regering onderschrijft eerstgenoemde opvatting voor zover deze sommige subsidies betreft. Evenzo is zij bij voortduring attent op het bevorderen van de doelmatigheid in het overheidsapparaat ten einde ook in deze sector verlagingsen te kunnen bewerkstelligen. Daarnaast erkent zij, dat niet valt te ontkomen aan uitgavenverhogingen ten behoeve van structurele voorzieningen, welke nauw verband houden met het bevolkingsaccres en de groei van de nationale economie. In dit verband wordt gewezen op de investerings- en exploitatieuitgaven ten behoeve van het onderwijs, die thans relatief sterker toenemen dan het nationale inkomen. Het hoge geboortecijfer in de jaren 1946 en 1947 en de toegenomen behoefte aan voortgezet onderwijs (welke onder meer wordt veroorzaakt door de industrialisatie en de grotere welvaart) hebben een sterke uitbreiding van de uitgaven ten behoeve van het middelbaar onderwijs teweeg gebracht. De toenemende belangstelling voor het wetenschappelijk onderwijs vergt eveneens kostbare voorzieningen.

De intensivering van het verkeer vereist hoge investeringen in communicatiemiddelen. De uitgaven voor de Nederlandse defensie drukken thans als gevolg van het aflopen van de Amerikaanse hulp volledig op de rijksbegroting. Evenzo vergen de investeringen ten behoeve van de verdediging tegen de zee grote bedragen.

De structurele groei van het nationale inkomen bepaalt — rekening houdende met de noodzakelijke ruimte voor belastingverlaging — de toelaatbare stijging van de rijksuitgaven. Dientengevolge zullen niet alle activiteiten in het tempo, waarin men dat wenst, kunnen geschieden. Veelal zal het noodzakelijk zijn een temporisering van de uitgaven

te bewerkstelligen. Dit kan bij belanghebbenden de mening doen postvatten, dat er in de uitvoering van bepaalde overheidstaken achterstanden zijn, welke permanent dreigen te worden. Dienaangaande kan worden opgemerkt, dat voor de overheidstaken die in de opeenvolgende begrotingen geraamde uitgaven voldoende ruimte bieden om — naast de structurele toeneming van de behoeften — te voorzien in het binnen een redelijke tijd inlopen van eventueel aanwezige achterstanden. Als voorbeeld kan de uitbreiding van het rijkswegennet worden genoemd. Over de periode 1930 t/m 1939 bedroeg het aantal opengestelde baankilometers rijkswegen gemiddeld 41 per jaar. De gemiddelden over de periode 1940 t/m 1945, 1946 t/m 1955 en 1956 t/m 1960 bedragen onderscheidenlijk 16, 38 en 75 km per jaar. De tot stand gekomen ruil- en herverkavelingen omvatten over de periode 1924 t/m 1939 gemiddeld 637 ha per jaar. Over de periode 1940 t/m 1945, 1946 t/m 1955 en 1956 t/m 1959 bedragen de jaargemiddelden onderscheidenlijk 2.212, 6.566 en 10.086 ha.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de uitbreiding, die aan enige andere voorzieningen is gegeven.

Tabel III-1

Indexcijfers van enige voorzieningen in verhouding tot de bevolking en produktie (1953=100)

Jaar	Bevolking	Algemene produktie	Gecombineerde produktie van gas, water en elektriciteit	Aansluitingen telefoon	Woningvoorraad
1953	100	100	100	100	100
1954	101	110	111	108	102
1955	103	119	118	117	104
1956	104	124	130	127	107
1957	105	127	138	135	110
1958	107	127	141	143	114
1959	108	139	151	153	117
1960	109	157	164	163	120

Voorts zijn in tabel III-2 de bedragen vermeld, die sedert 1957 voor enkele belangrijke rijkstaken zijn uitgegeven c.q. geraamd.

De raming van de rijksuitgaven volgens de ingediende begroting overschrijdt voor 1962 voor het eerst de 10 miljard gulden. Gezien de groei van de uitgaven in de laatste jaren was deze overschrijding te verwachten. Het opmerkelijke van de ontwikkeling treedt vooral aan het licht, indien een langere periode in beschouwing wordt genomen. In minder dan 100 jaren zijn de rijksuitgaven tot het 100-voudige toegenomen. In het jaar 1864 werd voor het eerst de 100-miljoen-grens bereikt; de 1 miljard-grens werd overschreden in 1938¹⁾. In tabel III-3 zijn de rekeningen van deze jaren naast de begroting 1962 geplaatst. De cijfers betreffen de hoofdstukken van de rijksbegroting en enkele belangrijke fondsen²⁾. Voor 1864 en 1938 is de indeling in hoofdstukken in grote lijnen aan de huidige aangepast.

¹⁾ Eerdere overschrijdingen van de 1 miljard-grens zijn buiten beschouwing gelaten, aangezien deze zijn veroorzaakt door buitengewone aflossingen van schuld (b.v. in 1932) of buiten de normale ontwikkeling van het uitgavenpeil vielen (b.v. 1919). Te beginnen met 1938 is de 1 miljard-grens definitief overschreden.

²⁾ Bijdragen van een hoofdstuk aan een fonds zijn niet opgenomen in de uitgaven van dat hoofdstuk.

Tabel III-2

Uitgavenbeeld van enkele belangrijke overheidsvoorzieningen
(alleen rijksuitgaven)

	Rekening 1957	Rekening 1958	Voorlopige rekening 1959	Ver- moedelijk beloop 1960	Ver- moedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp- begroting 1962
Industrialisatie en industriële infrastructuur	2	1	2	13	44	63
Investerings ten behoeve van onderwijs (excl. land- bouwonderwijs)	55	73	92	135	147	161
Wetenschappelijk onderwijs	46	67	85	125	137	150
Overig onderwijs	9	6	7	10	10	11
Cultuurtechnische werken	128	115	112	107	106	106
Ruilverkaveling	65	61	60	63	75	78
Herverkaveling	41	33	27	14	4	—
Waterschaps- en gemeentewerken	12	14	19	23	19	20
Overige voorzieningen	10	7	6	7	8	8
Waterstaatswerken	226	209	226	266	410	440
Waterwegen	17	13	25	31	106	118
Landwegen	96	85	81	102	133	137
Deltawerken	45	54	70	74	106	119
Zuiderzeewerken	61	48	43	53	57	60
Overige werken	7	9	7	6	8	6
Landbouwonderwijs, -onderzoek en -voorlichting . . .	72	79	82	93	107	117

Tabel III-3

De rijksuitgaven in 1864, 1938 en 1962

Hoofdstukken en enkele fondsen	Bedragen			In % van de rijksuitgaven		
	1864	1938	1962	1864	1938	1962
Buitenlandse Zaken	1	4	340	1	0	3
Justitie	3	27	273	3	2	2
Binnenlandse Zaken	2	18	884	2	2	8
Onderwijs, Kunsten en We- tenschappen	1	142	2 018	1	13	19
Nationale Schuld	40	151	1 171	40	14	10
Financiën	5	162	391	5	15	5
Defensie	21	161	2 069	21	15	19
Volkshuisvesting en Bouw- nijverheid	—	15	1 103	—	1	10
Verkeer en Waterstaat . . .	21	75 ¹⁾	1 023	21	7	9
Economische Zaken	—	22	206	—	2	2
Landbouw en Visserij	—	8	307 ²⁾	—	1	3
Sociale Zaken en Volksge- zondheid	—	44	552	—	4	5
Maatschappelijk Werk . . .	—	—	139	—	—	1
Kolonien	2	12	—	2	1	—
Kabinet v/d Vice-Minister- President (Suriname en de Nederlandse Antillen) . . .	—	—	25	—	—	0
Binnenlandse Zaken (Neder- lands Nieuw-Guinea)	—	—	108	—	—	1
Overige hoofdstukken	4	3	230 ³⁾	4	0	0
Verkeersfonds	—	115 ⁴⁾	—	—	11	—
Landbouw-Egalisatiefonds .	—	— ⁵⁾	321	—	—	3
Werkloosheidssubsidiefonds	—	132	—	—	12	—
	100	1 091	11 160	100	100	100

¹⁾ Inclusief 20 miljoen voor voorschotten aan de Nederlandse Spoorwegen.

²⁾ Exclusief het afzonderlijk vermelde Landbouw-Egalisatiefonds.

³⁾ Hieronder 200 miljoen voor kosten van loon- en salarismaatregelen en daarmede in verband staande voorzieningen. Bij de procentgewijze splitsing is dit bedrag niet hier opgenomen, maar zijn de percentages bij enkele departementen verhoogd.

⁴⁾ Hieronder 33 miljoen voor dekking bedrijfsverlies Nederlandse Spoorwegen.

⁵⁾ Het Landbouw-Crisisfonds had in 1938 een voordelig saldo van 32 miljoen.

In nevenstaande opstelling komt tot uitdrukking welk een invloed de uitbreiding van de staatstaken op het totaal en op de onderlinge verhoudingen heeft gehad. Aangezien voor 1864 geen raming van het nationale inkomen bekend is, is het niet mogelijk de drie jaarreeksen, ter betere vergelijking, te relateren aan het nationale inkomen. In plaats daarvan zijn de bedragen uitgedrukt in procenten van de totale rijksuitgaven. De rijksuitgaven zijn van 1938 op 1962 meer toegenomen dan het nationale inkomen (de uitgaven tot het 10-voudige, het nationale inkomen tot het 8-voudige). De in de tabel opgenomen percentages voor die jaren geven daardoor een sterkere afnemings, respectievelijk minder sterke toeneming te zien dan in procenten van het nationale inkomen tot uitdrukking zou komen.

Van de begroting 1864 is ruim 80 pct. bestemd voor slechts drie categorieën: nationale schuld, defensie en verkeer en waterstaat. Voor 1938 en 1962 maken deze categorieën, met het Verkeersfonds, 47 pct., respectievelijk 38 pct. van het uitgavetotaal uit. Om tot ongeveer 80 pct. te komen zouden voor 1938 ook de uitgaven voor onderwijs, sociale zaken en het Werkloosheidssubsidiefonds moeten worden medegegeld; voor 1962 zouden bovendien de uitgaven voor volkshuisvesting, landbouw en het Landbouw-Egalisatiefonds in aanmerking moeten worden genomen. Op langere termijn gezien is, als in de meeste landen, defensie het grootste begrotingshoofdstuk. In Nederland doet zich, onder meer als gevolg van de taakverdeling tussen Rijk en andere overheden, thans het — internationaal gezien vrij uitzonderlijke — feit voor, dat de onderwijsbegroting bijna even groot is ¹⁾.

De nationale schuld vergt in 1864 een groter aandeel (40 pct.) dan enig ander begrotingshoofdstuk. In de daarop volgende jaren is veel schuld gedelgd. Eerst in deze eeuw is de schuld weer sterk gestegen. De stijging van rente en aflossing is aanzienlijk achtergebleven bij de toeneming van de rijksuitgaven. Voor 1962 belooft het aandeel van de nationale schuld 10 pct.

¹⁾ Indien de uitgaven voor landbouwonderwijs en de onderwijsuitgaven van Binnenlandse Zaken worden meegeteld is de onderwijsbegroting de hoogste.

De uitgaven voor defensie vertonen een groei, welke over een eeuw gezien ongeveer in de pas loopt met de toeneming van de totale uitgaven. De technische ontwikkeling op militair gebied en de internationale spanningen zijn hiervoor verantwoordelijk. Aan de hand van dit hoofdstuk kan de grote invloed van de keuze van het vergelijkingsjaar worden geïllustreerd. Het percentage van defensie in de totale rijksuitgaven bedraagt voor 1938: 15. In 1939 belopen deze uitgaven echter 26 pct. van het totaal. Verschillende andere hoofdstukken komen dan overeenkomstig lager uit.

In 1864 berustte de zorg voor verkeer en waterstaat bij de Minister van Binnenlandse Zaken. De aanleg van staatsspoorwegen en van andere grote werken van openbaar nut (o.a. de verbetering van de Rotterdamse waterweg) vergden 21 pct. van het begrotingstotaal. Ook in 1938 zijn belangrijke uitgaven ten behoeve van de Nederlandse spoorwegen gedaan. Voor 1962 worden voor verkeer en waterstaat begrotingskredieten tot een bedrag van meer dan 1 miljard gevraagd.

De begroting 1864 stelde voor het onderwijs nauwelijks 1 pct. (één miljoen gulden) beschikbaar. Bij de aanbidding aan de Staten-Generaal van de begroting voor het volgende jaar (waarin voor het onderwijs een vrijwel gelijk bedrag werd gevraagd) wees de Minister van Financiën op het belang de intellectuele ontwikkeling van de natie krachtig te bevorderen; aan de eisen, die daartoe aan de schatkist werden gesteld, behoorde te worden voldaan. Dit waren profetische woorden, indien men zich het huidige 2 miljard-budget van het departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen voor ogen stelt.

De uitgaven van het departement van Binnenlandse Zaken zijn sterk beïnvloed door lasten, welke het Rijk na 1945 op zich heeft genomen, in casu de bijdrage in de kosten van de gemeentepolitie (in 1962: 162 miljoen) en verschillende uitkeringen met betrekking tot pensioenen (355 miljoen). Voorts is het totaal van dit hoofdstuk verhoogd door de gewijzigde financiering van het lager onderwijs (277 miljoen).

Aan het departement van Financiën is van oudsher — na Defensie — het grootste aantal civiele rijksambtenaren verbonden. In 1864 komen de uitgaven van Financiën nog in hoofdzaak overeen met de kosten van de Belastingdienst (4 miljoen). In 1938 vergt die dienst 31 miljoen, in 1962 179 miljoen. De belastingopbrengst in die jaren is respectievelijk 60 miljoen, 569 miljoen en 11 443 miljoen. De perceptiekosten zijn derhalve van 7 pct. in 1864, via 5½ pct. in 1938 tot 1½ pct. in 1962 teruggebracht. De overige uitgaven van Financiën betreffen in 1938 o.a. de werkverruiming en het muntwezen, in 1962 naast het muntwezen de garanties van Indonesische schulden, de oorlogsschade, de deelnemingen in het kapitaal van internationale organisaties en de leningen ten behoeve van de ontwikkelingsplannen voor Suriname en de Nederlandse Antillen.

Met taken op het sociale of volksgezondheidssterrein had het Rijk in 1864 slechts in geringe mate bemoeienis. Pas onder invloed van de economische crisis van de jaren dertig werden de sociale taken, met name arbeidsvoorzieningen steunverlening, van grote budgettaire betekenis. Naast steun en bijdragen aan de werkloosheidsverzekering stond het Werkloosheidssubsidiefonds. Wat de sociale voorzieningen betreft dient te worden bedacht, dat na 1938 veel nieuwe verzekeringen tot stand zijn gekomen, die uit premies worden gefinancierd. In de jaren na de tweede wereldoorlog zijn vooral de uitgaven voor sociale verzekering en voor volksgezondheid op de voorgrond getreden. De uitgaven in laatstgenoemde categorie zijn van 3 miljoen in 1938 opgelopen tot 89 miljoen ¹⁾ in 1962.

De bemoeienis van het Rijk met de volkshuisvesting is sterk afhankelijk geweest van de economische toestand. Omstreeks 1920 zijn, voornamelijk door het verlenen van voorschotten aan de gemeenten, belangrijke bedragen voor de woningbouw ten laste van 's Rijks kas beschikbaar gesteld. In 1938 zijn de

onderhavige uitgaven veel minder omvangrijk. De zorg voor de volkshuisvesting ressorteerde destijds onder het departement van Binnenlandse Zaken. Pas na de tweede wereldoorlog is een afzonderlijk departement ingesteld. Onder het naoorlogse huurbeleid worden aanzienlijke huursubsidies betaald. De hoogte van de uitgaven voor 1962 wordt bovendien belangrijk beïnvloed door de voorschotten voor de bouw van woningwetwoningen.

De uitgaven ten behoeve van de landbouw zijn vooral ontstaan na de crisis van 1880, toen besloten werd van overheidswege, door middel van onderzoek, vakonderwijs en voorlichting, een bijdrage te leveren tot de gezondmaking van het agrarische produktie-apparaat. Deze activiteiten — in latere jaren nog uitgebreid met de cultuurtechnische werken — zijn vooral in de jaren na de tweede wereldoorlog sterk toegenomen.

Ten aanzien van de uitgaven van het Landbouw-Egalisatiefonds dient er rekening mee te worden gehouden, dat het karakter van dit fonds in de loop van de jaren — mede in verband met de wijzigingen in het markt- en prijsbeleid — belangrijke veranderingen heeft ondergaan. Met name speelt hierbij een rol dat de bescherming van de landbouw thans in sterke mate via de schatkist plaatsvindt, terwijl in het jaar 1938 de bescherming vooral via het binnenlandse prijspeil werd geleid.

De rijksuitgaven hebben velerlei invloeden ondergaan. De toeneming van de bevolking, de wijziging in de economische structuur van het land, de invoering en uitbreiding van de leerplicht en de toenemende behoefte aan velerlei vormen van onderwijs, de groei van de sociale voorzieningen, de verschuiving van taken van gemeenten en particulieren naar Rijk, tijdelijke verschijnselen als crisis en oorlog, de watersnood 1953 en de daarop gevolgde uitvoering van grote waterstaatswerken, de internationale hulpverlening, stijging van prijs- en vooral loonpeil, algemene toeneming van de welvaart en nieuwe opvattingen over het beleid hebben een opwaartse druk op de uitgaven uitgeoefend. Slechts enkele malen is het nominale peil gedaald. Op de vertienvoudiging van de rijksuitgaven in de periode 1864—1938 (74 jaar) is een nieuwe vertienvoudiging gevolgd in de periode 1938—1962 (24 jaar).

Tabel III-4

De groei van de rijksuitgaven tussen 1864 en 1962

Jaar	Rijksuitgaven	Netto nationaal inkomen ¹⁾ (marktprijzen)	Uitgaven in % van nationaal inkomen
1864	100	.	.
1880	113	.	.
1890	166	.	.
1900	154	1 796	8,6
1910	204	2 408	8,5
1915	513	3 227	15,9
1920	986	6 285	15,7
1925	746	5 724	13,0
1930	815	6 237	13,1
1938	1 091	5 395	20,2
1946	4 635	9 930	46,7
1950	4 868	17 168	28,4
1955	7 340	27 568	26,6
1962	11 160	43 420	25,7

¹⁾ Voor de jaren vóór 1900 is geen raming van het nationale inkomen beschikbaar.

¹⁾ Exclusief ziekenfondsverzekering bejaarden.

Van het begin van de periode van beschouwing tot kort voor de eerste wereldoorlog (bijna 50 jaar) zijn de rijksuitgaven slechts ongeveer verdubbeld: 1864 100 miljoen; 1910 204 miljoen. De oorlog leidt, hoewel Nederland daarin niet rechtstreeks wordt betrokken, tot een snelle groei van de uitgaven, zowel in absolute bedragen als in procenten van het nationale inkomen. In 1915 wordt de oorspronkelijke raming van de uitgaven (255 miljoen) met een even groot bedrag overschreden (werkelijke uitgaven 513 miljoen, waarvan extra-uitgaven voor de landmacht 184 miljoen). Vijf jaar later vergen twee nieuwe departementen (Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en Arbeid) 200 miljoen. Ook voor andere departementen (behalve voor Oorlog) treedt een belangrijke uitzetting van de uitgaven op. Voor voorschotten aan gemeenten ten behoeve van de woningbouw wordt in 1920 114 miljoen beschikbaar gesteld. In 1925 vergen deze voorschotten ruim 90 miljoen minder. Ook voor velerlei andere doeleinden kan met lagere bedragen worden volstaan. De totale uitgaven, in 1920 (het Leningfonds medegerekend) 986 miljoen, zijn in 1925 tot 746 miljoen teruggebracht. De gelijktijdig optredende daling van het nationale inkomen remt de daling van het in procenten daarvan uitgedrukte rijksuitgaventotaal enigermate af. Niettemin is die daling van 15,7 pct. op 13 pct. aanzienlijk.

Tussen 1925 en 1938 stijgen de uitgaven vrij geleidelijk. Het teruglopen van het nationale inkomen na 1930 veroorzaakt een sterke stijging van het procentuele cijfer (1938: 20,2 pct.).

De bezetting leidt tot een formidabele sprong van de uitgaven, zowel uitgedrukt in absolute bedragen als in procenten van het nationale inkomen. De gunstige ontwikkeling van de nationale economie en het aflopende karakter van verschillende uit de oorlog voortvloeiende uitgaven leiden na 1946 in enkele jaren tot een aanzienlijk gunstiger verhouding tussen rijks-uitgaven en nationaal inkomen (1946: 46,7 pct.; 1950: 28,4 pct.). Hoewel na 1950 een snelle groei van de rijksuitgaven optreedt, blijkt het mogelijk deze achter te doen blijven bij de groei van het nationale inkomen.

§ 2. Het verloop van de totale overheidsuitgaven 1938—1958

Het verloop van de rijksuitgaven staat niet op zich zelf. Het hangt samen met de verdeling van de overheidstaak over het Rijk en de overige publiekrechtelijke lichamen, waarvan vooral de gemeenten en de instellingen voor het bijzonder onderwijs van belang zijn. Het inzicht wordt daarom verdiept, indien naast de ontwikkeling van de rijksuitgaven die van de uitgaven van de overige publiekrechtelijke lichamen wordt gesteld.

In de rijksuitgaven zijn belangrijke bedragen begrepen wegens uitkeringen aan de overige publiekrechtelijke lichamen, welke op hun beurt de daarmede gefinancierde betalingen als uitgaven opvoeren. Het totaal van de overheidsuitgaven dient van dergelijke dubbeltellingen te worden gezuiverd. In de door het Centraal Bureau voor de Statistiek opgestelde nationale rekeningen is dit geschied. Uitgaven als die voor politie en voor gemeentelijk en bijzonder onderwijs zijn daarbij, in overeenstemming met de internationale afspraken, opgenomen bij de lichamen, die de uitgaven doen, in casu de gemeenten en de instellingen voor bijzonder onderwijs. De bijdragen van het Rijk ter zake zijn uit de rijksuitgaven weggelaten.

Voorts zijn geëlimineerd de financiële transacties. Deze komen niet altijd volledig in de overheidsrekeningen tot uitdrukking. Het Rijk en de overige overheidsorganen passen hierbij verschillende regels toe. Ook overigens wordt het inzicht door het weglaten van deze transacties vergemakkelijkt, aangezien daarin allerlei toevallige omstandigheden tot uitdrukking komen, zoals versterkte aflossing van staatsschuld aan het buitenland en transacties in verband met het Internationale Monetair Fonds en met de Europese Betalingsunie.

Tabel III-5

De totale overheidsuitgaven (exclusief financiële transacties)

Jaar	Netto natio- naal in- komen (markt- prijzen)	Rijk ¹⁾		Overige publiek- rechtelijke lichamen		Totale over- heids- uitgaven	
		bedrag	in % v.h. N.I.	bedrag	in % v.h. N.I.	bedrag	in % v.h. N.I.
1938 ²⁾	5 395	650	12	600	11	1 250	23
1949	15 432	2 990	19	1 563	10	4 553	29
1950	17 168	3 067	18	1 725	10	4 792	28
1951	19 513	3 520	18	1 965	10	5 485	28
1952	20 335	3 752	19	2 079	10	5 831	29
1953	21 836	4 285	19	2 528	12	6 813	31
1954	24 557	4 752	19	2 689	11	7 441	30
1955	27 568	5 323	19	3 109	12	8 432	31
1956	29 604	5 579	19	3 534	12	9 113	31
1957	32 036	5 644	17	4 033	13	9 677	30
1958	32 460	5 680	17	4 190	13	9 870	30

¹⁾ Exclusief betalingen aan overige publiekrechtelijke lichamen.

²⁾ Het totaal van de overheidsuitgaven 1938 is, met een kleine correctie, ontleend aan het Centraal Economisch Plan 1958. De verdeling tussen het Rijk en de overige publiekrechtelijke lichamen is zo goed mogelijk benaderd. Voor de naoorlogse jaren is gebruik gemaakt van de nationale rekeningen.

Uit bovenstaande opstelling blijkt de belangrijke relatieve stijging van de overheidsuitgaven ten opzichte van het vooroorlogse jaar 1938. Deze is in hoofdzaak gelegen bij de rijks-uitgaven. Met ingang van 1957 vindt bij deze uitgaven een relatieve daling plaats, welke samenhangt met de invoering van de Algemene Ouderdomswet. Hierdoor vervallen de ouderdomsvoorzieningen (Noodvoorziening ouden van dagen) bij de uitgaven van het Rijk. Daartegenover zijn echter de uitkeringen van de sociale verzekeringsinstellingen uit hoofde van de Algemene Ouderdomsverzekering belangrijk gestegen.

De toeneming van de uitgaven van de overige publiekrechtelijke lichamen in de loop van de periode 1949—1958 hangt vooral samen met de stijging van de kosten van het onderwijs, welke grotendeels in deze categorie zijn opgenomen.

§ 3. Analyse van het uitgavenpeil over de jaren 1958 tot en met 1962

Tabel III-6 geeft een beeld van de rijksuitgaven over de jaren 1958 tot en met 1962.

Tabel III-6

Rijksuitgaven 1958 tot en met 1962

Jaar	Netto nationaal inkomen (markt- prijzen)	Uitgaven Gehele Dienst	Uitgaven in % van het natio- nale inkomen
1958 (rekening)	32 460	8 052	24,8
1959 (voorlopige rekening)	34 970	9 040	25,9
1960 (vermoedelijk beloop)	38 480	9 494	24,7
1961 (vermoedelijke uitkomsten)	40 760	11 688	28,7
1962 (ontwerp-begroting)	43 420	11 160	25,7

Een analyse overeenkomende met de methode, toegepast bij het opstellen van de nationale rekeningen, geeft een inzicht in de economische betekenis van de activiteiten van het Rijk. Deze methode is gebaseerd op de in het kader van de Verenigde

Naties en de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking tot stand gekomen afspraken terzake van de economische classificatie van uitgaven en middelen. Bijlage 2 van deze nota is aldus samengesteld. Aansluitend daaraan is het doelmatig de uitgaven te onderscheiden in directe bestedingen ¹⁾ en overdrachtsuitgaven. Als directe bestedingen worden aangemerkt de uitgaven van het Rijk, waarbij een rechtstreeks beroep op de nationale middelen wordt gedaan. De overdrachtsuitgaven komen ten goede aan andere sectoren van de volkshuishouding, waardoor deze in staat worden gesteld over een deel van de nationale middelen te beschikken.

Tabel III-7 geeft de ontwikkeling van beide uitgavengroepen en van het totaal der netto rijksuitgaven in nominale bedragen en in procenten van het nationale inkomen. De aan de gehanteerde classificatie ten grondslag liggende internationale afspraken leiden ten opzichte van de overeenkomstige tabel in de miljoenennota 1961 (blz. 12, rechterkolom) tot verschuivingen tussen de directe bestedingen en overdrachtsuitgaven. De belangrijkste verschillen hebben betrekking op de rubricering van de uitgaven voor onderwijs en de gemeentepolitie, welke voorheen aangemerkt zijn als directe bestedingen van het Rijk. In tabel III-7 zijn deze, behoudens enkele uitzonderingen, als overdrachtsuitgaven gerubriceerd. Voor een uitvoeriger toelichting wordt verwezen naar bijlage 2 van deze nota.

Tabel III-7

Directe bestedingen en overdrachtsuitgaven

Jaar	Netto natio- naal inkomen (markt- prijzen)	Directe bestedingen ¹⁾		Overdrachts- uitgaven ²⁾		Totale netto uitgaven	
		bedrag	in % van het N.I.	bedrag	in % van het N.I.	bedrag	in % v.h. N.I.
1958	32 460	2 883	8,9	4 367	13,4	7 250	22,3
1959	34 970	2 810	8,0	4 365	12,5	7 175	20,5
1960	38 480	3 174	8,2	4 829	12,6	8 003	20,8
1961	40 760	3 563	8,8	5 515	13,5	9 078	22,3
1962	43 420	3 852	8,9	5 616	12,9	9 468	21,8

¹⁾ Deze omvatten de saldi van rekening 1 (Consumptie) en 5 (Investeringen) van bijlage 2, exclusief de posten „toegerekende bankdiensten” en „toegerekende rente overheidsgebouwen”.

²⁾ Deze omvatten de uitgaven, die vermeld zijn op de overige rekeningen van bijlage 2, exclusief de post „belastingoverdrachten aan overige publiekrechtelijke lichamen” en exclusief de posten 1 t/m 8 van tabel II-3.

Directe bestedingen

Over de periode 1958 t/m 1962 nemen de directe bestedingen toe met 34 pct. Het nationale inkomen groeit gedurende deze periode met 33 pct.

In tabel III-8 zijn de directe bestedingen gespecificeerd naar bestedingsdoel.

¹⁾ In voorgaande miljoenennota's werd deze groep uitgaven aangeduid met reële uitgaven. In de naam directe bestedingen komt duidelijker tot uitdrukking, dat het uitgaven betreft, waarbij het Rijk zelf koper van goederen en diensten c.q. werkgever is.

Tabel III-8

Directe bestedingen

Jaar	Defensie		Investeringen weg- en wa- terbouwkun- dige werken, landaanwin- ning en ont- ginning		Overige directe bestedingen		Totaal	
	be- drag	in % N.I.	be- drag	in % N.I.	be- drag	in % N.I.	be- drag	in % N.I.
1958	1 569	4,9	334	1,0	980	3,0	2 883	8,9
1959	1 425	4,1	364	1,0	1 021	2,9	2 810	8,0
1960	1 637	4,3	405	1,0	1 132	2,9	3 174	8,2
1961	1 860	4,6	482	1,2	1 221	3,0	3 563	8,8
1962	2 023	4,7	576	1,3	1 253	2,9	3 852	8,9

De uitgaven voor defensie, die de laatste jaren in absolute bedragen sterk zijn toegenomen, leggen ook relatief een toenemend beslag op de nationale middelen, onder meer als gevolg van de voortgaande modernisering van de krijgsmacht en het aflopen van de Amerikaanse steun.

De uitgaven voor weg- en waterbouwkundige werken, landaanwinning en -ontginning nemen na de in 1959 aangebrachte beperkingen in het structureel wenselijke programma, voortdurend — zowel in absolute bedragen als in relatie tot het nationale inkomen — sterk toe.

De overige directe bestedingen, die voor een belangrijk deel betrekking hebben op het ambtelijk apparaat — met uitzondering van de apparaatskosten voor defensie — vertonen geen spectaculaire ontwikkeling.

Overdrachtsuitgaven

De overdrachtsuitgaven omvatten een aantal groepen, die elk een eigen structuur bezitten, welke in het verloop van de desbetreffende uitgaven tot uitdrukking komt.

Een deel van deze uitgaven, zoals die voor rente en aflossing op nationale schuld, is op korte termijn weinig flexibel. De groei van de uitgaven voor onderwijs overtreft de laatste jaren die van het nationale inkomen in belangrijke mate. Op lange termijn is te verwachten, dat deze ontwikkeling in betekenis zal afnemen. Prijs subsidies (huursubsidies en via het Landbouw-Egalisatiefonds verleende subsidies) zijn vooral afhankelijk van het beleid. Voorts is er een groep overdrachtsuitgaven waarvan het verloop wordt bepaald door het beleid op lange termijn en door de structuur van de wetgeving. Tenslotte vormen de oorlogs- en rampschade-uitkeringen en de uit de gewijzigde verhouding met Indonesië voortspruitende uitgaven een categorie met een aflopend karakter.

In tabel III-9 zijn de overdrachtsuitgaven gespecificeerd naar economische categorieën.

Het resultaat van het beleid met betrekking tot de subsidies via het Landbouw-Egalisatiefonds en de woningbouwsubsidies komt tot uitdrukking in de vermindering van de hierop betrekking hebbende uitgaven, zowel in nominale bedragen als ten opzichte van het nationale inkomen. In tabel III-10 is het verloop van deze uitgaven weergegeven voor de jaren 1946 tot en met 1962. Tot 1954 zijn tevens de bijdragen aan het Fonds voor de prijspolitiek opgenomen. De L.E.F.-subsidies zijn van 1951 af gespecificeerd in producenten- en consumentensubsidies. De L.E.F.-subsidies vóór 1951 kunnen als consumentensubsidies worden beschouwd.

Tabel III-9

Overdrachtsuitgaven

	1958		1959		1960		1961		1962	
	bedrag	in % N.I.	bedrag	in % N.I.	bedrag	in % N.I.	bedrag	in % N.I.	bedrag	in % N.I.
Rente, bijdragen in exploitatieverliezen										
Rente en kosten staatsschuld	564	1,7	520	1,5	602	1,6	649	1,6	652	1,5
Bijdragen in exploitatieverliezen van bedrijven	7		6		13		9		11	
Prijssubsidies										
Prijssubsidies via het L.E.F.	575	1,8	373	1,1	401	1,1	385	0,9	321	0,7
Huurverlagende subsidies ¹⁾	11		9		6		5		8	
Diversen	1		1		1		—		1	
Inkomensoverdrachten										
Inkomensoverdrachten										
aan pensioenfondsen en sociale fondsen	328	1,0	284	0,8	285	0,7	385	0,9	397	0,9
aan gezinshuishoudingen	355	1,1	348	1,0	402	1,1	432	1,1	444	1,0
aan het buitenland	98	0,3	120	0,3	121	0,3	170	0,4	174	0,4
aan de sector onderwijs	886	2,7	989	2,8	1 470	3,8	1 764	4,3	1 921	4,4
Huurverlagende subsidies ¹⁾	112	0,4	112	0,3	143	0,4	148	0,4	153	0,4
Overige inkomensoverdrachten										
aan overige publiekrechtelijke lichamen	374	1,2	370	1,1	308	0,8	384	0,9	361	0,9
Vermogensoverdrachten										
Garantieverplichtingen	49	0,1	7		10		9		4	
Oorlogs- en rampschadevergoedingen	148	0,5	88	0,3	81	0,2	73	0,2	61	0,1
Woningbouwpremies ¹⁾	201	0,6	247	0,7	245	0,7	171	0,4	119	0,3
Investeringsbijdragen	268	0,8	317	0,9	318	0,8	431	1,1	471	1,1
Overige vermogensoverdrachten ²⁾	150	0,5	161	0,5	194	0,5	202	0,5	235	0,6
Kredietverleningen en deelnemingen										
Kredietverlening ²⁾	67	0,2	200	0,6	46	0,1	94	0,2	130	0,3
Deelnemingen ²⁾	65	0,2	70	0,2	51	0,1	61	0,2	36	
Staatsschuld										
Aflossing staatsschuld ²⁾	108	0,3	143	0,4	132	0,4	143	0,4	117	0,3
	4 367	13,4	4 365	12,5	4 829	12,6	5 515	13,5	5 616	12,9

kapitaalverstrekkingen	—	44,5			
aflossingen en beleggingen bij het Rijk	29,7	95,0			
netto	— 29,7	— 50,5	— 73,5	— 33,6	— 10,0
Staatgasbedrijf					
kapitaalverstrekkingen	26,4	24,1	22,6	21,4	18,8
aflossingen en beleggingen bij het Rijk	5,8	18,5	11,7	10,2	11,9
netto	20,6	5,6	10,9	11,2	6,9
Staatsbedrijf „Artillerie-Inrichtingen”					
kapitaalverstrekkingen	—	27,7	—	—	—
aflossingen en beleggingen bij het Rijk	—	—	—	—	—
netto	—	27,7	—	—	—
Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf					
kapitaalverstrekkingen	0,7	0,4	3,8	6,8	4,5
aflossingen en beleggingen bij het Rijk	0,4	0,3	0,3	0,4	0,5
netto	0,3	0,1	3,5	6,4	4,0
Overige					
kapitaalverstrekkingen	0,7	0,7	0,9	1,7	2,1
aflossingen en beleggingen bij het Rijk	1,0	1,1	1,2	0,9	1,0
netto	— 0,3	— 0,4	— 0,3	0,8	1,1
Totale kredietverlening aan staatsbedrijven	— 16,5	— 21,0	— 40,7	12,0	— 3,8

gedeelte te verlagen. Deze maatregel is van invloed op het voor 1962 geraamde subsidiebedrag.

De stijging van de inkomensoverdrachten aan pensioenfondsen en sociale fondsen van 1960 op 1961 heeft hoofdzakelijk betrekking op de voorgestelde verhoging van de toeslagen op pensioenen. De uitgaven ten behoeve van het onderwijs blijken belangrijk toe te nemen. In de periode 1958-1962 stijgen deze met 114 pct., het nationale inkomen neemt gedurende deze periode toe met 33 pct. Het aflopend karakter van de uitgaven voor oorlogs- en rampschade komt in de desbetreffende cijfers van tabel III-9 tot uitdrukking. De investeringsbijdragen vertonen een krachtige stijging, in het bijzonder die ten behoeve van de lagere publiekrechtelijke lichamen. In dit verband kunnen de uitkeringen aan provincies ten behoeve van aanleg en onderhoud van wegen worden genoemd, die in 1958 53 miljoen bedroegen en voor 1962 worden geraamd op 81 miljoen.

De inkomensoverdrachten aan het buitenland en de overige vermogensoverdrachten omvatten onder meer de uitgaven ten behoeve van de ontwikkelingslanden. De bijdragen ten behoeve van Suriname, de Nederlandse Antillen en Nederlands Nieuw-Guinea hebben een belangrijk peil bereikt. Ook de uitgaven ten behoeve van de buiten het Koninkrijk gelegen gebieden zijn in betekenis sterk toegenomen. In de tabel III-11 zijn de uitgaven opgenomen, die verband houden met de hulp aan ontwikkelingsgebieden. De budgettaire lasten, die voortvloeien uit de ontwikkeling van de verhouding met Indonesië, en die eveneens een aanzienlijk bedrag belopen, zijn buiten beschouwing gelaten. Voor 1962 is hiermede een bedrag van 264 miljoen gemoeid.

Tabel III-11

*Uitgaven ten behoeve van ontwikkelingsgebieden
buiten Nederland*

Jaar	Suriname en Nederlandse Antillen	Nederlands Nieuw-Guinea	Overige landen	Totaal
1958	20	68	67	155
1959	23	68	63	154
1960	40	72	90	202
1961	40	96	105	241
1962	41	106	160	307

De uitgaven ten behoeve van „overige landen” omvatten onder meer de deelneming in de Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling en de bijdrage aan het Ontwikkelingsfonds van de Europese Economische Gemeenschap, alsmede de bijdragen aan het Uitgebreide Programma voor technische hulp en het Speciale Fonds der Verenigde Naties.

Vooral de bijdragen aan het Ontwikkelingsfonds van de Europese Economische Gemeenschap vormen een belangrijk deel van bovenstaande uitgaven; over de jaren 1958 tot en met 1962 is hiermede een totaalbedrag van 258 miljoen gemoeid. Inclusief de bijdrage over 1961 kon het fonds tot nu toe over 161 miljoen hiervan beschikken. De trekkingen door het fonds op het tegoed bleven ver bij dit bedrag ten achter; zij bedroegen tot september 1961 10 miljoen¹⁾.

Onder de post kredietverleningen zijn opgenomen de netto kapitaalverstrekkingen aan staatsbedrijven. In onderstaande tabel zijn deze uitgaven gespecificeerd.

¹⁾ Het saldo van het tegoed van bedoeld fonds komt met een bedrag van 103 miljoen voor onder post 11 f van de staatsbalans per 31 december 1960.

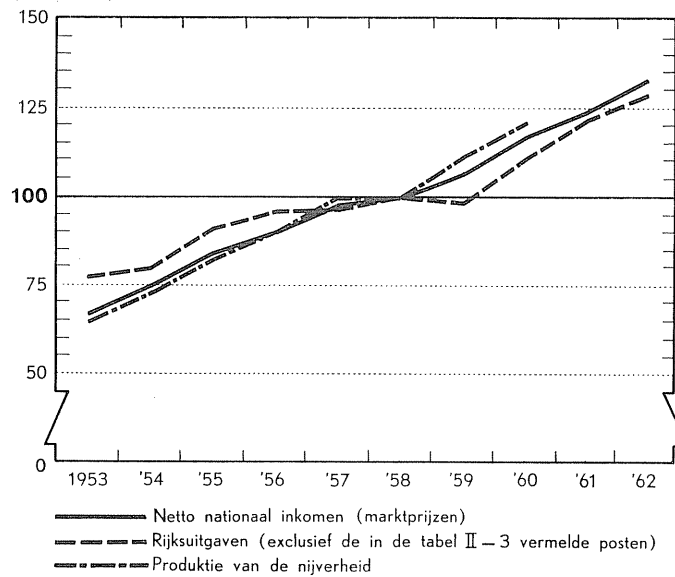
Tabel III-12

Kredietverlening aan staatsbedrijven

	Rekening 1958	Voorlopige rekening 1959	Vermoedelijk beloop 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp- begroting 1962
kapitaalverstrekkingen	—	44,5			
aflossingen en beleggingen bij het Rijk	29,7	95,0			
netto	— 29,7	— 50,5	— 73,5	— 33,6	— 10,0
Staatsgasbedrijf					
kapitaalverstrekkingen	26,4	24,1	22,6	21,4	18,8
aflossingen en beleggingen bij het Rijk	5,8	18,5	11,7	10,2	11,9
netto	20,6	5,6	10,9	11,2	6,9
Staatsbedrijf „Artillerie-Inrichtingen”					
kapitaalverstrekkingen	—	27,7	—	—	—
aflossingen en beleggingen bij het Rijk	—	—	—	—	—
netto	—	27,7	—	—	—
Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf					
kapitaalverstrekkingen	0,7	0,4	3,8	6,8	4,5
aflossingen en beleggingen bij het Rijk	0,4	0,3	0,3	0,4	0,5
netto	0,3	0,1	3,5	6,4	4,0
Overige					
kapitaalverstrekkingen	0,7	0,7	0,9	1,7	2,1
aflossingen en beleggingen bij het Rijk	1,0	1,1	1,2	0,9	1,0
netto	— 0,3	— 0,4	— 0,3	0,8	1,1
Totale kredietverlening aan staatsbedrijven	— 16,5	— 21,0	— 40,7	12,0	— 3,8

Tenslotte volgt hieronder een grafische voorstelling van het nationale inkomen, de produktie van de nijverheid en de uitgaven van het Rijk over de periode 1953 tot en met 1962.

**Indexcijfers van het netto nationale inkomen (marktprijzen),
de rijksuitgaven en de produktie van de nijverheid, 1953 - 1962**
(1958 = 100)

IV. De uitgaven voor de verschillende onderwerpen van staatszorg

§ 1. Samenvattend overzicht

De begrotingsindeling in hoofdstukken, grotendeels overeenkomend met de departementen van algemeen bestuur geeft geen zuivere verdeling van de kosten van de verschillende onderwerpen van staatszorg. Bij de behartiging van vele staats-taken zijn meerdere en bovendien niet steeds dezelfde departementen betrokken. Evenals vorige jaren is een overzicht samengesteld, waarin voor het lopende en het komende dienstjaar de uitgaven van de begroting volgens een, van de indeling naar departementen onafhankelijke groepering naar onderwerpen van staatszorg zijn samengevat. Daarnaast is het uitgavenverloop over een langere reeks van jaren — eveneens functioneel gegroepeerd — in bijlage 5 bij deze nota opgenomen.

Zoals op blz. 17 van de miljoenennota 1961 is medegedeeld, werd bij de invoering in dat jaar van een uniform functioneel coderingsschema overeenkomstig in Beneluxverband gemaakte afspraken op enkele punten nog aansluiting gezocht bij de in

de voorgaande jaren in hoofdstuk II van de miljoenennota gebruikte groepering in afwachting van een verdere onderverdeling van de nieuwe codering. Deze verdere onderverdeling heeft inmiddels plaatsgevonden en is toegepast op de ontwerp-begroting 1962 ¹⁾. Voor de vergelijkbaarheid zijn de oorspronkelijk vastgestelde begroting 1961 en de vermoedelijke uitkomsten 1961 omgewerkt op basis van de gewijzigde indeling.

Ten einde een inzicht te verkrijgen in de verdeling van de onderscheidene onderwerpen van staatszorg over de departementen is aan het slot van dit hoofdstuk een overzicht opgenomen, waaruit per functie de opbouw uit de verschillende begrotingshoofdstukken kan worden afgeleid.

¹⁾ De belangrijkste wijzigingen zijn een functionele splitsing van het nadelig saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds en van de kapitaalverstrekking aan het Zuiderzeefonds, terwijl vier functies, waterstaat, verkeer, herstel van oorlogsschade en uitgaven verband houdende met de watersnood zijn samengevoegd tot een tweetal functies, nl. verkeer en waterstaat en oorlogs- en rampschade.

Tabel IV-1

Overzicht van de uitgaven voor de verschillende onderwerpen van staatszorg

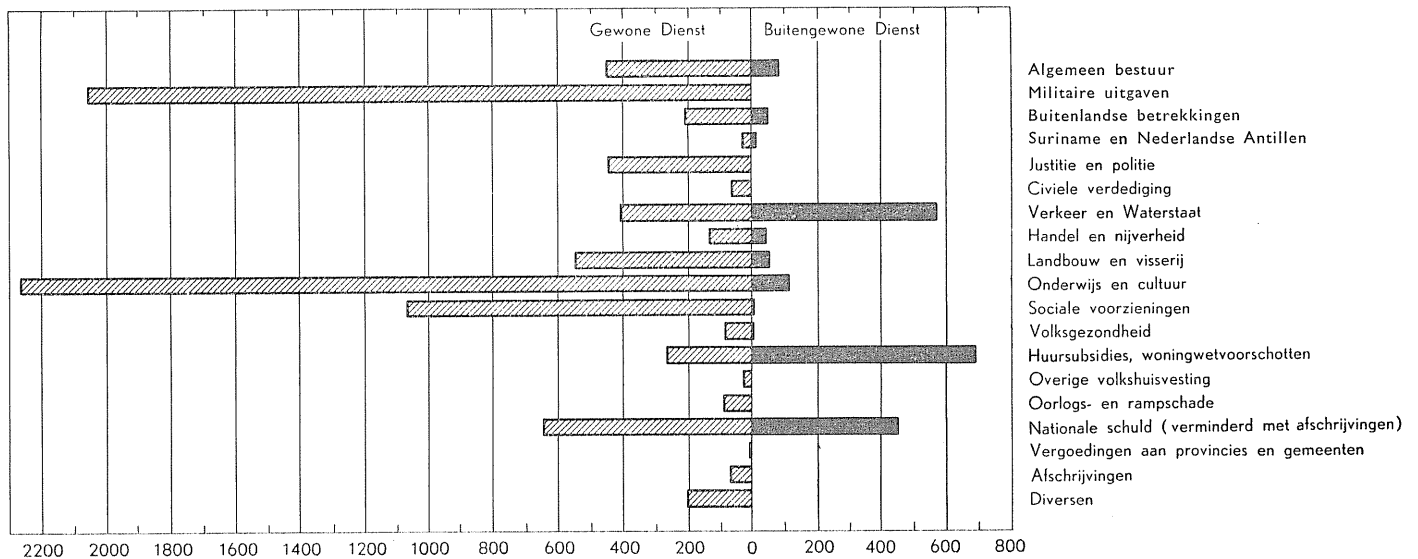
	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspronkelijk vastgesteld 1961 ¹⁾	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962	Oorspronkelijk vastgesteld 1961	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962
Tabel IV-						
2. Algemeen bestuur	448,6	742,6	455,1	85,9	101,7	82,2
3. Militaire uitgaven	1 791,6	1 941,6	2 060,7	0,1	0,1	—
4. Buitenlandse betrekkingen	168,0	167,8	213,1	31,0	445,5	52,5
5. Suriname en Nederlandse Antillen	16,0	23,6	24,8	8,7	16,0	16,7
6. Justitie en politie (incl. civiele verdediging)	449,1	506,7	508,5	—	—	—
7. Verkeer en waterstaat	401,4	389,0	400,6	514,2	557,2	571,0
8. Handel en nijverheid	127,0	107,7	139,3	43,3	78,8	41,3
9. Landbouw en visserij	516,0	611,9	549,0	47,5	50,4	44,6
11. Onderwijs en cultuur	1 767,2	2 142,6	2 261,0	83,8	83,8	111,9
12. Sociale voorzieningen ²⁾	1 097,2	1 115,1	1 077,7	4,6	5,1	5,1
13. Volksgezondheid	79,5	81,4	84,5	5,1	5,1	4,2
14. Volkshuisvesting:						
huursubsidies	302,7	321,2	272,7	—	—	—
woningwetvoorschotten	—	—	—	670,0	690,0	692,0
overige uitgaven volkshuisvesting	22,8	23,2	24,6	—	—	—
16. Oorlogs- en rampschade	85,3	118,1	89,8	—	—	—
17. Nationale schuld (verminderd met afschrijvingen)	643,2	648,6	641,4	403,2	612,9	451,2
18. Vergoedingen aan provincies en gemeenten voor de derving van inkomsten als gevolg van de verlaging van de personele belasting en de grondbelasting	81,5	6,0	5,9	—	—	—
19. Afschrijvingen	78,0	78,0	78,0	—	—	—
20. Diversen	0,5	16,0	200,5	—	—	—
	8 075,6	9 041,1	9 087,2	1 897,4	2 646,6	2 072,7

¹⁾ Inclusief de additionele uitgaven zoals vermeld op blz. 8 van de miljoenennota 1961.

²⁾ Inclusief sanering Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en Spoorwegpensioenfonds (1961 en 1962 elk 195 miljoen).

Gegroepeerd naar de verschillende onderwerpen van staatszorg zijn de uitgavenramingen volgens de ontwerp-begroting 1962 in de hiernavolgende grafiek nogmaals weergegeven.

Uitgaven voor de verschillende onderwerpen van staatszorg volgens ontwerp-begroting 1962 (in miljoenen guldens)

§ 2. Nadere beschouwing van de uitgaven

Bij de belichting van de uitgaven, gegroepeerd naar de verschillende onderwerpen van staatszorg, wordt in deze paragraaf tevens enige aandacht geschonken aan de hoofdlijnen van het in 1962 te voeren beleid, zoals dat in de ontwerp-begroting tot uitdrukking wordt gebracht. De beschouwing van iedere uitgavengroep wordt voorafgegaan door een naar — van code-nummers voorziene — subfuncties ingedeeld overzicht betreffende het bepaalde onderwerp van staatszorg, met vermelding van de daarvoor geraamde bedragen, respectievelijk volgens de oorspronkelijk vastgestelde begroting 1961 inclusief de addi-

tionele posten, vermeld op blz. 8 van de miljoenennota 1961, de vermoedelijke uitkomsten voor dat jaar en de ontwerp-begroting 1962. De belangrijke verschillen tussen de vermelde bedragen worden in het kort toegelicht.

Het was niet mogelijk de in hoofdstuk XVII (Onvoorziene uitgaven) van de ontwerp-begroting 1962 opgenomen stelpost van 200 miljoen voor salarisverhoging van ambtenaren, mede bedoeld als compensatie voor de voorgenomen huurverhoging, op verantwoorde wijze aan de verschillende functies toe te rekenen. Deze post is daarom in één bedrag onder de groep „Diversen” opgenomen.

Tabel IV-2

Algemeen bestuur

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspronkelijk vastgesteld 1961	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962	Oorspronkelijk vastgesteld 1961	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962
00.0/03.0 Algemene uitgaven	25,3	26,5	28,2	—	—	—
00.1/03.1 Wetenschappelijk onderzoek	22,5	21,8	21,2	—	—	—
00.20 Fiscaal apparaat	166,4	161,6	163,4	—	—	—
00.21 Financiële diensten	66,2	363,9	65,9	—	—	—
00.22 Muntwezen	1,7	2,2	2,1	15,8	16,5	17,2
00.23 Domeinbeheer	4,8	5,0	4,8	0,1	0,1	0,1
00.3 Centrale diensten en voorzieningen voor het bestuursapparaat	65,8	65,7	64,0	70,0	85,1	64,9
03.5 Nederlands Nieuw-Guinea	95,9	95,9	105,5	—	—	—
	448,6	742,6	455,1	85,9	101,7	82,2

In bovenstaande tabel zijn de uitgaven voor een aantal diensten van algemene aard samengebracht, waarvan de kos-

ten niet aan de overige onderwerpen van staatszorg kunnen worden toegerekend.

Onder de Algemene uitgaven zijn onder meer opgenomen de uitgaven betreffende het Huis der Koningin, de Hoge Colleges van Staat en het Kabinet der Koningin.

De rubriek Wetenschappelijk onderzoek betreft o.a. de uitgaven voor het Centraal Planbureau en het Centraal Bureau voor de Statistiek. Het algemeen karakter van de werkzaamheden van deze bureaus heeft ertoe geleid de uitgaven daarvan op te nemen onder de functie Algemeen bestuur. De uitgaven van de instituten voor de meer specifieke onderzoeken zijn onder andere functies opgenomen.

De verlaging van de vermoedelijke uitkomsten 1961 ten opzichte van de oorspronkelijk vastgestelde begroting voor dat jaar bij de rubriek Fiscaal apparaat is een gevolg van het onbezet blijven van een aantal vacatures bij de belastingdienst. Voor 1962 worden als resultaat van wervingsacties een betere bezetting en hogere personeelslasten verwacht. Dat niettemin de raming voor het jaar 1962 ten opzichte van de oorspronkelijk vastgestelde begroting 1961 een daling te zien geeft is het gevolg van een gewijzigde verrekening met het Ouderdomsfonds en het Weduwen- en wezenfonds, voortvloeiend uit de door de belastingdienst in verband met de premieheffing A.O.W. en A.W.W. gemaakte kosten.

De rubriek Financiële diensten omvat hoofdzakelijk de apparaatskosten van het ministerie van Financiën met uitzondering van het fiscaal apparaat. De stijging, die de vermoedelijke uitkomsten 1961 vertonen ten opzichte van de oorspronkelijk vastgestelde begroting voor 1961 is vrijwel geheel toe te schrijven aan de gevolgen van de revaluatie van de gulden. Onder deze gevolgen neemt het herwaarderingsverlies op goud en vreemde valuta van bijna 293 miljoen, dat krachtens een garantie aan de Nederlandsche Bank N.V. voor rekening van het Rijk is gekomen, de belangrijkste plaats in.

Het muntprogramma omvat, naast de vervaardiging van diverse soorten pasmunt, de aanmaak van 5 miljoen stuks zilveren rijksdaalders. De op de Buitengewone Dienst bij de rubriek Muntwezen opgenomen ramingen slaan behalve op de aankoopkosten voor het materiaal ten behoeve van bedoeld muntprogramma, op de nominale waarde van ontmunte muntstukken. Daartegenover wordt onder de middelenraming de

nominale waarde van de door het Staatsmuntbedrijf afgeleverde munt verantwoord.

Tot de Centrale diensten en voorzieningen voor het bestuursapparaat behoren ondermeer enkele afdelingen van het ministerie van Binnenlandse Zaken, die belast zijn met personeelszaken en personeelsvoorziening, alsmede het Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf, het Rijksinkoopbureau en de Rijksgebouwendienst. Ten behoeve van laatstgenoemde dienst is onder de Buitengewone Dienst een bedrag opgenomen voor nieuw-, aan- en verbouw, alsmede voor aankoop van gronden en opstallen. De verhoging, welke de vermoedelijke uitkomsten 1961 vertonen ten opzichte van de oorspronkelijk vastgestelde begroting vindt haar oorzaak in de omstandigheid dat de desbetreffende uitgaven voor een belangrijk bedrag worden gefinancierd uit gelden welke op grond van artikel 24 der Comptabiliteitswet 1927 van het dienstjaar 1960 naar het dienstjaar 1961 zullen worden overgebracht. De lagere raming voor 1962, waarin een bedrag van 4,5 miljoen is begrepen voor de voortgang van de nieuwbouw van het Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf, vloeit voort uit de omstandigheid dat de gelden welke voorheen voor universitaire gebouwen onder de Rijksgebouwendienst werden geraamd, als gevolg van de gewijzigde status van de universiteiten hier niet meer onder zijn vermeld. Zij zijn begrepen in de op de ontwerp-begroting 1962 voor Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen vermelde bijdragen aan deze thans rechtspersoonlijkheid bezittende rijksuniversiteiten.

In verband met de uitvoering van de eerste driejarige fase van het ontwikkelingsprogramma voor Nederlands Nieuw-Guinea is de rijksbijdrage aan de geldmiddelen van het gebiedsdeel voor 1962 gesteld op 103,3 miljoen tegen 93,5 miljoen in 1961. In deze cijfers is voor 1962 2,5 miljoen en voor 1961 2 miljoen begrepen voor de kosten van het Papoea-vrijwilligerskorps, voor welk doel bovendien in elk van deze beide jaren nog 1 miljoen ten laste van het defensieplafond is uitgetrokken. Met inbegrip van laatstgenoemd bedrag en van de rijkssubsidies aan het drielat in Nederlands Nieuw-Guinea werkzame stichtingen (in totaal 2,8 miljoen, waarvan 1,9 miljoen is opgenomen in de rubriek Wetenschappelijk onderzoek), ontvangt het gebiedsdeel derhalve in 1962 in totaal 107,1 miljoen uit de rijksmiddelen.

Tabel IV-3

Militaire uitgaven

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspronkelijk vastgesteld 1961	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962	Oorspronkelijk vastgesteld 1961	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962
01.0 Algemene uitgaven.	38,7	38,7	38,5	0,1	0,1	—
01.2 Landmacht	835,7	860,7	940,3	—	—	—
01.3 Luchtmacht	421,4	546,4	514,0	—	—	—
01.4 Marine	395,5	395,5	471,7	—	—	—
01.5 Militaire pensioenen en wachtgelden	100,3	100,3	96,2	—	—	—
	1.791,6	1.941,6	2.060,7	0,1	0,1	—

Zoals reeds in § 2 van hoofdstuk I onder defensiebeleid is opgemerkt, is de limiet van de militaire kasuitgaven voor 1961 150 miljoen hoger gesteld dan oorspronkelijk was bepaald. Van dit bedrag komt 125 miljoen ten goede aan de Koninklijke Luchtmacht en het restant ad 25 miljoen aan de Koninklijke Landmacht.

Voor de jaren 1962 en 1963 zullen de bij verhoging van de begrotingsplafonds extra ter beschikking komende begrotingsgelden ad 135 miljoen per jaar — rekening houdend met het aandeel van de Landmacht en de Luchtmacht in vorengenoemd bedrag van 150 miljoen — over de krijgsmacht delen als volgt worden verdeeld: Koninklijke Landmacht 55 miljoen, Koninklijke Luchtmacht 12,5 miljoen en Koninklijke Marine 67,5 mil-

joen. Het begrotingsplafond voor de jaren 1962 en 1963 wordt thans, rekening houdende met een bedrag van 76 miljoen voor salaris- en pensioenmaatregelen nà 1959, 2061 miljoen. In 1962 zullen de kasuitgaven waarschijnlijk gelijk zijn aan het plafondbedrag. In 1963 zal naar verwachting een bedrag van 75 miljoen meer tot betaling komen, waardoor de kasuitgaven zullen stijgen tot 2136 miljoen.

Wat de Koninklijke Landmacht betreft wordt voortgegaan met de mechanisering en motorisering van de divisies. De bestelling van het hiervoor benodigde materieel te weten lichte tanks, gepantserde personeelsvoertuigen en gemechaniseerde artillerie is in de begroting 1962 voorzien. Verder zullen nieuwe handvuurwapens en terugstootloze antitankwapens

worden aangeschaft, met de hiervoor benodigde munitie. Van een van de groepen lichte vliegtuigen zal het materieel worden vervangen.

De voor 1961 en 1962 verruimde betalingsmogelijkheid voor de Koninklijke Luchtmacht zal vrijwel geheel worden gebruikt voor de invoering van de nieuwe vliegtuigen en geleidewapens, waaraan een hoge prioriteit is toegekend.

De Koninklijke Marine gaat voort met de aanbouw en modernisering van de vloot. Met de verwapening van één der beide kruisers zal in 1962 een aanvang worden gemaakt. Besloten

werd de verwapening van de tweede kruiser niet uit te voeren. De aanbouw van het tanker-voorraadschip zal nog dit jaar worden aanbesteed.

De bouw van twee conventionele onderzeeboten zal worden versneld. Het ligt voorts in het voornemen de eerste orders voor de aanbouw van vier fregatten in 1962 te plaatsen. Hier-voor is 20 miljoen in de begroting opgenomen.

Door vergroting van het aantal helicopters op Hr.Ms. Karel Doorman zal de onderzeebootbestrijdingscapaciteit van dit vliegkampschip worden vergroot.

Tabel IV-4

Buitenlandse betrekkingen

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oor- spronkelijk vastgesteld 1961	Vermoe- delijke uitkomsten 1961	Ontwerp- begroting 1962	Oor- spronkelijk vastgesteld 1961	Vermoe- delijke uitkomsten 1961	Ontwerp- begroting 1962
02.0 Algemene uitgaven	8,1	8,1	8,6	—	—	—
02.1 Wetenschappelijk onderzoek	0,1	0,1	0,1	—	—	—
02.2 Vertegenwoordiging in het buitenland	59,4	58,4	62,9	6,0	6,0	8,2
02.3 Deelneming aan internationale organisaties en conferenties	16,2	20,4	18,9	—	408,4	—
02.3 Europese Economische Gemeenschap	6,5	6,5	7,3	—	—	—
02.4 Hulp aan het buitenland	77,7	74,3	115,3	25,0	31,1	44,3
	168,0	167,8	213,1	31,0	445,5	52,5

De uitgaven voor de vertegenwoordiging in het buitenland zijn voor 1962 ondanks de revaluatie van de gulden hoger geraamd. Deze verhoging houdt hoofdzakelijk verband met een stijging van het prijspeil in het buitenland, in het bijzonder van de huren, hetgeen een verhoging van de verblijfsvergoedingen tot gevolg heeft. Voor het treffen van voorzieningen ten behoeve van de huisvesting van de vertegenwoordigingen in het buitenland is op de Buitengewone Dienst voor 1962 een bedrag van 8,2 miljoen opgenomen (voor 1961: 6 miljoen). Deze verhoging ten opzichte van 1961 is onder meer het gevolg van in 1962 te verwachten betalingen met betrekking tot de bouw van een nieuwe ambassade te Washington.

In de rubriek Deelneming aan internationale organisaties en conferenties zijn de hogere vermoedelijke uitkomsten voor 1961 op de Gewone Dienst een gevolg van een extra bijdrage aan de Verenigde Naties als aandeel in de kosten van het politieleger in de Kongo. Wat de Buitengewone Dienst aangaat heeft het bedrag van de vermoedelijke uitkomsten 1961 betrekking op de deelneming in het Internationale Monetair Fonds (398,4 miljoen) en de bijdrage in het kapitaal van het Europese Fonds (10 miljoen).

Onder hulp aan het buitenland zijn op de Gewone Dienst in 1962 onder meer begrepen de verplichte storting in het E.E.G.-fonds voor de ontwikkeling van de landen en gebieden overzee van rond 97 miljoen (in 1961: 57 miljoen), de bijdrage aan het Uitgebreide Programma voor technische hulp en het Speciale Fonds van de Verenigde Naties (14,7 miljoen) alsmede de kosten van de Nederlandse technische hulpprogramma's (2 miljoen). De verlaging van de vermoedelijke uitkomsten 1961 op de Gewone Dienst ten opzichte van de oorspronkelijk vastgestelde begroting voor dat jaar vloeit in hoofdzaak voort uit een vermindering in guldens van de bijdrage aan het E.E.G.-fonds voor de ontwikkeling van de landen en gebieden overzee met rond 3 miljoen als gevolg van de revaluatie van onze munt. De verhoging van de vermoedelijke uitkomsten 1961 op de Buitengewone Dienst ten opzichte van de oorspronkelijk vastgestelde begroting voor dat jaar betreft de bijdrage voor de jaren 1960 en 1961 in het kapitaal van de Internationale Ontwikkelings Associatie (6,4 miljoen). Voor 1962 is hiervoor een bedrag opgenomen van 19,3 miljoen.

Tabel IV-5

Suriname en Nederlandse Antillen

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oor- spronkelijk vastgesteld 1961	Vermoe- delijke uitkomsten 1961	Ontwerp- begroting 1962	Oor- spronkelijk vastgesteld 1961	Vermoe- delijke uitkomsten 1961	Ontwerp- begroting 1962
03.0 Algemene uitgaven	0,1	0,1	0,1	—	—	—
03.4 Suriname en Nederlandse Antillen	15,9	23,5	24,7	8,7	16,0	16,7
	16,0	23,6	24,8	8,7	16,0	16,7

De stijgende tendens in de uitvoeringscapaciteit van het Tienjarenplan voor Suriname, welke zich in de afgelopen jaren openbaarde, duurt ook in 1961 voort. De vermoedelijke

uitkomsten in 1961 zullen hierdoor dan ook 10 miljoen hoger liggen dan oorspronkelijk was geraamd. De helft hiervan komt als bijdrage à fonds perdu ten laste van de Gewone Dienst

en eenzelfde bedrag als verstrekte lening op de Buitengewone Dienst. Voor 1962 is met een iets hoger realisatievolume rekening gehouden dan in 1961 vermoedelijk zal worden bereikt. Ten aanzien van de Nederlandse deelneming in de financiering van het door de Nederlandse Antillen vastgestelde driejarenplan voor de ontwikkeling van Bonaire en de Bovenwindse Eilanden, voortvloeiende uit de wet van 23 de-

cember 1960, *Stb.* 599, zullen de vermoedelijke uitkomsten in 1961 4,7 miljoen bedragen. Oorspronkelijk zijn hiervoor in de begroting 1961 geen gelden opgenomen. Voor 1962 is rekening gehouden met een verstrekking van 5,3 miljoen. Genoemde bedragen worden eveneens voor de helft als leningen verstrekt en voor de helft in de vorm van bijdragen à fonds perdu.

Tabel IV-6

Justitie en politie

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspronkelijk vastgesteld 1961	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962	Oorspronkelijk vastgesteld 1961	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962
04.0 Algemene uitgaven	10,7	10,7	10,3	—	—	—
04.1 Wetenschappelijk onderzoek	0,1	0,1	0,1	—	—	—
04.2 Rechtspraak	43,0	43,0	43,8	—	—	—
04.3 Rijkspolitie	78,2	80,6	86,8	—	—	—
04.4 Gemeentepolitie	139,4	184,0	163,2	—	—	—
04.5 Gevangeniswezen, Psychopatenzorg en Reclasse-ring	46,5	45,7	47,5	—	—	—
04.6 Binnenlandse veiligheid	10,7	11,0	11,0	—	—	—
04.8 Kinderbescherming	70,5	74,1	80,8	—	—	—
	399,1	449,2	443,5	—	—	—
04.7 Civiele verdediging	50,0	57,5	65,0	—	—	—
	449,1	506,7	508,5	—	—	—

Mede, omdat ook onder invloed van de invoering der arbeidstijdverkorting het personeelstekort bij het korps Rijkspolitie blijft stijgen, wordt, ter bestrijding van de gevolgen daarvan, de mechanisering van de landdienst voorgezet, te weten door aanschaffing zowel van motorvoertuigen als van verbindingsmaterieel. Allereerst evenwel wordt voortgegaan met intensieve wervingsacties en wordt getracht, mede door andere maatregelen op personeelsgebied, tot een vermindering, zo mogelijk tot het inlopen, van het ernstige tekort aan personeel te komen. Dat ten behoeve van de Rijkspolitie voor 1962 aanzienlijk meer is uitgetrokken dan voor 1961 vindt zijn oorzaak onder meer in de jongste salarisherziening voor het politiepersoneel, zomede in de omstandigheid, dat als uitvloeisel van de arbeidstijdverkorting een groter bedrag moest worden opgenomen voor vergoeding van overwerk.

De hogere raming in 1962 ten opzichte van de oorspronkelijk vastgestelde begroting 1961 van de kosten van de gemeentepolitie is, naast de vorgenoemde salarisherziening voor het politiepersoneel, veroorzaakt door de normale uitbreiding als gevolg van de groei van de bevolking en door de financiële gevolgen van de arbeidstijdverkorting, zowel in de materiële als in de personele sector. Voorts is rekening gehouden met de hogere kosten, welke zullen voortvloeien uit de in voorbereiding zijnde wijzigingen van het Besluit Politiekosten 1950. Bij de vermoedelijke uitkomsten 1961 is, behalve met de genoemde omstandigheden, rekening gehouden met de verhoging van de toe te kennen vergoedingen voor de gemeentepolitie over voorgaande jaren, welke ten laste van 1961 zullen worden gebracht.

Ook bij het gevangeniswezen doet zich al geruime tijd een niet onaanzienlijk tekort aan bewakingspersoneel voor. Met het voortbestaan daarvan moet ook in 1962 rekening worden gehouden, hetgeen voor het in dienst zijnde personeel tot het verrichten van overwerk zal leiden. Ten aanzien van de psychopatenzorg wordt het belang van een goede nazorg steeds meer onderkend; voor dit doel is voor 1962 een groter bedrag geraamd dan voor 1961.

Ten einde het mogelijk te maken te voldoen aan de toeneemende vraag van de rechterlijke macht naar voorlichtingsrap-

porten en om tevens te bevorderen dat deze rapporten spoediger worden ingediend, wordt de gelegenheid geboden het aantal in dienst van gesubsidieerde reclasseringsinstellingen zijnde reclasseringsambtenaren uit te breiden; onder meer *dit* heeft ertoe geleid, dat in de ontwerp-begroting 1962 ten behoeve van de reclassering en de voorlichting in strafzaken 4,6 miljoen is opgenomen tegen 4,3 miljoen in de oorspronkelijke begroting 1961.

Onder de rubriek Binnenlandse veiligheid zijn, naast de kosten van de Binnenlandse Veiligheidsdienst, mede opgenomen de apparaatskosten van de Directie Openbare Orde en Veiligheid, de afdeling Brandweer en de Hulpverleningsdienst van het ministerie van Binnenlandse Zaken.

Gezien de nog steeds bestaande achterstand bij de raden voor de kindbescherming wordt gerekend op uitbreiding van het personeel dier instellingen. Ook voor de rijksinrichtingen der kindbescherming zijn voor personeelsuitbreiding gelden uitgetrokken, in het bijzonder voor vergroting van het aantal groepsleiders, wier aantal, mede wegens de invoering van de 45-urige werkweek, dient te worden opgevoerd; voorts is voor de Centrale Adoptieraad enige vergroting van personeel geraamd. Ook de kosten van verpleging in internaten zullen de gevolgen van verkorting van de arbeidstijd ondervinden; eveneens zullen zij stijgen als gevolg van eisen tot verdieping van het werk, betere scholing van en gunstiger arbeidsvoorwaarden voor het internaatspersoneel. Een en ander maakt het noodzakelijk voor vergoeding van en subsidie in de kosten van de internaatsverpleging voor 1962 6 miljoen meer uit te trekken dan in de oorspronkelijk vastgestelde begroting 1961. Ook de vermoedelijke uitkomsten 1961 worden voor dit onderdeel hoger geraamd dan oorspronkelijk voor dat jaar werd verwacht. Tenslotte is voor gezinsverpleging 2,3 miljoen en voor bouwsubsidies 0,3 miljoen meer uitgetrokken dan voor 1961 het geval was. De hierboven genoemde factoren verklaren tezamen de aanmerkelijke stijging, welke het voor de kindbescherming voor 1962 geraamde bedrag vertoont ten opzichte van 1961.

Voor de civiele verdediging is voor 1962 (als onderdeel van een vierjarenplan) een bedrag van 65 miljoen uitgetrokken.

Tabel IV-7

Verkeer en waterstaat

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspronkelijk vastgesteld 1961	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962	Oorspronkelijk vastgesteld 1961	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962
05.0 Algemene uitgaven	3,9	3,8	4,3	0,3	0,3	0,3
05.1 Wetenschappelijk onderzoek	7,8	9,0	8,8	—	—	—
05.20 Aanleg en onderhoud van landwegen	174,8	159,3	167,2	118,5	142,7	148,6
05.21 Verkeers- en vervoersdiensten m.b.t. het weg-verkeer	8,7	10,0	9,0	—	—	—
05.3 Landaanwinning	21,7	21,7	25,4	24,5	24,5	24,5
05.4 Zee- en rivierwaterkering en afwatering	87,2	86,2	86,4	53,0	43,3	57,5
05.50 Zeescheepvaart	4,1	4,9	4,7	—	—	—
05.510 Aanleg en onderhoud van waterwegen	73,3	73,4	73,1	105,4	120,0	114,1
05.511 Verkeers- en vervoersdiensten m.b.t. het verkeer op waterwegen	5,0	5,0	5,0	—	—	—
05.7 Burgerlijke luchtvaart	14,9	15,7	16,7	12,5	14,4	14,0
05.9 P.T.T.	—	—	—	200,0	212,0	212,0
	401,4	389,0	400,6	514,2	557,2	571,0

Bij de ramingen voor 1962 is er rekening mede gehouden dat tengevolge van de snelle ontwikkeling van de luchtvaart ook de Stichting Nationaal Luchtvaart Laboratorium haar potentiële kennis en het noodzakelijke instrumentarium op het peil zal moeten brengen dat voor het luchtvaarttechnisch onderzoek wordt vereist. Zoals in de bedragen opgenomen bij de rubriek Wetenschappelijk onderzoek wordt weerspiegeld, zal hierdoor zowel de bijdrage in het exploitatiekort als de extra subsidie voor investeringen in 1962 hoger zijn dan in 1961. De stijging van de vermoedelijke uitkomsten 1961 ten opzichte van de oorspronkelijk vastgestelde begroting 1961 is een gevolg van de te verwachten besteding door het Nederlands Instituut voor Vliegtuigontwikkeling van in vorige jaren overgebleven gelden.

De verlaging op de Gewone Dienst van de vermoedelijke uitkomsten ten opzichte van de oorspronkelijk vastgestelde begroting 1961 bij de rubriek Aanleg en onderhoud van landwegen wordt veroorzaakt door het niet opnemen van een bedrag van 16 miljoen voor de wegenfinanciering, dat als additionele post in de oorspronkelijk vastgestelde begroting was verwerkt.

In verband met de toeneming van het wegverkeer is op de Buitengewone Dienst voor 1962 een hoger bedrag geraamd dan voor 1961. De belangrijk hogere raming van de vermoedelijke uitkomsten 1961 ten opzichte van de oorspronkelijk vastgestelde begroting vindt, behalve in een verwerking van uit voorgaande jaren overkomende fondsen, haar oorzaak in het feit, dat door het sneller verlopen van de voorbereidende werkzaamheden eerder met een aantal urgente wegenprojecten kon worden begonnen. In totaal is voor 1962 voor de verbetering van het wegensysteem volgens het Rijkswegenplan een bedrag van 135,5 miljoen uitgetrokken, waarvan 35,5 miljoen op de Gewone Dienst en 100 miljoen op de Buitengewone Dienst. Voorts is bij deze rubriek voor 1962 op de Buitengewone Dienst een bedrag van 37 miljoen voor de aanleg van bruggen en tunnels opgenomen, waarvan respectievelijk 15 en 20 miljoen bestemd zijn voor de voortzetting van de bouw van de brug over de Nieuwe Maas bij Brienenoord en van de Coentunnel. Evenals in 1961 is tenslotte in 1962 een bedrag van 15 miljoen geraamd ten behoeve van de verbetering van de infrastructuur in de probleemgebieden; van dit bedrag is 11,5 miljoen bestemd voor landwegen en 3,5 miljoen voor havenwerken (z.g. Sloeplan).

De stijging van de vermoedelijke uitkomsten 1961 boven de oorspronkelijke raming bij de rubriek Verkeers- en vervoersdiensten met betrekking tot het wegverkeer wordt verklaard door het inhalen van achterstand met fondsen uit

vorige jaren bij het beveiligen c.q. opheffen van spoorwegovergangen.

Afgezien van de van vorige dienstjaren over te boeken bedragen, zal de kapitaalverstrekking aan het Zuiderzeefonds in 1962 vrijwel gelijk zijn aan die van 1961 (ruim 60 miljoen). Afhankelijk van de bestemming van de fondsen is dit bedrag, dat gedeeltelijk op de Gewone en gedeeltelijk op de Buitengewone Dienst is opgenomen, verdeeld over de rubriek Landaanwinning van de functie Verkeer en waterstaat en Ontginning en ontwikkeling van IJsselmeerpolders van de functie Landbouw en visserij. Voor de voortzetting van de opbouw van de polder Oostelijk Flevoland is in de ontwerp-begroting van het Zuiderzeefonds in totaal een bedrag van 69 miljoen opgenomen terwijl de voortgezette indijking van de polder Zuidelijk Flevoland 20 miljoen zal vergen.

Voor de uitvoering van werken in het kader van het Deltaplan is onder de rubriek Zee- en rivierwaterkering en afwatering in totaal een bedrag van 115 miljoen opgenomen, verdeeld over Gewone en Buitengewone Dienst. Het Drie-eilandenplan zal in 1962 worden voltooid; voor de afsluitdam in het Veersche Gat en aanpassingswerken in het omliggende gebied is nog een bedrag van 3 miljoen nodig. Voor de werken in het Haringvliet is 50 miljoen opgenomen, terwijl de afdamming van Grevelingen en Volkerak 23 miljoen zal vragen. Ten behoeve van de bedijking van de Lauwerszee en Zuider Sloe wordt respectievelijk 8 en 2,5 miljoen aangevraagd. Een bedrag van 25 miljoen is tenslotte bestemd voor de versterking van waterkeringen langs verschillende delen van de kust en de zeearmen.

De stijging van de uitgaven in 1962 in de rubriek Aanleg en onderhoud van waterwegen op de Buitengewone Dienst is in hoofdzaak het gevolg van het opnemen van een hoger bedrag voor de verbetering van het kanaal van Gent naar Terneuzen, waartegenover voor 80 pct. echter onder de mid-delen een hogere bijdrage van België is geraamd, en van een verhoging voor de uitvoering van werken aan de havenmond van IJmuiden. In de vermoedelijke uitkomsten 1961 is ten aanzien van de laatstgenoemde werken eveneens rekening gehouden met een hoger bedrag dan in de begroting 1961 werd voorzien.

Voor de Burgerlijke luchtvaart is de stijging van de uitgaven van de Gewone Dienst in de ontwerp-begroting 1962 hoofdzakelijk het gevolg van de verdere uitbreiding van de landingshulpmiddelen op Schiphol, terwijl ook rekening is gehouden met vernieuwing van verouderde apparatuur voor

de luchtverkeersbeveiliging. Tengevolge van de uitbreiding van start- en landingsbanen en de voorgenomen verplaatsing van het verkeersareaal is in de ontwerp-begroting 1962 voor een verhoging van de deelneming in het aandelenkapitaal van de luchthaven Schiphol door het Rijk — evenals in 1961 — 10 miljoen opgenomen. Voor de bouw van het nieuwe schip ter vervanging van het weerschip „Cumulus”, waarvoor in 1961 reeds 2,5 miljoen is opgenomen, is het resterend be-

drag ad 4 miljoen in de ontwerp-begroting 1962 uitgetrokken.

Voor de P.T.T. zal, naar het zich thans laat aanzien, voor het jaar 1961 een verhoging van de oorspronkelijke raming ad 200 miljoen met 12 miljoen nodig zijn ten einde aan de toenemende vraag naar de diensten van dit bedrijf tegemoet te komen. Voor 1962 is gerekend met eenzelfde investeringsniveau.

Tabel IV-8

Handel en Nijverheid

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspronkelijk vastgesteld 1961	Vermoe-delijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962	Oorspronkelijk vastgesteld 1961	Vermoe-delijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962
06.0 Algemene uitgaven	7,3	8,3	7,8	—	—	—
06.1 Wetenschappelijk onderzoek	32,2	30,6	40,6	22,8	21,1	21,4
06.2 Handel en ambacht	16,8	16,8	18,1	—	4,9	—
06.3 Industrie	63,9	44,3	65,7	—	31,0	—
06.4 Mijnwezen	1,3	1,1	1,0	—	—	—
06.5 Energieproductie en -transport (incl. Euratom)	3,0	3,0	3,0	20,5	21,8	19,9
06.6 Toerisme	2,5	3,6	3,1	—	—	—
	127,0	107,7	139,3	43,3	78,8	41,3

In de maand juli 1961 is door de Nederlandse Regering en de Commissie van Euratom een overeenkomst gesloten waarbij werd overeengekomen in de nabijheid van het Nederlandse centrum te Petten een instelling van het Gemeenschappelijk Onderzoekcentrum van Euratom te stichten. Hierbij werd tevens besloten tot de overdracht van de hoge flux reactor met bijbehorende terreinen aan Euratom. Het in de rubriek Wetenschappelijk onderzoek onder de Buitengewone Dienst bij de begroting 1961 opgenomen bedrag van 2 miljoen als eerste bijdrage in het verschil tussen de prijs van de installaties, die aan Euratom worden overgedragen en de 8 miljoen E.M.O.-eenheden (1 Europese Monetaire Overeenkomst-eenheid is 1 Amerikaanse dollar) die Nederland in het kader van de te sluiten overeenkomst voor zijn rekening zou nemen, zal evenwel eerst in 1962 worden betaald. Hiertoe zal dit bedrag te zijner tijd op grond van artikel 24 van de Comptabiliteitswet 1927 van 1961 naar 1962 worden overgeschreven, zodat in de begroting 1962 voor dit doel geen nieuwe gelden zijn opgenomen. Ten einde de industrie in staat te stellen bestaande nucleaire researchprojecten tot ontwikkeling te brengen, zal in de jaren 1961 t/m 1963 voor dit doel een bedrag van 15 miljoen worden uitgetrokken. Hiervan is 2 miljoen — waarvoor een suppletoire begroting zal worden ingediend — onder de vermoedelijke uitkomsten 1961 opgenomen, terwijl in 1962 een bedrag van 6 miljoen is geraamd met de mogelijkheid verplichtingen aan te gaan die zullen leiden tot uitgaven in latere jaren tot een bedrag van 7 miljoen.

Onder de Buitengewone Dienst bij de rubriek Handel en ambacht is onder de vermoedelijke uitkomsten 1961 een bedrag opgenomen van 4,9 miljoen, dat oorspronkelijk niet was geraamd. Dit is een gevolg van de deelneming van de Staat in de uitbreiding van het aandelenkapitaal van de N.V. Nederlandsche Middenstandsbank. Tegenover deze deelneming staat een gelijk, in 1960 onder de middelen verantwoord bedrag als opbrengst van de verkoop van aandelen N.V. Nederlandsche Middenstandsbank.

De belangstelling van de zijde van de industriële ondernemers voor de premie- en prijsreductieregeling „Bevordering

industrialisatie ontwikkelingskernen” handhaaft zich. Per 1 augustus 1961 waren ongeveer 340 bereidverklaringen voor een rijksbijdrage door het departement van Economische Zaken afgegeven tot een totaalbedrag aan premie van circa 46 miljoen. Daar er enige tijd verstrijkt voor de bouwwerkzaamheden zover zijn gevorderd, dat de premiebedragen worden uitgekeerd, zal het in de begroting 1961 opgenomen bedrag van 20 miljoen in dit jaar niet geheel worden uitbetaald. De vermoedelijke uitkomsten 1961 van dit onderdeel van de rubriek Industrie zijn dan ook 5 miljoen lager geraamd. Ook de uitgaven in deze rubriek van het onderdeel Bevordering regionale industrialisatie zullen — ondanks het feit dat met de uitvoering van het meerjarenprogramma voor de industriële infrastructuur goede voortgang wordt gemaakt — naar schatting 14 miljoen achter blijven bij de oorspronkelijke raming voor 1961. Verwacht wordt evenwel, dat de lagere overheden in 1962 in sterkere mate dan tot op heden is geschied, verzoeken om rijksbijdragen voor voltooide werken bij het departement van Economische Zaken zullen indienen, zodat de uitgaven voor dat jaar 5 miljoen hoger zijn geraamd dan voor 1961. Daar de Regering besloten heeft de ten laste van het Landbouw-Egalisatiefonds gebrachte subsidie aan de zelfstandige suikerraffinaderijen een aflopend karakter te geven, is het desbetreffende begrotingsbedrag voor 1962 met 1,2 miljoen ten opzichte van 1961 verminderd. Voorts liep in 1961 de garantie aan de Nederlandse Maatschappij voor de Walvisvaart af. Deze post welke in de oorspronkelijke L.E.F.-begroting voor dat jaar op 3 miljoen is geraamd, is voor 1962 vervallen.

Bij de Buitengewone Dienst van de rubriek Industrie is onder de vermoedelijke uitkomsten 1961 een reeds in een vorige begroting geraamd bedrag van 30 miljoen opgenomen voor kapitaalverstrekking aan het Industrieel Garantiefonds, dat op 6 juli jl. tot stand is gekomen, alsmede 1 miljoen voor uitbreiding van het aandelenbezit van de Staat in de N.V. Hollandse Signaalapparaten als gevolg van uitgifte van bonusaandelen, waarvoor onder de middelen een overeenkomstig bedrag is geboekt.

Tabel IV-9

Landbouw en visserij

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspronkelijk vastgesteld 1961	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962	Oorspronkelijk vastgesteld 1961	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962
07.0 Algemene uitgaven	21,4	22,0	22,1	0,2	0,2	0,2
07.1 Wetenschappelijk onderzoek	31,1	31,2	37,0	5,4	5,5	5,1
07.2 Landbouw, tuinbouw en veeteelt	346,5	441,8	372,1	2,7	3,9	2,1
07.3 Cultuurtechnische werken	91,3	91,2	93,7	27,0	28,0	26,5
07.4 Bosbouw	13,1	13,0	13,4	0,8	1,4	0,9
07.5 Jacht, rivier- en zeevisvangst	2,8	2,9	3,0	1,6	1,6	2,1
07.6 Ontginning en ontwikkeling van IJsselmeerpolders	9,8	9,8	7,7	9,8	9,8	7,7
	516,0	611,9	549,0	47,5	50,4	44,6

De in de rubriek Wetenschappelijk onderzoek voor 1962 opgenomen bedragen vertonen een stijging ten opzichte van 1961, omdat een aantal instituten welke zich bewegen op het gebied van het landbouwkundig onderzoek — in hoofdzaak die instituten welke zich in een stadium van opbouw bevinden — in 1962 in staat zullen worden gesteld tot verruiming van hun onderzoeksprogramma's. In het bijzonder kunnen worden genoemd het Instituut voor toepassing van Atoomenergie in de Landbouw, het Centrum voor Plantenfysiologisch Onderzoek, het Instituut voor de Pluimveeteelt, het Instituut voor Veeteeltkundig Onderzoek en het Instituut voor Landbouwhuishoudkundig Onderzoek.

Het verloop van de onder de rubriek Landbouw, tuinbouw en veeteelt opgenomen bedragen wordt in belangrijke mate beïnvloed door het aan deze rubriek toegerekende deel van het nadelig saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds. Op de ontwikkeling van dit saldo en de oorzaken daarvan wordt hieronder nader teruggekomen. Het totaal van de overige in deze rubriek opgenomen uitgaven is vrijwel stabiel gebleven.

Het voor cultuurtechnische werken geraamde bedrag voor 1962 vloeit voort uit de vorig jaar genomen beslissingen inzake de vaststelling van enkele prioriteiten voor de periode 1961—1963, waaronder die inzake de uitgaven voor cultuurtechnische werken. Dientengevolge werd behoudens enige kleinere aanpassingen, waaronder een incidentele tijdelijke verhoging van de uitgaven van de Stichting Beheer Landbouwgronden, het in 1962 voor deze activiteit geraamde bedrag gehandhaafd op het peil 1961.

Bij de rubriek Bosbouw is in verband met de toenemende behoefte aan recreatiemogelijkheden in de staatsbossen voor 1962 met een verhoging rekening gehouden. Deze verhoging zal hoofdzakelijk worden gebruikt voor ontsluiting van zich daarvoor lenende terreinen door middel van wegen en rijwielpaden, alsmede voor het inrichten van kampeercentra en picknickplaatsen.

Onder de dit jaar afzonderlijk bij deze functie opgenomen rubriek Ontginning en ontwikkeling van IJsselmeerpolders zijn de uitkomsten van de preliminaire exploitatie van deze polders vermeld. De kosten van uitvoering ten laste van het Zuiderzeefonds van de waterstaatswerken in enge zin zijn, zoals bij de functie Verkeer en waterstaat is opgemerkt, aldaar onder de rubriek Landaanwinning tot uitdrukking gebracht.

Landbouw-Egalisatiefonds. In de rubriek Landbouw, tuinbouw en veeteelt is vrijwel het totaal van het nadelig saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds verwerkt. Slechts de in verhouding geringe uitgaven voor suiker en walvistraan zijn functioneel opgenomen onder de groep Handel en nijverheid (rubriek Industrie) en aldaar toegelicht.

Ten aanzien van de uitgaven voor de garantieregeling voor voedergranen en fabrieksaardappelen wordt aangenomen dat in 1962 met eenzelfde bedrag zal kunnen worden volstaan als in de begroting 1961 is opgenomen, ondanks de wat hogere raming van de vermoedelijke uitkomsten voor het lopende jaar.

Verreweg het grootste gedeelte van de uitgaven van het Landbouw-Egalisatiefonds betreft de subsidie op melk. Zoals in hoofdstuk I, § 2 van deze nota bij de beschouwingen over de landbouwsubsidies reeds is toegelicht, zijn naast de hoogte van de wereldmarktprijzen, waarvoor bij de ramingen voor 1962 van het peil hiervan omstreeks 1 juli j.l. is uitgegaan, het garantieniveau — bepaald door de hoogte van de garantieprijs en de omvang van het gegarandeerde produktiekwantum — en het binnenlands prijspeil factoren die de hoogte van de subsidie beïnvloeden.

De aftrekpost voor egalisatieheffingen geeft het bedrag weer, dat, met inachtneming van een verantwoorde reserve met het oog op toekomstige restitutieverplichtingen, vermoedelijk aan het saldo van deze heffingen kan worden onttrokken.

Het verloop van het nadelig saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds wordt weergegeven in de onderstaande specificatie:

Tabel IV-10

Specificatie van het nadelig saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds

	Oorspronkelijk vastgestelde begroting 1961	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962
Voedergranen	45,0	67,6	60,0
Fabrieksaardappelen	15,0		
Suiker	2,0	1,5	0,8
Varkensvlees	10,0	10,0	10,0
Melk	230,0	316,0	258,0
Walvistraan	3,0	—	—
Onvoorzien en diversen	1,6	—	2,0
	306,6	395,1	330,8
af: Egalisatieheffingen	10,0	10,0	10,0
	296,6	385,1	320,8

Tabel IV-11

Onderwijs en cultuur

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspronkelijk vastgesteld 1961	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962	Oorspronkelijk vastgesteld 1961	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962
08.0 Algemene uitgaven	16,1	16,4	16,8	0,2	0,2	0,2
08.1 Wetenschappelijk onderzoek	25,1	26,5	29,5	4,0	4,0	6,1
08.2 Lager onderwijs	703,1	977,0	993,7	—	—	—
08.3 Voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs	232,3	226,3	228,5	0,2	0,2	0,2
08.40 Nijverheidsonderwijs	265,1	366,1	396,0	1,8	1,8	1,8
08.41 Land- en tuinbouwonderwijs	34,2	34,2	37,6	0,3	0,3	0,3
08.42 Ander vak- en beroepsonderwijs	64,0	69,6	79,2	3,5	3,5	3,2
08.5 Wetenschappelijk onderwijs	279,7	280,4	312,4	73,4	73,4	99,6
08.6 Jeugdvorming, volksontwikkeling en sport	34,3	32,8	38,8	—	—	—
08.7 Kunsten, oudheidkunde en natuurbescherming	45,3	45,3	52,1	0,2	0,2	0,2
08.8 Radio, televisie en pers	64,4	64,4	72,7	—	—	—
08.9 Erediensten	3,6	3,6	3,7	0,2	0,2	0,3
	1 767,2	2 142,6	2 261,0	83,8	83,8	111,9

Met het oog op het grote belang van de wetenschappelijke onderzoeken is op de ontwerp-begroting 1962 voor dit doel een hoger bedrag voor exploitatievoorzieningen en investeringen uitgetrokken (bijna 36 miljoen); dit bedrag is onder meer bestemd voor de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, de Nederlandse centrale organisatie voor toegepast natuurwetenschappelijk onderzoek, de Nederlandse organisatie voor zuiver wetenschappelijk onderzoek, het Nederlands Instituut voor onderzoek der zee te Den Helder, de Europese organisatie voor kernfysisch onderzoek, Euratom en het Reactorcentrum Nederland.

Op grond van de Financiële-Verhoudingswet 1960 (Stb. 217/1961) ontvangen de gemeenten gerekend van 1 januari 1960 af voor hun materiële kosten van het lager onderwijs volgens bepaalde normen een uitkering uit het Gemeentefonds, in verband waarmee dat fonds een uitkering ten laste van de rijksbegroting ontvangt. Voor deze kosten is in de ontwerp-begroting 1962 van hoofdstuk VIIA (Binnenlandse Zaken) 277 miljoen uitgetrokken; voor 1961 zal terzake naar schatting 260 miljoen nodig zijn. Het aandeel van het Gemeentefonds in de daarvoor in aanmerking komende rijksbelastingen is bij genoemde wet mede in verband met deze uitkering aangepast. Aan deze gewijzigde financiering van de onderhavige kosten moeten in hoofdzaak de hogere uitgaven in de rubriek lager onderwijs, zowel wat betreft de ontwerp-begroting 1962 als wat het verschil tussen de oorspronkelijk vastgestelde begroting 1961 en haar vermoedelijke uitkomsten aangaat, worden toegeschreven. Behalve op de genoemde kosten hebben de belangrijkste uitgaven voor 1962 in deze rubriek betrekking op:

1. de salarislaster van de ruim 53 000 leerkrachten bij het gewoon-, voortgezet gewoon- en het uitgebreid lager onderwijs; hiervoor is rond 537 miljoen uitgetrokken.

2. de subsidies ten behoeve van de kleuterscholen (rond 400 000 kleuters bezoeken de scholen), die ruim 108 miljoen vergen.

3. de subsidies voor het buitengewoon lager onderwijs, ten behoeve waarvan bijna 53 miljoen nodig is.

De uitgaven in de rubriek Voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs betreffen in hoofdzaak de rijkscholen voor middelbaar onderwijs, voor 1962 geraamd op ruim 22 miljoen, de gemeentelijke scholen voor voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs waarvoor ruim 58 miljoen is uitgetrokken en de bijzondere scholen voor voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs, die bijna 142 miljoen vergen.

Evenals bij het lager onderwijs hebben ook de vermoedelijke uitkomsten 1961 alsmede de ontwerp-begroting 1962 van

het nijverheidsonderwijs de invloed ondergaan van de Financiële-Verhoudingswet 1960. Eén en ander is ook hier gepaard gegaan met aanpassing van de voeding van het Gemeentefonds. Aan deze nieuwe wijze van financiering van de desbetreffende uitgaven voor het nijverheidsonderwijs, die de vermoedelijke uitkomsten 1961 met 101 miljoen en de ontwerp-begroting 1962 met 112 miljoen verhoogt, kan de stijging van de uitgaven in deze rubriek voornamelijk worden toegeschreven. Het ligt in de bedoeling met de subsidiëring van het middenstandsonderwijs in 1962 een begin te maken. Hiervoor is op de ontwerp-begroting 1962 1 miljoen uitgetrokken.

Het landbouwonderwijs ontwikkelt zich overeenkomstig het reeds enige jaren geleden vastgestelde programma. Extra voorzieningen zijn getroffen ten behoeve van het pluimvee-, het veeteelt- en het zuivelvakonderwijs, alsmede ten behoeve van het onderwijs door middel van het z.g. leerlingstelsel.

De ten opzichte van de oorspronkelijke begroting hogere vermoedelijke uitkomsten in 1961 van de in de rubriek Ander vak- en beroepsonderwijs begrepen uitgaven zijn een gevolg van de aankoop en de vervanging van vliegtuigen ten behoeve van de opleiding tot piloot aan de rijksluchtvaartschool. De kosten zullen voor de helft ten laste van 1961 komen, voor de andere helft ten laste van 1962. De uitgaven voor 1962 in deze rubriek hebben voorts in hoofdzaak betrekking op studietoelagen in deze onderwijssector (11 miljoen), de scholen en cursussen tot opleiding van leidsters bij het kleuteronderwijs (3,7 miljoen), de kweekscholen (rond 34 miljoen), het sociaal-pedagogisch onderwijs (ruim 6 miljoen), de opleidingen op het gebied van de toon- en de beeldende kunsten (rond 3 miljoen), de opleidingen c.a. op het gebied van de volksgezondheid (rond 4 miljoen) en tenslotte op de opleiding van piloten (10 miljoen).

De stijging van de uitgaven voor het wetenschappelijk onderwijs in 1962 met bijna 59 miljoen is behalve aan een belangrijke verhoging van de personele en materiële lasten van de openbare en bijzondere universiteiten en hogescholen — hoofdzakelijk een gevolg van de toeneming van het aantal studenten en het in exploitatie nemen van nieuwe en vergrote instituten en laboratoria — toe te schrijven aan het feit, dat voor 1962 in de bijdragen voor de rijksuniversiteiten tevens zijn begrepen de kosten van het onderhoud, de huren en andere vaste lasten, alsmede de kosten voor nieuw-, aan- en verbouw, die nu nog door de Rijksgebouwendienst worden betaald.

Ten slotte is met het oog op het aantal aanvragen een hoger bedrag voor studietoelagen uitgetrokken.

Voor jeugdvorming en voor het bijzondere jeugdwerk in internaatsverband is voor 1962 16 miljoen geraamd. De lec-

tuurvoorziening en het volksontwikkelingswerk vergen 10 miljoen. Ten behoeve van activiteiten op het gebied van de vrijetijdsbesteding met name de openluchtrecreatie, wordt voor 1962 bijna 3 miljoen gevraagd. Tevens zijn in deze rubriek begrepen de subsidies verband houdende met investeringen in het kader van de sociale planning in de ontwikkelings- en de probleemgebieden (5 miljoen) alsmede subsidies ten behoeve van investeringen in dorps- en buurthuizen en de exploitatie van deze gebouwen (1,7 miljoen).

Ten behoeve van de onderscheiden subsidies c.a. op het gebied van de kunsten is voor 1962 bijna 2 miljoen meer uitgetrokken dan in 1961. Teneinde het tempo, waarin het herstel van de door oorlogsgeweld beschadigde monumenten plaatsvindt, enigszins te versnellen, is voor het herstel daarvan in

1962 in totaal 2 miljoen meer uitgetrokken, terwijl voor de aankoop van natuurreservaten 1 miljoen meer is geraamd.

Ten behoeve van radio en televisie is voor 1962 per saldo ruim 8 miljoen méér uitgetrokken, namelijk 2,4 miljoen minder voor de radio en 10,7 miljoen méér voor de televisie. De verlaging van de bijdrage aan de radio-omroep is een gevolg van het op 1 juli 1960 ingevoerde systeem van vooruitbetaling ineens van het luistergeld, waardoor in 1960 en 1961 een eenmalige verruiming van de opbrengst der luisterbijdrage mogelijk is geworden. De uitgaven voor de televisie zijn voor 1962 3,5 miljoen lager geraamd dan de netto-opbrengst van de middelen, om verdere aflossing van de destijds van rijkswege ten behoeve van de televisie voorgesloten gelden mogelijk te maken.

Tabel IV-12

Sociale voorzieningen

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspronkelijk vastgesteld 1961	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerpbegroting 1962	Oorspronkelijk vastgesteld 1961	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerpbegroting 1962
09.0 Algemene uitgaven	10,3	14,7	11,3	—	—	—
09.1 Wetenschappelijk onderzoek	0,2	0,2	0,1	—	—	—
09.2 Sociale zekerheid (inclusief uitgaven voor pensioenen en wachtgeld) ¹⁾	608,8	648,6	619,6	—	—	—
09.3 Sociale bijstand	13,8	13,8	14,8	—	—	—
09.41 Uitgaven voor ambtenaren en anderen, voortvloeiende uit de gewijzigde verhouding met Indonesië	207,5	213,8	192,9	2,5	2,5	2,5
09.42 Emigratie	25,1	20,8	22,7	—	—	—
09.43 } Sociale hulp	24,9	25,3	28,5	0,1	0,6	0,6
09.44 }						
09.45 }						
09.5 Arbeidersbescherming	8,1	8,1	8,1	—	—	—
09.6 Maatregelen in het belang van de werkgelegenheid	196,3	167,6	177,5	2,0	2,0	2,0
09.7 Arbeidsverhoudingen	2,2	2,2	2,2	—	—	—
	1 097,2	1 115,1	1 077,7	4,6	5,1	5,1

¹⁾ Inclusief sanering Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en Spoorwegpensioenfonds (1961 en 1962 elk 195 miljoen).

Het verschil tussen de oorspronkelijk vastgestelde begroting 1961 en de vermoedelijke uitkomsten wordt voor de rubriek Algemene uitgaven vrijwel geheel veroorzaakt door de uitgaven betreffende afgesloten dienstjaren.

De onder de rubriek Sociale zekerheid geraamde uitgavenstijging van 10 miljoen voor de sector Sociale verzekeringen is in hoofdzaak het gevolg van een voortzetting van de stijgende lijn in het aantal uitkeringsgevallen voor invaliditeitsrente en kinderbijslagen aan invaliditeitsrentetrekken alsmede van de toenemende beroepsbevolking en de verhoging van het premieloon inzake de Werkloosheidswet. Voorts worden de uitgaven onder deze rubriek beïnvloed door de invoering van een vergoeding voor de verpleging in verpleegtehuizen en een verdere stijging van de gemiddelde kosten per bejaarde-verzekerde, waardoor de rijksbijdrage in het tekort op de ziekenfondsverzekering voor bejaarden 6 miljoen hoger wordt. Bij de raming is het aantal personen, dat een uitkering ontvangt krachtens de sociale voorzieningen voor werknemers voor 1962 op het peil van 1961 gehandhaafd. Onder de rubriek Sociale zekerheid zijn dit jaar ook opgenomen de in vorige jaren afzonderlijk in dit hoofdstuk vermelde annuïteiten verschuldigd aan het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en aan het Spoorwegpensioenfonds (totaal ruim 195 miljoen) en de toeslagen en kindertoelagen aan gepensioneerd van deze fondsen (totaal circa 36 miljoen). Bij de raming van de post „toeslagen op pensioenen” voor 1962 is reeds rekening gehouden met de financiële gevolgen van de nog bij de Staten-Generaal in behandeling zijnde wetsontwerpen 6242 (pensioenmaatregelen 1960) en 6256 (Samenloopregeling Indonesische pensioenen 1960), terwijl in

de vermoedelijke uitkomsten 1961 de kosten van deze maatregelen over twee jaren (1960 en 1961) zijn begrepen.

Onder de rubriek Sociale bijstand is voor 1962 voor de eerste maal een bedrag van 0,5 miljoen opgenomen als tegemoetkoming in de ten laste van de gemeente komende lasten van aanleg en inrichting van regionale woonwagenvakken.

De in vorige jaren onder deze rubriek opgenomen kosten verbonden aan de uitvoering van de Wet Buitengewoon Pensioen 1940—1945 en de Wet Buitengewoon Pensioen Zee- en oorlogsslachtoffers zijn thans functioneel ondergebracht in de hierna in dit hoofdstuk behandelde functie Oorlogs- en rampschade.

De hogere vermoedelijke uitkomsten voor 1961 van de rubriek Uitgaven voor ambtenaren en anderen, voortvloeiende uit de gewijzigde verhouding met Indonesië, zijn onder meer te verklaren uit verhogingen van 1 april 1960 af van de pensioenbetalingen na het tot stand komen van de „Samenloopregeling Indonesische pensioenen 1960”, c.q. voorschotten daarop. Over 1961 zal hiermede naar schatting een bedrag van ongeveer 7,5 miljoen zijn gemoeid. Rekening houdende met de te verwachten vermindering van het aantal uitkeringsgerechtigden wegens overlijden, wordt voor 1962 uit dezen hoofde rond 5,7 miljoen aangevraagd. De kosten, verbonden aan de uitvoering van de Algemene oorlogsongevallenregeling (A.O.R.) zijn geraamd op 8,2 miljoen (voor 1961: 7,1 miljoen). De hogere raming is onder meer een gevolg van de terugbrenging van het kortingspercentage bij gelijktijdig genot van een A.O.W.- of A.W.W.-pensioen. Periodieke en overige uitkeringen aan of ten behoeve van uit Indonesië gerepatrieerden vertonen ten opzichte van de begro-

ting 1961 een daling met 7 miljoen, aangezien voor 1962 uitgegaan kan worden van een lager aantal uitkeringsgeniëten en een lager gemiddeld uitkeringsbedrag. Ook het bedrag op de ontwerp-begroting 1962 uitgetrokken voor de verzorging van gerepatrieerden in opvangcentra en in contractpensions is wat lager dan de raming voor 1961. Uitgegaan is van een gemiddeld aantal van 1000 collectief in contractpensions gehuisveste gezinnen. Met eerbiediging van verschillen, voortkomend uit de historische en culturele situatie zal er voor de Ambonezen — willen zij zich hier op den duur thuis gaan voelen — voortgaande aanpassing aan het Nederlandse leven noodzakelijk zijn. In dit proces zijn de verhuizingen uit de woonoorden naar de woonwijken een belangrijke factor. Deze verhuizingen beginnen nu op gang te komen. Voor 1962 staan er ongeveer 800 op het programma, hetgeen waarschijnlijk zowel tot verdere uitdunning als tot sluiting van woonoorden zal leiden. Voortgaande aanpassing zal ook vorm moeten krijgen in het verder doortrekken van de zelfzorg; dit is in de begroting voor 1962 tot uitdrukking gebracht in een geraamde daling van de uitgaven ten opzichte van die voor 1961.

De onder de rubriek Emigratie voor 1962 in vergelijking met 1961 opgenomen verlaging is in hoofdzaak het gevolg van de lagere raming van het aantal emigranten in 1962.

Hogere bedragen zijn voor 1962 geraamd in de rubriek Sociale hulp in verband met een herziening van de subsidie-regeling algemeen maatschappelijk werk (1 miljoen) en de subsidieregeling voor de samenwerkingsorganen voor maatschappelijk werk op levensbeschouwelijke en algemene

grondslag (0,3 miljoen). Zowel de uitgaven, verband houdende met de gezinsverzorging en de gezinshulp, als die van het bijzonder gezins- en wijkwerk moeten voorts, gelet op de toeneming van het aantal krachten en de normale uitbouw van het bestaande werk, hoger worden gesteld dan in 1961 (in totaal rond 2 miljoen).

Uitgaande van de huidige situatie op het gebied van de werkgelegenheid is ten behoeve van aanvullende werken in 1962 6 miljoen minder uitgetrokken dan in de begroting 1961, ondanks de hogere gemiddelde subsidiekosten per z.g. manweek. De raming wordt mede beïnvloed door het streven, de overigens geringe werkloosheid in enkele delen van het land te bestrijden door het uitvoeren van bij voorkeur structuurverbeterende werken. In harmonie met dit streven is de kortelings genomen regeringsbeslissing, dat geen verdere ontginningen van woeste grond tot landbouwgrond zullen worden ter hand genomen. Voorts wordt de verlaging in 1962 ten opzichte van de begroting 1961 veroorzaakt door een vermindering (15 miljoen) van het bedrag, dat op hoofdstuk XVII (Onvoorziene Uitgaven) is uitgetrokken om — indien de conjunctuur zich ongunstiger zou ontwikkelen dan waarmede bij de raming van de uitgaven is rekening gehouden — aan het begrotingshoofdstuk, ten laste waarvan de alsdan in het belang van de werkgelegenheid te treffen maatregelen zullen komen, voor zover nodig te worden toegevoegd. De vermoedelijke uitkomsten 1961 zijn in dit verband 25 miljoen lager gesteld dan in de oorspronkelijke begroting van dat jaar voor de bestrijding van conjuncturele werkloosheid was geraamd.

Tabel IV-13

Volksgezondheid

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspronkelijk vastgesteld 1961	Vermoe-delijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962	Oorspronkelijk vastgesteld 1961	Vermoe-delijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962
10.0 Algemene uitgaven	5,9	7,7	6,3	—	—	—
10.1 Wetenschappelijk onderzoek	5,4	5,7	6,3	5,1	5,1	4,2
10.2 Sociale en preventieve geneeskunde	37,7	37,6	39,1	—	—	—
10.3 Ziekenhuizen, klinieken en sanatoria	9,1	8,9	9,3	—	—	—
10.4 Openbare gezondheid	21,4	21,5	23,5	—	—	—
	79,5	81,4	84,5	5,1	5,1	4,2

De stijging in 1962 ten opzichte van 1961 wordt bij de rubriek Sociale en preventieve geneeskunde in hoofdzaak veroorzaakt door hogere uitgaven voor subsidies aan plaatselijke verenigingen voor gezondheidszorg, subsidies voor de bureaus van de provinciale kruisverenigingen, subsidies voor het geneeskundig schooltoezicht en subsidies voor de geestelijke volksgezondheid.

De onder de rubriek Openbare gezondheid vallende uitgaven zijn voor 1962 hoger geraamd en wel hoofdzakelijk voor de bijdragen in de kosten van keuringsdiensten voor waren en de subsidies in de exploitatie van waterleidingen in de zogenaamde getroffen en de onrendabele gebieden.

Tabel IV-14

Volkshuisvesting

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspronkelijk vastgesteld 1961	Vermoe-delijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962	Oorspronkelijk vastgesteld 1961	Vermoe-delijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962
11.0 Algemene uitgaven	7,0	7,4	7,1	—	—	—
11.1 Wetenschappelijk onderzoek	3,2	3,2	3,2	—	—	—
11.1 { Huursubsidies	302,7	321,2	272,7	—	—	—
11.2 { Woningwetvoorschotten	—	—	—	670,0	690,0	692,0
11.2 { Overige uitgaven in het belang van de volkshuisvesting	11,5	11,5	13,1	—	—	—
11.3 Ruimtelijke ordening	1,1	1,1	1,2	—	—	—
	325,5	344,4	297,3	670,0	690,0	692,0

Bij de behandeling van de hoofdlijnen van het beleid in § 2 van hoofdstuk I van deze nota zijn reeds enige beschouwingen gegeven over de huursubsidies en de woningbouw. Onder verwijzing naar het daarvermelde moge nog het volgende worden medegedeeld.

In het woningbouwprogramma 1962 zijn 90 000 woningen opgenomen. De begroting voorziet in 65 000 gesubsidieerde woningen. Hiervan zullen 35 000 woningen in de woningwetsector worden gebouwd; de verplichtingen daartoe zullen in de loop van 1962 worden aangegaan. Voorts is gerekend met subsidies op basis van de Premie- en bijdragebeschikking 1960 voor 30 000 te bouwen woningen. De overige 25 000 woningen zullen zonder steun van de overheid tot stand komen.

Een specificatie van de bij de rubriek huursubsidies voor vermoedelijke uitkomsten 1961 en ontwerp-begroting 1962 opgenomen bedragen wordt gegeven in tabel IV-15.

De exploitatiebijdragen voor bestaande woningwetwoningen zijn als gevolg van de jaarlijkse toeneming van het aantal woningwetwoningen hoger geraamd dan in 1961.

De financiële gevolgen van de per 1 april 1962 voorgenomen huurronde zijn nog niet in de ramingen voor het komende jaar begrepen. Een huurverhoging in 1962 zal een verlagende invloed hebben op de verschillende, van rijkswege te verlenen huursubsidies. De gesubsidieerde particuliere woningbouw zal in 1962 een kleiner bedrag aan rijksbijdragen vergen dan in 1961, omdat in 1961 nog een groot aantal verplichtingen op basis van de oude Premie- en bijdrageregeling moeten worden gehonoreerd. Voor 1962 werken de invloeden van de nieuwe Premie- en bijdrageregeling ten volle in de

ramingen door, terwijl bovendien de op 1 augustus 1961 van kracht geworden premieverlaging van gemiddeld f 500 per woning een vermindering van de raming van deze subsidiepost met 5 miljoen tot gevolg heeft. De uitkeringen ingevolge de Financieringsregelingen 1947 en 1948 betreffen de laatste voor uitkering in aanmerking komende woningen. De desbetreffende raming voor 1962 kon daarom aanzienlijk lager worden gesteld dan die voor 1961.

Tabel IV-15

Specificatie van de huursubsidies

	Ver- moedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp- begroting 1962
1. Bijdragen in de exploitatiekosten van woningwetwoningen	151,0	155,0
2. Premieregeling gesubsidieerde particuliere woningbouw	135,0	110,0
3. Kosten van woningverbetering en -splitsing	4,5	4,5
4. Uitkeringen e.d. ingevolge de Financieringsregelingen 1947 en 1948 ter dekking van de onrendabele bouwkosten	30,7	3,2
	321,2	272,7

Tabel IV-16

Oorlogs- en rampschade

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oor- spronkelijk vastgesteld 1961	Vermoe- delijke uitkomsten 1961	Ontwerp- begroting 1962	Oor- spronkelijk vastgesteld 1961	Vermoe- delijke uitkomsten 1961	Ontwerp- begroting 1962
12.00 Algemene uitgaven oorlogsschade	0,2	0,2	0,1	—	—	—
12.01 Algemene uitgaven rampschade	—	1,4	—	—	—	—
12.200 } 12.210 } Herstel oorlogsschade overheidseigendommen 12.40 }	39,9	29,0	29,2	—	—	—
12.300 Herstel oorlogsschade onroerende goederen en schepen	3,2	20,9	16,2	—	—	—
12.310 Herstel oorlogsschade roerende goederen voor beroep en bedrijf	—	4,0	—	—	—	—
12.330 } 12.50 } Overige oorlogsschade 12.60 }	42,0	47,8	44,3	—	—	—
12.331 } 12.51 } Overige rampschade 12.61 }	—	14,8	—	—	—	—
	85,3	118,1	89,8	—	—	—

Tabel IV-17

Nationale schuld

Gewone Dienst						Buitengewone Dienst					
Oor- spronkelijk vastgesteld 1961	Vermoe- delijke uitkomsten 1961	Ontwerp- begroting 1962	Oor- spronkelijk vastgesteld 1961	Vermoe- delijke uitkomsten 1961	Ontwerp- begroting 1962	Oor- spronkelijk vastgesteld 1961	Vermoe- delijke uitkomsten 1961	Ontwerp- begroting 1962			
—	600,4	—	—	608,4	—	—	—	—	af: Afschrijvingen	643,2	—
13.0	Algemene uitgaven	—	—	—	—	—	—	—		648,6	—
13.2	Rente en kosten binnenlandse schuld	42,8	—	40,2	—	—	—	—		641,4	—
13.3	Rente en kosten buitenlandse schuld	—	—	—	—	—	—	—		481,2	403,2
13.4	Aflossing binnenlandse schuld	—	—	—	—	—	—	—		690,9	612,9
13.5	Aflossing buitenlandse schuld	—	—	—	—	—	—	—		529,2	451,2
13.5	Aflossing buitenlandse schuld	—	—	—	—	—	—	—		78,0	78,0

Tegenover de hogere rentelasten die voor 1962 voortvloei-
ten uit intussen uitgegeven nieuwe staatsleningen is in verband
met de rentedaling op de geldmarkt de rentelast, welke naar
verwachting over het uitstaande schatkistpapier betaald zal
moeten worden, geraamd op basis van een gemiddelde rente
die ½ pct. lager ligt dan voor 1961 werd aangenomen. Het be-
drag van het gemiddelde uitstaande schatkistpapier is voorts
voor 1962 op 3,4 miljard geraamd tegenover 4 miljard voor
1961. Het resultaat van voorenvermelde omstandigheden en ver-
wachtingen komt tot uitdrukking in een per saldo matige stij-
ging voor 1962 van de raming voor uitgaven wegens rente en
kosten van binnenlandse schuld.

Wat de aflossing van binnenlandse schuld betreft is voor
1962 rekening gehouden met de aflossingsverplichtingen van de
4 pct. onderhandse lening 1951, de 4½ pct. lening 1960, de 4½
pct. onderhandse lening 1960, de 4½ pct. lening 1961 en
Van de afwijkingen die de vermoedelijke uitkomsten 1961
gering voortvloei.

Als gevolg van de voorenvermelde verworogde aflossing van
buitenlandse schuld alsmede door koersverschillen is in 1962
schuld nodig dan oorspronkelijk voor 1961 werd geraamd. Er is
evenwel onder deze rubriek voor 1962 een steipost van onge-
veer 25 miljoen uitgetrokken voor versterkte aflossing van de
op Nederland rustende schuld uit hoofde van de Lend-Lease
overeenkomst, welke aflossing uit de krachten deze overeen-
komst verplichte guldensbetalingen aan de Amerikaanse Re-

Tabel IV-18

Vergoeding aan provincies en gemeenten voor de derving van inkomsten als gevolg van de verlaging van de personele belasting en de grondbelasting

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oor- spronkelijk vastgesteld 1961	Vermoe- delijke uitkomsten 1961	Ontwerp begroting 1962	Oor- spronkelijk vastgesteld 1961	Vermoe- delijke uitkomsten 1961	Ontwerp begroting 1962
14 Vergoeding aan provincies en gemeenten voor de derving van inkomsten als gevolg van de verlaging van de personele belasting.	35,5	6,0	5,9	—	—	—
14 Vergoeding aan provincies en gemeenten voor de derving van inkomsten als gevolg van de verlaging van de grondbelasting	46,0	—	—	—	—	—
	81,5	6,0	5,9	—	—	—

De afwijkingen die zowel de vermoedelijke uitkomsten 1961 als de ramingen voor 1962 vertonen ten opzichte van de oorspronkelijk vastgestelde begroting 1961 zijn het gevolg van het in werking treden van de Financiële-Verhoudingswet 1960. De provincies blijven ingevolge artikel 29 van deze wet ten laste

van de rijksbegroting nog een compensatie-uitkering houden (rond 6 miljoen) voor de derving van inkomsten als gevolg van de per 1 januari 1954 ingegane tariefsverlaging van de personele belasting.

Tabel IV-19

Afschrijvingen

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oor- spronkelijk vastgesteld 1961	Vermoe- delijke uitkomsten 1961	Ontwerp begroting 1962	Oor- spronkelijk vastgesteld 1961	Vermoe- delijke uitkomsten 1961	Ontwerp begroting 1962
15 Afschrijvingen	78,0	78,0	78,0	—	—	—

Als gevolg van de omstandigheid dat tegenover de vermeerdering van afschrijvingen door nieuwe investeringen een gelijke vermindering optreedt wegens het beëindigen van afschrij-

vingen vertoont de raming voor 1962 per saldo geen afwijking ten opzichte van het vorige jaar.

Tabel IV-20

Diversen

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oor- spronkelijk vastgesteld 1961	Vermoe- delijke uitkomsten 1961	Ontwerp begroting 1962	Oor- spronkelijk vastgesteld 1961	Vermoe- delijke uitkomsten 1961	Ontwerp begroting 1962
17 Loon- en salarismaatregelen 1960 (restant „franje”)	—	15,0	—	—	—	—
17 Loon- en salarismaatregelen 1962	—	—	200,0	—	—	—
17 Onvoorziene uitgaven	0,5	1,0	0,5	—	—	—
	0,5	16,0	200,5	—	—	—

Het was nog niet mogelijk de functionele toerekening van de ten laste van 1961 gebrachte resterende kosten van de loon- en salarismaatregelen 1960 (het restant ad 15 miljoen van de zogenaamde franje van 1,2 pct.) over de daarvoor in aanmerking komende onderwerpen van staatszorg met enige nauwkeurigheid te doen plaatsvinden. In verband hiermede is deze post onder Diversen opgenomen.

Voor het jaar 1962 is met het oog op de uitgaven voor mogelijk te nemen salarismaatregelen voor het overheidspersoneel en enige analoge uitgaven, bij wijze van stelpost een bedrag van 200 miljoen opgevoerd, ten einde hiervoor de nodige budgettaire ruimte — vanzelfsprekend als ruwe benadering — te scheppen. De bedoeling van deze raming is dus geenszins enige

indicatie te geven omtrent de hoogte van een eventuele salarismaatregel of vooruit te lopen op salarismaatregelen voor welke categorie van personeel dan ook, hangende het overleg daarentrent in de Centrale Commissie voor Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken. Bij deze raming is, zoals reeds hiervoor in hoofdstuk II, § 1 van deze nota werd vermeld, gedacht aan eventuele loon- en salarismaatregelen en andere voorzieningen voor het actieve en niet-actieve rijkspersoneel (met uitzondering van dat van de staatsbedrijven), het gemeentelijke politie- en onderwijspersoneel en het personeel van bijzondere instellingen van onderwijs, waarvan de bezoldiging door het Rijk wordt vergoed, en dergelijke.

Tabel IV-21

Verdeling van de uitgaven voor de onderwerpen van staatszorg naar begrotingshoofdstukken

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oorspronkelijk vastgesteld 1961	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962	Oorspronkelijk vastgesteld 1961	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962
Algemeen Bestuur	448,6	742,6	455,1	85,9	101,7	82,2
Hoofdstuk:						
I. Huis der Koningin	2,9	4,0	4,0	—	—	—
II. Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	8,7	8,8	9,3	—	—	—
III. Algemene Zaken	4,4	4,2	5,1	—	—	—
VIIA. Binnenlandse Zaken	12,2	12,3	12,7	5,8	6,8	4,5
VIIIB. Binnenlandse Zaken (Ned. Nieuw-Guinea)	97,5	97,5	107,5	—	—	—
IXA. Nationale Schuld	0,1	0,1	0,1	—	—	—
IXB. Financiën	248,5	542,1	246,4	15,9	16,6	17,3
XI. Volkshuisvesting en Bouwnijverheid	53,0	53,0	50,6	64,2	78,3	60,4
XII. Verkeer en Waterstaat	4,4	4,4	4,4	—	—	—
XIII. Economische Zaken	16,9	16,2	15,0	—	—	—
Militaire uitgaven	1 791,6	1 941,6	2 060,7	0,1	0,1	—
Hoofdstuk:						
X. Defensie	1 791,6	1 941,6	2 060,7	0,1	0,1	—
Buitenlandse betrekkingen	168,0	167,8	213,1	31,0	445,5	52,5
Hoofdstuk:						
II. Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	0,3	0,4	0,3	—	—	—
V. Buitenlandse Zaken	164,7	164,5	209,4	6,0	6,0	8,1
IXB. Financiën	0,3	0,3	0,3	25,0	439,5	44,3
XII. Verkeer en Waterstaat	0,4	0,4	0,4	—	—	—
XIV. Landbouw en Visserij	2,3	2,2	2,7	—	—	0,1
Suriname en Nederlandse Antillen	16,0	23,6	24,8	8,7	16,0	16,7
Hoofdstuk:						
IV. Kabinet van de Vice-Minister-President	16,0	23,6	24,7	—	—	—
VIIA. Binnenlandse Zaken	—	—	0,1	—	—	—
IXB. Financiën	—	—	—	8,7	16,0	16,7
Justitie en Politie	399,1	449,2	443,5	—	—	—
Hoofdstuk:						
VI. Justitie	249,5	254,7	269,9	—	—	—
VIIA. Binnenlandse Zaken	149,6	194,5	173,5	—	—	—
XII. Verkeer en Waterstaat	—	—	0,1	—	—	—
Civiele Verdediging	50,0	57,5	65,0	—	—	—
Hoofdstuk:						
III. Algemene Zaken	0,9	0,6	1,2	—	—	—
VIIA. Binnenlandse Zaken	22,8	27,2	32,7	—	—	—
IXB. Financiën	0,2	0,2	—	—	—	—
X. Defensie	8,0	8,0	8,2	—	—	—
XII. Verkeer en Waterstaat	8,9	8,4	12,8	—	—	—
XIII. Economische Zaken	3,5	6,5	4,7	—	—	—
XIV. Landbouw en Visserij	3,2	4,1	5,1	—	—	—
XV. Sociale Zaken en Volksgezondheid	2,5	2,5	0,3	—	—	—
Verkeer en Waterstaat	401,4	389,0	400,6	514,2	557,2	571,0
Hoofdstuk:						
XII. Verkeer en Waterstaat	401,4	389,0	400,6	514,2	557,2	571,0
Handel en Nijverheid	127,0	107,7	139,3	43,3	78,8	41,3
Hoofdstuk:						
V. Buitenlandse Zaken	3,0	3,0	3,0	—	—	—
IXB. Financiën	0,9	0,4	0,4	—	5,9	—
XIII. Economische Zaken	118,5	102,7	135,1	43,3	72,9	41,3
XIV. Landbouw en Visserij	4,6	1,6	0,8	—	—	—
Landbouw en Visserij	516,0	611,9	549,0	47,5	50,4	44,6
Hoofdstuk:						
IXB. Financiën	6,9	7,4	7,6	2,7	3,9	2,1
XII. Verkeer en Waterstaat	10,0	10,0	7,9	11,6	11,6	9,7
XIV. Landbouw en Visserij	499,1	594,5	533,5	33,2	34,9	32,8

	Gewone Dienst			Buitengewone Dienst		
	Oor- spronkelijk vastgesteld 1961	Ver- moedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp- begroting 1962	Oor- spronkelijk vastgesteld 1961	Ver- moedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp- begroting 1962
Onderwijs en Cultuur	1 767,2	2 142,6	2 261,0	83,8	83,8	111,9
Hoofdstuk:						
V. Buitenlandse Zaken	0,5	0,5	0,6	—	—	—
VIIA. Binnenlandse Zaken	—	259,5	277,0	—	—	—
VIII. Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen . . .	1 701,6	1 814,9	1 905,6	83,3	83,3	111,2
IXB. Financiën	3,4	3,4	3,4	—	—	—
XII. Verkeer en Waterstaat	5,1	9,1	10,4	0,2	0,2	0,3
XIV. Landbouw en Visserij	45,3	45,3	51,2	0,3	0,3	0,4
XV. Sociale Zaken en Volksgezondheid	3,7	3,8	4,1	—	—	—
XVI. Maatschappelijk Werk	7,6	6,1	8,7	—	—	—
Sociale voorzieningen	1 097,2	1 115,1	1 077,7	4,6	5,1	5,1
Hoofdstuk:						
II. Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	0,5	0,5	0,5	—	—	—
IV. Kabinet van de Vice-Minister-President . . .	—	0,1	0,2	—	—	—
V. Buitenlandse Zaken	121,3	128,6	117,9	—	—	—
VI. Justitie	3,1	3,0	3,1	—	—	—
VIIA. Binnenlandse Zaken	172,3	407,9	383,2	—	—	—
VIII. Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen . . .	1,0	1,3	1,5	—	—	—
IXB. Financiën	221,4	26,4	1,6	2,0	2,0	2,0
XI. Volkshuisvesting en Bouwnijverheid	0,6	0,6	0,6	—	—	—
XII. Verkeer en Waterstaat	1,8	1,8	1,8	—	—	—
XIII. Economische Zaken	10,1	10,0	10,0	—	—	—
XIV. Landbouw en Visserij	1,6	1,8	1,7	—	—	—
XV. Sociale Zaken en Volksgezondheid	448,1	446,8	458,5	0,1	0,6	0,6
XVI. Maatschappelijk Werk	90,4	86,3	87,1	2,5	2,5	2,5
XVII. Onvoorziene uitgaven	25,0	—	10,0	—	—	—
Volksgezondheid	79,5	81,4	84,5	5,1	5,1	4,2
Hoofdstuk:						
V. Buitenlandse Zaken	0,7	0,7	0,7	—	—	—
XV. Sociale Zaken en Volksgezondheid	78,8	80,7	83,8	5,1	5,1	4,2
Volkshuisvesting	325,5	344,4	297,3	670,0	690,0	692,0
Hoofdstuk:						
XI. Volkshuisvesting en Bouwnijverheid	323,9	342,8	295,7	670,0	690,0	692,0
XVI. Maatschappelijk Werk	1,6	1,6	1,6	—	—	—
Oorlogs- en Rampschade	85,3	118,1	89,8	—	—	—
Hoofdstuk:						
IXA. Nationale Schuld	0,4	0,4	0,2	—	—	—
IXB. Financiën	39,2	68,5	42,3	—	—	—
XI. Volkshuisvesting en Bouwnijverheid	5,1	5,0	4,2	—	—	—
XII. Verkeer en Waterstaat	4,5	4,0	4,0	—	—	—
XVI. Maatschappelijk Werk	36,1	40,2	39,1	—	—	—
Nationale Schuld (verminderd met afschrijvingen) . . .	643,2	648,6	641,4	403,2	612,9	451,2
Hoofdstuk:						
IXA. Nationale Schuld	643,1	648,5	641,4	403,2	612,9	451,2
IXB. Financiën	0,1	0,1	—	—	—	—
Vergoedingen aan provincies en gemeenten voor de derving van inkomsten als gevolg van de verlaging van de personele belasting en de grondbelasting	81,5	6,0	5,9	—	—	—
Hoofdstuk:						
IXB. Financiën	81,5	6,0	5,9	—	—	—
Afschrijvingen	78,0	78,0	78,0	—	—	—
Hoofdstuk:						
IXA. Nationale Schuld	78,0	78,0	78,0	—	—	—
Diversen	0,5	16,0	200,5	—	—	—
Hoofdstuk:						
VIIA. Binnenlandse Zaken	—	15,0	—	—	—	—
XVII. Onvoorziene uitgaven	0,5	1,0	200,5	—	—	—

V. De middelen van het Rijk

§ 1. Samenvattend overzicht

Het onderstaande overzicht geeft een samenvatting van de middelenramingen.

Tabel V-1

Samenvattend overzicht van de middelen

	Oorspronkelijke raming 1961	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Raming 1962
Kostprijsverhogende belastingen .	3 641	3 768	4 112
Belastingen op inkomen, winst en vermogen	4 859	5 299	5 819
Additionele posten	— 72 ¹⁾	—	—
Winsten en andere baten van bedrijven	111	130	116
Overige middelen Gewone Dienst	447	437	473
Totaal middelen Gewone Dienst .	8 986	9 634	10 520
Ontvangen aflossingen en bij het Rijk belegde gelden	353	445	303
Overige middelen Buitengewone Dienst	57	62	62
Totaal middelen Buitengewone Dienst	410	507	365
Totaal middelen Gehele Dienst .	9 396	10 141	10 885

¹⁾ Verhoging van het aandeel van het Gemeentefonds en het Provinciefonds met respectievelijk 0,24 pct. en 0,02 pct. in verband met voorzieningen op pensioengebied (—25 miljoen); verhoging van het aandeel van het Gemeentefonds met 0,58 pct. (—57 miljoen) ingevolge de Financiële-Verhoudingswet 1960; vermindering van het aandeel van het Gemeentefonds met 0,1 pct. in verband met de regeling van het wetenschappelijk onderwijs (+ 10 miljoen).

§ 2. Nadere beschouwingen van de middelen

Belastingmiddelen.

Het totaal van de ten behoeve van de begroting voor het dienstjaar 1962 geraamde belastinginkomsten beloopt 11 443 miljoen

Hierop dient in mindering te worden gebracht het aandeel van

a. het Gemeentefonds . . . 1 424 miljoen

b. het Provinciefonds . . . 88 miljoen

1 512 miljoen

Ten bate van de Rijksbegroting resteert dus 9 931 miljoen.

Bij het berekenen van het rijksaandeel zijn, overeenkomstig de wettelijke bepalingen, de gedeelten die ten goede komen aan het Gemeentefonds en aan het Provinciefonds gesteld op 12,70 resp. 0,78 pct. met dien verstande, dat de opbrengst van de motorrijtuigenbelasting en van de rijksopcenten op de grondbelasting geheel aan het Rijk ten goede komt.

De ramingen per belastingmiddel voor 1961 (oorspronkelijke raming en vermoedelijke uitkomsten) en voor 1962 zijn opgenomen in bijlage 8 bij deze nota. Een samenvatting geeft tabel V-2; de ramingen zijn daarin zowel vóór als na aftrek van de aandelen van het Gemeente- en het Provinciefonds opgenomen.

Tabel V-2

Overzicht van de belastingmiddelen

	Voor aftrek			Na aftrek			Percentages van het totaal
	Oorspronkelijke raming	Vermoedelijke uitkomsten	Raming	Oorspronkelijke raming	Vermoedelijke uitkomsten	Raming	
	1961	1961	1962	1961	1961	1962	1962
Omzetbelasting	1950	1975	2150	1656	1709	1860	18,7
Invoerrechten	1050	1075	1225	892	930	1060	10,7
Accijnzen	859	850	889	729	735	769	7,7
Motorrijtuigenbelasting . .	170	170	190	170	170	190	1,9
Rechten van zegel en registratie	183	215	225	155	186	195	2,0
Grondbelasting (rijksopcenten)	39	38	38	39	38	38	0,4
Totaal Kostprijsverhogende belastingen	4251	4323	4717	3641	3768	4112	41,4
Vennootschapsbelasting . .	1150	1375	1750	977	1190	1514	15,3
Inkomstenbelasting	2425	2475	2525	2059	2142	2185	22,0
Loonbelasting	1625	1750	1925	1380	1514	1665	16,8
Dividendbelasting en commissarissenbelasting . .	172	164	176	146	142	152	1,5
Rechten van successie, overgang en schenking	165	175	185	140	151	160	1,6
Vermogensbelasting	185	185	165	157	160	143	1,4
Totaal belastingen op inkomen, winst en vermogen	5722	6124	6726	4859	5299	5819	58,6
Totaal opbrengst van de door het Rijk geheven belastingen	9973	10447	11443	8500	9067	9931	100,0

De in de ontwerp-begroting verwerkte belastingramingen worden enerzijds bepaald door de economische vooruitzichten voor het komende jaar, anderzijds door het fiscale regime waarvan voor 1962 is uitgegaan. Wat het eerste punt betreft heeft als basis gediend de voorlopige prognose die door het Centraal Planbureau is opgesteld en waarvan de hoofdpunten in § 1 van het eerste hoofdstuk van deze nota zijn samengevat.

Aan het fiscale regime is ook reeds aandacht gewijd, nl. in § 2 van hetzelfde hoofdstuk, terwijl een verdere uitwerking op een aantal punten van het daar gestelde is opgenomen in de memorie van toelichting op de desbetreffende tegelijk met de ontwerp-begroting ingediende ontwerpen van wet. Samengevat houden de voorstellen — met de financiële gevolgen waarvan reeds in de begroting is rekening gehouden — in, dat

a. de verlaging van de inkomsten- en de loonbelasting doorgang zal vinden op 1 juli 1962;

b. een belastingverlichting voor de werkende gehuwde vrouw per 1 januari 1962 zal tot stand komen;

c. met ingang van 1 januari 1962 ook andere minerale oliën dan benzine zullen worden belast met een bijzonder invoerrecht.

De voorgestelde maatregelen inzake het tarief van de vennootschapsbelasting hebben voor de begroting 1962 geen betekenis.

In het onderstaande overzicht zijn de budgettaire gevolgen voor het dienstjaar 1962 vermeld van de verschillende wijzigingen op belastinggebied. Tevens zijn daarin de gevolgen opgenomen van mutaties van 1961 op 1962, die voortvloeien uit reeds eerder genomen beslissingen. De aandelen van de

lagere publiekrechtelijke lichamen zijn bij deze bedragen niet afgetrokken.

1. Invoering van de verlaging van het tarief van de inkomsten- en de loonbelasting per 1 juli 1962	— 215
2. Belastingverlichting voor de werkende gehuwde vrouw per 1 januari 1962	— 55 ¹⁾
3. Bijzonder invoerrecht op minerale oliën per 1 januari 1962	+ 65
4. Vervallen per 1 januari 1962 van de tijdelijke verhoging van de vermogensbelasting	— 30
5. Doorwerking van de verlaging van de omzetbelasting op sigaretten, auto's enz. per 1 januari 1961	— 10
6. Doorwerking van wijzigingen in de vervroegde afschrijving en de investeringsaftrek	+ 310 ²⁾
7. Verlaging en aanpassing van de invoerrechten in E.E.G.-verband	— ³⁾
Saldo	+ 65

De raming van de gezamenlijke aan de rijksbegroting 1962 ten goede komende belastingen, vóór aftrek van de aandelen van het Gemeentefonds en het Provinciefonds, ad 11 443 miljoen ligt rond 995 miljoen boven de vermoedelijke uitkomsten voor 1961. De stijging hangt voor 65 miljoen samen met de de in het hierboven gegeven overzicht gespecificeerde zgn. autonome mutaties en voor 930 miljoen met de toeneming van de economische grootheden — in hoofdzaak de inkomens en de bestedingen — waarop de diverse heffingen zijn gericht. De laatstbedoelde belastingtoeneming belooft bijna 9 pct. Dit percentage moet worden gezien tegen de achter-

¹⁾ Het bedrag op jaarbasis, 50 miljoen, is een saldo van een derving van 65 miljoen inkomstenbelasting en een hogere opbrengst van 15 miljoen aan loonbelasting. Wegens de gedeeltelijke kwartaalsgewijze afdracht wordt in 1962 aan loonbelasting slechts 10 miljoen meer ontvangen.

²⁾ Dit bedrag betreft nagenoeg geheel de vennootschapsbelasting. De raming van deze belasting in de begroting 1962 heeft betrekking op het boekjaar 1961 (1960/'61); in het overzicht is daarom de mutatie van het boekjaar 1960 (1959/'60) op 1961 (1960/'61) verwerkt.

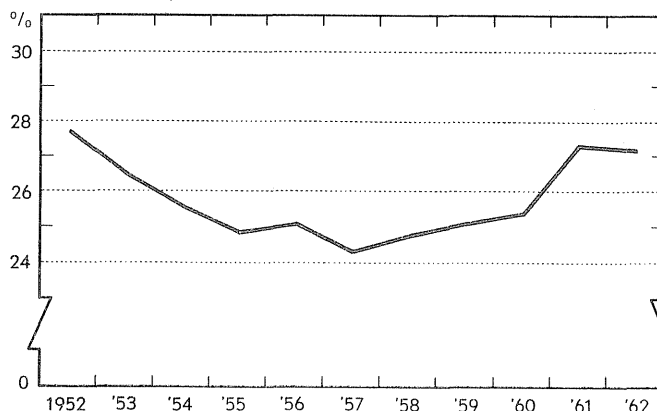
³⁾ Geschat wordt, dat de negatieve en positieve invloeden van de verlaging en de aanpassing ongeveer tegen elkaar zullen opwegen. Met een eventuele versnelling van de in het Verdrag van Rome vastgelegde procedure terzake is geen rekening gehouden.

grond van de voor 1962 geraamde stijging van het nominale nationale inkomen en van de binnenlandse bestedingen ad resp. 6½ en 7 pct. De stijging bij de belastingopbrengst is groter doordat de marginale belastingdruk de gemiddelde overtreft, met andere woorden doordat in het belastingstelsel een progressie-element is ingebouwd.

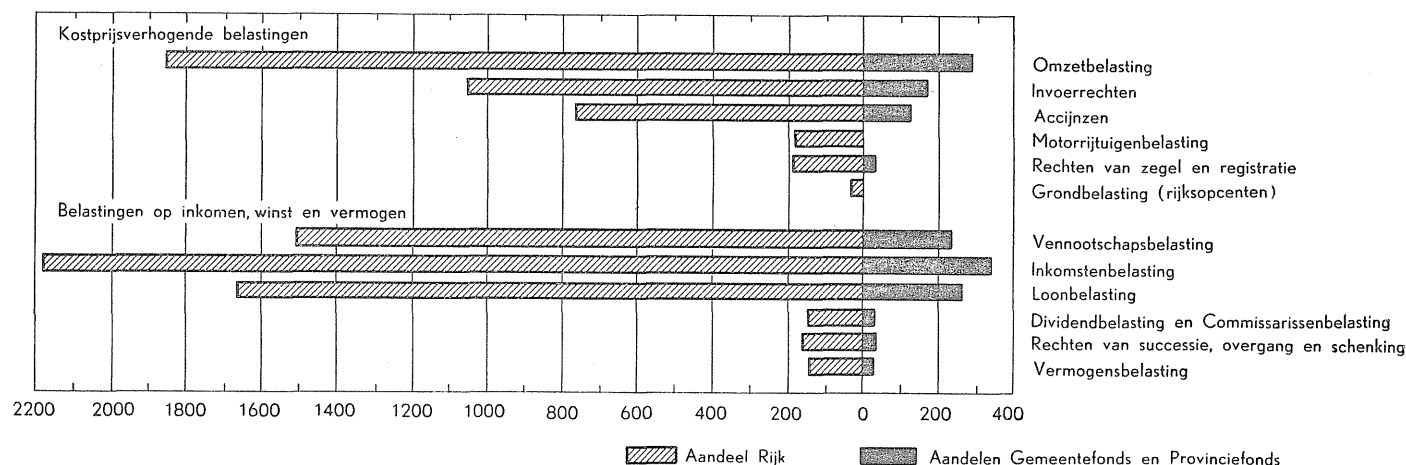
Zowel door deze laatste factor als door de per saldo opbrengst-verhogende autonome mutaties vertoont de belastingopbrengst van het Rijk, uitgedrukt in een percentage van het nationale inkomen, van 1961 op 1962 een toeneming. Dit komt tot uiting in tabel V-3, waarin de desbetreffende percentages over een reeks van jaren zijn weergegeven. Hierbij moet wel worden aangetekend, dat deze percentages om verschillende redenen een onvoldoende maatstaf vormen voor de totale geldelijke belastingdruk op de volkshuishouding.

In de eerste plaats ontbreken in deze reeks o.m. de gemeentelijke belastingen en de aandelen van de lagere publiekrechtelijke lichamen in de rijksbelastingen. Een van de gevolgen hiervan is, dat bij een vergelijking in de tijd rekening dient te worden gehouden met wijzigingen in de aandeelpercentages. De nieuwe regeling van de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten bv. heeft het percentage voor het Gemeentefonds van 1959 op 1960 verlaagd van 14,33 tot 12,33. Dit verklaart voor een groot deel de stijging van de in de tabel vermelde percentages van het ene jaar op het andere.

Verloop van de totale belastingbaten in % van het nationale inkomen (tegen marktprijzen), 1952-1962

Opbrengsten van de ten behoeve van het Rijk geheven belastingen in 1962 (in miljoenen guldens)

Tabel V-3

Belastingen en nationaal inkomen

Jaar	Nationaal inkomen tegen		Belastingopbrengsten t.b.v. het Rijk			Totale belastingbaten		
			bedrag	in % van het N.I. tegen		bedrag	in % van het N.I. tegen	
	marktprijzen	factorkosten		marktprijzen	factorkosten		marktprijzen	factorkosten
1952	20 340	17 740	5 054	24,8	28,5	5 630	27,7	31,7
1953	21 840	19 150	4 995	22,9	26,1	5 780	26,5	30,2
1954	24 560	21 610	5 098	20,7	23,6	6 300	25,6	29,2
1955	27 570	24 570	5 719	20,7	23,3	6 870	24,9	28,0
1956	29 600	26 510	6 032	20,4	22,8	7 430	25,1	28,0
1957	32 040	29 050	6 574	20,5	22,6	7 785	24,3	26,8
1958	32 460	29 610	6 447	19,9	21,8	8 045	24,8	27,2
1959	34 970	31 700	7 190	20,6	22,7	8 780	25,1	27,7
1960	38 480	34 820	8 233	21,4	23,7	9 785	25,4	28,1
1961	40 760	36 710	9 067	22,2	24,7	11 130	27,3	30,3
1962	43 420	38 980	9 931	22,9	25,5	11 865	27,3	30,4

In de tweede plaats hebben de in deze kolommen verwerkte bedragen aan inkomsten- en vennootschapsbelasting slechts zeer ten dele betrekking op de in het nationale inkomen over het desbetreffende jaar verwerkte inkomens en winsten, waardoor een minder zuiver verband wordt gelegd.

In het tweede gedeelte van de tabel zijn deze bezwaren ondervangen. Het verloop van de hier berekende — omdat het de totale baten betreft hogere — percentages wijkt op een aantal punten van de eerder besproken reeksen af. De stijging van 1959 op 1960 is kleiner doordat de wijziging in het aandeelpercentage van het Gemeentefonds hier geen rol speelt. Van 1960 op 1961 doet zich bij de totale belastingbaten een krachtige stijging voor terwijl van 1961 op 1962 het peil nagenoeg ongewijzigd blijft. De verklaring van de afwijking ligt grotendeels bij de vennootschapsbelasting. De werking van de fiscale investeringsfaciliteiten doet de opbrengst van deze belasting over het boekjaar 1961 ten opzichte van 1960 met 300 miljoen toenemen. Deze zogenaamde autonome factor oefent, zoals hierboven reeds vermeld, bij de belastingopbrengst voor de rijksbegroting zijn invloed uit in 1962. Bij de totale belastingbaten is de belasting over het boekjaar 1961 van de vennootschapsbelasting begrepen in het totaal voor 1961; samen met het progressie-element doet de genoemde factor het percentage krachtig oplopen. In 1962 houden de progressie en de autonome mutaties — welke laatste op batenbasis per saldo resulteren in een belastingverlaging — elkaar in evenwicht.

Niet-belastingmiddelen

Tabel V-4

Winsten en andere baten van bedrijven

	Oorspronkelijke raming 1961	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Raming 1962
Uitkering van het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie wegens voordelig saldo	15,0	15,0	15,0
Uitkering van het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie ad 3½% over de bedrijfsbaten der verkeersdiensten	24,3	25,0	26,4
Uitkering als bedoeld in artikel 13, zesde lid, van de Postspaarbankwet 1954	memorie	—	memorie
Uitkering van de Staatsmijnen wegens dividend op het aandelenkapitaal	15,0	20,0	18,8
Uitkering van het Staatsgasbedrijf wegens voordelig saldo	0,1	1,5	0,3
Uitkering van het Staatsbedrijf „Artillerie-Inrichtingen” wegens voordelig saldo	0,4	0,4	memorie
Uitkering van de door De Nederlandsche Bank N.V. behaalde winst	14,0	19,4	10,0
Exploitatiebaten van bedrijven in de particuliere sector:			
Mij tot Financiering van het Nationaal Herstel N.V. . . .	3,0	3,0	3,0
Koninklijke Nederlandse Hoogovens en Staalfabrieken N.V.	5,0	5,0	7,0
N.V. Koninklijke Luchtvaart Mij	4,0	2,5	memorie
N.V. Nederlandsche Spoorwegen	9,0	12,0	9,0
Breedband N.V.	14,2	17,9	17,9
N.V. Nederlandse Aardolie-maatschappij	4,1	4,4	4,5
N.V. Koninklijke Nederlandse Zoutindustrie	1,3	1,8	1,7
Andere bedrijven	1,6	2,4	2,7
	111,0	130,3	116,3

Van de totale voor 1962 geraamde winst van het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie zal eenzelfde bedrag als in 1961 aan het Rijk worden uitgekeerd. De resterende winst wordt aan de reserves toegevoegd, waardoor de eigen bijdrage van het bedrijf in de financiering van de benodigde bedrijfsmiddelen tot uitdrukking wordt gebracht.

De verwachte winst van de Rijkspostspaarbank over 1962 zal, evenals in 1961, aan de algemene reserve moeten worden toegevoegd, gezien de verwachting dat het totale spaartegoed zodanig zal stijgen, dat deze reserve het wettelijk gestelde maximum van 15 pct. van het spaartegoed niet zal bereiken.

Tabel V-5

Overige middelen van de Gewone Dienst

	Oorspronkelijke raming 1961	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Raming 1962
Vergoedingen voor aan derden bewezen diensten en opbrengsten van verkochte rijksgoederen:			
Aandeel in de opbrengst van de luisterbijdrage	35,4	35,4	33,0
Aandeel in de opbrengst van het kijkgeld	32,9	32,9	43,1
Ontvangsten voortvloeiende uit de verlening van staatsgaranties voor verzekeringen van hier te lande gevestigde ondernemingen in verband met handels- en dienstenverkeer met het buitenland . .	7,0	12,0	9,0
Diverse ontvangsten van de Directie Kadaster en Hypotheken	10,0	10,0	10,1
Opbrengst der Staatsloterij	5,6	5,6	5,2
Diverse ontvangsten van de Dienst der Domeinen	29,8	29,8	30,1
Loodsgelden en dergelijke . . .	16,8	16,8	18,7
Andere vergoedingen en ontvangsten	130,4	142,9	125,9
Inkomsten wegens rente	158,4	129,5	163,2
Andere middelen:			
Gerechtelijke boeten en opbrengst van verbeurd verklaarde goederen	17,5	19,0	19,9
Overige	3,0	3,0	14,5
	446,8	436,9	472,7

De vergoedingen voor aan derden bewezen diensten en opbrengsten van verkochte rijksgoederen hebben betrekking op een aantal retributies en andere regelmatig vloeiende middelen.

Voor 1962 is wegens rente van voorschotten ingevolge artikel 56 der Woningwet een bedrag geraamd van 85,5 miljoen tegen 77,5 miljoen in 1961 (vermoedelijke uitkomsten 1961 50 miljoen in verband met achterblijven van de ontvangsten, hetgeen mede het gevolg is van een vertraging in het opvragen van de voorschotten door de gemeenten). Voor rente van staatsbedrijven is voor genoemde jaren respectievelijk 59,3 miljoen en 55,9 miljoen opgenomen.

Tabel V-6

Ontvangen aflossingen en bij het Rijk belegde gelden ¹⁾

	Oorspronkelijke raming 1961	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Raming 1962
Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie	190,8	184,8	217,8
Staatsmijnen	20,6	33,6	10,0
Staatsgasbedrijf	10,2	10,2	11,9
Staatsvisserijhavenbedrijf . . .	0,9	0,9	0,9
Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf	0,4	0,4	0,5
Staatsmuntbedrijf	0,1	0,1	0,1
Aflossing, uitloting en verkoop van Nationale Schuld, aangekocht voor het „Fonds uit de zuivere winsten, verkregen uit aanmunten voor rekening van het Rijk”	4,9	4,9	memorie
Staatsbedrijf „Artillerie-Inrichtingen”	memorie	—	memorie
N.V. Scheepvaart Maatschappij „Trans Oceaan”	1,3	1,3	0,9
Lagere publiekrechtelijke lichamen	27,3	27,3	27,6
Schuldenovereenkomsten, afgesloten met enige landen . .	27,1	27,1	7,2
Van de Nederlandsche Bank overgenomen E.B.U.-voordelingen	52,2	137,0	12,9
Andere	17,5	17,7	13,5
	353,3	445,3	303,3

¹⁾ Voor de goede orde zij er op gewezen dat in de ontwerp-begrotingen van de staatsbedrijven geen rekening is gehouden met eventuele loonmaatregelen in 1962 voor overheidspersoneel.

De voor het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie opgenomen cijfers hebben betrekking op de aflossing van verstrekt kapitaal (afschrijvingen) en de afstorting van reserveringen bij het Rijk. Voor 1962 is rekening gehouden met een uitbreiding van de duurzame produktiemiddelen en een stijging van de reserveringen, dit laatste als gevolg van een hogere winstraming. In 1961 zal de aflossing van verstrekt kapitaal iets minder bedragen dan in de ontwerp-begroting 1961 werd voorzien, hetgeen tot uitdrukking is gebracht in de vermoedelijke uitkomsten voor dat jaar.

De voor de Staatsmijnen opgenomen bedragen hebben uitsluitend betrekking op de door dit bedrijf bij het Rijk gestorte, c.q. te storten reserveringen, welke niet voor de interne financiering nodig zijn.

De aflossingen van lagere publiekrechtelijke lichamen zijn in hoofdzaak aflossingen op voorschotten, verstrekt ingevolge artikel 56 der Woningwet.

In verband met de liquidatie van de Europese Betalingsunie in 1959 heeft het Rijk destijds de vorderingen ter zake van de Nederlandsche Bank N.V. overgenomen. Voor 1962 is wegens aflossing hierop een bedrag van 12,9 miljoen geraamd tegen 137,0 miljoen in 1961 volgens de vermoedelijke uitkomsten. Dit laatste bedrag is belangrijk hoger dan de oorspronkelijke raming, aangezien de Franse Regering in 1961 vervroegd heeft afgelost.

Tabel V-7

Overige middelen van de Buitengewone Dienst

Ver- moedelijke uitkomsten 1961	Oor- spronkelijke raming 1961			
		Opbrengst van door ontminning verkegen metaal.	Door het Staatsmuntdedrijf af- geleverde munt.	Kapitaalbijdragen van lagere publiekrechtelijke lichamen en van derden
		0,1	23,2	29,3
		0,1	23,2	30,7
				4,8
				3,5
				62,3
				56,9
				0,2
				4,1
				4,1
				0,1
				61,9

De kapitaalbijdragen van de lagere publiekrechtelijke lichamen en van derden hebben betrekking op bijdragen in de kosten van rijkswerken.

VI. De nationale schuld

Gedurende de periode 30 juni 1960 — 30 juni 1961 is de staatsschuld gedaald met 485 miljoen. Deze daling resulteert uit een toeneming van de binnenlandse schuld met 78 miljoen en een afnemng van de buitenlandse schuld met 563 miljoen.

Tabel VI-1

Overzicht van de omvang van de nationale schuld

	30 juni 1960	30 juni 1961
Binnenlandse staatsschuld		
Gevestigde binnenlandse schuld	12 151	12 648
Schatkistpapier in omloop	3 391	3 234
Muntbiljetten in omloop	106	72
Gemeente- en Provinciefonds	128	—
Stortingen door rijksfondsen en institutionele beleggers in anticipatie op een uit te geven lening	517	457
Overige binnenlandse schulden op korte termijn	702	692
Vergoedingen wegens geleden oorlogsschade (incl. Grootboek voor de Wederopbouw) . .	230	210
Vergoedingen wegens geleden watersnoodschade	21	11
Totaal binnenlandse schuld	17 246	17 324
Buitenlandse staatsschuld		
Gevestigde buitenlandse schuld	1 373	1 017
Kortlopende buitenlandse schuld	207	—
Totaal buitenlandse schuld	1 580	1 017
Totaal staatsschuld	18 826	18 341
Liquide middelen en vorderingen op korte termijn	764	585
Staatsschuld per saldo	18 062	17 756

In voornoemde periode heeft de uitgifte plaatsgevonden van de 4½ pct. lening 1960, groot 350 miljoen, de 4½ pct. onderhandse lening 1960, groot 200 miljoen, ten laste van de voorinschrijfrekeningen en de 4½ pct. lening 1961, groot 350 miljoen.

Niettegenstaande voornoemde nieuwe uitgften tot een totaalbedrag van 900 miljoen is de gevestigde binnenlandse schuld slechts toegenomen met 497 miljoen. Er heeft namelijk voor een bedrag van 394 miljoen schulddelging plaatsgevonden, en wel voor 393 miljoen wegens periodieke aflossingen en verplichte inkopen en voor 1 miljoen wegens het in betaling geven van staatsschuld ter voldoening van belastingaanslagen, terwijl voorts door wijziging van de koersverhouding tussen gulden en dollar de tegenwaarde van de 3 pct. lening 1947, luidende in dollars, negen miljoen gulden lager is komen te liggen.

Het bedrag aan schatkistpapier in omloop is gedaald met 157 miljoen.

De mutaties in de overige posten van de binnenlandse nationale schuld resulteerden per saldo in een daling van 262 miljoen.

Op de buitenlandse schuld is in de verslagperiode 216 miljoen verplicht en 282 miljoen vervroegd afgelost, terwijl uit hoofde van koersverschillen de tegenwaarde in guldens van de verplichtingen in U.S. dollars en Canadese dollars daalde met 65 miljoen.

Een gedetailleerd overzicht van de ontwikkeling van de staatsschuld sedert 1952 is opgenomen in bijlage 12 van deze nota.

VII. De kasontwikkeling van het Rijk

De kasontwikkeling in 1960

In de onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van zowel de budgettaire als de niet-budgettaire kasontvangsten en -betalingen van het Rijk in de periode van 1 januari 1959 tot en met 30 juni 1961.

Uit de posten 1 t/m 5 blijkt, dat de budgettaire kasontvangsten en -betalingen in 1960 ten opzichte van het voorgaande jaar zijn gestegen met resp. 1221 miljoen en 395 miljoen. In overeenstemming hiermede verminderde het tekort uit hoofde van begrotingstransacties van 981 miljoen in 1959 tot 155 miljoen in 1960.

Bij een vergelijking van deze kasresultaten dient, met name voor een beoordeling uit monetair oogpunt, rekening te worden gehouden met enkele bijzondere factoren. Zo was het kastekort in 1959 mede een gevolg van de uit de liquidatie van de E.B.U. per 15 januari 1959 voortgevloeide transacties ten bedrage van

per saldo 531 miljoen. In het kader van deze afwikkeling werd voor 197 miljoen vervroegd afgelost op de uit hoofde van het Britse Settlement resterende schuld; deze aflossing is begrepen in post 4. Het met de aflossing samenhangende rentevoordeel voor het Rijk ad 26 miljoen werd onder de overige begrotingsontvangsten (post 2) verantwoord. Onder de overige begrotingsbetalingen (post 5) werd voorts een bedrag van per saldo 360 miljoen opgenomen wegens overneming van de overige uit de E.B.U.-liquidatie voortvloeiende bilaterale vorderingen van de Nederlandsche Bank. In deze post is eveneens begrepen een betaling van 136 miljoen wegens deelneming in het Internationale Monetair Fonds.

Anderzijds werd het kasdeficit over 1960 gunstig beïnvloed door ontvangen aflossingen ad 182 miljoen op uit de opheffing van de E.B.U. voortgevloeide bilaterale vorderingen (begrepen in post 2). De betaling wegens deelneming in het I.M.F. beliep dit jaar 67 miljoen.

Tabel VII-1

Overzicht van de kasmutaties van het Rijk

Ontvangsten	1959	1960			1961 1e half- jaar	Betalingen	1959	1960			1961 1e half- jaar
		1e half- jaar	2e half- jaar	Totaal				1e half- jaar	2e half- jaar	Totaal	
Budgettaire ontvangsten en betalingen											
1. Ontvangsten uit belastingen	6 913	3 346	4 556	7 902	3 986	3. Aflossing van langlopende binnenlandse staatsschuld .	299	187	176	363	215
2. Overige begrotings- ontvangsten	879	356	755	1 111	366	4. Aflossing van langlopende buitenlandse staatsschuld .	300	54	48	102	246
						5. Overigebetalings ten laste van de begroting	8 174	3 926	4 777	8 703	4 648
	7 792	3 702	5 311	9 013	4 352		8 773	4 167	5 001	9 168	5 109
Kastekort uit hoofde van be- grotingstransacties.	981	465	—	155	757	Kasoverschot uit hoofde van begrotingstransacties.	—	—	310	—	—
	8 773	4 167	5 311	9 168	5 109		8 773	4 167	5 311	9 168	5 109
Overige ontvangsten en betalingen											
Kasoverschot uit hoofde van begrotingstransacties.	—	—	310	—	—	Kastekort uit hoofde van be- grotingstransacties.	981	465	—	155	757
6. Opneming van langlopende binnenlandse staatsschuld .	789	788	541	1 329	349	13. Mutaties in de voorin- schrijfrekeningen betreffen- de deelneming in staats- leningen (zie ook post 7) .	—	306	—	286	80
7. Mutaties in de voorin- schrijfrekeningen betreffen- de deelneming in staats- leningen (zie ook post 13).	214	—	20	—	—	14. Aflossing van kortlopende buitenlandse staatsschuld (zie ook post 9)	—	29	—	29	207
8. Opneming van langlopende buitenlandse staatsschuld .	—	11	—	11	—	15. Netto aflossing van schat- kistpapier (zie ook post 10)	363	67	313	380	—
9. Opneming van kortlopende buitenlandse staatsschuld (zie ook post 14)	236	—	—	—	—	16. Vermindering schuld aan provincies en gemeenten uit hoofde van belastingen (zie ook post 11)	43	96	—	—	356
10. Netto plaatsing van schat- kistpapier (zie ook post 15)	—	—	—	—	156	17. Mutaties in diverse vorder- ingen en schulden op korte termijn (zie ook post 12) .	24	—	—	—	157
11. Vermeerdering schuld aan provincies en gemeenten uit hoofde van belastingen (zie ook post 16)	—	—	100	4	—						
12. Mutaties in diverse vorder- ingen en schulden op korte termijn (zie ook post 17) .	—	132	84	216	—						
	1 239	931	1 055	1 560	505		1 411	963	313	850	1 557
Afneming liquide middelen van het Rijk	172	32	—	—	1 052	Toeneming liquide midde- len van het Rijk	—	—	742	710	—
	1 411	963	1 055	1 560	1 557		1 411	963	1 055	1 560	1 557

Na correctie voor deze bijzondere mutaties geeft het budgettaire kastekort een geringe daling te zien, nl. van 314 miljoen in 1959 tot 270 miljoen in 1960.

De toeneming van de — voor de evengenoemde bijzondere posten gecorrigeerde — budgettaire ontvangsten kwam vrijwel geheel voor rekening van de door en ten behoeve van het Rijk geïnde belastingen. Hierbij deed zich de invloed gelden van de aanhoudende economische expansie, gepaard gaande met een voortgezette krachtige stijging van de inkomens — waaronder de lonen — en van de bestedingen.

De stijging van de — gecorrigeerde — budgettaire betalingen van 1959 op 1960 met 1021 miljoen betrof voor 64 miljoen aflossing op langlopende binnenlandse staatsschuld (post 3); deze toeneming werd grotendeels veroorzaakt door het verrichten van de eerste aflossingen op de beide in 1959 uitgegeven staatsleningen. Wat de overige betalingen ten laste van de begroting (post 5) betreft was een algemene uitgavenverhogende factor die in 1960 tot stand gekomen loonsverhogingen voor het overheidspersoneel. Mede hierdoor stegen de rechtstreeks door het Rijk uitbetaalde lonen en salarissen met 140 miljoen; deze factor werkte echter ook in andere posten door. Ten aanzien van de afzonderlijke uitgavencategorieën was vooral het peil van de militaire kasuitgaven (exclusief civiele verdediging) in 1960 aanmerkelijk hoger dan in het voorgaande jaar, t.w. 1728 miljoen tegen 1505 miljoen in 1959. Ook de agrarische producentensubsidies vertoonden een belangrijk accres, verband houdende met de teruggang van de internationale zuivelmarkt. Voorts was met de verstrekking door het Rijk van voorschotten ten behoeve van de woningwetbouw 560 miljoen gemoeid, d.i. 40 miljoen meer dan in 1959. Tenslotte deed zich eveneens een stijging voor van de uitgaven voor diverse andere, ten dele met de bevolkingsgroei en de intensivering van het economisch verkeer samenhangende, overheidsvoorzieningen, zoals o.m. die voor onderwijs, volkshuisvesting, verkeer en waterstaat.

Door middel van de uitgifte van een drietal staatsleningen en de plaatsing bij rijksfondsen en -instellingen van twee onderhandse leningen trok het Rijk in 1960 een bedrag van reël 1329 miljoen aan langlopende middelen aan (post 6). Daartegenover verminderden de op de voorinschrijfrekeningen aangehouden tegoeden met 286 miljoen (posten 7 en 13), als resultaat enerzijds van onttrekkingen door de rijksfondsen wegens deelneming in de beide onderhandse leningen (ad reël 393 miljoen) en ter voorziening in de financieringsbehoeften van gemeenten en anderzijds van nieuwe reserveringen. Met inbegrip van de netto aan de voorinschrijfrekeningen onttrokken bedragen heeft het Rijk in 1960 derhalve per saldo 1043 miljoen aan kapitaalmarkt middelen opgenomen (1959: 1003 miljoen). Het totaal van de aangetrokken financieringsmiddelen was dus aanmerkelijk groter dan nodig was voor de dekking van het — voor de monetair irrelevante posten gecorrigeerde — budgettaire kasdeficit ad 270 miljoen.

Het middelen-excedent boven het ongecorrigeerde kastekort (888 miljoen) leidde tezamen met de opbrengst van een bij het Development Loan Fund geplaatste lening ad 11 miljoen (post 8) tot een vermindering van de vlottende schuld met 189 miljoen en een toeneming van de liquide middelen met 710 miljoen.

Wat de mutaties in de vlottende schuld betreft dient in de eerste plaats de vermindering van het uitstaande schatkistpapier met 380 miljoen (post 15) te worden genoemd. Deze daling deed zich grotendeels voor in het tweede halfjaar toen het Rijk — mede in verband met zijn ruime liquiditeitspositie — vervallen papier veelal niet herplaatste. Voorts werd 29 miljoen afgelost op de uit de liquidatie van de E.B.U. resulterende kortlopende buitenlandse schuld (post 14), welke schuld ad 236 miljoen in 1959 door het Rijk van de Nederlandsche Bank was overgenomen (post 9). Anderzijds kreeg het Rijk de beschikking over netto 220 miljoen uit hoofde van andere schuldmutaties (posten 11 en 12). De aanzienlijke ontvangst in 1960 wegens mutaties in diverse vorderingen en schulden op korte termijn (post 12) betreft voor een groot deel een netto storting in 's Rijks schatkist van onbelegde gelden van de Postchèque- en Girodienst; in 1959 werden door deze

dienst per saldo onbelegde gelden aan 's Rijks kas onttrokken. Tenslotte zij nog opgemerkt, dat post 12 mede omvat een betaling van 58 miljoen wegens uitkering van in vorige jaren op het Grootboek Woningverbetering gestorte gelden.

De toeneming van de liquide middelen van het Rijk met 710 miljoen kwam, zoals uit de aan het slot van dit hoofdstuk opgenomen tabel blijkt, voor een bedrag van 407 miljoen tot uitdrukking in een stijging van het rekeningcouranttegoed van het Rijk bij de Nederlandsche Bank. Voor het overige werden deze middelen gereserveerd op een speciale valutarekening bij de Bank (begrepen onder de „overige liquide middelen”), zulks met het oog op toekomstige aflossingen van buitenlandse schuld.

Ten tijde van de opstelling van de miljoenennota 1961 werd voor het gehele jaar 1960 een budgettair kastekort geraamd van 325 miljoen. Zoals vermeld beliep dit tekort in werkelijkheid 155 miljoen. Het verschil ad 170 miljoen kan vrijwel geheel worden toegeschreven aan een overschrijding van de raming van de vennootschapsbelasting waarvan de ontvangsten in sterke mate werden beïnvloed door een hogere opbrengst over het boekjaar 1959 dan was voorzien. Daarentegen kwam het totaal van de begrotingsbetalingen vrijwel overeen met het destijds geraamde niveau, doordat positieve en negatieve verschillen elkaar bijna geheel compenseerden.

De kasontwikkeling in het eerste halfjaar 1961

Zoals blijkt uit vorenstaand overzicht resulteerden de budgettaire kastransacties van het Rijk in het eerste halfjaar 1961 in een tekort van 757 miljoen of bijna 300 miljoen meer dan dat over de overeenkomstige periode van 1960. De achteruitgang was de resultante van een toeneming van de begrotingsontvangsten met 650 miljoen enerzijds en van een stijging van de budgettaire betalingen met bijna 950 miljoen anderzijds. Ook bij de beoordeling van deze mutaties uit monetair oogpunt dient rekening te worden gehouden met enkele posten van bijzonder karakter.

Aan de uitgavenzijde is nl. voor het eerste halfjaar 1961 onder post 5 opgenomen het uit de revaluatie voortgevloeide boekverlies op het goud- en deviezenbezit van de Nederlandsche Bank ad 293 miljoen, dat ten laste van 's Rijks schatkist is gebracht. Dezelfde post behelst 55 miljoen wegens deelneming in het Internationale Monetair Fonds (eerste halfjaar 1960: 53 miljoen). Voorts is in de overige begrotingsontvangsten (post 2) een bedrag van 39 miljoen verwerkt aan ontvangen aflossingen op uit de opheffing van de E.B.U. voortgevloeide bilaterale vorderingen; in het vergelijkbare tijdvak van 1960 was hiermede een bedrag van 63 miljoen gemoeid.

Laat men deze posten buiten beschouwing, dan beloopt het budgettaire kasdeficit in het eerste halfjaar 1961 448 miljoen en blijft daarmede iets beneden het eveneens gecorrigeerde tekort over de eerste zes maanden van het voorgaande jaar (475 miljoen).

Nog enkele andere bijzondere factoren verdienen hier vermelding. De in de tabel opgenomen belastingontvangsten vertonen een krachtige stijging, nl. met 640 miljoen. Voor een deel is deze het gevolg van de nog steeds opgaande conjunctuur. Voor een ander deel hangt zij samen met de nieuwe regeling van de financiële verhouding tussen het Rijk en de gemeenten. Hierdoor is het aandeelpercentage van het Gemeentefonds over 1961 verlaagd, doch bovendien heeft in de loop van het afgelopen halfjaar verrekening plaatsgevonden van de verlaging van dit percentage over 1960. Deze verrekening heeft enerzijds geleid tot een verdere verhoging van de in de tabel voor 1961 vermelde belastingontvangsten van het Rijk, anderzijds tot een vermindering van de schuld aan gemeenten (zie post 16). De verlaging van het aandeelpercentage van het Gemeentefonds hangt samen met de overneming door het Rijk van bepaalde uitgaven in de onderwijssector. De verrekening van deze uitgaven, noch die over 1960, noch die over 1961, heeft echter tot dusverre plaatsgevonden; dit zal ten dele in de loop van dit jaar, ten dele in 1962 geschieden. Als gevolg van een en ander is het budgettaire kasresultaat over het eerste halfjaar 1961 voor meer dan 200 miljoen geflatteerd.

De voor het revaluatieverlies en de deelneming in het I.M.F. gecorrigeerde uitgaven gaven een stijging te zien van rond 650 miljoen. Hiervan heeft 189 miljoen betrekking op een bijzondere post wegens versterkte aflossing op een aantal in het buitenland opgenomen langlopende leningen (begrepen in post 4). Wat de overige uitgavenstijging betreft was in 1961 met aflossing van langlopende binnenlandse staatsschuld (post 3) 29 miljoen meer gemoeid, voornamelijk als gevolg van het voor de eerste maal tot aflossing komen van de in 1960 uitgegeven $4\frac{1}{2}$ pct. staatsleningen. Een belangrijke bijdrage tot het accres werd gevormd door de stijging van de militaire kasuitgaven. Exclusief de uitgaven voor civiele verdediging beliepen de betalingen uit deze hoofde 895 miljoen tegen 803 miljoen in het eerste semester van 1960. Aanzienlijke stijgingen deden zich daarnaast voor in de sectoren onderwijs en verkeer en waterstaat. Voorts werd aan woningwetvoorschotten aan de gemeenten 267 miljoen verstrekt, of 41 miljoen meer dan in de eerste helft van 1960.

Via de emissie van een $4\frac{1}{2}$ pct. staatslening heeft het Rijk in de eerste zes maanden van 1961 een bedrag van reëel 349 miljoen in de kapitaalmarkt opgenomen (post 6). Rekening houdende met de onttrekkingen aan de voorinschrijfrekeningen ad netto 80 miljoen (post 13) kreeg het Rijk in deze periode de beschikking over per saldo 269 miljoen aan langlopende middelen. Dit bedrag bleef belangrijk ten achter bij het budgettaire kastekort ad 757 miljoen. Behalve in de financiering van het niet gedekte gedeelte van dit tekort diende het Rijk te voorzien in de financiering van diverse andere betalingen. Zo vergde de algehele aflossing van een uit de afwikkeling van de E.B.U. resulterende kortlopende schuld aan Duitsland een bedrag van 207 miljoen (post 14). Met verrekeningen met de lagere publiekrechtelijke lichamen (post 16; zie ook hierboven) en betalingen wegens mutaties in diverse vorderingen en schulden op korte termijn, waaronder terugtrekking van onbelegde

gelden van de Postchèque- en Girodienst (post 17) was voorts in totaal een bedrag gemoeid van 513 miljoen. In de totale midde-lenbehoefte werd voor 156 miljoen voorzien door de opbrengst van netto geplaatst schatkistpapier, terwijl voor 1052 miljoen een beroep werd gedaan op beschikbare liquide middelen. Het totaal dezer middelen, dat blijkens tabel VII-2 in de tweede helft van 1960 aanzienlijk was gestegen, kwam daarmee op een relatief laag peil. Een deel van de uitgaven, met name betrekking hebbende op de aflossing van buitenlandse schuld, werd gedekt uit te voren geaccumuleerde saldi in buitenlandse valuta, in het overzicht opgenomen onder de overige liquide middelen.

Tabel VII-2

Liquiditeiten van het Rijk

	31 dec. 1958	31 dec. 1959	30 juni 1960	31 dec. 1960	30 juni 1961
Saldo bij de Ned. Bank	643	528	530	935	223
Kas-, bank- en girosaldi van comptabelen	241	233	200	233	198
Overige liquide middelen . . .	51	2	1	305	—
Totaal	935	763	731	1473	421
Mutatie t.o.v. vorige ultimo . .		—172	— 32	+742	—1052

Gegeven de uitkomsten over het eerste halfjaar en op grond van de verwachte begrotingsontvangsten en -uitgaven voor het tweede halfjaar wordt, zoals reeds in hoofdstuk II, § 3 werd vermeld, het budgettaire kastekort geraamd op een bedrag van globaal 1175 miljoen.

VIII. Slotbeschouwing

De voor 1962 ingediende begroting is de eerste ontwerp-begroting, waarvan het uitgaventotaal de 10 miljard gulden overschrijdt. Dit was aanleiding, in hoofdstuk III de rijksfinanciën in historisch perspectief wat nader te bezien. Het bekende feit werd daar geïllustreerd, dat de overheidshuishouding vergeleken met de jaren voor de tweede wereldoorlog een veel belangrijker plaats in onze economie is gaan innemen. Het Kabinet streeft naar een — ten opzichte van het nationale inkomen — relatieve vermindering van het uitgavenpeil; nochtans staat wel vast, dat het beslag van de overheid op het nationale inkomen wezenlijk groter zal blijven dan eertijds.

Doordat de overheid een grotere plaats in onze volkshuishouding is gaan innemen, is ook de invloed, die via de overheidsfinanciën op het economisch bestel kan worden uitgeoefend, gegroeid. Bij het financiële overheidsbeleid dient men daarmede terdege rekening te houden en zo nodig moet van de hier liggende mogelijkheden gebruik worden gemaakt. Overigens moet men die mogelijkheden ook thans niet overschatten. Het totaal van vraag onderscheidenlijk aanbod in onze economie — binnenlandse bestedingen en uitvoer aan de ene kant, produktie en invoer aan de andere — beweegt zich in de buurt van de 70 miljard. In dit kader staat de rijksbegroting met een totaal van 11 miljard. Hoezeer ook de noodzaak tegendruk te geven moet worden erkend, gegeven ook haar beperkte flexibiliteit ligt het voor de hand, dat aan de overheidshuishouding niet de eis mag worden gesteld, schommelingen van enige betekenis in de totale vraag- en aanbodverhoudingen volledig te compenseren.

De invloed van de overheidsfinanciën kan zich zowel in het structurele als in het conjuncturele vlak doen gelden. Het eerste is bijvoorbeeld het geval met het toenemend accent, dat uitgaven voor onderwijs, infrastructuur en dergelijke in de begroting krijgen. Wil daaruit niet een onaanvaardbaar hoog uitgaven- en daarmede belastingpeil voortvloeien, dan zal daarvoor, zoals reeds eerder in deze nota is uiteengezet, elders ruimte moeten worden gevonden en wel in het bijzonder in de sfeer van bepaalde overdrachtsuitgaven, zoals prijssubsidies. Deze verschuiving komt ten goede aan de economische groei op langere termijn. In het structurele vlak ligt ook het streven van het Kabinet, tot een verlaging van de belastingdruk te geraken naast het aanbrengen van verbeteringen in het belastingstelsel. Daartegenover staat als doelstelling van andere orde de bevordering van een evenwichtige economische ontwikkeling op korter termijn. Vooral aan dit laatste aspect zou de ondergetekende in het vervolg van deze slotbeschouwing nog aandacht willen wijden.

Beziat men het beeld van onze economie in de jaren 1960 tot en met 1962 — wat het laatste jaar betreft de opgestelde prognose — dan kan men dit als volgt samenvatten. De produktie stijgt, zij het door knelpunten aan de aanbodzijde in afnemende mate. De bestedingen lopen sneller op dan de produktie. Deze schaarbeweging heeft zowel consequenties voor het interne als voor het externe evenwicht.

Intern zijn de spanningen groot. In het bijzonder geldt dit voor de arbeidsmarkt; het arbeidstekort werkt in verschillende sectoren verstoring. Een opwaartse druk op lonen en prijzen is duidelijk merkbaar.

Anders is het gesteld met het externe evenwicht. Het uiteenlopende stijgingstempo van produktie en binnenlandse bestedingen weerspiegelt zich in een achteruitgang van het saldo op de lopende rekening van de betalingsbalans. Hier kon echter tot dusverre niet direct worden gesproken van een ontwikkeling die zorgen baarde. Het saldo heeft zich van relatief grote overschotten vooralsnog in de richting van een evenwicht bewogen, een beweging die ook uit internationaal oogpunt positief moet worden gewaardeerd. De revaluatie heeft tot dit evenwichtsherstel bijgedragen. Kon hier dan ook het oordeel gunstiger zijn, dit neemt niet weg dat het zaak is er voor te waken, dat de neerwaartse lijn van het betalingsbalanssaldo tijdig in horizontale richting wordt omgebogen, opdat onze externe

positie ook werkelijk gezond blijft en de reservepositie niet fundamenteel wordt verzwakt. Daarbij moet ook de kapitaalrekening in het oog worden gehouden. Van belangrijke elementen van het kapitaalverkeer zijn grootte en richting onzeker. Toch moet over meerdere jaren genomen per saldo met kapitaaluitvoer worden gerekend. Mede om deze reden kan eerst van een evenwichtige externe positie worden gesproken wanneer op langere termijn de lopende rekening een niet onaanzienlijk overschot vertoont.

Zag tot voor kort ons land zich gesteld voor de moeilijkheid, dat maatregelen ter bevordering van het interne evenwicht de tendentie hadden extern eerder evenwichtsverstoring te werken — dat wil zeggen dat zij het overschot zouden vergroten — thans ligt de situatie duidelijk anders. Niet alleen interne aspecten maar — zij het wat meer op de achtergrond — ook externe aspecten vergen voor het komende jaar een behoedzaam beleid ten aanzien van de bestedingen. Voor zover daarbij de rijksfinanciën zijn betrokken ligt dit beleid besloten in de thans aangeboden ontwerp-begroting voor 1962.

In het tweede hoofdstuk van deze nota is aan het conjuncturele aspect van de begroting aandacht besteed. Daarbij is de procentuele stijging van de uitgaven, voor zover deze voor de bestedingen van belang zijn, gesteld tegenover die, welke voor het nationale inkomen wordt verwacht. Belastingverlagingen en -verhogingen zijn als uitgavenverhogingen c.q. -verlagingen meegerekend. De remmende werking van de progressie bleef echter buiten beschouwing. Het blijkt nu, dat de stijging van de relevante uitgaven ongeveer 3 pct. belooft, wanneer men een stelpost voor verhoging van de ambtenarensalarissen buiten beschouwing laat. De verwachte procentuele stijging van het reële nationale inkomen is vier en is daarmee globaal gelijk aan het structurele groeipercentage. Nominale is de verwachte stijging groter, nl. 6½.

De ondergetekende wil niet verhehlen, dat deze uitkomst met enige reserve moet worden beoordeeld. Wel heeft de salarispost, naast andere bijzondere aspecten ook dit kenmerk, dat de verhoging geheel in het nominale vlak ligt zodat, wanneer men haar in de beschouwing betreft, een vergelijking met de nominale stijging van het nationale inkomen meer voor de hand ligt. Toch kan men niet ontkennen, dat een salarisverhoging de bestedingen stimuleert.

Wellicht ten overvloede zij eraan herinnerd, dat bij de bespreking eerder in deze nota van de impuls van de begroting 1961 is gewezen op het min of meer arbitraire van de toerekening aan een bepaald jaar van de gevolgen van de beperking van de fiscale investeringsfaciliteiten. Voor zover men op grond hiervan voor 1961 tot een geringere impuls zou concluderen dan de gegeven berekening aanduidt, wordt die voor 1962 groter. Overigens illustreert dit het element van onzekerheid en de slechts indicatieve waarde der uitkomsten.

Nog om een andere reden is het nuttig, de analyse voor 1961 in de beschouwing te betrekken. Uit een vergelijking van de thans berekende uitkomst met de verwachtingen daaromtrent van vorig jaar blijkt, hoe een aanvankelijk gunstig beeld in het tegendeel kan omslaan. Hoezeer ook, zoals eerder in deze nota is toegelicht, een deel van de achteruitgang is toe te schrijven aan bijzondere oorzaken en niet aan beleidswijzigingen, de ondergetekende ziet in de plaatsgevonden ontwikkeling een wel zeer duidelijke aanwijzing voor de noodzaak, in de loop van het jaar met suppletore verhogingen de uiterste terughoudendheid te betrachten. Dit geldt te meer, omdat het bijzonder moeilijk is, op korte termijn elders binnen de begroting compensatie te vinden. Het Kabinet zal zich hiernaar richten. De ondergetekende vertrouwt, dat het daarbij op de steun van het Parlement zal mogen rekenen.

Nu is bij het voorgaande één belangrijk aspect van de begrotingsontwikkeling buiten beschouwing gebleven, namelijk de stijging van de belastingmiddelen, voor zover deze niet samenhangt met zogenaamde autonome mutaties. Door de krachtige toeneming van de nominale inkomens en de bestedingen

en door de progressie is deze stijging van jaar op jaar aanzienlijk. In de berekening van de impulswerking van de begroting is zij niet opgenomen. Voor zover zij uitsluitend met de groei van inkomens en bestedingen samenhangt, ligt dit voor de hand, omdat dit middelenaccres veeleer resultaat is van de economische ontwikkeling dan dat zij deze primair beïnvloedt. Naar het oordeel van de ondergetekende verdient het echter bij het beoordelen van de betekenis van de begroting voor de conjunctuur toch stellig wel aanbeveling, de progressiefactor — een soort ingebouwde tariefsverhoging — niet uit het oog te verliezen. Zijn remmende werking moet nl. niet worden onderschat en verdient een plaats naast de invloed van uitgavenstijging en autonome belastingmutaties.

Het accres der belastingmiddelen oefent voorts uit conjunctureel oogpunt gezien een positieve functie uit via zijn invloed op het begrotingssaldo. Van 1961 op 1962 beloopt dit accres netto voor het Rijk 800 miljoen en het levert daarmee een belangrijke bijdrage tot de vermindering van het tekort van 1550 miljoen over het lopende jaar tot 275 miljoen bij de thans ingediende begroting. In het licht van het totale uitgavenpeil is dit een bescheiden tekort. Dit past naar het oordeel van de ondergetekende in de conjunctuurfase, zoals deze voor 1962 wordt voorzien, met name wanneer men het betreft op de betekenis van de financiering van de begroting voor het conjunctuurverloop.

Voor een monetair gezonde financiering van het begrotingstekort staan in principe de in het jaar accumulerende saldi op de voorinschrijfrekeningen alsmede middelen van de open kapitaalmarkt ter beschikking. In een recessie zal het begrotingstekort groot zijn; er is dan echter in het algemeen geen enkel bezwaar tegen, wanneer het Rijk boven de bedragen van de voorinschrijfrekeningen een aanzienlijk bedrag leent op de onder die omstandigheden veelal ruime open kapitaalmarkt. Indien vervolgens de conjunctuur aantrekt, stijgen de eigen inkomsten van het Rijk snel. Het is dan uit een oogpunt van impulswerking noodzakelijk, dat het uitgavenaccres daarbij ten achter blijft.

Het begrotingstekort loopt terug en evenzo het te dekken bedrag. Aldus past het Rijk zich aan bij de zich wijzigende verhoudingen op de kapitaalmarkt, waar de financieringsbehoeften van lagere overheid en bedrijfsleven toenemen. Hiernaast staat, als tweede element van conjunctureel kapitaalmarktbeleid, de binding van liquiditeiten door grotere bedragen op te nemen dan voor dekking van het uitgavensaldo nodig is. Dit door centrale en lagere overheid gevoerde beleid heeft in de laatste jaren, tezamen met de groei van het nominale nationale inkomen, bewerkstelligd, dat de liquiditeitsquote — d.i. de verhouding van liquiditeitenmassa tot nationaal inkomen —, die in 1958 krachtig was opgelopen, weer geleidelijk is gedaald, dit ondanks grote overschotten in het betalingsverkeer met het buitenland.

Beziat men nu in het licht van het voorgaande de begroting 1962, dan blijkt, dat het tekort zo beperkt is, dat slechts een deel van de saldi die op de voorinschrijfrekeningen zullen worden gestort voor dekking ervan nodig is.

Hiermede is een situatie geschapen, waarin het Rijk de nodige speelruimte — naar twee kanten — zal hebben voor het voeren van dat kapitaalmarktbeleid, dat door omstandigheden zal worden vereist. De ervaring van enkele jaren geleden heeft geleerd, dat in een fase van toegespitste conjunctuur de mogelijkheid van een zeer krappe kapitaalmarkt reëel aanwezig is. Het is dan goed, wanneer het Rijk geen beroep op de open kapitaalmarkt behoeft te doen — en maar ten dele op de gelden van de voorinschrijfrekeningen —; dit komt aldus ten goede aan de lagere publiekrechtelijke lichamen en het bedrijfsleven. Weliswaar vertoont de kapitaalmarkt thans, ondanks de spanningen die er onmiskenbaar in onze economie zijn, nog geen tekenen van verkrapping, doch nu extern het evenwicht meer wordt benaderd en de liquiditeiten-

bron uit dien hoofde niet meer ruim vloeit en anderzijds het nominale nationale inkomen blijft stijgen, is een wijziging van de situatie allerminst uitgesloten. Mocht daarentegen voortzetting van het tot dusverre gevoerde beleid van binding van liquiditeiten wenselijk zijn, dan is dit, gegeven het begrotingsbeleid voor 1962, zonder grote verzwarend van de schuldenlast mogelijk.

Eerder in deze slotbeschouwing heeft de ondergetekende het onderscheid tussen conjuncturele en structurele aspecten van het financiële overheidsbeleid in herinnering gebracht. Als voorbeeld van structuurbeleid werd gewag gemaakt van het streven naar belastingverlaging, een streven, dat zich heeft geuit in het vastleggen van tariefsverlagingen van de belastingen naar het inkomen en de vennootschapsbelasting. De primaire urgentie met name van een verlichting van de belastingen in de persoonlijke sfeer, wordt geïllustreerd met de gegevens van tabel V-3. Beziat men deze gegevens, dan blijkt dat de totale belastingopbrengst, uitgedrukt in een percentage van het nationale inkomen tegen marktprijzen, van 1957 tot 1961 is gestegen van 24,3 tot 27,3 pct. Beperkt men zich tot de inkomstenbelasting met haar voorheffingen, dan treedt in dezelfde periode een stijging op van 9 tot 10,7 pct.; zonder de in de wet opgenomen algemene tariefsverlaging doch met een belastingverlichting voor de werkende gehuwde vrouw zou voor 1962 het percentage 11,1 hebben belopen.

Het Kabinet heeft deze en de verdere dringende redenen welke voor deze belastingverlaging pleiten en die bij verschillende gelegenheden door de Staatssecretaris van Financiën en door de ondergetekende zijn uiteengezet, afgewogen tegen het conjuncturele aspect d.w.z. het onmiskenbare feit, dat de belastingverlaging nu eenmaal op het tijdstip van invoering een bestedingsstimulerende werking heeft. In wezen betekent deze afweging dat binnen een beperkt tijdsbestek het meest geschikte ogenblik moet worden gekozen. Blijkens het tegelijk met de ontwerp-begroting 1962 bij de Tweede Kamer ingediende wetsontwerp heeft het Kabinet thans besloten 1 juli van het volgend jaar als ingangsdatum voor de tariefsverlaging van de belastingen naar het inkomen voor te stellen. Een uiteenzetting van de gronden waarop de gedane keuze berust, is gegeven in de daarbij behorende memorie van toelichting. Deze, een half jaar na de aanvang van 1962 gelegen datum ligt gunstig ten opzichte van andere impulsen die op onze economie inwerken; nog daargelaten dat een in werking stellen van de tariefsverlaging reeds op zeer korte termijn strijdig zou zijn met de noodzaak, het beroep op de kapitaalmarkt, dienende tot dekking van het begrotingstekort, zoveel mogelijk te beperken.

In de aanhef van deze nota heeft de ondergetekende in het licht gesteld, dat de laatste jaren ten aanzien van drie belangrijke doeleinden van beleid — hoge werkgelegenheid en produktie, prijsstabiliteit en een gunstige ontwikkeling van de betalingsbalans — verheugende resultaten zijn bereikt. Ook voor 1962 moeten alle krachten erop worden gericht deze doeleinden te verwezenlijken. Het voeren van het financieel-economische beleid dat daarvoor nodig is, zal naar het zich laat aanzien het komende jaar een moeilijke taak zijn. De overheidsfinanciën zijn daarbij een belangrijk, zo niet het belangrijkste instrument. Doch ook alle andere ten dienste staande middelen zullen zo nodig moeten worden gebruikt, opdat te grote spanningen in onze binnenlandse economie worden vermeden met behoud van het externe evenwicht en aldus de voorwaarden worden geschapen om verder te werken aan de verwezenlijking van de vele doelstellingen van niet-conjuncturele aard, waarvoor ons volk zich ziet geplaagd.

De Minister van Financiën,

J. ZIJLSTRA.

RIJKSBEGROTING

VOOR HET DIENSTJAAR

1962

BIJLAGEN 1 T/M 13

BIJ DE NOTA BETREFFENDE DE
TOESTAND VAN 'S RIJKS FINANCIËN

Nr. 2

BIJLAGEN

bij de

NOTA BETREFFENDE DE TOESTAND VAN
'S RIJKS FINANCIËN, BEHORENDE BIJ DE
ONTWERPBEGROTING VOOR 1962

Algemene begrotingsoverzichten

	Blz.
1. Algemene verzamelstaat van de ontwerp-rijksbegroting voor het dienstjaar 1962	2
2. Analyse van de begrotingen 1960, 1961 en 1962, aangepast aan de methode van de nationale boekhouding	5
3. De ontwikkeling van de begroting 1961	15
4. Overzicht van de diensten 1949 tot en met 1960	18

Analyses van de uitgaven

5. Uitgaven voor de verschillende onderwerpen van staatszorg ten laste van de diensten 1955 tot en met 1962	21
6. Overzicht van de uitgaven voor investeringen door het Rijk en door de fondsen en de staatsbedrijven	23

Analyses van de middelen

7. Overzicht van de middelen ten bate van de diensten 1955 tot en met 1962	24
8. Overzicht van de aan de rijksbegroting ten goede komende belastingen voor 1961 en 1962	25

Bijzondere overzichten

9. De sterkte van het burgerlijk rijkspersoneel	26
10. Enige gegevens over de financiën van de lagere publiekrechtelijke lichamen	27
11. De staatsbalans	30
12. Overzicht van de ontwikkeling van de nationale schuld sinds 1952	35
13. Beknopt overzicht van de begrotingen van de fondsen en de staatsbedrijven voor 1962	36

1. Algemene verzamelstaat van de ontwerp-rijksbegroting voor het dienstjaar 1962

I. Gewone Dienst

(in miljoenen guldens)

Hoofdstukken		Vermoedelijke uitkomsten 1961		Raming 1962	
		Uitgaven	Middelen	Uitgaven	Middelen
I.	Huis der Koningin	4	—	4	—
II.	Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	10	—	10	—
III.	Algemene Zaken	5	—	6	—
IV.	Kabinet van de Vice-Minister-President	23	—	25	—
V.	Buitenlandse Zaken	297	3	332	—
VI.	Justitie	258	30	273	—
VII A.	Binnenlandse Zaken	916	1	879	—
VII B.	Binnenlandse Zaken (Nederlands Nieuw-Guinea)	98	—	108	—
VIII.	Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen	1 816	90	1 907	—
IX A.	Nationale Schuld	727	128	720	—
IX B.	Financiën	655	9 178	308	—
X.	Defensie	1 950	22	2 069	—
XI.	Volkshuisvesting en Bouwrijverheid	401	7	351	—
XII.	Verkeer en Waterstaat	427	70	442	—
XIII.	Economische Zaken	135	56	165	—
XIV.	Landbouw en Visserij	650	26	595	—
XV.	Sociale Zaken en Volksgezondheid	534	17	547	—
XVI.	Maatschappelijk Werk	134	6	136	—
XVII.	Onvoorziene uitgaven	1	—	210	—
Totaal		9 041 + 593	9 634	9 087 + 1 433	10 520

II. Buitengewone Dienst

(in miljoenen guldens)

Hoofdstukken		Vermoedelijke uitkomsten 1961		Raming 1962	
		Uitgaven	Middelen	Uitgaven	Middelen
V.	Buitenlandse Zaken	6	—	8	—
VII A.	Binnenlandse Zaken	7	—	5	—
VIII.	Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen	83	2	111	—
IX A.	Nationale Schuld	613	3	451	—
IX B.	Financiën	484	207	83	—
XI.	Volkshuisvesting en Bouwrijverheid	768	25	752	—
XII.	Verkeer en Waterstaat	569	218	581	—
XIII.	Economische Zaken	73	45	41	—
XIV.	Landbouw en Visserij	35	5	33	—
XV.	Sociale Zaken en Volksgezondheid	6	—	5	—
XVI.	Maatschappelijk Werk	3	2	3	—
Totaal		2 647	507 — 2 140	2 073	— 1 708

III. Gehele Dienst

(in miljoenen guldens)

Hoofdstukken		Vermoedelijke uitkomsten 1961		Raming 1962	
		Uitgaven	Middelen	Uitgaven	Middelen
I.	Huis der Koningin	4	—	4	—
II.	Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	10	—	10	—
III. (v.m. II A)	Algemene Zaken	5	—	6	—
IV. (v.m. II B)	Kabinet van de Vice-Minister-President . .	23	—	25	—
V. (v.m. III)	Buitenlandse Zaken	303	3	340	3
VI. (v.m. IV)	Justitie	258	30	273	31
VII A. (v.m. V)	Binnenlandse Zaken	923	1	884	1
VII B. (v.m. V A)	Binnenlandse Zaken (Nederlands Nieuw-Guinea)	98	—	108	—
VIII. (v.m. VI)	Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen . .	1 899	92	2 018	95
IX A. (v.m. VII A)	Nationale Schuld	1 340	131	1 171	164
IX B. (v.m. VII B)	Financiën	1 139	9 385	391	10 089
X. (v.m. VIII)	Defensie	1 950	22	2 069	23
XI. (v.m. IX A)	Volkshuisvesting en Bouwnijverheid . . .	1 169	32	1 103	33
XII. (v.m. IX B)	Verkeer en Waterstaat	996	288	1 023	323
XIII. (v.m. X)	Economische Zaken	208	101	206	76
XIV. (v.m. XI)	Landbouw en Visserij	685	31	628	22
XV. (v.m. XII)	Sociale Zaken en Volksgezondheid	540	17	552	20
XVI. (v.m. XII A)	Maatschappelijk Werk	137	8	139	5
XVII. (v.m. XIV)	Onvoorziene uitgaven	1	—	210	—
Totaal		11 688	10 141	11 160	10 885
Saldo			—1 547		— 275

Toelichting

In het onderstaande zijn de begrotingscijfers 1962, vergeleken met de vermoedelijke uitkomsten voor 1961, samengevat.

Vergelijking vermoedelijke uitkomsten 1961 met ontwerp-begroting 1962 (in miljoenen guldens)

Omschrijving	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962
Gewone Dienst		
Uitgaven	9 041	9 087
Middelen	9 634	10 520
Saldo	+ 593	+ 1 433
Buitengewone Dienst		
Uitgaven	2 647	2 073
Middelen	507	365
Saldo	— 2 140	— 1 708
Gehele Dienst		
Uitgaven	11 688	11 160
Middelen	10 141	10 885
Begrotingstekort	1 547	275

Het nadelige saldo van de ontwerp-begroting 1962 is 1272 miljoen lager dan dat van de vermoedelijke uitkomsten 1961.

Het geraamde voordelige saldo van de Gewone Dienst voor 1962 is 840 miljoen hoger dan dat voor 1961.

Het geraamde nadelige saldo van de Buitengewone Dienst voor 1962 is 432 miljoen lager dan dat voor 1961.

De uitgaven 1962

De totale uitgaven van de Gewone Dienst voor 1962 zijn 46 miljoen hoger geraamd dan die voor 1961. Hierbij dient te worden bedacht dat onder de uitgaven van 1961 is be-

grepen een bedrag van 293 miljoen wegens vergoeding aan de Nederlandsche Bank in verband met revaluatieverlies op de goud- en deviezenvoorraad.

De raming van de uitgaven op de Buitengewone Dienst voor 1962 vertoont ten opzichte van 1961 een daling met 574 miljoen. Dit is in belangrijke mate het gevolg van de in 1961 gedane versterkte aflossingen van gevestigde schuld buitenland (176 miljoen) en betalingen aan het Internationale Monetair Fonds (398 miljoen).

Thans volgt een overzicht van de belangrijkste wijzigingen van de uitgaven van de Gehele Dienst der ontwerp-begroting 1962, vergeleken met de vermoedelijke uitkomsten van de begroting 1961.

a. Verlagen 1962 ten opzichte van de vermoedelijke uitkomsten voor 1961.

1. Bijdrage in de kosten van de gemeentepolitie	21 ¹⁾
2. Toeslagen op pensioenen	54 ¹⁾
3. Amortisatie van gevestigde schuld (binnen- en buitenland)	162
4. Vergoeding aan de Nederlandsche Bank wegens revaluatieverlies op de goud- en deviezenvoorraad	293
5. Herstel van oorlogs- en watersnoodschade	28
6. Deelneming in het Internationale Monetair Fonds	398
7. Bijdragen en uitkeringen ingevolge de financieringsregelingen 1947/48 voor de woningbouw	28
8. Uitkeringen ingevolge de Premie- en bijdragebesluiten woningbouw en het Besluit bevordering eigen-woningbezit	25
9. Kapitaalverstrekking aan het Industrieel Garantiefonds	30
10. Nadelig saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds	64

Totaal verlagen 1103

¹⁾ Als gevolg van in 1961 gedane betalingen, welke betrekking hebben op 1960.

Transport	1103
<i>b. Verhogingen 1962 ten opzichte van de vermoedelijke uitkomsten voor 1961</i>	
1. Fonds voor overzeese gebiedsdelen van de E.E.G.	40
2. Uitgaven voor onderwijs en cultuur	147
3. Defensie	119
4. Verkeer en Waterstaat	25
5. Salarisverhoging ambtenaren e.d. in 1962	200
6. Diverse kleine verhogingen en verlagingen (per saldo)	44

Totaal verhogingen 575

Per saldo verlagingen 528

De middelen 1962.

De middelen voor 1962 van de Gewone Dienst zijn geraamd op 10 520 miljoen, hetgeen een stijging betekent ten opzichte van de vermoedelijke uitkomsten 1961 met 886 miljoen. Hier- van heeft 864 miljoen betrekking op een hogere raming van de belastingmiddelen.

De raming voor 1962 van de middelen op de Buitengewone Dienst laat ten opzichte van de vermoedelijke uitkomsten voor 1961 een daling zien met 142 miljoen.

Een specificatie van de belangrijkste wijzigingen van de Ge- hele Dienst geeft onderstaand overzicht:

a. Verhogingen 1962 ten opzichte van de vermoedelijke uit- komsten 1961.

1. Belastingmiddelen	864
2. Aandeel in de opbrengst van het kijkgeld	10
3. Rente van voorschotten ingevolge artikel 56 der Woningwet	36
4. Opbrengst ingevolge de Wet herstel ver- mogensovergang Rijksmarkengebied	13

5. Bijdrage in de kosten van havens en havenwerken	5
6. Bijdrage van België in de kosten van ver- betering van het kanaal van Gent naar Terneuzen	6
7. Uitkering van het Staatsbedrijf der Pos- terijen, Telegrafie en Telefonie wegens af- schrijvingen en door reservering beschik- baar gekomen middelen	33

Totaal verhogingen 967

b. Verlagingen 1962 ten opzichte van de vermoedelijke uitkomsten voor 1961.

1. Winstuitkering van de Nederlandsche Bank	9
2. Aflossingen van bilaterale schuldenover- eenkomsten	20
3. Door het Staatsmuntbedrijf afgeleverde munt	5
4. Aflossing E.B.U.-kredieten	124
5. Aflossing Muntfonds	5
6. Rente E.B.U.-kredieten	5
7. Bijdragen in de aanschaffing van mate- riaal voor haven- en kustwerken	6
8. Uitkering van de Staatsmijnen in Lim- burg (door reservering beschikbaar geko- men middelen)	24
9. Afstorting door de Stichting Nationaal Fonds Runder Tuberculose Bestrijding ..	6
10. Diverse kleinere verhogingen en verlaging- en (per saldo)	19

Totaal verlagingen 223

Per saldo verhogingen 744

2. Analyse van de begrotingen 1960, 1961 en 1962, aangepast aan de methode van de nationale boekhouding

De uitgaven en de middelen zijn in deze analyse geïnclassificeerd naar de economische criteria, die worden gehanteerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek bij het opstellen van de nationale rekeningen en door het Centraal Planbureau bij het samenstellen van onder meer de centraal economische plannen. Daarmede wordt in een lang gevoelde behoefte aan uniformiteit voorzien. Daarbij werd eveneens de door deze instellingen toegepaste indeling in sectoren van de nationale economie gevolgd. De basisindeling is die in de sectoren overheid, gezinnen, bedrijven en buitenland. De sector overheid wordt onderverdeeld in de sub-sectoren Rijk, overige publiekrechtelijke lichamen en sociale verzekering. Tot de sub-sector overige publiekrechtelijke lichamen worden naast de provincies, de gemeenten en de waterschappen eveneens gerekend de bijzondere onderwijsinstellingen en de openbare onderwijsinstellingen die rechtspersoonlijkheid bezitten.

De betalingen door het Rijk aan andere (sub-)sectoren en omgekeerd kunnen worden samengevat in twee categorieën, n.l.: directe bestedingen en overdrachten, naar rato van het „kopers”-criterium. Directe bestedingen zijn de betalingen voor geleverde goederen en diensten, alsmede de betalingen, die plaatsvinden uit hoofde van door produktiefactoren geleverde diensten (loon). Overdrachten zijn betalingen (gedeeltelijk om niet), die ertoe leiden, dat andere (sub-) sectoren dan het Rijk als koper kunnen fungeren, dan wel op hun beurt overdrachten verrichten. Een voorbeeld van de hier voor ogen staande kettingtransactie is de overdracht van gelden door het Rijk aan gemeenten, die deze gelden opnieuw overdragen aan gezinnen zoals het geval is met de kostwinnersvergoeding van militairen. Tot de overdrachten worden mede gerekend de betalingen van rente en die uit hoofde van aandeel in winsten en bijdragen in verliezen. Rente van openbare schuld wordt bij de bepaling van het nationale inkomen, overeenkomstig het internationale gebruik, buiten beschouwing gelaten.

De economische classificatie, die is aangeduid in de bij de begrotingshoofdstukken behorende uitgewerkte en toelichtende staten is met ingang van 1962 aangepast aan bovengenoemde criteria. Een gezamenlijke publikatie van het ministerie van Financiën, het Centraal Bureau voor de Statistiek en het Centraal Planbureau inzake de toegepaste codering van de uitgaven en de middelen is in voorbereiding.

De belangrijkste verschillen ten opzichte van de in voorgaande jaren toegepaste economische classificatie zijn de volgende. De uitgaven voor onderwijs werden voorheen aangemerkt als consumptieve uitgaven van het Rijk. In deze bijlage zijn zij merendeels opgenomen in rekening 4 (inkomensoverdrachten). De uitgaven voor de gemeentepolitie, die in voorgaande miljoenennota's eveneens als consumptie van het Rijk werden gerubriceerd, maken thans deel uit van de post „overige inkomensoverdrachten aan overige publiekrechtelijke lichamen” van rekening 4. De bijdragen aan bepaalde instellingen die tot de sector gezinnen kunnen worden gerekend, zijn opgenomen onder de post „Inkomensoverdrachten aan instellingen zonder winst oogmerk, werkzaam ten behoeve van gezinnen”

van rekening 4. Deze uitgaven werden in bijlage 2 van de miljoenennota 1961 opgenomen onder de post „Bijdragen in diensten van de particuliere sector” van rekening 1. De uitgaven die, volgens de oude indeling tot de „indirecte investeringen” werden gerekend, zijn overeenkomstig het bij de samenstelling van de nationale rekeningen toegepaste systeem begrepen in de rekening „kredietverleningen en deelnemingen” c.q. in de rekening „vermogensoverdrachten”. Een aantal rijksdiensten met een bedrijfsmatig karakter, waarvan de uitgaven en middelen in de rijksbegroting zijn geïncorporeerd, worden volgens de nieuwe classificatie ingedeeld bij de sector bedrijven. Dienovereenkomstig wordt het saldo van de lopende uitgaven en middelen van deze diensten als exploitatieresultaat opgenomen in rekening 2 en dat van de kapitaaluitgaven en -middelen als kredietverlening in rekening 7. De afzonderlijke uitgaven en middelen van het Zuiderzeefonds, behoudens die van het bedrijfsgedeelte, worden beschouwd als uitgaven en middelen van het Rijk en dienovereenkomstig geïnclassificeerd. Voorts zijn in rekening 1 naast de afschrijvingen die in voorgaande miljoenennota's reeds werden opgenomen, nog een tweetal posten begrepen, te weten „toegerekende bankdiensten” en „toegerekende rente overheidsgebouwen”. Laatstgenoemde beide posten worden in rekening 2 als middelen verantwoord.

De belastingopbrengsten zijn onder de middelen op de rekeningen 3, 4 en 6 op bruto-basis verantwoord, d.w.z. zonder aftrek van het aan het Gemeente- en Provinciefonds toekomende deel. Dit aandeel is opgenomen onder de post „Belastingoverdrachten aan overige publiekrechtelijke lichamen” van rekening 4.

Het totaal van de saldi van de rekeningen 1 t/m 8 weergegeven in de recapitulatie aan het slot van deze bijlage is gelijk aan het tekort van de gehele dienst van het desbetreffende dienstjaar.

Ten gevolge van het inwerkingtreden van de Wet op het wetenschappelijk onderwijs op 1 januari 1961 vertoont een aantal in de rekeningen voorkomende cijferreeksen een breuk. Dit is onder meer het geval met de reeks betreffende de onderwijsbijdragen aan rechtspersoonlijkheid bezittende openbare instellingen voor wetenschappelijk onderwijs voorkomende op rekening 4, die thans luidt 44 respectievelijk 149 en 189 miljoen voor de jaren 1960 respectievelijk 1961 en 1962. Indien de Wet op het wetenschappelijk onderwijs op 1 januari 1960 in plaats van op 1 januari 1961 in werking zou zijn getreden, zou bedoelde reeks luiden: 121 respectievelijk 149 en 189 miljoen.

De reeks lonen en salarissen voor onderwijs voorkomende op rekening 1, die thans luidt 99, 55 en 60 miljoen zou dan luiden: 50, 55 en 60 miljoen, terwijl de reeks aankoop van goederen en diensten voor onderwijs eveneens voorkomende op rekening 1, die nu luidt 34, 23 en 30 miljoen zou dan luiden: 20, 23 en 30 miljoen. Een twintigtal andere cijferreeksen voorkomende op diverse rekeningen zou minder grote veranderingen vertonen.

1. Consumptie

Code	Omschrijving	Uitgaven											
		1960 Vermoedelijk beloop				1961 Vermoedelijke uitkomsten				1962 Ontwerp-begroting			
		Lands- verdedi- ging 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal	Lands- verdedi- ging 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal	Lands- verdedi- ging 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal
10, 11 en 12 minus M 10, M 11 en M 12 14, 16 en 17 15	Lonen en salarissen, inclusief sociale lasten . . .	866	99	637	1 602	943	55	715	1 713	1 000	60	762	1 822
	Aankoop van goederen en diensten ¹⁾	791	34	219	1 044	930	23	254	1 207	1.038	30	251	1 319
	Bijdragen aan bedrijven en aan instellingen zonder winstoogmerk werkzaam t.b.v. bedrijven	6	15	71	92	8	16	79	103	8	1	91	100
	Toegerekende consumptie:												
	toegerekende bankdiensten	.	.	10	10	.	.	10	10	.	.	10	10
	toegerekende rente overheidsgebouwen	.	.	40	40	.	.	50	50	.	.	60	60
13.0 13.1 13.6/9	afschrijvingen		9	228	237		1	255	256		1	262	263
		1 663	157	1 205	3 025	1 881	95	1 363	3 339	2 046	92	1 436	3 574
		Middelen											
16	Verkoop van goederen en diensten	26	2	67	95	21	1	79	101	23	2	74	99
	Saldo	1 637	155	1 138	2 930	1 860	94	1 284	3 238	2 023	90	1 362	3 475
		1 663	157	1 205	3 025	1 881	95	1 363	3 339	2 046	92	1 436	3 574

¹⁾ Waaronder werkelijk betaalde huren.

2. Rente, bijdragen in verliezen en aandeel in winsten

Code	Omschrijving	Uitgaven											
		1960 Vermoedelijk beloop				1961 Vermoedelijke uitkomsten				1962 Ontwerp-begroting			
		Lands- verdedi- ging 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal	Lands- verdedi- ging 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal	Lands- verdedi- ging 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal
20	Rente en kosten gevestigde binnenlandse staats- schuld			405	405			438	438			462	462
21 minus M 91	Rente en kosten gevestigde buitenlandse staats- schuld			40	40			34	34			27	27
22	Rente en kosten vlottende binnenlandse staatsschuld			151	151			171	171			163	163
23	Rente en kosten vlottende buitenlandse staatsschuld			6	6			6	6			—	—
24	Rente en kosten van overige schulden			—	—			—	—			—	—
27	Bijdragen in exploitatieverliezen	—	—	13	13	—	—	9	9	—	—	11	11
		—	—	615	615	—	—	658	658	—	—	663	663
		Middelen											
20	Rente van door het Rijk aangehouden gevestigde staatsschuld			3	3			3	3			2	2
24 excl. 24.8	Rente van langlopende vorderingen op het binnen- land			82	82			112	112			152	152
24.8	Rente van langlopende vorderingen op het buiten- land			2	2			2	2			3	3
25 excl. 25.8 en 29	Rente van kortlopende vorderingen op het binnen- land			1	1			4	4			4	4
25.8	Rente van kortlopende vorderingen op het buiten- land			16	16			9	9			2	2
27	Aandeel in exploitatiewinsten	—	—	171	171	—	—	167	167	—	—	148	148
	Toegerekend inkomen:												
28.0	toegerekende rente van banken	.	.	10	10	.	.	10	10	.	.	10	10
28.1	toegerekende rente overheidsgebouwen	.	.	40	40	.	.	50	50	.	.	60	60
	Saldo	.	.	290	290	.	.	301	301	.	.	282	282
		—	—	615	615	—	—	658	658	—	—	663	663

I 6500 Miljoenennota 2 (3)

7

3. Prijsverlagende subsidies en kostprijsverhogende belastingen

Code	Omschrijving	Uitgaven											
		1960 Vermoedelijk beloop				1961 Vermoedelijke uitkomsten				1962 Ontwerp-begroting			
		Lands- verdedi- ging 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal	Lands- verdedi- ging 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal	Lands- verdedi- ging 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal
30 minus M 30 31	Saldo van subsidies en heffingen via het Landbouw- Egalisatiefonds			401	401			385	385			321	321
32 minus M 32 37.2	Huurverlagende subsidies, rechtstreeks aan woning- exploitanten			6	6			5	5			8	8
	Saldo van overige subsidies en heffingen			—	—			—	—			—	—
	Ten laste van het Rijk komende kostprijsverhogende belastingen, te betalen aan Overige Publiek- rechtelijke Lichamen			1	1			—	—			1	1
	Saldo			3 593	3 593			4 004	4 004			4 461	4 461
				4 001	4 001			4 394	4 394			4 791	4 791
		Middelen											
37	Kostprijsverhogende belastingen: ten bate van het Rijk			3 439	3 439			3 768	3 768			4 112	4 112
	ten bate van Overige Publiekrechtelijke Lichamen			562	562			626	626			679	679
				4 001	4 001			4 394	4 394			4 791	4 791

4. Inkomensoverdrachten

[illegible]

5. Investerings

Code	Omschrijving	Uitgaven											
		1960 Vermoedelijk beloop				1961 Vermoedelijke uitkomsten				1962 Ontwerp-begroting			
		Lands- verdedi- ging 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal	Lands- verdedi- ging 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal	Lands- verdedi- ging 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal
50	Investerings in grond en civiele gebouwen (binnen- land)			98	98	1,-		108	108			93	93
51, 52 en 53	Weg- en waterbouwkundige werken, landaan- winning, landontginning e.d.			405	405			482	482			576	576
57	Inrichting, uitbreiding en vernieuwing		9	31	40		1	38	39		1	50	51
58	Overige investerings			1	1			21	21			4	4
			9	535	544		1	649	650		1	723	724
Code	Omschrijving	Middelen											
		Lands- verdedi- ging 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal	Lands- verdedi- ging 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal	Lands- verdedi- ging 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal
50	Verkoop van grond en civiele gebouwen (binnen- land)			3	3			—	—			4	4
57 en 58	Overige desinvesteringens			10	10			9	9			10	10
59	Afschrijvingens		9	228	237		1	255	256		1	262	263
	Saldo			294	294			385	385			447	447
			9	535	544		1	649	650		1	723	724

6. Vermogensoverdrachten

Code	Omschrijving	Uitgaven											
		1960 Vermoedelijk beloop				1961 Vermoedelijke uitkomsten				1962 Ontwerp-begroting			
		Lands- verdedi- ging 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal	Lands- verdedi- ging 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal	Lands- verdedi- ging 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal
60	Garantieverplichtingen			10	10			302	302			4	4
	Oorlogsschadevergoedingen:												
61.2	aan Overige Publiekrechtelijke Lichamen . . .			30	30			33	33			34	34
61.3	aan bedrijven			35	35			25	25			23	23
61.4	aan gezinnen			1	1			—	—				—
	Rampschadevergoedingen:												
62.2	aan Overige Publiekrechtelijke Lichamen . . .				—			2	2			1	1
62.3	aan bedrijven			15	15			12	12			3	3
62.4	aan gezinnen				—			1	1				—
	Woningbouwpremies:												
63.2	aan c.q. via Overige Publiekrechtelijke Lichamen			4	4			5	5			5	5
63.3	rechtstreeks aan exploitanten	2		239	241	4	2	160	166	8	1	105	114
	Investeringsbijdragen:												
65.20/22, 65.28, 65.29 66.20/22, 66.28, 66.29 66.23	aan gemeenten, provincies en waterschappen . .		4	146	150			168	168			203	203
	aan rechtspersoonlijkheid bezittende openbare						74						
	instellingen voor wetenschappelijk onderwijs .		44		44		39		74		107		107
66.24	aan instellingen voor bijzonder onderwijs . . .		28		28				39		34		34
66.3	aan bedrijven en instellingen zonder winstoogmerk						0						
	werkzaam t.b.v. bedrijven		6	80	86			138	138			115	115
66.5	aan instellingen zonder winstoogmerk werkzaam						1						
	t.b.v. gezinnen		5	5	10			11	12		1	11	12
	Overige vermogensoverdrachten:												
68.2	aan Overige Publiekrechtelijke Lichamen . . .			3	3			3	3			4	4
68.3	aan bedrijven	3		5	8	2		2	4	3			3
68.5	aan instellingen zonder winstoogmerk werkzaam												
	t.b.v. gezinnen			14	14			7	7			6	6
68.6	aan pensioenfondsen			83	83			277	277			273	273
66.8 en 68.8	aan het buitenland			86	86			106	106			144	144
		5	87	756	848	6	116	1 252	1 374	11	143	931	1 085

6. Vermogensoverdrachten

Middelen													
Code	Omschrijving	1960				1961				1962			
		Vermoedelijk beloop				Vermoedelijke uitkomsten				Ontwerp-begroting			
		Lands-verdeling 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal	Lands-verdeling 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal	Lands-verdeling 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal
60	Ontvangsten wegens door het Rijk aangegeane garantieverplichtingen			12	12			13	13			9	9
61	Netto-opbrengst van aan het Rijk vervallen ver- mogensobjecten			8	8			3	3			15	15
65.2 en 66.2 65.8 en 66.8	Investeringsbijdragen: van Overige Publiekrechtelijke Lichamen . . . van het buitenland			4 1	4 1			19 14	19 14			20 20	20 20
	Vermogensheffingen: ten bate van het Rijk			133	133			151	151			160	160
	ten bate van de Overige Publiekrechtelijke Lichamen			20	20			23	23			25	25
68	Overige vermogensoverdrachten			1	1			1	1			1	1
	binnenland			8	8								
	buitenland			569	661	6	116	1 028	1 150	11	143	681	835
	Saldo	5	87			6	116			11	143		
		5	87	756	848	6	116	1 252	1 374	11	143	931	1 085

7. Kredietverleningen en deelnemingen

Code	Omschrijving	Uitgaven											
		1960 Vermoedelijk beloop				1961 Vermoedelijke uitkomsten				1962 Ontwerp-begroting			
		Lands- verdedi- ging 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal	Lands- verdedi- ging 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal	Lands- verdedi- ging 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal
70.2 en 72.2	Kredietverlening:												
	aan Overige Publiekrechtelijke Lichamen (voor- namelijk woningbouwvoorschotten)		3	582	585		3	693	696		4	695	699
70.30, 70.70, 72.30 en 72.70	aan bedrijven en financiële instellingen staatsbedrijven en financiële staatsinstellingen (netto; tevens onder aftrek van bij het Rijk geplaatste reserves)			— 29	— 29			25	25			28	28
70.31, 70.71, 72.31 en 72.71	andere bedrijven en financiële instellingen . .			27	27			50	50			28	28
70.4/5 en 72.4/5	aan gezinnen		14	6	20		19	2	21		20	3	23
70.8 en 72.8	aan het buitenland			23	23			22	22			44	44
71.31	Deelnemingen:			25	25			14	14			10	10
71.71	bedrijven (binnenland)			5	5			5	5			—	—
71.8	financiële instellingen			109	109			440	440			26	26
	internationale organisaties												
			17	748	765		22	1 251	1 273		24	834	858
		Middelen											
70.2 en 72.2	Aflossing van door het Rijk verleende kredieten:												
	door Overige Publiekrechtelijke Lichamen (woningbouwvoorschotten)		2	24	26		3	27	30		3	28	31
70.31, 70.71, 72.31 en 72.71	door andere dan staatsbedrijven en financiële staatsinstellingen			11	11			10	10			8	8
70.4/5 en 72.4/5	door gezinnen		2	4	6		2	3	5		3	2	5
70.8 en 72.8	door het buitenland			210	210			167	167			21	21
71.31/71.71	Liquidatie van deelnemingen in bedrijven en financiële instellingen (binnenland)			27	27			2	2			1	1
	Saldo		13	472	485		17	1 042	1 059		18	774	792
			17	748	765		22	1 251	1 273		24	834	858

8. Staatsschuld

Code	Omschrijving	Uitgaven											
		1960 Vermoedelijk beloop				1961 Vermoedelijke uitkomsten				1962 Ontwerp-begroting			
		Lands-verdedi- ging 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal	Lands-verdedi- ging 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal	Lands-verdedi- ging 01	Onderwijs 08.0 en 08.2/5	Overige functies	Totaal
80	Aflossing van gevestigde binnenlandse staatsschuld			392	392			456	456			470	470
81 minus M 91	Aflossing van gevestigde buitenlandse staatsschuld			102	102			277	277			88	88
82	Aflossingen van aan het Rijk verleende kortlopende kredieten (binnenland)			—	—			—	—			—	—
83	Aflossing van aan het Rijk verleende kortlopende kredieten (buitenland)			—	—			—	—			—	—
88	Ontmuntingen			21	21			15	15			14	14
				515	515			748	748			572	572
Middelen													
82	Aan het Rijk verleende kortlopende kredieten (binnenland)			—	—			—	—			—	—
83	Aan het Rijk verleende kortlopende kredieten (buitenland)			—	—			—	—			—	—
87	Opbrengst wegens afstoting van door het Rijk aan- gehouden gevestigde staatsschuld			2	2			5	5			—	—
88	Aanmuntingen			36	36			23	23			18	18
	Saldo			477	477			720	720			554	554
				515	515			748	748			572	572
Saldo rekening 1 tot en met 8.		1 691	1 750	— 3 347	94	1 922	2 021	— 2 396	1 547	2 090	2 211	— 3 980	321

Recapitulatie

	1960 Vermoedelijk beloop		1961 Vermoedelijke uitkomsten		1962 Ontwerp-begroting	
	Uitgaven	Middelen	Uitgaven	Middelen	Uitgaven	Middelen
1. Consumptie	3 025	95	3 339	101	3 574	99
2. Rente, bijdragen in verliezen en aandeel in winsten	615	325	658	357	663	381
3. Prijsverlagende subsidies en kostprijsverhogende belastingen	408	4 001	390	4 394	330	4 791
4. Inkomensoverdrachten	4 085	5 535	4 808	6 110	5 111	6 714
5. Investerings-/desinvesteringen	544	250	650	265	724	277
6. Vermogensoverdrachten	848	187	1 374	224	1 085	250
7. Kredietverleningen en deelnemingen/liquidatie daarvan	765	280	1 273	214	858	66
8. Staatsschuld, ont- en aanmuntingen	515	38	748	28	572	18
Saldo	—	94	—	1 547	—	321 ¹⁾
	10 805	10 805	13 240	13 240	12 917	12 917

10 805. 10.711
20 36
10.785 10675
10.671
110.

¹⁾ Het verschil tussen dit bedrag en het begrotingstekort genoemd in tabel II-1 van de miljoenennota ad 275 miljoen, zijnde 46 miljoen, wordt verklaard door de aanwending van onbestede gelden uit voorgaande jaren.

10.805
94
10.711

3. De ontwikkeling van de begroting 1961

Op verschillende plaatsen in deze miljoenennota is aandacht gewijd aan de begroting 1961. In hoofdstuk II, § 3, is de betekenis voor de conjunctuur nagegaan van de uitgaven 1961 volgens de vermoedelijke uitkomsten; voorts is in dezelfde paragraaf de wijze van financieren uiteengezet; in hoofdstuk IV zijn de mutaties in de uitgaven 1961 vermeld, ten einde de begroting 1962 in onderdelen, behalve met de oorspronkelijke begroting 1961, ook met de vermoedelijke uitkomsten te kunnen vergelijken; de ontwikkeling van de middelenramingen 1961 is geschetst in hoofdstuk V. Aanluitend aan deze uiteenzettingen volgt in deze bijlage een nadere uiteenzetting van de wijzigingen, die het begrotingsbeeld 1961 tot nu toe heeft ondergaan.

De oorspronkelijk ingediende begroting

De ingediende begroting 1961 sloot met een tekort op de Gehele Dienst van 194 miljoen. De Gewone Dienst toonde een overschot van 1293 miljoen, de Buitengewone Dienst een nadelig saldo van 1487 miljoen.

Hoofdzakelijk als gevolg van een aantal voorgenomen wettelijke maatregelen, waarvan de financiële gevolgen nog niet waren verwerkt in de ingediende begroting — waaronder de sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en het Spoorwegpensioenfonds, het ontwerp Financiële-Verhoudings-

posten, welke met betrekking tot Nederlands Nieuw-Guinea waren vervat in hoofdstuk V (Binnenlandse Zaken), bij nota van wijzigingen uit dat hoofdstuk gelicht. Zij werden vervolgens opgenomen in een afzonderlijk ingediend hoofdstuk V A (Binnenlandse Zaken, Nederlands Nieuw-Guinea). Het begrotingstotaal werd door een en ander niet beïnvloed. Wel was dit het geval met een aantal andere nota's van wijzigingen, waarvan de belangrijkste betrekking had op hoofdstuk VI (Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen). Een herziening van de salarissen van onderwijzers, waaraan terugwerkende kracht werd verleend tot 1 april 1958, vereiste over de jaren 1958 t/m 1961 een aanvullend bedrag van 25 miljoen, terwijl een herziene raming van het aantal onderwijzers een verhoging met 7 miljoen vereiste. Voorts werd voor de financiële gevolgen van de inmiddels aangenomen Wet op het wetenschappelijk onderwijs in hoofdstuk VI een bedrag van 34 miljoen opgenomen, waarmee in de miljoenennota 1961 reeds additioneel rekening was gehouden. Als gevolg van de vorengenoemde en enkele minder belangrijke nota's van wijzigingen werd het begrotingstotaal en daarmee het nadelige saldo verhoogd met 38 miljoen.

Samenvattend overzicht

Het volgende overzicht geeft een beeld van de ontwikkeling van de begroting 1961, zoals deze heeft geleid tot de vermoedelijke uitkomsten.

Ontwikkeling van de begroting 1961
(in miljoenen guldens)

Omschrijving	Ontwerp-begroting ¹⁾	Oorspronkelijk vastgestelde begroting ¹⁾	Vermoedelijke uitkomsten	Per saldo wijzigingen tussen de kolommen 2 en 3
	1	2	3	4
Gewone Dienst				
Uitgaven	8 038	8 076	9 041	+ 965
Middelen	8 986	8 986	9 634	+ 648
Saldo	+ 948	+ 910	+ 593	— 317
Buitengewone Dienst				
Uitgaven	1 897	1 897	2 647	+ 750
Middelen	410	410	507	+ 97
Saldo	— 1 487	— 1 487	— 2 140	— 653
Gehele Dienst				
Uitgaven	9 935	9 973	11 688	+ 1 715
Middelen	9 396	9 396	10 141	+ 745
Saldo	— 539	— 577	— 1 547	— 970

¹⁾ Inclusief de additionele posten, vermeld op blz. 8 van de miljoenennota van 1961.

wet 1960, het wetsontwerp inzake het wetenschappelijk onderwijs, het ontwerp wegenfinancieringswet en de voorgenomen verhoging van toeslagen op pensioenen o.a. in verband met in 1960 getroffen loonmaatregelen — moest rekening worden gehouden met een aantal additionele lastenverzwaringen, ten dele wegens een hoger aandeel van het Gemeentefonds in de opbrengst van de rijksbelastingen. Daartegenover mocht worden aangenomen dat de defensie-uitgaven 125 miljoen bij de ingediende begroting zouden achterblijven. De additionele posten verhoogden het tekort op de Gehele Dienst met 345 miljoen tot 539 miljoen.

De nota's van wijzigingen

Tijdens de parlementaire behandeling werden op verzoek van de Tweede Kamer der Staten-Generaal de begrotings-

Zoals uit het vorenstaande overzicht blijkt is het nadelige saldo op de Gehele Dienst volgens de vermoedelijke uitkomsten toegenomen met 970 miljoen ten opzichte van de oorspronkelijk vastgestelde begroting. De uitgaven stijgen met 1715 miljoen; de middelen met 745 miljoen.

De uitgaven

Voor een specificatie van de mutaties, welke tot de toename van de uitgaven hebben geleid, zij verwezen naar het volgende overzicht.

Overzicht van de mutaties in de uitgaven ten opzichte van de
oorspronkelijk vastgestelde rijksbegroting 1961
(in miljoenen guldens)

Omschrijving	Ge- wone Dienst	Buiten- gewone Dienst	Gehele Dienst
Verhogingen			
Bijdrage aan het tienjarenplan voor Suri- name en aan het driejarenplan voor Bo- naire en de Bovenwindse eilanden . . .	8	7	15
Civiele verdediging	8	—	8
Salarissherziening voor politiepersoneel en voor kleuterleidsters (mede over 1960 en voorgaande jaren)	65	—	65
Verdeling van het restant van de z.g. franje Toeslagen op pensioenen (over 1960) . .	15	—	15
Kosten van het lager onderwijs welke in- gevolge de Financiële-Verhoudings- wet 1960 ten laste van het Rijk komen	44	—	44
Kosten van het nijverheidsonderwijs en het sociaal-pedagogisch onderwijs, welke ingevolge de Financiële-Verhou- dingswet 1960 ten laste van het Rijk komen	260	—	260
Rente en aflossing van gevestigde schuld binnenland ingevolge de in 1960 opge- nomen staatsleningen	102	—	102
Aflossing op de lend-lease overeenkomst Versterkte aflossing op de buitenlandse schuld	23	16	39
Garantie aan de Nederlandsche Bank N.V. voor verliezen in verband met het internationale betalingsverkeer als ge- volg van de revaluatie van de Neder- landse gulden	—	23	23
Oorlogs- en watersnoodschade	—	176	176
Deelneming in het Internationale Mone- taire Fonds	293	—	293
Bijdrage in het kapitaal van de Internatio- nale Ontwikkelings Associatie	37	—	37
Bijdrage in het kapitaal van het Europese Fonds	—	398	398
Deelneming in een emissie van de Neder- landse Middenstandsbank	—	6	6
Defensie-uitgaven	—	10	10
Woningbouwsubsidies	—	5	5
Woningwetvoorschotten	150	—	150
Nieuwbouw van de Rijksgebouwendienst Investerings van de waterstaat	19	—	19
Kapitaalverstrekking aan de P.T.T.	—	20	20
Kapitaalverstrekking aan het Industrieel Garantiefonds	—	14	14
Nadelig saldo van het Landbouw-Egali- satiefonds	—	29	29
Zorg voor oorlogsslachtoffers en hun na- gelaten betrekkingen	—	12	12
Saldo van diverse kleine verhogingen en verlagingen	—	30	30
Totale verhoging van de uitgaven . . .	89	—	89
	7	—	7
	32	4	36
Totale verhoging van de uitgaven . . .	1 152	750	1 902

Omschrijving	Ge- wone Dienst	Buiten- gewone Dienst	Gehele Dienst
Verlagingen			
Subsidies voor het V.H.M.O.	6	—	6
Rente van schatkistpapier	15	—	15
Personeelsuitgaven (wegens vacatures bij de politie, bij het gevangeniswezen en bij de belastingdienst)	9	—	9
Oorlogsschade aan lagere publiekrecht- lijke lichamen	10	—	10
Vergoeding aan gemeenten wegens der- ving van opbrengst van de personele belasting en van de grondbelasting (in- gevolge de Financiële-Verhoudingswet 1960)	76	—	76
Wegenfinanciering	16	—	16
Bevordering van de industrialisatie . . .	18	—	18
Aanvullende werken	5	—	5
Zorg voor gerepatrieerden	7	—	7
Bestrijding van conjuncturele werkloos- heid	25	—	25
Totale verlaging van de uitgaven . . .	187	—	187
Per saldo verhoging van de uitgaven . .	965	750	1 715

De belastingmiddelen

In de ontwerp-begroting 1961, inclusief de additionele pos-
ten, was blijkens bijlage 8 aan belastingmiddelen een bedrag
van 8428 miljoen verwerkt. De vermoedelijke uitkomsten
zullen 9067 miljoen belopen. De verhoging met 639 miljoen
hangt voor iets meer dan een derde samen met een verlaging
van het aandeel van het Gemeentefonds in de opbrengst, hoofd-
zakelijk als gevolg van een verschuiving van bepaalde uitgaven
voor onderwijs van de gemeenten naar het Rijk. In de oor-
spronkelijke raming was nl. uitgegaan van een aandeel van
15,05 pct. (14,33 pct, additioneel verhoogd met 0,24 pct. in
verband met voorzieningen op pensioengebied en met 0,58 pct.
in verband met een voorstel, neergelegd in het ontwerp Finan-
ciële-Verhoudingswet 1960, en verminderd met 0,10 pct. in
verband met het wetsontwerp op het wetenschappelijk onder-
wijs). Thans is, overeenkomstig de nieuwe wettelijke regeling,
het aandeelpercentage gesteld op 12,70. Voor het Provincie-
fonds is in beide gevallen met 0,78 pct. rekening gehouden
(waarvan in de oorspronkelijke raming 0,02 pct. additioneel
in verband met voorzieningen op pensioengebied).

Behalve van deze bijzondere factor is de verhoging van de
vermoedelijke uitkomsten ten opzichte van de oorspronkelijke
begroting het gevolg van een stijging van de bruto belasting-
raming (dat is vóór aftrek van de aandelen van de beide fond-
sen) van 9973 miljoen tot 10 447 miljoen of met 474 miljoen.
Hiervan hangt 195 miljoen samen met het feit, dat de voor-
genomen verlaging van de inkomsten- en de loonbelasting,
waarvoor in de oorspronkelijke raming de datum van 1 juli
1961 was aangehouden, dit jaar geen doorgang vindt. Voor het

overige is de correctie in opwaartse richting onder meer een uitvloeisel van meevallende opbrengsten van de vennootschapsbelasting.

De niet-belastingmiddelen

De opbrengst van de niet-belastingmiddelen 1961 zal de oorspronkelijke raming overtreffen met per saldo 107 miljoen. De verhogingen en verlagingen van de middelenposten, welke tot dit bedrag hebben geleid, zijn samengevat in het volgende overzicht.

Overzicht van de mutaties in de niet-belastingmiddelen ten opzichte van de oorspronkelijk vastgestelde rijksbegroting 1961
(in miljoenen guldens)

Omschrijving	Ge- wone Dienst	Buiten- gewone Dienst	Gehele Dienst
Verhogingen			
Ontvangsten wegens exportkredietgaranties	5	—	5
Winstuitkering van de Nederlandsche Bank N.V.	5	—	5
E.B.U.-aflossingen (o.a. wegens vervroegde aflossing door Frankrijk)	—	85	85
Uitkering van de Staatsmijnen wegens dividend en wegens reservering	5	13	18
Terugstorting door het nationaal fonds voor de bestrijding van rundertuberculose	6	—	6
Saldo van diverse kleine verhogingen en verlagingen	16	6	22
Totale verhoging van de middelen . . .	37	104	141
Verlagingen			
Rente wegens woningwetvoorschotten .	28	—	28
Uitkering van de P.T.T. wegens aflossing en reservering	—	6	6
Totale verlaging van de middelen . . .	28	6	34
Per saldo verhoging van de middelen . .	9	98	107

4. Overzicht van de diensten 1949 tot en met 1960

Overeenkomstig het bepaalde in artikel 86a van de Comptabiliteitswet is in de wet van 18 november 1953 (*Stb.* 503) een samenvatting gegeven van de uitkomsten van 's Rijks geldelijk beheer over de jaren 1939 tot en met 1948. In tabel I van deze bijlage wordt daarop aansluitend een overzicht gegeven van de rekeningcijfers over de diensten 1949 tot en met 1959 (voor dit laatste jaar volgens de voorlopige rekening) en van het vermoedelijk beloop van de dienst 1960.

De tabellen II en III geven de ontwikkeling weer van de

uitgaven en de ontvangsten van de dienstjaren 1959 en 1960. Naast elkaar zijn gesteld: de cijfers van de oorspronkelijk vastgestelde begrotingen, van de uitkomsten, welke in de miljoenennota 1961 waren opgenomen als de meest recente gegevens ten aanzien van de beide genoemde begrotingsjaren en de uitkomsten, zoals die thans worden verwacht.

De belangrijkste mutaties, welke hebben geleid tot de verschillen tussen de thans en de vorig jaar gepubliceerde cijfers, worden genoemd in de toelichting bij deze tabellen.

I. Dienstjaren 1949—1960

(in miljoenen guldens)

Omschrijving	Rekeningcijfers										Voorlopige rekeningcijfers 1959	Vermoe- delijk beloop 1960
	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958		
Gewone Dienst												
Uitgaven	2 827	2 897	3 357	3 720	3 951	4 616	5 240	5 758	5 855	6 446	6 752	7 708
Middelen	4 472	4 431	5 141	5 447	5 441	5 587	6 286	6 607	7 424	7 050	7 742	8 816
Saldo	+ 1 645	+ 1 534	+ 1 784	+ 1 727	+ 1 490	+ 971	+ 1 046	+ 849	+ 1 569	+ 604	+ 990	+ 1 108
Buitengewone Dienst I (Uitgaven en ontvangsten van aflopend karakter)												
Uitgaven	981	856	771	587	1 092	709	852	446	278	¹⁾	¹⁾	¹⁾
Middelen	492	495	419	926	402	618	262	308	199	¹⁾	¹⁾	¹⁾
Saldo	— 489	— 361	— 352	+ 339	— 690	— 91	— 590	— 138	— 79	¹⁾	¹⁾	¹⁾
Landbouw-Egalisatiefonds												
Saldo	— 266	— 223	— 143	— 67	— 116	— 107	— 173	— 218	— 452	— 567	²⁾	²⁾
Buitengewone Dienst II (Kapitaalsuitgaven en -ontvangsten)												
Uitgaven	391	982	1 296	1 214	1 015	1 341	1 199	1 360	1 298	1 039	2 288	1 786
Middelen	140	436	301	275	372	590	626	411	441	326	400	584
Saldo	— 251	— 546	— 995	— 939	— 643	— 751	— 573	— 949	— 857	— 713	— 1 888	— 1 202
Gehele Dienst												
Uitgaven (incl. nadelig saldo L.E.F.)	4 465	4 958	5 567	5 588	6 174	6 773	7 464	7 782	7 883	8 052	9 040	9 494
Middelen	5 104	5 362	5 861	6 648	6 215	6 795	7 174	7 326	8 064	7 376	8 142	9 400
Saldo	+ 639	+ 404	+ 294	+ 1 060	+ 41	+ 22	— 290	— 456	+ 181	— 676	— 898	— 94

¹⁾ Te beginnen met de begroting 1958 is de Buitengewone Dienst I opgenomen in de Gewone Dienst.

²⁾ Begrepen in de uitgaven op de Gewone Dienst.

II. Dienstjaar 1959

(in miljoenen guldens)

Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting ¹⁾	Vermoedelijk beloop volgens miljoenennota 1961	Voorlopige rekeningcijfers
Gewone Dienst			
Uitgaven	7 411	6 819	6 752
Middelen	7 281	7 771	7 742
Saldo	— 130	+ 952	+ 990
Buitengewone Dienst			
Uitgaven	1 624	2 296	2 288
Middelen	244	399	400
Saldo	— 1 380	— 1 897	— 1 888
Gehele Dienst			
Uitgaven	9 035	9 115	9 040
Middelen	7 525	8 170	8 142
Saldo	— 1 510	— 945	— 898

¹⁾ Inclusief de additionele posten, vermeld op blz. 5 van de miljoenennota 1959.

Volgens de voorlopige rekening is het nadelige saldo op de Gehele Dienst van de begroting 1959 47 miljoen gunstiger dan in de miljoenennota 1961 werd becijferd. De uitgaven blijken 75 miljoen lager, terwijl de middelen 28 miljoen bij de raming van het vorige jaar ten achter blijven.

De uitgaven op de Gewone Dienst tonen een verlaging met 67 miljoen. De uitgaven voor diverse takken van onderwijs blijken 16 miljoen lager te zijn. De defensie-uitgaven blijven 8 miljoen bij de verwachting ten achter. De uitgaven voor waterstaatswerken zijn 9 miljoen lager, terwijl het nadelige saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds 8 miljoen gunstiger uitvalt. Voor het overige betreft het hier een groot aantal posten, verspreid over de gehele begroting en elk voor zich van geringe omvang.

De uitgaven op de Buitengewone Dienst tonen een verlaging met 8 miljoen, welke voor 6 miljoen betrekking heeft op waterstaatswerken.

De verlaging van de middelen op de Gewone Dienst met 29 miljoen betreft in hoofdzaak de inkomstenbelasting, waarvan de opbrengst 34 miljoen bij de verwachting van het vorige jaar ten achter blijft. Een aantal kleine verhogingen op de niet-belastingmiddelen staat daartegenover.

III. Dienstjaar 1960

(in miljoenen guldens)

Omschrijving	Oorspronkelijk vastgestelde begroting ¹⁾	Vermoedelijke uitkomsten volgens miljoenennota 1961	Vermoedelijk beloop
Gewone Dienst			
Uitgaven	7 443	7 643	7 708
Middelen	7 903	8 391	8 816
Saldo	+ 460	+ 748	+ 1 108
Buitengewone Dienst			
Uitgaven	1 823	1 902	1 786
Middelen	407	575	584
Saldo	— 1 416	— 1 327	— 1 202
Gehele Dienst			
Uitgaven	9 266	9 545	9 494
Middelen	8 310	8 966	9 400
Saldo	— 956	— 579	— 94

¹⁾ Inclusief de additionele posten, vermeld op blz. 6 van de miljoenennota 1960.

Het nadelige saldo op de Gehele Dienst van de begroting 1960 werd in de miljoenennota 1961 becijferd op 579 miljoen. Thans blijkt dit saldo met 485 miljoen te zijn verbeterd. De uitgaven zijn gedaald met 51 miljoen, de middelen zijn gestegen met 434 miljoen. Van het grote aantal mutaties in de uitgaven en de middelen, verspreid over alle begrotingshoofdstukken, die daartoe hebben bijgedragen, verdienen de volgende afzonderlijke vermelding.

De onlangs tot stand gekomen Financiële-Verhoudingswet 1960 heeft tot gevolg dat voor het lager onderwijs alsmede voor het nijverheidsonderwijs en het sociaal-pedagogisch onderwijs een aantal uitgaven, tezamen 331 miljoen, welke tot dusverre ten laste van de gemeenten kwamen, met ingang van 1960 ten laste van het Rijk gebracht worden. Daar tegenover staat, dat het aandeel van het Gemeentefonds in de opbrengst van de rijksbelastingen tot een ongeveer gelijk bedrag wordt verminderd. Eveneens ingevolge de Financiële-Verhoudingswet 1960 vervalt de compensatie aan gemeenten wegens derving van inkomsten als gevolg van de verlaging van de grondbelasting en de personele belasting, waar een verhoging van het aandeel van het Gemeentefonds tot een ongeveer gelijk bedrag in de opbrengst van de rijksbelastingen tegenover staat.

Het vermoedelijk beloop van de belastingopbrengsten ligt bruto rond 200 miljoen hoger dan in de miljoenennota 1961 werd becijferd. De niet-kohierbelastingen hebben vrijwel eenzelfde bedrag opgeleverd als vorig jaar werd verwacht. De inkomstenbelasting blijft ruim 100 miljoen achter bij de vermoedelijke uitkomsten, terwijl daarentegen de vennootschapsbelasting rond 300 miljoen meer heeft opgebracht. Voorts heeft de wijziging van het uitkeringspercentage aan het Gemeentefonds, o.a. zoals hiervoren vermeld ingevolge de Financiële-Verhoudingswet 1960, tot gevolg dat de netto-opbrengst van de belastingen rond 200 miljoen hoger ligt dan vorig jaar werd berekend.

Voor het overige zij t.a.v. de mutaties in de uitgaven en de middelen verwezen naar de volgende overzichten.

Overzicht van de mutaties in de uitgaven 1960 ten opzichte van de vermoedelijke uitkomsten volgens de miljoenennota 1961

(in miljoenen guldens)

Omschrijving	Gewone Dienst	Buitengewone Dienst	Gehele Dienst
Verhogingen			
Internationale technische hulp	7	—	7
Uitkeringen aan het Gemeentefonds voor de kosten van lager onderwijs (ingevolge de Financiële-Verhoudingswet 1960)	243	—	243
Kosten Nijverheidsonderwijs en Sociaal-Pedagogisch onderwijs (ingevolge de Financiële Verhoudingswet 1960)	88	—	88
Kosten lager onderwijs	13	—	13
Radio en televisie	7	—	7
Rente over reserves van staatsbedrijven	5	—	5
Afschrijvingen op activa van de Staat	9	—	9
Deelneming in het kapitaal van de Bank voor Nederlandse gemeenten	—	5	5
Defensie	21	—	21
Nadelig saldo van het Landbouw-Egalisatiefonds	32	—	32
Kosten van aanvullende werken	7	—	7
Saldo van diverse kleine verhogingen en verlagingen	—	10	10
Totale verhoging van de uitgaven	432	15	447

Omschrijving	Ge- wone Dienst	Buiten- gewone Dienst	Gehele Dienst
Verlagingsen			
Garantiewetten Indonesië	6	—	6
Kosten gemeentepolitie (komt ten laste van 1961)	9	—	9
Toeslagen op pensioenen (komt ten laste van 1961)	47	—	47
Bijdrage aan de geldmiddelen van Nieuw-Guinea	15	—	15
Kosten van het V.H.M.O.	6	—	6
Kosten van het wetenschappelijk onderwijs	18	—	18
Rente van de vlottende schuld	28	—	28
Aflossing van gevestigde schuld binnenland	—	9	9
Oorlogs- en watersnoodschade (voor 21 miljoen overloop naar 1961)	31	—	31
Compensatie aan gemeenten wegens der- ving van inkomsten uit de grondbelas- ting en de personele belasting (vervalt ingevolge de Financiële-Verhoudings- wet 1960)	72	—	72
Personele uitgaven van de belastingdienst (in verband met vacatures)	6	—	6
Bijdrage aan het kapitaal van het Euro- pese Fonds	—	18	18
Woningwetvoorschotten	—	20	20
Kapitaalverstrekking aan het Zuiderzee- fonds	5	1	6
Deltawerken	12	9	21
Overige waterstaatswerken	21	30	51
Kapitaalverstrekking aan de P.T.T.	—	10	10
Bevordering van de industrialisatie	22	4	26
Bijdrage in het kapitaal van het Industrieel Garantiefonds (overloop naar 1961)	—	30	30
Volksgesondheid	7	—	7
Gerepatriëerdenzorg	8	—	8
Kosten van maatregelen tot bestrijding van conjuncturele werkloosheid	11	—	11
Saldo van diverse kleine verhogingen en verlagingsen	43	—	43
Totale verlaging van de uitgaven	367	131	498
Per saldo verhoging (+) respectievelijk verlaging (—) van de uitgaven	+ 65	—116	—51

Overzicht van de mutaties in de middelen 1960 ten opzichte van de vermoedelijke uitkomsten volgens de miljoenen-nota 1961

(in miljoenen guldens)

Omschrijving	Ge- wone Dienst	Buiten- gewone Dienst	Gehele Dienst
Verhogingen			
Terugbetaling door bijzondere lagere scholen van teveel genoten subsidie	5	—	5
Belastingontvangsten	394	—	394
Aflossing E.B.U.-kredieten	—	21	21
Opbrengst van de verkoop van aandelen Nederlandse Middenstandsbank	—	5	5
Defensie (in hoofdzaak terugbetaling van op ingevoerde benzine te veel betaalde belasting)	18	—	18
Dividend van de Staatsmijnen	10	—	10
Saldo van diverse kleine verhogingen en verlagingsen	22	—	22
Totale verhoging van de middelen	449	26	475
Verlagingsen			
Rente van woningwetvoorschotten (de betaling van voorschotten is in 1958 en 1959 circa 500 miljoen beneden de ra- ming gebleven)	24	—	24
Nominale waarde van door het Staats- muntbedrijf afgeleverde munt	—	6	6
Bijdragen van lagere publiekrechtelijke lichamen in de kosten van waterstaats- werken	—	10	10
Saldo van diverse kleine verhogingen en verlagingsen	—	1	1
Totale verlaging van de middelen	24	17	41
Per saldo verhoging van de middelen	+ 425	+ 9	+ 434

5. Uitgaven voor de verschillende onderwerpen van staatszorg ten laste van de diensten 1955 tot en met 1962

In deze bijlage wordt een beeld gegeven van het verloop der totale uitgaven voor de verschillende onderwerpen van staatszorg ten laste van de diensten 1955 tot en met 1962.

De in overzicht I opgenomen cijfers voor de jaren 1955 tot en met 1958 zijn ontleend aan de rijksrekeningen, die voor 1959 aan de voorlopige rekening, terwijl de cijfers voor 1960, 1961 en 1962 betrekking hebben op respectievelijk het vermoedelijk beloop, de vermoedelijke uitkomsten en de ont-

werp-begroting. In overzicht II zijn de uitgaven van de Gehele Dienst uitgedrukt in percentages van het nationale inkomen.

Zoals reeds in hoofdstuk IV § 1 van deze nota is vermeld, werd een verdere onderverdeling van de nieuwe codering toegepast op de ontwerp-begroting 1962. Voor de vergelijkbaarheid zijn in onderstaand overzicht de jaren 1955 tot en met 1961 eveneens omgewerkt op basis van deze nieuwe verdere onderverdeling van de functionele codering.

I. Uitgaven Gehele Dienst

(in miljoenen guldens)

	1955	1956	1957	1958	1959	Vermoedelijk beloop 1960	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp- begroting 1962
Algemeen bestuur	437,2	438,5	460,8	424,1	435,7	503,0	844,3 ¹⁾	537,3
Militaire uitgaven	1 713,1 *	1 831,5	1 794,5	1 633,8	1 528,1	1 724,1	1 941,7	2 060,7
Buitenlandse betrekkingen:								
a. Internationale financiële transacties ²⁾ .	14,1	34,7	95,0	69,8	567,7	112,6	439,5	44,3
b. Overige	65,7	71,8	86,2	104,3	124,9	146,9	173,8	221,3
Suriname en Nederlandse Antillen	12,3	32,1	31,5	22,6	25,2	40,4	39,6	41,5
Justitie en politie (inclusief civiele verdediging)	322,8	298,4	347,0	360,7	347,3	392,5	506,7	508,5
Verkeer en waterstaat	497,5	628,0	667,5	589,1	640,9	742,4	946,2	971,6
Handel en nijverheid ³⁾	173,4	218,2	102,3	98,7	157,1	134,9	186,5	180,6
Landbouw en visserij	374,8	434,9	664,2	821,3	670,5	683,0	662,3	593,6
Onderwijs en cultuur	750,8	934,0	1 118,4	1 205,9	1 364,7	1 921,1	2 226,4	2 372,9
Sociale voorzieningen	995,8	1 052,5	801,2	964,4	884,2	829,1	1 120,2 ⁴⁾	1 082,8 ⁴⁾
Volksgezondheid	42,4	51,8	59,9	71,7	73,8	77,1	86,5	88,7
Volkshuisvesting:								
a. huursubsidies	222,4	244,2	268,6	324,3	368,3	398,1	321,2	272,7
b. woningwetvoorschotten	2,8	1,3	2,1	192,3	523,6	580,0	690,0	692,0
c. overige uitgaven volkshuisvesting	16,6	25,2	16,7	15,6	19,7	21,2	23,2	24,6
Oorlogs- en rampschade	803,6 ⁵⁾	430,8	248,6	190,7	118,3	126,1	118,1	89,8
Nationale schuld	858,2 ⁶⁾	838,6	884,2	830,9 ⁷⁾	1 047,7 ⁷⁾ ⁸⁾	980,3 ⁷⁾	1 261,5 ⁷⁾ ⁹⁾	1 092,6 ⁷⁾
Vergoedingen aan provincies en gemeenten voor de derving van inkomsten als gevolg van de verlaging van de personele- en de grondbelasting	36,1 *	69,4	65,3	67,9	71,5	5,4	6,0	5,9
Diversen	—	0,4	—	0,1	0,5	0,3	16,0	200,5
Totaal exclusief afschrijvingen	7 339,6	7 636,3	7 714,0	7 988,2	8 969,7	9 418,5	11 609,7	11 081,9
Afschrijvingen	125,0	146,0	169,0	63,0	70,0	75,0	78,0	78,0
Totaal-generaal	7 464,6	7 782,3	7 883,0	8 051,2	9 039,7	9 493,5	11 687,7	11 159,9

Opgenomen zijn onder:

¹⁾ de vergoeding door het Rijk van het herwaarderingsverlies op goud en vreemde valuta ten gevolge van de revaluatie van de gulden ad 292,6 miljoen krachtens een garantie aan de Nederlandsche Bank N.V.

²⁾ wegens:

a. deelneming in de Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling:
in 1955: 5,0 miljoen in 1959: 14,0 miljoen
in 1956: 23,0 miljoen in 1960: 25,0 miljoen
in 1957: 27,0 miljoen in 1961: 24,7 miljoen
in 1958: 35,0 miljoen in 1962: 25,0 miljoen

b. beleggingen binnen de Bondsrepubliek Duitsland van de door dat land ingevolge de restitutie-overeenkomst betaalde termijn:
in 1955: 9,1 miljoen

c. deelneming in de Internationale Financierings Maatschappij:
in 1956: 11,7 miljoen

d. verlening door de Staat van kredieten, voortvloeiend uit de liquidatie van de Europese Betalingsunie:
in 1959: 360,3 miljoen

e. deelneming in het Internationale Monetair Fonds:
in 1959: 135,6 miljoen in 1961: 398,4 miljoen
in 1960: 66,9 miljoen

f. bijdrage in het kapitaal van het Europese Fonds:
in 1959: 12,9 miljoen in 1961: 10,0 miljoen
in 1960: 2,0 miljoen

g. overneming van de Nederlandsche Bank N.V. van vorderingen op Argentinië, Hongarije, Turkije, Tsjecho-Slowakije, Spanje en Zuid-Slavie:
in 1957: 68,0 miljoen in 1959: 17,7 miljoen
in 1958: 7,6 miljoen in 1960: 5,1 miljoen

h. bijdrage in het kapitaal van de Internationale Ontwikkelings Associatie:

in 1961: 6,4 miljoen in 1962: 19,3 miljoen

i. deelneming in het kapitaal van de Europese Investeringsbank:

in 1958: 27,2 miljoen in 1960: 13,6 miljoen
in 1959: 27,2 miljoen

³⁾ vanaf 1957, de kapitaalverstrekking aan de Staatsmijnen op nettobasis, d.i. na aftrek van de ontvangen aflossingen

⁴⁾ wegens annuïteit i.v.m. sanering van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en het Spoorwegpensioenfonds:
in 1961: 195,0 miljoen in 1962: 195,0 miljoen

⁵⁾ de budgettaire verantwoording van de oorlogsschadevergoeding van 300 miljoen aan de Nederlandsche Spoorwegen

⁶⁾ de versterkte aflossing van 194,6 miljoen op de lening van de Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling

⁷⁾ na aftrek van de bijdrage van de Gewone Dienst ten bedrage van de afschrijvingen:
in 1958: 63,0 miljoen in 1961: 78,0 miljoen
in 1959: 70,0 miljoen in 1962: 78,0 miljoen
in 1960: 75,0 miljoen

⁸⁾ de versterkte aflossingen van 197,3 miljoen op het Britse Settlement

⁹⁾ de versterkte aflossing van 198,4 miljoen op de buitenlandse staats-schuld.

II. Uitgaven Gehele Dienst
(uitgedrukt in percentages van het nationale inkomen
tegen marktprijzen)

	1955	1956	1957	1958	1959	Ver- moedelijk beloop 1960	Ver- moedelijke uitkom- sten 1961	Ontwerp- begroting 1962
Algemeen bestuur	1,59	1,48	1,43	1,31	1,25	1,31	2,07	1,24
Militaire uitgaven	6,21	6,19	5,60	5,03	4,37	4,48	4,76	4,75
Buitenlandse betrekkingen:								
a. Internationale financiële transacties . .	0,05	0,12	0,30	0,22	1,62	0,29	1,08	0,10
b. Overige	0,24	0,24	0,27	0,32	0,36	0,38	0,43	0,51
Suriname en Nederlandse Antillen	0,04	0,11	0,10	0,07	0,07	0,10	0,10	0,09
Justitie en politie (inclusief civiele verdediging)	1,17	1,01	1,08	1,11	0,99	1,02	1,24	1,17
Verkeer en waterstaat	1,81	2,12	2,08	1,81	1,83	1,93	2,32	2,24
Handel en nijverheid	0,63	0,74	0,32	0,30	0,45	0,35	0,46	0,42
Landbouw en visserij	1,36	1,47	2,07	2,53	1,92	1,77	1,62	1,37
Onderwijs en cultuur	2,72	3,16	3,49	3,72	3,90	4,99	5,46	5,46
Sociale voorzieningen	3,61	3,55	2,50	2,97	2,53	2,16	2,75	2,49
Volksgezondheid	0,15	0,18	0,19	0,22	0,21	0,20	0,21	0,20
Volkshuisvesting:								
a. huursubsidies	0,81	0,83	0,84	1,00	1,05	1,03	0,79	0,63
b. woningwetvoorschotten	0,01	0,00	0,01	0,59	1,50	1,51	1,69	1,59
c. overige uitgaven volkshuisvesting . . .	0,06	0,08	0,05	0,05	0,06	0,06	0,06	0,06
Oorlogs- en rampschade	2,92	1,46	0,78	0,59	0,34	0,33	0,29	0,21
Nationale schuld	3,11	2,83	2,76	2,56	3,00	2,54	3,09	2,52
Vergoedingen aan provincies en gemeenten voor de derving van inkomsten als gevolg van de verlaging van de personele- en de grondbelasting	0,13	0,23	0,20	0,21	0,20	0,02	0,02	0,01
Diversen	—	0,00	—	0,00	0,00	0,00	0,04	0,46
Totaal exclusief afschrijvingen	26,62	25,80	24,07	24,61	25,65	24,47	28,48	25,52
Afschrijvingen	0,45	0,49	0,53	0,19	0,20	0,20	0,19	0,18
Totaal-generaal	27,07	26,29	24,60	24,80	25,85	24,67	28,67	25,70

6. Overzicht van de uitgaven voor investeringen door het Rijk en door de fondsen en de staatsbedrijven

In het hier volgende overzicht zijn de directe investeringen van het Rijk in nieuwe werken opgenomen, alsmede de investeringen, welke het Rijk doet via de fondsen en de staatsbedrijven (deze laatste exclusief de voorraadvorming). Door het Rijk gefinancierde investeringen van buiten de rijksdienst staande lichamen zoals de Nederlandse Centrale Organisatie voor Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek, het Reactor Centrum Nederland en dergelijke blijven hier derhalve buiten beschouwing. In tegenstelling daarmee zijn wel de investeringen opgenomen, welke het Rijk doet via de rechtspersoonlijkheid bezittende instellingen voor wetenschappelijk onderwijs. Buiten beschouwing zijn voorts gelaten de militaire investeringen en de investeringen door het Staatsbedrijf „Artillerie-Inrichtingen”.

In de bedragen voor 1962 zijn mede begrepen de gelden, die volgens de raming op de begroting 1961 onbesteed zullen blijven en met toepassing van artikel 24 van de Comptabiliteitswet naar 1962 zullen worden overgebracht.

De investeringen, die door bemiddeling van de Rijksgebouwendienst tot stand zullen komen zijn, voor zover zij betrekking hebben op het onderwijs, aan die functie toegerekend.

Tot de groep „Overige” behoren onder andere de in de rijksbegroting opgenomen diensten met een bedrijfsmatig karakter zoals de Domeinen, het Staatsbosbeheer en dergelijke.

Uitgaven voor investeringen

(in miljoenen guldens)

Omschrijving	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Ontwerp-begroting 1962
<i>Waterstaat</i>	<i>486</i>	<i>513</i>
waterwegen	106	118
landwegen	133	137
Deltawerken	106	119
Zuiderzeewerken	116	120
overige werken	25	19
<i>Onderwijs.</i>	<i>139</i>	<i>151</i>
wetenschappelijk onderwijs	129	140
overig onderwijs.	10	11
<i>Bestuursapparaat</i>	<i>62</i>	<i>62</i>
<i>P.T.T.</i>	<i>212</i>	<i>212</i>
<i>Staatsmijnen</i>	<i>74</i>	<i>77</i>
<i>Staatsgasbedrijf.</i>	<i>9</i>	<i>7</i>
<i>Overige</i>	<i>10</i>	<i>13</i>
<i>Totaal</i>	<i>992</i>	<i>1 035</i>

7. Overzicht van de middelen ten bate van de diensten 1955 tot en met 1962

De belastingmiddelen, die het merendeel van de totale rijksmiddelen uitmaken, hebben een algemeen karakter. Zij dienen in beginsel voor de financiering van alle categorieën van staatsuitgaven en kunnen derhalve niet aan afzonderlijke onderwerpen van staatszorg worden toegerekend. In navolging hiervan is er eveneens van afgezien de overige middelen van het Rijk, die wel aan bepaalde functies van de rijksoverheid zouden zijn toe te rekenen, doch die in vergelijking met de belastingmiddelen kwantitatief niet belangrijk zijn, functioneel op te delen. Volstaan is met een indeling in enkele categorieën met een ander karakter.

Bij de belastingen is onderscheid gemaakt tussen de kostprijsverhogende belastingen en de belastingen op inkomen, winst en vermogen. Voor een nadere specificatie van deze twee categorieën moge worden verwezen naar de bijlage 8.

Voor het overige is deze bijlage aan de gewijzigde omstandigheden aangepast, waardoor de cijfers ten opzichte van de overeenkomstige bijlage van de miljoenennota 1961 hier en daar een geringe verandering hebben ondergaan.

Tot de baten van bedrijven zijn, behalve de baten van de eigenlijke staatsbedrijven, ook die van de Nederlandsche Bank N.V. gerekend alsmede de baten van bedrijven in de parti-

culiere sector, waarin de Staat deelneemt (vergelijk hoofdstuk V, § 2, van de miljoenennota).

De inkomsten wegens rente hebben voornamelijk betrekking op de aan staatsbedrijven verstrekte kapitalen en op de woning-wetvoorschotten.

De voor het jaar 1955 vermelde baten uit monetaire operaties betreffen de in dat jaar verantwoorde baten in verband met de geldzuivering.

De opbrengst van de luisterbijdragen en kijkgeldten alsmede de ontvangsten van de Dienst der Domeinen zijn thans afzonderlijk vermeld.

De diverse middelen van de Gewone Dienst vormen een conglomeraat van inkomsten wegens prestatie van diensten en levering van goederen door het Rijk, wegens boeten en opbrengst van verbeurd verklaarde goederen enz.

Bij de middelen van de Buitengewone Dienst is volstaan met een splitsing tussen ontvangen aflossingen en bij het Rijk belegde gelden en de overige middelen. Deze overige middelen betreffen in hoofdzaak de ontvangsten, geboekt wegens door het Staatsmuntbedrijf afgeleverde munt en de bijdragen van lagere publiekrechtelijke lichamen in de kosten van waterstaatswerken.

Overzicht van de middelen ten bate van de diensten 1955 tot en met 1962

(in miljoenen guldens)

Omschrijving	Rekeningcijfers				Voor- lopige rekening- cijfers 1959	Ver- moede- lijk beloop 1960	Ver- moede- lijke uit- komsten 1961	Raming 1962
	1955	1956	1957	1958				
Kostprijsverhogende belastingen	2 603,0	2 787,6	2 819,1	2 743,8	3 009,0	3 439,4	3 768,3	4 111,9
Belastingen op inkomen, winst en vermogen . .	3 116,2	3 243,9	3 755,2	3 703,0	4 180,8	4 793,2	5 298,5	5 819,3
Winsten en andere baten van bedrijven	89,6	104,8	117,5	146,5	126,9	146,6	130,3	116,3
Inkomsten wegens rente	75,4	64,5	84,3	88,8	120,1	104,0	129,5	163,2
Baten voortvloeiende uit monetaire operaties . .	61,3	—	—	—	—	—	—	—
Vrijgegeven tegenwaardegeldten	153,4	122,7	363,6	16,8	—	—	—	—
Baten wegens de liquidatie van vijandelijk ver- mogen en wegens de afwikkeling van het herstel rechtsverkeer	194,1	295,3	193,6	59,1	16,9	7,4	3,0	14,5
Opbrengst van luisterbijdragen en kijkgeldten . .	24,2	28,3	32,0	38,8	43,9	57,0	68,3	76,1
Ontvangsten van de dienst der domeinen	15,0	25,9	29,5	28,6	31,0	31,1	29,8	30,1
Diverse middelen van de Gewone Dienst	215,8	241,9	228,3	224,4	213,8	237,6	206,3	188,8
Totaal van de middelen van de Gewone Dienst . . .	6 548,0	6 914,9	7 623,1	7 049,8	7 742,4	8 816,3	9 634,0	10 520,2
Ontvangen aflossingen en bij het Rijk belegde geldten	394,3	183,9	231,8	255,5	357,7	513,6	445,3	303,3
Diverse middelen Buitengewone Dienst	106,4	81,0	40,1	70,6	41,8	70,7	62,3	61,9
Totaal van de middelen van de Buitengewone Dienst	500,7	264,9	271,9	326,1	399,5	584,3	507,6	365,2
Totaal van de middelen exclusief de afschrijvingen	7 048,7	7 179,8	7 895,0	7 375,9	8 141,9	9 400,6	10 141,6	10 885,4
Bijdrage van de Gewone Dienst wegens af- schrijvingen	125,0	146,0	169,0	¹⁾	¹⁾	¹⁾	¹⁾	¹⁾
Totaal van de middelen	7 173,7	7 325,8	8 064,0	7 375,9	8 141,9	9 400,6	10 141,6	10 885,4

¹⁾ De bijdrage van de Gewone Dienst ten bedrage van de afschrijvingen is ingaande 1958 niet meer onder de kapitaalsontvangsten opgenomen, doch bij de kapitaalsuitgaven op de aflossingen van de binnenlandse gevestigde schuld in mindering gebracht.

8. Overzicht van de aan de rijksbegroting ten goede komende belastingen voor 1961 en 1962

(in miljoenen guldens)

Omschrijving	Oorspronkelijke raming 1961	Vermoedelijke uitkomsten 1961	Raming 1962
I. <i>Kostprijsverhogende belastingen:</i>			
a. Motorrijtuigenbelasting	170	170	190
b. Invoerrechten	1 050	1 075	1 225
c. Accijns op wijn	14	15	17
d. Accijns op gedistilleerd	155	170	180
e. Accijns op bier	50	50	55
f. Accijns op suiker	90	90	92
g. Accijns op tabak	550	525	545
h. Omzetbelasting	1 950	1 975	2 150
i. Rechten van zegel	68	75	80
j. Rechten van registratie	115	140	145
k. Grondbelasting (rijksopcenten)	39	38	38
Totaal I	4 251	4 323	4 717
II. <i>Belastingen op inkomen, winst en vermogen:</i>			
a. Inkomstenbelasting	2 425 ¹⁾	2 475 ³⁾	2 525 ⁴⁾
b. Vermogensbelasting	185 ¹⁾	185 ³⁾	165 ⁴⁾
c. Vennootschapsbelasting	1 150 ²⁾	1 375 ³⁾	1 750 ⁵⁾
d. Loonbelasting	1 625	1 750	1 925
e. Dividendbelasting	150	140	150
f. Commissarissenbelasting	22	24	26
g. Rechten van successie	165	175	185
Totaal II	5 722	6 124	6 726
Totaal I en II	9 973	10 447	11 443
Aandeel Gemeentefonds ⁶⁾	1 399	1 300	1 424
Aandeel Provinciefonds ⁶⁾	74	80	88
	1 473	1 380	1 512
Ten bate van de rijksbegroting	8 500	9 067	9 931
Verhoging aandeel Gemeente- en Provinciefonds met 0,26% in verband met voorzieningen op pensioengebied	— 25		
Verhoging van het aandeel van het Gemeentefonds met 0,58% ter versterking van de gemeentefinanciën	— 57		
Vermindering van het aandeel van het Gemeentefonds met 0,1% in in verband met de wet op het wetenschappelijk onderwijs	+ 10		
Per saldo ten bate van de rijksbegroting	8 428	9 067	9 931

¹⁾ Raming opbrengst belastingjaar 1961.

²⁾ Raming opbrengst boekjaar 1960 (1959/60).

³⁾ Raming opbrengst boekingsstijdvak (1961/62).

⁴⁾ Raming opbrengst belastingjaar 1962.

⁵⁾ Raming opbrengst boekjaar 1961 (1960/61).

⁶⁾ Het aandeel van het Gemeentefonds bedraagt 12,70 pct. en dat van het Provinciefonds 0,78 pct. van de opbrengst van de onder I en II genoemde belastingen, met uitzondering van de Motorrijtuigenbelasting en de Grondbelasting (rijksopcenten).

9. De sterkte van het burgerlijk rijkspersoneel

De sterkte van het burgerlijk personeel zal naar verwachting in 1962 ten opzichte van 1961 met 1506 man toenemen van 120 482 man volgens begroting 1961 tot 121 988 man volgens de ontwerp-begroting 1962. In de genoemde toeneming zijn 300 man begrepen, die voorheen, hoewel hun lonen op de rijksbegroting parasseerden, niet in de sterkte van het burgerlijk personeel waren opgenomen. De effectieve stijging van de geraamde personeelssterkte belooft dan ook 1206 man.

In de onderwijssector wordt een vermeerdering geraamd van 1207 man, ressorterende onder het Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en van circa 100 man, ressorterende onder het Ministerie van Landbouw en Visserij. Het Ministerie van Verkeer en Waterstaat verwacht een uitbreiding van personeel van 340 man en het Ministerie van Financiën van 535 man. Onder laatstgenoemd aantal is een uitbreiding van 85 man begrepen, waarvan de kosten worden terugontvangen uit het Ouderdomsfonds en het Weduwen- en Wezenfonds.

Daartegenover wordt de geraamde sterkte van het burgerlijk personeel bij het Ministerie van Defensie met rond 600 man verminderd, terwijl naar verwachting door het aflopen van de werkzaamheden, verbonden aan de volkstelling 1960, in 1962 bij het Ministerie van Economische Zaken met circa 400 man minder zal kunnen worden volstaan.

De in het overzicht opgenomen aantallen hebben betrekking op personeel met een volledige dagtaak, met dien verstande, dat waar mogelijk het aantal ambtenaren met onvolledige dagtaak is herleid tot het aantal, dat nodig zou zijn indien een volledige dagtaak werd vervuld. Het overige personeel met onvolledige dagtaak, zomede zij, die in militaire dienst zijn, de langdurig zieken, de geschorsten en dergelijke zijn buiten beschouwing gelaten. De gezamenlijke sterkte van het tot die categorieën behorende burgerlijk rijkspersoneel bedroeg per 30 juni 1961: 10 281 man.

Overzicht van het verloop van de sterkte van het burgerlijk personeel, voor zover opgenomen in de desbetreffende bijlagen van de memories van toelichting van de diverse begrotingshoofdstukken en fondsen

Hoofdstuk/Fonds		Werkelijke sterkte					Geraamd in de begroting		
		31 jan. 1958	31 jan. 1959	31 jan. 1960	31 jan. 1961	30 juni 1961	1960	1961 ¹⁾	1962
II	Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	347	357	357	367	366	373	382	394
III	Algemene Zaken	126	125	148	149	148	157	158	169
IV	Kabinet van de Vice-Minister-President	—	—	34	34	34	35	35	34
V	Buitenlandse Zaken	2 682 ²⁾	2 387 ²⁾	2 360 ²⁾	2 333 ²⁾	2 329 ²⁾	2 484	2 480	2 481
VI	Justitie	13 956	13 988	13 922	13 834	13 771	14 375	14 154	14 110
VII A	Binnenlandse Zaken	1 000	1 008	1 184	1 092	1 086	1 253	1 155	1 182
VII B	Binnenlandse Zaken (Nederlands Nieuw-Guinea)	—	—	—	77	77	—	92	87
VIII	Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen	10 536	11 238	12 225	13 378	13 783	13 913	15 181	16 388
IX B	Financiën	21 021	21 063	20 965	21 252	21 001	21 432	21 524	22 059
X	Defensie	32 945	32 265	31 753	31 401	31 147	33 123	32 465	31 870
XI	Volkshuisvesting en Bouwnijverheid	2 627	2 521	2 452	2 419	2 396	2 497	2 480	2 450
XII	Verkeer en Waterstaat	8 668	8 625	8 836	8 917	8 989	8 998	9 132	9 748
XIII	Economische Zaken	3 823	3 681	3 591	4 065	4 052	3 875	4 301	3 884
XIV	Landbouw en Visserij	8 446	8 666	8 486	8 419	8 405	8 692	8 700	8 800
XV	Sociale Zaken en Volksgezondheid	5 091	5 175	5 162	5 159	5 155	5 380	5 380	5 498
XVI	Maatschappelijk Werk	1 154	1 127	1 047	911	875	1 083	886	881
	Zaken Overzee	274	276	—	—	—	—	—	—
	Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	627	555	551	561	512	560	530	530
	Zuiderzeefonds	1 339	1 360	1 389	1 398	1 371	1 413	1 447	1 423
		114 662	114 417	114 462	115 766	115 497	119 643	120 482	121 988

¹⁾ De aantallen in de miljoenennota 1961 zijn voor zoveel nodig herzien.

²⁾ Buiten beschouwing zijn gelaten respectievelijk 73 (31 januari 1958), 30 (31 januari 1959), 22 (31 januari 1960), 6 (31 januari 1961) en 3

(30 juni 1961) ambtenaren in tijdelijk dienstverband, belast met werkzaamheden verband houdende met de toekenning en uitbetaling van tegemoetkomingen aan oorlogsslachtoffers uit het voormalig Nederlands-Indië.

10. Enige gegevens over de financiën van de lagere publiekrechtelijke lichamen

a. Financiële positie der gemeenten en provincieën.

De financiële positie van de lagere publiekrechtelijke lichamen verbeterde in 1960 opnieuw. De in dat jaar op lange termijn beschikbaar gekomen financieringsmiddelen lieten, niet-tegenstaande het investeringsbedrag in 1960 ten opzichte van 1959 weer enigszins toenam, ruimte voor een belangrijke bijdrage aan de consolidatie van de vlottende schuld. De netto vlottende schuld van de gemeenten en provincieën daalde in het afgelopen jaar met 683 miljoen tegen 340 miljoen in 1959.

Zoals uit bijgaand overzicht van de kapitaaluitgaven van gemeenten en provincieën op kasbasis blijkt, nam het totaalbedrag aan te financieren kapitaaluitgaven (inclusief de aflossingen) in 1960 toe met 109 miljoen tot 2794 miljoen, o.a. doordat de aflossingen met 76 miljoen stegen. Het totaal der eigenlijke investeringsuitgaven bewoog zich slechts weinig boven het niveau dat in 1959 werd bereikt. In de samenstelling voltrok zich echter wel een verandering. De daling in de uitgaven van volkshuisvesting (mede omvattend de verstrekte vaste geldleningen en voorschotten), welke in 1959 begon, zette zich in 1960 voort. Daartegenover gaven de uitgaven voor openbare werken, onderwijs en overige investeringen (o.a. raadhuizen, openbare veiligheid, volksgezondheid en dergelijke), een voortzetting van de reeds in 1959 ingezette stijging te zien. De uitgaven voor de nutsbedrijven vertoonden een opmerkelijke stabiliteit. De voorlopige cijfers van het eerste halfjaar 1961 wijzen op een voortzetting van de hier signaleerde ontwikkeling. Het totaal van de kapitaaluitgaven gedurende het eerste halfjaar 1961 bereikte een bedrag van 1150 miljoen, tegen 1090 miljoen in de overeenkomstige periode van 1960.

De beschikbare financieringsmiddelen stegen van 1959 op 1960 met rond 450 miljoen tot 3477 miljoen. De opgenomen vaste geldleningen stegen met 315 miljoen, de woningwetvoorschotten met 47 miljoen ten opzichte van 1959. Het totaal van de gedurende het eerste halfjaar 1961 beschikbare financieringsmiddelen vertoonde een geringe stijging t.o.v. de overeenkomstige periode van 1960. Het aandeel van het saldo lopende rekening (vóór afschrijvingen) in de financiering vertoonde een belangrijk accres van ruim 100 miljoen, waartegenover een daling stond van de vaste geldleningen en voorschotten met ongeveer hetzelfde bedrag.

Het is verheugend te kunnen constateren dat gedurende het jaar 1960 en het eerste halfjaar 1961 wederom een belangrijke bijdrage werd geleverd tot consolidatie van de uitstaande vlottende schuld der gemeenten. Na het bereiken van een hoogste stand ad 2131 miljoen per ultimo 1957 verminderde de netto vlottende schuld der gemeenten gedurende de jaren 1958, 1959, 1960 en het eerste halfjaar 1961 met resp. 773, 326, 676 en 107 miljoen, zodat per ultimo juni 1961 nog rond 250 miljoen resteerde. De hiermede corresponderende bruto vlottende schuld beliep 575 miljoen.

De door de gemeenten uit hoofde van te verrichten kapitaaluitgaven aangegane verplichtingen, welke nog niet door vaste leningen of andere op lange termijn beschikbare middelen zijn gedekt, gaven in het afgelopen jaar eveneens een daling te zien. Toch vormen deze ongedekte verplichtingen nog een aanzienlijk bedrag. Al blijft het voorlopig nog gewenst de ontwikkeling nauwlettend te volgen, het is toch onmiskenbaar dat de financiële positie van de gemeenten in 1960 weer belangrijk is verbeterd.

De ontwikkeling op de kapitaalmarkt gedurende 1960 vertoonde belangrijke overeenkomst met 1959. De onderbreking van het in 1958 begonnen proces van rentedaling, in het vierde kwartaal van 1959, zette zich begin 1960 nog even voort, doch spoedig werd de daling van het renteniveau weer hervat. In de loop van 1960 werd daarbij het niveau van het zogenaamde rentegamma bereikt. Dit leidde intussen in dat jaar nog niet tot een uitschakeling van de centrale financiering

van de kapitaaluitgaven der lagere publiekrechtelijke lichamen. Eerst in de loop van het tweede kwartaal van 1961 is de daling van het renteniveau zover voortgeschreden dat het mogelijk werd op grote schaal leningen te sluiten tegen voorwaarden die beneden het rentegamma liggen. Door deze feitelijke gang van zaken is het systeem van de centrale financiering buiten toepassing geraakt.

Kapitaaluitgaven ¹⁾ van provincies en gemeenten op kasbasis (in miljoenen guldens)

	1958	1959	1960	1e halfjaar	
				1960	1961 ²⁾
Volkshuisvesting	943	892	771	374	348
Openbare werken	429	516	581	253	300
Nutsbedrijven	264	274	274	123	129
Onderwijs	180	234	257	114	113
Overige kapitaaluitgaven .	360	437	503	226	260
Totaal	2 176	2 353	2 386	1 090	1 150
Aflossing van opgenomen leningen en voorschotten	364	332	408	186	195
Totaal te financieren . . .	2 540	2 685	2 794	1 276	1 345
<i>Gefinancierd door:</i>					
Saldo lopende rekening (vóór afschrijving) ³⁾ . .	410	592	616	257	423
Kapitaallinkomsten	300	354	417	175	192
Vaste geldleningen en voorschotten ⁴⁾	2 578	2 018	2 380	980	820
Ontvangen aflossingen op verstrekte geldleningen en voorschotten	46	61	64	27	33
Saldo mutaties netto vlottende schuld	—794	— 340	—683	—163	—123
Totaal	2 540	2 685	2 794	1 276	1 345

¹⁾ Inclusief kapitaalverstrekkingen

²⁾ Voorlopige cijfers

³⁾ Waarvan gemeenten

⁴⁾ Waarvan rijkswoningwetvoorschotten

b. Het Gemeentefonds, het Provinciefonds en de ten behoeve van de gemeenten en provincies geheven rijksbelastingen

De begroting van het Gemeentefonds voor 1962 is gebaseerd op de Financiële-Verhoudingswet 1960, ook al zijn de gegevens, die voor de toepassing van de wet noodzakelijk zijn, nog niet volledig voorhanden.

Met betrekking tot de vraag welke invloed de genoemde wet in budgetair opzicht op de rijksbegroting heeft, kan worden gewezen op de omstandigheid, dat op respectievelijk hoofdstuk VIIA en hoofdstuk VIII thans twee posten voorkomen, die in het eerste geval via het Gemeentefonds en in het tweede rechtstreeks aan de gemeenten speciale uitkeringen in uitzicht stellen ter bestrijding van de kosten van het lager onderwijs en het nijverheidsonderwijs. Hiermede zijn bedragen van respectievelijk rond 277 miljoen en 117 ⁵⁾ miljoen gemoeid. Uit de rijksbegroting zijn de zogenaamde compensatie-uitkeringen grondbelasting en personele belasting aan de gemeenten verdwenen. Het aandeel van het Gemeentefonds in de opbrengst der daarvoor aangewezen rijksbelastingen is gesteld op 12,70 pct.

Met inachtneming van genoemd percentage kunnen de middelen van het Gemeentefonds in de opbrengst dier belastingen

⁵⁾ Dit bedrag bestaat uit een stijging der uitgaven met 113 miljoen en een daling der middelen met 4 miljoen.

voor 1962 worden gesteld op 1424 miljoen, zijnde 12,70 pct. van de opbrengst van de volgende belastingen tot de daarachter vermelde bedragen (in miljoenen guldens):

Inkomstenbelasting	2.525
Vermogensbelasting	165
Vennootschapsbelasting	1.750
Loonbelasting	1.925
Dividendbelasting	150
Commissarissenbelasting	26
Invoerrechten	1.225
Accijnzen	889
Omzetbelasting	2.150
Rechten van zegel	80
Rechten van registratie	145
Rechten van successie, van overgang en van schenking	185
	11.215

Deze middelen dienen ter bestrijding van de algemene uitkering, de belastinguitkering, de aanvullende bijdrage, de garantie-uitkering en de kosten van de Raad voor de gemeentefinanciën.

De reeds hiervoor genoemde uitkering lager onderwijs aan het Gemeentefonds dient ter bestrijding van de uitkering uit dat fonds aan de gemeenten voor de kosten van het lager onderwijs. Zij bedraagt, zoals uit het vorenstaande blijkt, voor het begrotingsjaar naar raming 277 miljoen. Het bedrag, dat wegens rijksuitkering lager onderwijs zal worden ontvangen, is gelijk aan het bedrag van de uitkeringen ter zake aan de gemeenten.

Het voordelig saldo van het uitkeringsjaar 1962, geraamd op 175,9 miljoen, zal, na realisatie, in de volgende dienst naar de reserve worden overgeboekt.¹⁾

De reserve, welke is gevormd over afgesloten dienstjaren, wordt per 1 januari 1962 geraamd op rond 442 miljoen. De ten laste van de rijksbegroting te vergoeden rente, evenals in vorige jaren voorlopig te stellen op 2½ pct., bedraagt rond 11,1 miljoen.

Het aandeel van het Provinciefonds in de opbrengst van de bovengenoemde belastingen bedraagt volgens de geldende bepalingen 0,78 pct. Op die basis komt voor de verdeling naar de vigerende maatstaven een bedrag van 87,5 miljoen beschikbaar.

Naast hetgeen uit genoemde fondsen wordt uitgekeerd, komen rechtstreeks ten goede aan de gemeenten de opbrengst van de hoofdsom en de gemeentelijke opcenten der grondbelasting en personele belasting en aan de provincies de opbrengst van de provinciale opcenten op de beide belastingen.

De provincies ontvangen bovendien nog ingevolge artikel 29 der Financiële-Verhoudingswet 1960 ten laste van de rijksbegroting een compensatie-uitkering voor het verlies, dat zij nog lijden in verband met de per 1 januari 1954 ingegane tariefsverlaging van de personele belasting.

De aan de provincies en gemeenten ten goede komende opbrengst van de genoemde belastingen en de compensatie-uitkering worden globaal geraamd op:

	Gemeenten	Provincies
	(in miljoenen guldens)	
<i>Grondbelasting</i>		
hoofdsom	37	—
opcenten	20,4	22,2
totaal	57,4	22,2
<i>Personele belasting</i>		
hoofdsom	26	—
opcenten	39	13
compensatie opcenten	—	5,9
totaal	65	18,9
Totaal-generaal	122,4	41,1

¹⁾ Voor de goede orde wordt opgemerkt, dat bij de uitgaven van het Gemeentefonds nog geen rekening is gehouden met eventuele algemene loonmaatregelen voor het overheidspersoneel in 1962.

c. De bijdragen aan lagere publiekrechtelijke lichamen ten laste van de rijksbegroting

In nevenstaande tabel is een functionele indeling gegeven van de bijdragen welke de lagere publiekrechtelijke lichamen ten laste van de rijksbegroting ontvangen. Deze bijdragen steunen merendeels op wettelijke regelingen. Ter toelichting van de belangrijkste bedragen moge het volgende dienen.

De bijdragen in de kosten van de gemeentepolitie nemen sterk toe. Deze ontwikkeling vindt onder meer haar oorzaak in de verhoging van de normvergoedingen, waarbij tevens rekening is gehouden met de verhoging van de pensioenbijdrage aan het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds. Voorts hebben het gestegen kostenpeil en de voortschrijdende mechanisatie geleid tot een verhoging van de normvergoeding voor materiële uitgaven.

De bijdragen voor verkeer en waterstaat omvatten onder meer de uitkeringen aan de provincies gezamenlijk als bedoeld in artikel 3 van de wet van 6 oktober 1934 tot instelling van een verkeersfonds. In verband met de hoger geraamde opbrengst van de motorrijtuigenbelasting is voor 1962 voor dit doel een bedrag van 80 miljoen geraamd tegenover 71 miljoen voor 1961 en 65 miljoen voor 1960. Onder deze post zijn tevens opgenomen uitkeringen aan lagere publiekrechtelijke lichamen voor wegen, havens, kanalen, rivieren en dergelijke en tot versterking van zwakke plaatsen in bestaande hoogwaterkeringen.

De uitgaven ten behoeve van het onderwijs zijn in deze tabel aanmerkelijk hoger opgenomen dan in de overeenkomstige tabel van de miljoenennota 1961 als gevolg van het tot stand komen van de Financiële-Verhoudingswet 1960. Hierdoor zijn verschuivingen opgetreden in de financiering van het gemeentelijk lager en nijverheidsonderwijs. Dienaangaande wordt verwezen naar de toelichting op tabel IV-11 van de nota en naar het ter zake gestelde bij onderdeel b van deze bijlage. De gestadige groei van het aantal leerlingen komt in de voor onderwijs vermelde bedragen tot uitdrukking. De salarismaatregelen en de verhoogde bijdrage aan het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds oefenen eveneens invloed uit op deze bijdragen.

De post sociale voorzieningen omvat onder meer bijdragen in de uitgaven voor complementaire sociale en arbeidsvoorzieningen. Het vermoedelijk beloop 1960 en de vermoedelijke uitkomsten 1961 bedragen hiervoor onderscheidenlijk 97 en 92 miljoen. Voor 1962 bedraagt de raming eveneens 92 miljoen. Onder deze groep uitgaven is tevens opgenomen een deel van de bijdragen ten behoeve van de aanvullende werken ingevolge het Koninklijk besluit van 5 juli 1954. De hoogte van laatstgenoemde uitgaven wordt ten dele bepaald door conjuncturele omstandigheden. In overeenstemming met de conjuncturele ontwikkeling nemen deze bijdragen gestadig af.

De belangrijkste post van de uitgaven ten behoeve van volkshuisvesting betreft de voorschotten ingevolge artikel 56 van de Woningwet. Voor de jaren 1960, 1961 en 1962 bedragen deze onderscheidenlijk 580, 690 en 692 miljoen. Voorts zijn hieronder begrepen de bijdragen in de exploitatie van woningwoningen.

De voor overige doeleinden opgevoerde bedragen betreffen onder meer de kostwinnersvergoedingen en uitgaven ingevolge het inkomstenvergoedingsbesluit-militairen. Voor de jaren 1960, 1961 en 1962 bedragen deze onderscheidenlijk 29, 31 en 29 miljoen. Tevens zijn hieronder begrepen de bijdragen ter bevordering van regionale industrialisatie, welke voor de vermelde jaren onderscheidenlijk 2, 10 en 28 miljoen bedragen.

Overzicht van de bijdragen aan lagere publiekrechtelijke lichamen ten laste van de rijksbegroting

(in miljoenen guldens)

Bestemming	Vermoe- delijk beloop 1960	Vermoe- delijke uit- komsten 1961	Ontwerp- begroting 1962
Politie	117	185	163
Civiele verdediging	11	29	24
Verkeer en Waterstaat	98	115	129
Onderwijs	571	618	671
Sociale voorzieningen	150	145	150
Volksgesondheid	6	6	7
Volkshuisvesting	735	848	856
Oorlogs- en rampschade	35	40	38
Overige doeleinden	72	77	94
	1 795	2 063	2 132

Tenslotte zijn in de volgende tabel de voor 1962 geraamde bedragen uitgesplitst over de gemeenten en de andere lagere publiekrechtelijke lichamen.

Verdeling van de bijdragen aan lagere publiekrechtelijke lichamen voor 1962 over gemeenten en de andere lagere publiekrechtelijke lichamen

	Gemeen- ten ¹⁾	Andere lagere pu- blikrech- telijke li- chamen ²⁾	Totaal
Politie	163	—	163
Civiele verdediging	18	6	24
Verkeer en Waterstaat	1	128	129
Onderwijs	671	—	671
Sociale voorzieningen	137	13	150
Volksgesondheid	7	—	7
Volkshuisvesting	856	—	856
Oorlogs- en rampschade	32	6	38
Overige doeleinden	76	18	94
	1 961	171	2 132

¹⁾ Hieronder zijn tevens posten opgenomen, welke door de gemeenten worden doorgegeven, zoals b.v. de kostwinnersvergoedingen ten behoeve van dienstplichtigen.

²⁾ Hieronder zijn onverdeelde posten begrepen tot een totaal van 40 miljoen, welke mede betrekking hebben op gemeenten.

11. De staatsbalans

Staatsbalans per 31 december 1960
(met ter vergelijking de cijfers van de balans 1959)
(in miljoenen guldens)

Activa

Passiva

	1959		1960			1959		1960	
1. Kas-, bank- en girosaldi		763		1 473	11. Schulden op korte termijn:				
2. Vorderingen op korte termijn en vooruitbetalingen:					a. Schatkistpapier in omloop . .	3 458		3 078	
a. Belastingen	2 820		3 371		b. Buitenlandse schuld	236		207	
b. Nog ten gunste van 1960 (1959) te ontvangen andere middelen	159		182		c. Onbelegde gelden Postcheques en Girodienst	263		389	
c. Kredieten aan het buitenland	424		221		d. Muntbiljetten in omloop . . .	105		109	
d. Overige vorderingen en vooruitbetalingen	441		481		e. Schulden uit hoofde van leveringen, werkzaamheden enz. .	1 285		1 439	
		3 844		4 255	f. Diverse schulden op korte termijn	1 271		1 539	
3. Vorderingen uit hoofde van contracten e.d., waartegenover verplichtingen staan (contrapost aan de creditzijde onder no. 13) . .		913		1 329	12. Verplichtingen inzake oorlogsschade	6 280	6 618	6 321	6 761
4. Vorderingen op lange termijn:					waarvan reeds betaald	6 014	266	6 081	240
a. Voorschotten ingevolge artikel 56 der Woningwet.	1 142		1 686		13. Verplichtingen uit hoofde van contracten e.d., waartegenover vorderingen staan (contrapost aan de debetzijde onder nr. 3). . . .		913		1 329
b. Overige vorderingen	732		770		14. Verplichtingen, verband houdende met de deelnemingen in internationale instellingen:				
5. Reparatievorderingen op voormalige vijandelijke mogendheden		P.M.		P.M.	a. ter zake van de overeenkomsten van Bretton-Woods	3 117		3 025	
6. Deelnemingen in internationale instellingen:					b. ter zake van de deelnemingen in andere internationale instellingen	¹⁾	3 117	307	3 332
a. deelneming in het Internationale Monetaire Fonds en in de Internationale Bank voor Herstel en Ontwikkeling.	3 658		3 658		15. Stortingen door rijksfondsen in anticipatie op een uit te geven vaste lening.		823		537
b. deelnemingen in andere internationale instellingen	¹⁾		404		16. Schulden op lange termijn:				
7. Staatsbedrijven en deelnemingen in ondernemingen		3 658		4 062	a. Geconsolideerde binnenlandse schuld	11 539		12 523	
8. Onroerende en roerende goederen		5 630		5 980	b. Buitenlandse schuld	1 426		1 321	
9. Diverse activa		12 179		12 139	c. Verplichtingen betreffende het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds:				
10. Saldo		185		182	actuariel tekort	4 900		5 155	
		5 791		4 557	contante waarde annuïteiten .	600		585	
					d. Verplichtingen betreffende andere pensioenfondsen	955		955	
					17. Verplichtingen betreffende sociale verzekeringsfondsen		19 420		20 539
					18. Reserve waardeveranderingen . .		P.M.	P.M.	
							3 680		3 695
		34 837		36 433			34 837		36 433
19. Garanties en voor rekening van het Rijk door de Nederlandsche Bank gevoerde rekeningen:					19. Garanties en voor rekening van het Rijk door de Nederlandsche Bank gevoerde rekeningen:				
a. betreffende Indonesië	501		445		a. betreffende Indonesië	501		445	
b. betreffende diverse instellingen enz.	4 115		4 945		b. betreffende diverse instellingen enz.	4 115		4 945	
		4 616		5 390			4 616		5 390

¹⁾ Deze deelnemingen beliepen ultimo 1959 404 miljoen, welk bedrag na aftrek van het nog te storten gedeelte ad 324 miljoen was begrepen in balanspost 7.

Toelichtingen op de balanscijfers*Post 1. Kas-, bank- en giro-saldi*

Specificatie:

	1959	1960
	(in mln. gld.)	
Nederlandsche Bank	528	935
Postrekening 1	33	13
Overige saldi	202	525
	<u>763</u>	<u>1473</u>

In de toeneming van de „overige saldi” is begrepen een bedrag aan vreemde valuta, hetwelk grotendeels heeft gediend voor aflossing van buitenlandse schuld in 1961.

Post 2. Vorderingen op korte termijn en vooruitbetalingen a. Belastingen

De samenstelling van het bedrag van 3371 miljoen luidt als volgt:

<i>1. Kohierbelastingen:</i>	(in mln. gld.)	
Reeds opgelegd (saldo kohierdebiteuren) ..	1161	
Nog niet opgelegd (globale schatting):		
over 1959 en voorgaande jaren	380	
over 1960	1485	
		3026
<i>2. Niet-kohierbelastingen:</i>		
Omzetbelasting	285	
Loonbelasting	240	
Accijnzen	200	
Successierechten e.d.	100	
		<u>825</u>
		3851
Hierop is in mindering gebracht:		
Aandeel Gemeentefonds en aandeel Provinciefonds	360	
Ultimo 1960 reeds ontvangen, doch nog niet ten gunste van de middelen of van de kohiervorderingen geboekt	120	
		<u>480</u>
		3371

c. Kredieten aan het buitenland

De vermindering van het uitstaande bedrag heeft voornamelijk betrekking op de in 1959 aan enige landen verstrekte kredieten in verband met de liquidatie van de Europese Betalingsunie; op deze kredieten werd namelijk in 1960 182 miljoen afgelost.

Posten 3 en 13. Vorderingen, respectievelijk verplichtingen uit hoofde van contracten e.d.

De toeneming van deze balansposten is grotendeels toe te schrijven aan de stijging van contractuele vorderingen en verplichtingen van de Ministeries van Defensie en Verkeer en Waterstaat.

Post 6b. Deelneming in andere internationale instellingen

Specificatie:

	Bedrag van de deelneming	Waarvan nog te storten
	(in mln. gld.)	
Europese Investeringsbank	272	204
Europese Fonds	114	99
Internationale Financierings Maatschappij ..	12	—
Overige deelnemingen	6	4
	<u>404</u>	<u>307</u>

Het nog te storten bedrag van 307 miljoen is opgenomen onder balanspost 14b.

Post 7. Staatsbedrijven en deelnemingen in ondernemingen

Specificatie van het balansbedrag:

(in mln. gld.)

Staatsbedrijf der P.T.T. en Rijkspostspaarbank	1965
N.V. Nederlandsche Spoorwegen	1775
Staatsmijnen	855
N.V. Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staal-fabrieken	274
N.V. Breedband	211
N.V. Maatschappij tot Financiering van het Nationaal Herstel	183
N.V. De Nederlandsche Bank	183
Staatsgasbedrijf	155
N.V. Koninklijke Luchtvaart Maatschappij	99
N.V. Bank voor Nederlandsche Gemeenten	67 ¹⁾
N.V. Luchthaven Schiphol	60
Staatsbedrijf „Artillerie-Inrichtingen”	35
Overige staatsbedrijven en deelnemingen	118
	<u>5980</u>

De mutaties in 1960 vertoonden het volgende beeld:

(in mln. gld.)

Netto-investeringen (inclusief het nog te storten bedrag, opgenomen onder balanspost 11f)	157
Toeneming van de reserves	173
Verhoging van het balansbedrag, voornamelijk wegens waardeinstijgingen, welke op de balans zijn gereserveerd onder post 18	100
	<u>430</u>

Het bedrag der deelnemingen in internationale instellingen is thans afzonderlijk op de balans vermeld bij post 6b; ultimo 1959 was ter zake in post 7 begrepen 80
350

Ter toelichting zij nog medegedeeld dat de waardering — evenals vorige jaren — in het algemeen is gebaseerd op de intrinsieke waarde, zoals deze uit de gepubliceerde balansen van de desbetreffende bedrijven en ondernemingen kan worden afgeleid. Voor aandelen met beursnotering is als regel de beurskoers op de balansdatum als grondslag voor de waardebepaling gebruikt.

Post 8. Onroerende en roerende goederen.

De samenstelling van het balansbedrag blijkt uit onderstaand overzicht. (in miljoenen guldens)

	(Gecorrigeerde) waarde per 31-12-1959	Investerings in 1960	Afschrijvingen in 1960	Waarde per 31-12-60
Ministerie van Verkeer en Waterstaat. . . .	4 261	194	50	4 405
Ministerie van Defensie: Landmacht en Luchtmacht	3 244	277	275	3 246
Marine.	1 374	48	95	1 327
Ministerie van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen . . .	495	71	14	552
Burgerlijke Rijksgebouwen	1 150	64	11	1 203
Agrarische eigendommen	1 319	70	8	1 381
Diversen	408	38	11	435
	<u>12 251</u>	<u>762</u>	<u>464</u>	<u>12 549</u>
In mindering gebracht - zoals hieronder is toege- licht - met betrekking tot de activa van de rijks- universiteiten en technische hogescholen				410
				<u>12 139</u>

¹⁾ Waarvan nog te storten 42 miljoen, welk bedrag is opgenomen onder post 11 f van de balans.

Krachtens de wet op het wetenschappelijk onderwijs (Stb. 559/1960) werden per 1 januari 1961 de eigendommen van de rijksuniversiteiten en hogescholen overgedragen aan de rechtspersonen, die deze onderwijsinstellingen beheren. In verband hiermede werd het wenselijk geacht op de staatsbalans per 31 december 1960 de desbetreffende activa niet op te nemen. Ultimo 1960 bedroeg de waarde van deze objecten 410 miljoen. Tegelijkertijd is een bedrag van circa 75 miljoen in mindering gebracht van de „Reserve waardeveranderingen” (balanspost 18) voor de in de voorgaande jaren met betrekking tot deze activa gereserveerde bedragen wegens prijsstijgingen.

Post 11. Schulden op korte termijn.

f. Diverse schulden op korte termijn.

De toeneming van de onder deze post opgenomen verplichtingen is het saldo van een groot aantal mutaties, waarvan de belangrijkste wordt gevormd door de stijging van de door de staatsbedrijven bij het Rijk afgestorte reserves (145 miljoen). De overige mutaties waren individueel aanzienlijk minder omvangrijk.

Voorts is thans onder deze balanspost opgenomen het saldo van het Muntfonds, hetwelk in vorige jaren afzonderlijk op de balans tot uitdrukking werd gebracht. Deze wijziging is aangebracht in verband met het relatief geringe bedrag en het aflopend karakter van deze verplichting. Terwille van de duidelijkheid is in de bij de balans 1960 gegeven vergelijkbare cijfers van 1959 eveneens het saldo van het Muntfonds overgebracht naar post 11f.

Post 14. Verplichtingen, verband houdende met de deelnemingen in internationale instellingen.

a. Ter zake van de overeenkomsten van Bretton-Woods.

De schuld verminderde in 1960 als gevolg van betalingen wegens verzilvering van „notes”, gedeponeerd bij de instellingen van Bretton-Woods.

b. Ter zake van de deelnemingen in andere internationale instellingen.

Deze post is reeds toegelicht bij balanspost 6b.

Post 15. Stortingen door rijksfondsen in anticipatie op een uit te geven vaste lening.

De mutaties in 1960 kunnen als volgt worden samengevat:
(in mln. gld.)

Deelneming in de onderhandse staatsleningen 1960..	393
Uitbetaald ten laste van de gestorte bedragen	230
	623
Gereserveerd in 1960	336
Bijgeboekte rente	1
	337
	286

Post 16. Schulden op lange termijn.

a. Geconsolideerde binnenlandse schuld.

In 1960 werden nieuwe staatsleningen uitgegeven tot een bedrag van 1350 miljoen. Geamortiseerd werd 366 miljoen.

b. Buitenlandse schuld.

Bij het Development Loan Fund werd een lening van \$ 3 miljoen (f 11 miljoen) opgenomen. Wegens aflossingen verminderde het uitstaande bedrag met 102 miljoen. Bovendien daalde de tegenwaarde in guldens van de buitenlandse schuld met 14 miljoen als gevolg van de koersdaling van de Canadese dollar.

c. en d. Verplichtingen betreffende het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en andere pensioenfonds.

Bij de wet van 23 februari 1961 (Stb. 66) zijn maatregelen getroffen in verband met de financiële positie van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en het Spoorwegpensioenfonds. Deze maatregelen omvatten o.a. jaarlijkse bijdragen van het Rijk aan deze fondsen in de vorm van annuïteiten, strekkende tot delging van de op respectievelijk 5155 miljoen en 222 miljoen berekende tekorten van deze fondsen per 1 januari 1961. In overeenstemming hiermede zijn laatstgenoemde bedragen op de staatsbalans per 31 december 1960 opgenomen.

De overige verplichtingen, begrepen in deze balansposten, verminderden met de aflossingsbestanddelen van in 1960 betaalde annuïteiten.

Post 19. Garanties en voor rekening van het Rijk door de Nederlandsche Bank gevoerde rekeningen.

b. Betreffende diverse instellingen enz.

Garanties:

	1959	1960
	(in mln. gld.)	
Export- en importgaranties	1153	1820
Garanties inzake door derden verstrekte leningen en kredieten aan, resp. ten behoeve van:		
Onderwijsinstellingen:		
nijverheidsscholen	527	620
instellingen voor voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs en kweekscholen	160	208
St. Radboutstichting te Nijmegen	16	16
diverse onderwijsinstellingen ..	6	8
	709	852
De Bank voor Nederlandsche Gemeenten	820	791
Middenstandskredieten	142	165
Bedrijven op het gebied van de landbouw	76	101
Woningbouw	49	84
Ziekenhuizen e.d.	59	74
Diverse bedrijven (zgn. bijzondere financieringen en kredieten ex art. 71 Wet Materiële Oorlogsschaden)	67	51
Ontwikkeling van Curaçao en Aruba...	38	36
N.V. Koninklijke Luchtvaart Maatschappij	36	36
Stichting voor Ontwikkeling van Mechanische Landbouw in Suriname	35	34
N.V. Maatschappij tot Financiering van het Nationaal Herstel	44	23
N.V. Breedband	22	22
N.V. Nederlandse Soda Industrie Delfzijl	18	16
Diversen	36	43
	3304	4148
Saldi van de door de Nederlandsche Bank voor rekening van het Rijk gevoerde rekeningen	811	797
	4115	4945

Onder het bedrag van 84 miljoen met betrekking tot de woningbouw, is begrepen 40 miljoen wegens door de Staatsmijnen ten behoeve van het personeel gegeven garanties, alsmede 44 miljoen uit hoofde van door het Rijk aan gemeenten gegeven garanties inzake het eigen woningbezit. Per 31 december 1959 was inzake laatstgenoemde regeling voor een bedrag van 7 miljoen gegarandeerd, welk bedrag per die datum was opgenomen onder de post „Diversen”.

Balanssaldo.

Het nadelige balanssaldo is in 1960 verminderd met 1234 miljoen. Deze verbetering is in hoofdzaak toe te schrijven aan het vermoedelijke begrotingsoverschot van de Gewone Dienst 1960 ten bedrage van 1108 miljoen (de Buitengewone Dienst kan in dit verband buiten beschouwing blijven, aangezien de mutaties op deze dienst in beginsel geen invloed uitoefenen op het balanssaldo); de resterende mutatie ad 126 miljoen kan als volgt worden geanalyseerd:

(in mln. gld.)

Hogere raming van de op de balans 1959 opgenomen belastingvorderingen	220
Overige correcties op de balans 1959.....	123
	343
Toeneming van de reserves van de staatsbedrijven enz.	173
Betalingen in 1960 ten laste van de Gewone Dienst, waarvoor op de balans 1959 reeds schuldverplichtingen waren opgenomen (o.a. oorlogsschade) ..	120

Voordelig verschil betreffende de belastingen tussen de aan het jaar 1960 toe te rekenen baten en de ter zake in het vermoedelijk beloop van het dienstjaar 1960 opgenomen bedragen	110
	746
Afvoering van de activa van de rijksuniversiteiten en technische hogescholen	335
Toeneming van het tekort van het Algemeen Bureau Pensioenfonds	255
Diversen, per saldo	30
	620
	126

Ten slotte volgt nog een opstelling, waarin de staatsbalans ultimo 1960 en de balansen van enige voorgaande jaren in gecomprimeerde vorm zijn weergegeven.

Gecomprimeerde staatsbalansen

(in miljoenen guldens)

Activa

Passiva

	31 dec. 1947	31 dec. 1951	31 dec. 1954	31 dec. 1957	31 dec. 1960		31 dec. 1947	31 dec. 1951	31 dec. 1954	31 dec. 1957	31 dec. 1960
Kas-, bank- en girosaldi .	1 221	521	714	494	1 473	Schulden op korte termijn ¹⁾	14 445	10 316	7 612	6 422	6 761
Vorderingen op korte termijn (incl. dispositieruimte op buitenlandse kredieten) en vooruitbetalingen	7 022	6 876	4 390	4 152	4 255	Verplichtingen inzake oorlogsschade	4 908	3 152	1 713	528	240
Vorderingen uit hoofde van contracten e.d., waartegenover verplichtingen staan	778	1 743	1 632	895	1 329	Verplichtingen uit hoofde van contracten e.d., waartegenover vorderingen staan	778	1 743	1 632	895	1 329
Vorderingen op lange termijn	2 093	1 359	1 249	1 064	2 456	Nederlandsche Bank voor overneming rijksmarkenbezit	1 500	1 500	300	100	—
Reparatievorderingen op voormalige vijandelijke mogelijkheden	P.M.	P.M.	P.M.	P.M.	P.M.	Verplichtingen, verband houdende met de deelnemingen in internationale instellingen	1 326	2 081	1 789	1 995	3 332
Deelnemingen in internationale instellingen	1 400	2 090	2 090	2 102	4 062	Stortingen door rijksfondsen en institutionele beleggers in anticipatie op een uit te geven vaste lening	1 634	134	388	631	537
Staatsbedrijven en deelnemingen in ondernemingen	2 546	3 980	4 250	4 803	5 980	Schulden op lange termijn:					
Onroerende en roerende goederen	5 114	6 984	9 096	10 663	12 139	a. verplichtingen betreffende het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds en andere pensioenfondsen	P.M.	P.M.	P.M.	5 400	6 695
Diverse activa	287	404	412	214	182	b. overige schulden	9 124	11 819	12 584	12 649	13 844
						Verplichtingen betreffende sociale verzekeringsfondsen	P.M.	P.M.	P.M.	P.M.	P.M.
						Reserve waardeveranderingen	—	1 170	1 780	2 060	3 695
Saldo	20 461 13 254	23 957 7 958	23 833 3 965	24 387 6 293	31 876 4 557		33 715	31 915	27 798	30 680	36 433
	33 715	31 915	27 798	30 680	36 433						
Garanties en voor rekening van het Rijk door de Nederlandsche Bank gevoerde rekeningen	1 337	3 361	3 992	4 051	5 390	Garanties en voor rekening van het Rijk door de Nederlandsche Bank gevoerde rekeningen	1 337	3 361	3 992	4 051	5 390

¹⁾ In deze schulden op korte termijn zijn begrepen de verplichtingen inzake de watersnoodschade.

12. Overzicht van de ontwikkeling van de nationale schuld sinds 1952

(in miljoenen guldens)

	31-12 1952	31-12 1953	31-12 1954	31-12 1955	31-12 1956	31-12 1957	31-12 1958	31-12 1959	31-12 1960	30-6 1961
Gevestigde binnenlandse schuld	8 360	8 785	10 286	10 987	11 097	10 826	11 043	11 539	12 523	12 648
Schatkistpapier in omloop	5 508	4 605	3 186	3 120	2 816	2 782	3 821	3 458	3 078	3 234
Schatkistpapier bij de Nederlandsche Bank ingevolge de overeenkomst dd. 26 februari 1947	151	517	360	322	460	460	—	—	—	—
Boekschuld aan de Nederlandsche Bank ingevolge de overeenkomst dd. 26 fe- bruari 1947	1 300	700	300	200	200	100	—	—	—	—
Muntbiljetten in omloop	146	151	159	171	141	127	110	105	109	72
Schuld aan gemeenten en provincies (ter zake van belastingen)	—	60	34	20	3	—	—	—	—	—
Gemeentefonds en Provinciefonds enz. .	245	207	193	77	112	211	250	208	220	—
Stortingen door Rijksfondsen en institu- tionale beleggers in anticipatie op een uit te geven vaste lening	249	323	388	321	357	631	609	823	537	457
Overige binnenlandse schulden op korte termijn	1 756	1 796	1 497	1 213	576	441	617	593	812	692
Vergoedingen wegens geleden oorlogs- schade (incl. het Grootboek voor de Wederopbouw)	2 728	2 365	1 710	974	678	528	331	266	240	210
Vergoedingen wegens geleden waters- noodschade	—	648	347	166	74	42	31	27	16	11
Totaal binnenlandse schuld	20 443	20 157	18 460	17 571	16 514	16 148	16 812	17 019	17 535	17 324
Gevestigde buitenlandse schuld	2 961	2 790	2 286	2 013	1 947	1 823	1 721	1 426	1 321	1 017
Vlottende buitenlandse schuld	64	3	—	—	—	—	—	236	207	—
Verplichtingen wegens bij het Internatio- nale Monetaire Fonds opgenomen vreemde valuta	182	—	—	—	—	261	—	—	—	—
Totaal buitenlandse schuld	3 207	2 793	2 286	2 013	1 947	2 084	1 721	1 662	1 528	1 017
Totaal-Generaal	23 650	22 950	20 746	19 584	18 461	18 232	18 533	18 681	19 063	18 341

13. Beknopt overzicht van de begrotingen van de fondsen en de staatsbedrijven voor 1962

(in miljoenen guldens)

De begrotingen van de verschillende fondsen en staatsbedrijven worden in dit overzicht in beknopte vorm weergegeven.¹⁾ Voor de beoordeling van het totaalbeeld van de rijksbegroting zijn deze aanvullende gegevens niet noodzakelijk; zij dienen slechts ter nadere algemene informatie.

A. ALGEMEEN BURGERLIJK PENSIOENFONDS

Gewone Dienst

<i>Uitgaven</i>		<i>Middelen</i>	
Apparaatskosten van de Pensioenraad	6,5	Pensioenraad	1,1
		vnl. ontvangsten wegens werkzaamheden voor de Buitengewone Pensioenraad en voor het Rijk.	
Pensioenen	428,4	Pensioenen	1081,7
Pensioenen	267,0	Restitutie door het Rijk van toeslagen op pensioen en van kindertoelagen	78,5
Toeslagen en premiecompensatie	160,5	Bijdrage van het Rijk ingevolge artikel 24 van de Pensioenwet	186,3
Kindertoelagen	0,5	Bijdrage van het Rijk ingevolge de artikelen 158 en 168a van de Pensioenwet	36,2
Vergoeding, resp. uitkering van wiskundige reserve	0,4	Bijdragen van het Rijk en van lagere publiekrechtelijke lichamen voor eigen pensioen en voor gezinspensioen	590,0
		Bijdragen wegens inkoop van diensttijd ..	7,5
		Bijdragen van het Rijk voor de pensioenen van weduwen en wezen van militairen ..	17,8
		Rente van beleggingen	165,0
		Diverse andere ontvangsten	0,4
Beleggingen	1203,8	Beleggingen	555,9
Onderhandse leningen op lange termijn, reserveringen volgens artikel 6 van de Beleggingswet en aankoop van effecten en onroerende goederen	703,4	Aflossingen van leningen op lange termijn, uitloting en verkoop van effecten en van onroerende goederen	55,0
Beleggingen op korte termijn en aankoop van schatkistpapier	500,0	Aflossing van beleggingen op korte termijn en verkoop van schatkistpapier	500,0
Beheerskosten van onroerende goederen	0,4	Afschrijving en reservering wegens onroerend bezit	0,9
	1638,7		1638,7

¹⁾ Voor de goede orde zij erop gewezen, dat in de begrotingen van de fondsen en de staatsbedrijven geen rekening is gehouden met eventuele loonmaatregelen in 1962 voor overheidspersoneel.

B. ZUIDERZEEFONDS**Gewone Dienst**

<i>Uitgaven</i>		<i>Middelen</i>	
Zuiderzeesteunwet	1,3	Uitkering ten laste van hoofdstuk XII (Verkeer en Waterstaat)	1,3
	<u>1,3</u>		<u>1,3</u>

Buitengewone Dienst

<i>Uitgaven</i>		<i>Middelen</i>	
Noordoostpolder	28,4	Noordoostpolder	28,4
Waterbouwkundige werken	5,1	Waterbouwkundige werken	5,1
		Diverse inkomsten	0,1
		Kapitaalverstrekking	5,0
Ontginning en kolonisatie	23,3	Ontginning en kolonisatie	23,3
Uitgaven	11,9	Opbrengst van produkten	4,0
Voordelig saldo	11,4 ¹⁾	Opbrengst van huren, pachten e.d.	19,3
Oostelijk Flevoland	69,1	Oostelijk Flevoland	69,1
Waterbouwkundige werken	16,5	Waterbouwkundige werken	16,5
		Diverse inkomsten	0,1
		Kapitaalverstrekking	16,4
Ontginning en kolonisatie	52,6	Ontginning en kolonisatie	52,6
		Opbrengst van produkten	22,1
		Opbrengst van huren, pachten e.d.	1,2
		Kapitaalverstrekking	27,7
		Diverse andere inkomsten	1,6
Markerwaard	0,5	Markerwaard	0,5
Waterbouwkundige werken	0,5	Waterbouwkundige werken	0,5
		Kapitaalverstrekking	0,5
Zuidelijk Flevoland	21,9	Zuidelijk Flevoland	21,9
Waterbouwkundige werken	21,9	Waterbouwkundige werken	21,9
		Diverse inkomsten	0,1
		Kapitaalverstrekking	21,8
Overige uitgaven	0,1	Overige ontvangsten	0,1
		Kapitaalverstrekking	0,1
	<u>120,0</u>		<u>120,0</u>

¹⁾ Dit voordelig saldo is toegevoegd aan de kapitaalverstrekking uit 's Rijks kas ad 60,1 miljoen.

C. LANDBOUW-EGALISATIEFONDS**Gewone Dienst**

<i>Uitgaven</i>		<i>Inkomsten</i>	
Garantieregeling voor binnenlandse granen en fabrieks-aardappelen	60,0	Egalisatieheffingen op geïmporteerde granen en derivaten daarvan	10,0
Nadelig saldo van de suikerregelingen		Bijdrage van hoofdstuk XIV (Landbouw en Visserij)	320,8
Uitgaven in verband met het marktordenend beleid voor de varkenshouderij	10,0		
Toeslag op de melkprijs	258,0		
Onvoorziene uitgaven	2,0		
	<u>330,8</u>		<u>330,8</u>

D. GEMEENTEFONDS**Gewone Dienst**

<i>Uitgaven</i>		<i>Middelen</i>	
Uitkering lager onderwijs	277,0	12,70% van de zuivere opbrengst der daarvoor aangewezen belastingen	1424,3
Belastinguitkering	13,4	Rijksuitkering lager onderwijs	277,0
Algemene uitkering	1110,0		
Garantieuitkering	125,0		
	<u>1525,4</u>		<u>1701,3</u>

Buitengewone Dienst

<i>Uitgaven</i>		<i>Middelen</i>	
Beschikking over de reserve voor het nadelige saldo van vorige uitkeringsjaren	Memorie	Rente over de reserve	11,1

E. PROVINCIEFONDS

<i>Uitgaven</i>	Gewone Dienst	<i>Middelen</i>
Uitkeringen aan provincies, als bedoeld in artikel 126 <i>undevicies</i> der provinciale wet	87,5	Uitkering uit 's Rijks middelen, als bedoeld in artikel 126 <i>duodevicies</i> der provinciale wet
	87,5	87,5

F. STAATSDRUKKERIJ- EN UITGEVERIJBEDRIJF

Lasten en baten der exploitatie			
Lasten		Baten	
Bedrijfsrekeningen	8,9	Opbrengsten	24,1
Verbruik van papier en direct materiaal	7,0	Andere baten der exploitatie	0,5
Werk door derden	7,0		
Rente en assurantie	0,7		
Afschrijvingen	0,5		
Omzetbelasting	0,5		
	24,6		24,6

<i>Uitgaven</i>	Kapitaalsuitgaven en -ontvangsten	<i>Ontvangsten</i>	
Gebouw en terrein. Nieuw-, aan- en verbouw en aankoop van gronden en opstallen door bemiddeling van de Rijksgebouwendienst	3,5	Uitkering van het Rijk ten bedrage van de uitgaven voor uitbreiding en vernieuwing van het gebouw en terrein en voor aanschaffing van werktuigen en gereedschappen	0,5
Aanschaffing van werktuigen en gereedschappen . . .	1,0	Afschrijvingen	0,5
Uitkering aan het Rijk wegens aflossing op het kapitaal	0,5		
	5,0		5,0

G. STAATSBEDRIJF DER POSTERIJEN, TELEGRAFIE EN TELEFONIE EN DE RIJKSPOSTSPAARBANK**Lasten en baten van de exploitatie van het Staatsbedrijf der P.T.T.**

<i>Lasten</i>		<i>Baten</i>	
Posterijen	264,7	Posterijen	263,3
Telegrafie	36,8	Telegrafie	41,7
Telefonie	363,5	Telefonie	446,0
Draadomroep	23,3	Draadomroep	17,0
Omroep en televisie	12,9	Omroep en televisie	12,9
Postcheque- en Girodienst	72,6	Postcheque- en Girodienst	75,2
		Overige baten	31,8
	773,8		
Waarvan ten laste komt van subsidies, afschrijvingen en rente	185,2		
zodat wordt uitgetrokken	588,6		
Subsidies	0,1		
Afschrijvingen	118,8		
Rente	66,3		
Overige lasten	0,1		
Toevoeging aan fondsen en reserves	99,0		
Uitkering aan het Rijk van het voordelige saldo	15,0		
	887,9		887,9

<i>Uitgaven</i>	Kapitaalsuitgaven en -ontvangsten	<i>Ontvangsten</i>	
Kosten van voorbereiding, oprichting, uitbreiding en vernieuwing van duurzame bedrijfsmiddelen	212,0	Uitkering van het Rijk ter bekostiging van kapitaalsuitgaven	212,0
Uitkering aan het Rijk wegens afschrijvingen	118,8	Afschrijvingen	118,8
Deponering bij het Rijk wegens toevoeging aan fondsen en reserves	99,0	Bedrag der toevoeging aan fondsen en reserves, voor deponering bij het Rijk beschikbaar gekomen . . .	99,0
	429,8		429,8

Lasten en baten der exploitatie van de Rijkspostspaarbank

<i>Lasten</i>		<i>Baten</i>	
Bedrijfslasten	110,6	Bedrijfsbaten	127,9
Toevoeging aan fondsen en reserves	17,3		
	<u>127,9</u>		<u>127,9</u>

Kapitaalsuitgaven en -ontvangsten

<i>Uitgaven</i>		<i>Ontvangsten</i>	
Kosten van aanschaffing van bedrijfsmiddelen en voorraden	2,8	Beschikking over de reserve ten behoeve van de aanschaffing van bedrijfsmiddelen en voorraden	2,8
	<u>2,8</u>		<u>2,8</u>

H. STAATSMUNTBEDRIJF**Lasten en baten der exploitatie**

<i>Lasten</i>		<i>Baten</i>	
Personeelsuitgaven	1,0	Vergoeding voor het verrichten van muntwerkzaamheden	1,2
Onderhoudskosten	0,5	Overige baten der exploitatie	0,9
Materiaal- en metaalverbruik	0,3		
Diverse exploitatielasten	0,2		
Afschrijvingen	0,1		
	<u>2,1</u>		<u>2,1</u>

Kapitaalsuitgaven en -ontvangsten

<i>Uitgaven</i>		<i>Ontvangsten</i>	
Aanschaffing van werktuigen en meubelen en aanmaak van werktuigen	0,1	Uitkering van het Rijk ten bedrage van de uitgaven voor het aanschaffen en de aanmaak van werktuigen en meubelen	0,1
Uitkering aan het Rijk wegens aflossing op het kapitaal	0,1	Afschrijvingen	0,1
	<u>0,2</u>		<u>0,2</u>

I. STAATSVISSERSHAVENBEDRIJF**Lasten en baten der exploitatie**

<i>Lasten</i>		<i>Baten</i>	
Uitgaven voor havens, hallen, water, elektriciteit, terreinen, scheepshellings en droogdok e.d.	1,9	Inkomsten van havens, hallen, waterleiding, elektriciteit, terreinen, scheepshellings en droogdok e.d. ..	3,3
Uitkering aan het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	0,1		
Uitkering aan het Rijk voor rente	0,4		
Afschrijvingen	0,9		
	<u>3,3</u>		<u>3,3</u>

Kapitaalsuitgaven en -ontvangsten

<i>Uitgaven</i>		<i>Ontvangsten</i>	
Terreinen, gebouwen en inrichtingen	2,0	Uitkering van het Rijk ten bedrage van de uitgaven voor uitbreiding en vernieuwing van terreinen, gebouwen en inrichtingen	2,0
Uitkering aan het Rijk wegens aflossing op het kapitaal	0,9	Afschrijvingen	0,9
	<u>2,9</u>		<u>2,9</u>

J. STAATSMIJNEN IN LIMBURG**Lasten en baten der exploitatie**

<i>Lasten</i>		<i>Baten</i>	
Bedrijfsrekeningen:		Opbrengsten van bedrijven	1109,7
Koolwinning	400,0	Diverse baten	7,4
Briket- en synteracietfabriek Wilhelmina	25,2		
Cokesfabrieken en gasdistributiebedrijf	298,7		
Chemische bedrijven	244,0		
Energiebedrijven	42,9		
Overige bedrijven	31,3		
	<u>1042,1</u>		
waarvan komt ten laste van subsidies en afschrijvingen	68,4		
	<u>973,7</u>		
zodat wordt uitgetrokken	973,7		
Subsidies	0,9		
Afschrijvingen	67,5		
Tegoedschrijvingen aan reserverekeningen en extra voorzieningen	31,2		
Vennootschapsbelasting	25,0		
Dividend	18,8		
	<u>1117,1</u>		<u>1117,1</u>

Kapitaalsuitgaven en -ontvangsten

<i>Uitgaven</i>		<i>Ontvangsten</i>	
Investerings in vaste activa	77,0	Afschrijvingen	67,5
Deelnemingen in de kapitaalvoorziening van vreemde ondernemingen	20,0	Aflossing op de hypothecaire lening aan de „Stichting Thuis Best” e.a.	0,1
Hypothecaire lening aan de „Stichting Thuis Best” e.a. voor woningen ten behoeve van het personeel van de Staatsmijnen en voorschotten voor woningbouw door personeel	0,6	Toeneming van reserves en voorzieningen	40,0
Uitkering aan het Rijk, als bedoeld in artikel 10, tweede lid, van de Bedrijvenwet (Stb. 1928, 249)	10,0		
	<u>107,6</u>		<u>107,6</u>

K. STAATSGASBEDRIJF**Lasten en baten der exploitatie**

<i>Lasten</i>		<i>Baten</i>	
Personeelsuitgaven	1,6	Bruto winst op gas	20,0
Algemene en specifieke uitgaven	2,4	Opbrengst van produkten en overige baten	0,6
Afschrijvingen	7,5		
Rente	5,4		
Tegoedschrijving aan reserverekeningen	3,4		
Uitkering aan het Rijk wegens voordelig saldo	0,3		
	<u>20,6</u>		<u>20,6</u>

Kapitaalsuitgaven en -ontvangsten

<i>Uitgaven</i>		<i>Ontvangsten</i>	
Kapitaalgoederen	7,4	Uitkering door het Rijk	18,8
Voorraden	11,4	Afschrijvingen	7,5
Uitkering aan het Rijk	11,9	Reservering	3,4
	<u>30,7</u>	Opbrengst van kapitaalgoederen	1,0
			<u>30,7</u>

L. STAATSBEDRIJF „ARTILLERIE-INRICHTINGEN”

Lasten en baten der exploitatie

<i>Lasten</i>		<i>Baten</i>	
Bedrijfsrekening	31,6	Productie voor de Staat der Nederlanden	26,0
Afschrijvingen	2,0	Productie voor anderen	7,5
		Rente	0,1
	33,6		33,6

Kapitaalsuitgaven en -ontvangsten

<i>Uitgaven</i>		<i>Ontvangsten</i>	
Investeringen	1,5	Afschrijvingen	2,0
Toeneming van het ter voorziening in de vlottende middelen van het bedrijf opgenomen kapitaal	0,4		
Beschikking ten laste van reserverekeningen en voor- zieningen	0,1		
	2,0		2,0